

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ეკონომიკის სადოქტორო პროგრამა

გიგი ელიზბარაშვილი

ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი
სადისერტაციო ნაშრომი

პოსტკომუნისტური ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების
ძირითადი გზები
(საქართველოს მაგალითზე)

მეცნიერ-ხელმძღვანელი:
აკადემიკოსი ვლადიმერ პაპავა

თბილისი
2025

სარჩევი

აბსტრაქტი.....	2
შესავალი	5
თავი I. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების თეორიული საფუძვლები	12
I.1. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის არსი	12
I.2. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიული შეხედულებების ევოლუცია.....	23
I.3 ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასების ეკონომიკური მაჩვენებლები	37
თავი II. პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ძირითადი სირთულეები და გამოწვევები	49
II.1. ნეკროეკონომიკა როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის დაუძლეველი წინაღობა	49
II.2. რეტროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ძირითადი შემაფერხებელი ბარიერი.....	62
II.3. „ლიდერი“ და „აუტსაიდერი“ პოსტკომუნისტური ქვეყნების უმთავრესი გამოწვევები.....	72
თავი III. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების ინდიკატორები და საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ძირითადი გზები.....	86
III.1. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების არსი და ინდიკატორები	86
III.2. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების ინდიკატორები: საქართველოს მაგალითი და საერთაშორისო გამოცდილება	98
III.3. საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებელი ხასიათი და ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელი, როგორც საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების შესაძლებლობა.....	127
დასკვნები და რეკომენდაციები	153
გამოყენებული ლიტერატურა	161
დანართი 1.....	182
დანართი 2.....	184
დანართი 3.....	253

გრაფიკები

2.3.1 „GDP მოსახლეობის ერთ სულზე, მიმდინარე და PPP ფასებში (1994-2029 წწ.).....	76
3.1.1 „თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონი“.....	96
3.1.2 „არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონი“.....	97
3.1.3 „მნიშვნელოვნად არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონი“.....	97
3.2.1 „საქართველოს K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების დინამიკა“.....	101
3.3.1 „საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წონების დინამიკა.....	131
3.3.2 „საქართველოს სამომხმარებლო კალათის პროდუქციის წილების დინამიკა.....	135

დიაგრამები

3.1.1 „დედაქალაქის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში“.....	91
3.2.1 „საქართველოს K_{R1} , K_{R2} და K_{C2} კოეფიციენტების დინამიკა“	103
3.2.2 „საქართველოს K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების საშუალო მაჩვენებლები“	105
3.2.3 „ქვეყნების K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების დინამიკა“	109
3.2.4 „ K_{R1} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები“	117
3.2.5 „ K_{R2} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები“	118
3.2.6 „ K_{C1} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები“	119
3.2.7 „ K_{C2} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები“	120
3.2.8 „ K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები“	123
3.3.1 „საგარეო სავაჭრო სალდო“.....	129
3.3.2 „საქართველოს სამომხმარებლო კალათის საშუალო წონები.....	132
3.3.3 „გრაფიკი 3.3.2-ის შესაბამისი საშ. მაჩვენებლები წრიული დიაგრამებით.....	135
3.3.4 „ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა კლებადობით (%)“.....	145
3.3.5 „კორექტირებული ეკონომიკური ზრდა კლებადობით (%)“	145

ცხრილები

2.3.1 „GDP მოსახლეობის ერთ სულზე მიმდინარე ფასებში“.....	80
2.3.2 „GDP მოსახლეობის ერთ სულზე PPP-ის მიხედვით“.....	81
2.3.3 „საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის ‘კიბე’“.....	82
3.2.1 „საქართველოს დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები“	99
3.2.2 „საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ინდიკატორები“.....	100
3.3.1 „საქართველოს საგარეო ვაჭრობა (მლნ. აშშ დოლარი)“.....	128
3.3.2 „საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წონები (%)“.....	131
3.3.3 „საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წილები (%)“.....	133
3.3.4 „ფაქტობრივი და „ჰიპოთეზური“ საშ. ეკონომიკური ზრდა“.....	143

აბსტრაქტი

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა ამავე ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელია. კონკურენტუნარიანია ქვეყანა, რომელშიც სულ მცირე, წარმოება ზრდადი, ეკონომიკური მაჩვენებლები კი სტაბილურია. ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფს ქვეყანაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდას, უმუშევრობის დონის შემცირებასა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას, რაც ნებისმიერი ქვეყნის მთავარ საზრუნავს წარმოადგენს. წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი მიმართულია ქვეყანაში ცოდნის ეკონომიკის დანერგვის, წარმოების სტიმულირებისა, და თანაზომიერი განვითარების უზრუნველყოფისთვის საჭირო ღონისძიებების განხილვაზე. აქედან გამომდინარე, სადისერტაციო ნაშრომის უმთავრეს მიზანს პოსტკომუნისტური ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ძირითადი გზების განსაზღვრა წარმოადგენს. შესაბამისად, აღნიშნული ნაშრომის მთავარი ამოცანაა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის თეორიული საფუძვლების დეტალური შესწავლა, საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზი და კონკურენტუნარიანობის ზრდის ძირითადი საშუალებების განსაზღვრა.

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში განხილული საკითხები და მასში გამოყენებული სტატისტიკური ინფორმაცია პოსტკომუნისტური ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის მკვლევრებისთვის მნიშვნელოვანია. ნაშრომში აგრეთვე განხილულია კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის აუცილებელი საქართველოს ეკონომიკური მაჩვენებლების ანალიზი საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე, რაც ასევე საინტერესო იქნება პოსტკომუნისტური საქართველოს და მისი ეკონომიკის ევოლუციის კვლევით დაინტერესებული პირებისთვის.

Abstract

The competitiveness of a country is an important determinant of its social and economic well-being. A competitive nation stands out for its increasing production capacity and for the stability of its economic indicators, which in turn ensure the growth of direct foreign investments, a reduction in unemployment, and an improvement in the living standards of the population - the primary concerns of any nation.

This thesis focuses on the necessary measures for introducing a knowledge economy in Georgia, stimulating production, and ensuring balanced development. The main goal of the thesis is to determine the leading methods that can be applied to enhance economic competitiveness in a post-communist society. Accordingly, the work comprises a detailed study of the theoretical foundations of the country's competitiveness, an analysis of the economic situation of post-communist countries since the collapse of the Soviet Union, and the determination of the main means for growing competitiveness.

The issues discussed in this thesis, and the statistical information applied, are relevant to researchers of the economic competitiveness of post-communist Georgia. The paper also discusses the analysis of the economic indicators of the country - a factor that is vital in growing its competitiveness - from the collapse of the Soviet Union to the present day. This will also prove interesting for those looking to research the evolution of post-communist Georgia and its economy.

შესავალი

თემის აქტუალობა. კომუნისტური რეჟიმის ნგრევის შემდეგ მასში შემავალი ქვეყნები, მათ შორის საქართველოც საკმაოდ მძიმე რეალობის წინაშე აღმოჩნდნენ. ამ რეალობაში ქვეყნებს წარსულის მემკვიდრეობად მოშლილი ეკონომიკა და ინფრასტრუქტურა, ბიუჯეტის დეფიციტი, ინფლაცია, საწარმოო რესურსების სიმცირე, უმუშევრობის ზრდა და სხვა მრავალი პრობლემა მოეწინააღმდეგებოდა.

პოსტკომუნისტურმა ქვეყნებმა თავიანთი სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნება დაიწყეს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გზით, რისთვისაც საჭირო იყო მრავალი მნიშვნელოვანი რეფორმის განხორციელება.

ზოგიერთმა პოსტკომუნისტურმა ქვეყანამ შედარებით უმტკივნეულოდ განვლო გზა საბჭოთა კავშირის დაშლიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისკენ, შეუერთდა ევროკავშირის დიდ ოჯახს და „ლიდერ“ პოსტკომუნისტურ ქვეყანად იქცა, თუმცა დანარჩენი ე.წ. „აუტსაიდერი“ პოსტკომუნისტური ქვეყნები, დღესაც კომუნისტური რეჟიმის დანატოვარი მძიმე ტვირთისგან გათავისუფლების, გლობალიზაციისა და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გზას ადგანან (მექვაბიშვილი, 2018, გვ. 240). აუტსაიდერ პოსტკომუნისტურ ქვეყანათა რიცხვს, სამწუხაროდ, მიეკუთვნება საქართველოც.

პოსტკომუნისტური ქვეყნების, განსაკუთრებით კი აუტსაიდერ ქვეყანათა უმთავრეს გამოწვევას ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამაღლება წარმოადგენს, რომელიც მიიღწევა ქვეყნის მრავალმხრივი და არა რომელიმე ერთი სექტორის განვითარებით. ამასთან, ლიდერი პოსტკომუნისტური ქვეყნებიც მუდმივად ცდილობენ საერთაშორისო ასპარეზზე თავიანთი პოზიციების განმტკიცებას, რაშიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის მაღალი დონე დიდ როლს თამაშობს. იმისათვის, რომ პოსტკომუნისტურმა ქვეყნებმა მიაღწიონ ეკონომიკური ზრდის მაღალ დონეს და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას საჭიროა ქვეყნებმა ორიენტირი გააკეთონ შემდეგზე:

- ცოდნის ეკონომიკის დანერგვა და განვითარება;
- ნეკროეკონომიკის მაქსიმალურად აღმოფხვრა და რეტროეკონომიკის მინიმიზაცია;

- კერძო სექტორის ხელშეწყობა კერძო ინვესტიციების მოზიდვის საშუალებით;
- აქცენტი წარმოების ზრდაზე იმ სეგმენტში, რომელიც ყველაზე დიდ უკუგებას მოუტანს ეკონომიკას;
- ქვეყნის არათანაბარი განვითარების მინიმიზაცია რეგიონების განვითარების ხელშეწყობის გზით.

ნიშანდობლივია, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდა, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდებოდა საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების კვალდაკვალ და დღესდღეობით ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ უმთავრეს ფაქტორს წარმოადგენს.

კვლევის პრობლემის მდგომარეობა. დღეისათვის კონკურენტუნარიანობის ცნების განმარტების მრავალი მცდელობა არსებობს, მიუხედავად ამისა ეკონომიკურ ლიტერატურაში არ არის ჩამოყალიბებული კონკურენტუნარიანობის ერთიანი განმარტება, რომელიც სრულფასოვნად ასახავს მისი, როგორც ეკონომიკური კატეგორიის არსს. ეს უკანასკნელი, რასაკვირველია, ართულებს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასების ისედაც რთულ და შრომატევად პროცესს, თუმცა როგორც ზოგადად კონკურენტუნარიანობის, აგრეთვე ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ცნების ირგვლივ არსებული მოსაზრებების მრავალფეროვნება, ადასტურებს მის მნიშვნელობას და აქტუალობას ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში.

პოსტკომუნისტური ქვეყნების დიდი ნაწილი დღეისათვის დგას იმ უმნიშვნელოვანესი გამოწვევის წინაშე, რასაც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის უზრუნველყოფა ჰქვია. იქიდან გამომდინარე, რომ აღნიშნულ ქვეყანათა უმეტესობაში გაბატონებულია ნეკროეკონომიკა და დაბალხარისხიანი წარმოება, მათი კონკურენტუნარიანობის ზრდა დაკავშირებულია საკმაოდ ხანგრძლივ და დაუდალავ პროცესთან, რომელიც მოითხოვს აქტიურ ჩართულობას, როგორც მთავრობის, აგრეთვე მოსახლეობისა და კერძო მეწარმეების მხრიდან.

მიზანი და ამოცანები. წინამდებარე სადოქტორო კვლევის მიზანს წარმოადგენს პოსტკომუნისტური ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ძირითადი

გზების ძიება, მათი შესწავლა და შემდგომ შეფასება. ამრიგად, აღნიშნული მიზნის მისაღწევად წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში დეტალურად არის განხილული:

- ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის არსი და მისი შეფასების ეკონომიკური მაჩვენებლები;
- ნეკროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის დაუძლეველი წინაღობა;
- რეტროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ბარიერი;
- „ლიდერი“ და „აუტსაიდერი“ პოსტკომუნისტური ქვეყნები და მათი მთავარი გამოწვევები ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფისკენ მიმავალ გზაზე;
- ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების მნიშვნელობა კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისთვის და მისი შეფასების ინდიკატორები;
- საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებლური ხასიათი და შესაბამის დარგებში წარმოების ზრდის აუცილებლობა;
- ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელი, როგორც საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ზრდის საშუალება.

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის ამოცანებს წარმოადგენს:

- ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის თეორიული საფუძვლების დეტალური შესწავლა და ანალიზი;
- პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზი საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე, მათი კონკურენტუნარიანობის შეფასების მიზნით;
- პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ძირითადი საშუალებების განსაზღვრა და ანალიზი.

ამრიგად, სწორედ ეს არის გზა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია პოსტკომუნისტური ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის ზრდის შემაფერხებელი

ბარიერების განსაზღვრა, შეფასება, შემდგომ კი მათი აღმოფხვრისთვის საჭირო სტრატეგიების შემუშავება.

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში აგრეთვე გაანალიზებულია პოსტკომუნისტური ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ეკონომიკური მაჩვენებლების ცვლილება საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 2029 წლამდე, რაც გვაძლევს საშუალებას შევაფასოთ, როგორც ქვეყნების წარსული და აწმყო მგომარეობა, აგრეთვე განვსაზღვროთ სამომავლო პერსპექტივები.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. წინამდებარე კვლევისთვის გამოყენებულ იქნა ანალიზისა და სინთეზის, ინდუქციისა და დედუქციის მეთოდები. გარდა ამისა, ნაშრომის პრაქტიკული მხარე ეფუძნება უკვე არსებული სტატისტიკური ინფორმაციების შეგროვებას, ანალიზსა და შესაბამისი სახით ნაშრომში ასახვას. კვლევაში აგრეთვე გამოყენებულია მათემატიკური ფორმულირებები.

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია როგორც კლასიკოსი მეცნიერების მიერ წარმოდგენილი თეორიები, აგრეთვე არსებული რეალობიდან გამომდინარე, თანამედროვე მკვლევრების მიერ შემუშავებული მიდგომები, რაც თეორიული და ემპირიული ანალიზის სინთეზს ქმნის. ნაშრომში აგრეთვე ავტორის მიერ არის დამუშავებული სხვადასხვა სახეობის სტატისტიკური ინფორმაცია, რომელიც თვალსაჩინოს ხდის პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური მაჩვენებლების დროში ცვლილებას და აიოლებს მსჯელობას მათი ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზების ძიებისკენ.

ნაშრომის თეორიულ ნაწილში წარმოდგენილია როგორც ქართველი, აგრეთვე უცხოელი ავტორების ნაშრომები. ემპირიულ ნაწილში კი, გაერთიანებულია სტატისტიკური მონაცემები საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე.

გარდა ამისა, სადისერტაციო ნაშრომში წარმოდგენილია ავტორისეული მიგნებები, ამ მიგნებებზე დაფუძნებული სტატისტიკური მონაცემების რაოდენობრივი ანალიზი და თეორიული მსჯელობა. სტატისტიკური ინფორმაცია, რომელიც ავტორის მიერ არის გამოყენებული ძირითადად ეფუძნება, როგორც ადგილობრივ სტატისტიკურ წყაროებს,

ასევე საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა (IMF) და ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ მოწოდებულ ოფიციალურ სტატისტიკას.

სადისერტაციო ნაშრომის მეცნიერული სიახლე. წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის თანაზომიერი განვითარების შეფასების ინდიკატორები, რომელთა საშუალებით შესაძლებელია ქვეყნის სხვადასხვა ტერიტორიული ერთეულის ეკონომიკური განვითარების დონის ერთმანეთთან შედარება. საყურადღებოა, რომ ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების შემთხვევაში თითოეული კოეფიციენტი უნდა მიისწრაფოდეს ნულისკენ.

ავტორის მიერ შემუშავებული ინდიკატორების ფორმულირების გამარტივების მიზნით წარმოდგენილია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების თანაზომიერების ინდექსები. რაც შეეხება ავტორის მიერ შემუშავებულ თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტებს:

- K_{R1} - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი ერთმანეთს ადარებს ქვეყნის ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ერთობლიობის ეკონომიკური განვითარებისა და ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარების დონეებს;
- K_{R2} - დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი გვიჩვენებს ქვეყნის ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკური განვითარების დონის მაჩვენებლის გადახრას დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონიდან;
- K_{C1} - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი გვიჩვენებს, თუ რამდენად ჩამორჩება ან აღემატება დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონეს;
- K_{C2} - რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი წარმოადგენს დედაქალაქის ეკონომიკური

განვითარების დონის მაჩვენებლის გადახრას ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკური განვითარების დონიდან.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა. სადისერტაციო ნაშრომში განხილული თეორიული საკითხები, გამოყენებული სტატისტიკური ინფორმაცია და ავტორის მიერ შემუშავებული მეცნიერული სიახლე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდით დაინტერესებულ სახელწმიფო უწყებებისთვის საყურადღებო და გამოსადეგი უნდა იყოს.

სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია ისეთი საკითხები, რომლებიც ეკონომიკის გარდა სხვა დარგის სპეციალისტების დაინტერესებასაც გამოიწვევს.

პუბლიკაციები. წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებული მეცნიერული სიახლეები ავტორის მიერ გამოქვეყნებულია ხუთი სტატიის სახით, რომელთაგან თითოეული წარმოადგენს საერთაშორისო რეფერირებად ჟურნალებს (ჟურნალი „საქართველოს მეცნერებათა ეროვნული აკადემიის მოამბე“, ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“ და „ეკონომისტი“).

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება კომპიუტერზე ნაბეჭდი 158 გვერდისაგან (სარჩევის, გამოყენებული ლიტერატურისა და დანართების გამოკლებით). ნაშრომის სტრუქტურა მოიცავს შესავალს, 3 თავს, 9 პარაგრაფს, დასკვნებსა და რეკომენდაციებს, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალს, ასევე 7 გრაფიკს, 14 დიაგრამას, 8 ცხრილსა და სამ დანართს. დანართი 1 - ში მოცემულია აღნიშვნები, დანართი 2-ში – 123 ცხრილი, ხოლო დანართი 3-ში 43 გრაფიკი.

ნაშრომის პირველ თავში, რომელიც ეთმობა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების თეორიული საფუძვლების შესწავლას, დეტალურად არის განხილული ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის არსი, მის შესახებ არსებული თეორიული შეხედულებების ევოლუცია და ეკონომიკური მაჩვენებლები, რომლებიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებას უზრუნველყოფენ.

მეორე თავში განხილულია პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ძირითადი სირთულეები და გამოწვევები, კერძოდ: ნეკროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის დაუძლეველი წინაღობა, მისი

წარმოქმნის მიზეზები და აღმოფხვრისთვის საჭირო გზები; რეტროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ძირითადი შემაფერხებელი ბარიერი, მოძველებული ტექნოლოგიების წარმოების პროცესში გამოყენების ნაკლოვანებები და თანამედროვე, ინოვაციურ ტექნოლოგიების დანერგვის აუცილებლობა. მეორე თავში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა „ლიდერი“ და „აუტსაიდერი“ პოსტკომუნისტური ქვეყნების უმთავრესი გამოწვევებს, რომლებთან გამკლავებაც ქვეყნებს საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე უწევთ.

ნაშრომის მესამე თავში, რომელიც ეხება ქვეყნის თანაზომიერ განვითარებას, მის ინდიკატორებსა და საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ძირითად გზებს, განხილულია ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების მნიშვნელობა ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდაში. ამ უკანასკნელის უფრო ღრმა ანალიზისთვის მოყვანილია ქართულ და უცხოურ წყაროებზე დაყრდნობით შედგენილი დიაგრამები, გამოყენებულია ავტორის მიერ შემუშავებული მეცნიერული სიახლე და გამოტანილია შესაბამისი დასკვნები, როგორც საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ზრდის პოტენციალის, აგრეთვე სხვა პოსტკომუნისტური ქვეყნების შესახებ. მესამე პარაგრაფში აგრეთვე გაანალიზებულია ცოდნის ეკონომიკის განვითარების მნიშვნელობა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში.

თავი I. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების თეორიული საფუძვლები

I.1. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის არსი

ეკონომიკურ მეცნიერებაში ტერმინი „კონკურენტუნარიანობა“ გამოიყენება, როგორც ცალკეულ სახელმწიფოსთან, აგრეთვე სახელმწიფოთა გაერთიანებებთან და ქვეყნის ეკონომიკურ ერთეულებთან მიმართებაში, რაც გულისხმობს მის განხილვას ეკონომიკის მიკრო, მაკრო, მეზო და მეგა დონეზე. კონკურენტუნარიანობის განხილვა მიკრო დონეზე მოიცავს საქონლისა და მომსახურების წარმოებას, მეზო დონეზე აერთიანებს დარგებსა და მათ გაერთიანებებს, მაკრო დონეზე განიხილება რეგიონი და ქვეყანა, ხოლო ჰიპერმაკრო დონეზე კი - რეგიონალური გაერთიანებები (Нуримбетов, 2015).

კონკურენტუნარიანობა თანამედროვე ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკვლევი ცნებაა, რაც ძირითადად მისი ეკონომიკური შინაარსით არის განპირობებული (Shvindina, 2020). მიუხედავად იმისა, რომ კონკურენტუნარიანობის ცნების განმარტების მრავალი მცდელობა არსებობს, ეკონომიკურ ლიტერატურაში ჯერჯერობით არ არის ჩამოყალიბებული კონკურენტუნარიანობის ერთიანი განმარტება, რომელიც სრულყოფილად ასახავს მისი, როგორც ეკონომიკური კატეგორიის არსს, თუმცა განმარტებების ძირითადი ნაწილი ეხება საწარმოს დონეს ან ეროვნულ, რეგიონულ ეკონომიკას (Kachniewska, Kowalski, Szczech-Pietkiewicz, 2018, p.174).

როდესაც ვსაუბრობთ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ეროვნული კეთილდღეობა არ არის მემკვიდრეობითი, იგი მიიღწევა ქვეყანაში განხორციელებული მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური ღონისძიებების გატარების ფონზე, ვინაიდან ერის კონკურენტუნარიანობა დამოკიდებულია მისი ინდუსტრიის, ინოვაციისა და განახლების შესაძლებლობაზე (Porter, 1990).

ეროვნული კონკურენტუნარიანობა მოიცავს, როგორც ეკონომიკური სუბიექტების და ინსტიტუციების შესაძლებლობას, აგრეთვე მათ კონკურენტუნარიანობას. სხვა სიტყვებით, ის კომპლექსური ცნებაა, რომელიც გარკვეული მდგენელების გაერთიანების შედეგად ეროვნულ ეკონომიკას ახასიათებს. რომ დავაზუსტოთ, ქვეყნის ეკონომიკის

კონკურენტუნარიანობა არის მთლიანობაში მაკრო, მიკრო და მეზო, სხვადასხვა ეკონომიკურ დონეზე მყოფი სუბიექტების საქმიანობის შედეგი, რაც საბოლოოდ მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხზე აისახება. აღნიშნულ სუბიექტებს მიეკუთვნება ინდივიდუალურად მოქმედი და ურთიერთდამოკიდებული ფირმები, სხვადასხვა დარგები, საწარმოები, რომლებიც შესაძლებელია ინტეგრირებული იყოს, როგორც ჰორიზონტალურად, ასევე ვერტიკალურად, სახელმწიფო უწყებები, ეკონომიკური ინსტიტუციები და აგრეთვე, საზოგადოებრივი ინსტიტუტები (ბეშქენაძე, 2017, გვ. 3).

კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საზრუნავია განვითარების ნებისმიერ საფეხურზე მდგომი ქვეყნისთვის, ვინაიდან ის განსაზღვრავს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ, პოლიტიკურ მდგრადობას და ეროვნულ უსაფრთხოებას, რასაც საბოლოოდ მთავარ მიზნამდე - მოსახლეობის კეთილდღეობის უზრუნველყოფამდე მივყავართ (Porter, 2008).

თანამედროვე, მაღალგანვითარებული ქვეყნების კონკურენტუნარიანობა ძირითადად ტექნოლოგიურ უპირატესობებზეა დაფუძნებული, ჩამორჩენილი ქვეყნების კი რესურსებზე. ნათელია, რომ განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებისთვის კონკურენტუნარიანობის მიღწევის საშუალებები, და ფაქტორთა მნიშვნელობა განსხვავებულია. შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის წყარო ზედმიწევნით ახასიათებს მისი ეკონომიკური განვითარების ეტაპს, ვინაიდან ისტორიულად წინა პლანზე მუდმივად გამოდის ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ისეთი წყაროები, როგორიცაა ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, მდიდარი ბუნებრივი რესურსების ფლობა, წარმოების ძირითადი ფაქტორებისთვის ხელსაყრელი ფასების არსებობა, პროდუქტიულობა და ცხოვრების ხარისხი, უახლესი ტექნოლოგიები და ეკონომიკური გარემო, რომელიც წარმოშობს ტექნოლოგიურ ლიდერობას (Нуримбетов, 2015).

კონკურენტუნარიანობის ანალიზს მსოფლიოში ძირითადად ორი უმსხვილესი ორგანიზაცია, მართვის საერთაშორისო ინტიტუტი (International Institute for Management Development - IMD) და მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი (World Economic Forum - WEF) ატარებენ (ბარათაშვილი, გეჩბაია, ღლონტი, 2012, გვ. 16). აღნიშნული ორგანიზაციები

გამოსცემენ ყოველწლიურ ანგარიშებს. მეთოდოლოგიები, რომლებიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობას განსაზღვრისთვის გამოიყენება ორივე ანგარიშისთვის ერთნაირია. ისინი ეყრდნობა მრავალ სხვადასხვა სახის ფაქტორს და განსაზღვრავს ქვეყნის განვითარებასა და საზოგადოებრივ კეთილდღეობას.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველსაყოფად საჭირო უამრავ ფაქტორს შორის გამოვყოთ არსებითად მნიშვნელოვანი რამდენიმე მათგანი, ეს ფაქტორებია:

1. ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა;
2. ეროვნული ღირებულებები და კულტურა;
3. ინოვაცია;
4. შრომის ბაზრის ეფექტიანობა;
5. მეწარმეობის განვითარება;
6. ინფრასტრუქტურის განვითარება;
7. ეროვნული ინსტიტუტების ხარისხი.

ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა. ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობის მქონე ქვეყნებს უნიკალური შესაძლებლობა აქვთ გამოიყენონ ეს უპირატესობა და გახდნენ სხვადასხვა ქვეყნის დამაკავშირებელი ხიდი ვაჭრობასა, თუ სხვა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო პროექტების განხორციელებაში. მაგალითად, გეოპოლიტიკური კუთხით საქართველოს როლი უმნიშვნელოვანესია მთელი ცენტრალური კავკასიის მასშტაბით (ისმაილოვი, პაპავა, 2007, გვ. 11). შესაბამისად, საქართველო წარმოადგენს ცენტრალური კავკასიის ქვეყნების „სატრანსპორტო დერეფანს“ და „ენერგეტიკულ ხიდს“, რაც მისი არა მხოლოდ რეგიონული არამედ, საერთაშორისო ეკონომიკური მნიშვნელობის განმსაზღვრელია (თოქმაზიშვილი, 2018, გვ. 166). მიმდინარე პერიოდის დღის წესრიგში დგას საქართველოს, როგორც „შუა დერეფნის“ გააქტიურების საკითხი, რაც დიდწილად რუსეთ-უკრაინაში არსებულმა საომარმა მდგომარეობამ გამოიწვია. აღნიშნულმა კონფლიქტმა მოახდინა რუსეთის გავლით ტვირთების გადაზიდვის პარალიზება ისეთი მსხვილი ექსპორტიორი ქვეყნებისთვის, როგორიცაა მაგალითად ჩინეთი. აღნიშნული პროცესების კვალდაკვალ, საქართველოში აქტიურდება ბათუმისა და ფოთის პორტის გაფართოების საკითხი, რეალური ხდება,

აგრეთვე ანაკლიის ღრმაწყლოვანი პროექტის განხორციელებაც. სხვადასხვა პორტის გაფართოებასთან ერთად, წინა პლანზე რკინიგზის მაქსიმალური დატვირთვა გამოდის, რომელიც აზერბაიჯანიდან თურქეთში ტვირთების გადაზიდვას უზრუნველყოფს. საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესია ევროკავშირის მხარდაჭერით ახლახან დადებული ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებს ელექტროგადამცემი კაბელის შავ ზღვაში გაყვანას. ამ პროექტის განხორციელების შედეგად საქართველო შეასრულებს არა მხოლოდ სატრანსპორტო, არამედ საერთაშორისო ეკონომიკურ ფუნქციასაც. გარდა ამისა, საქართველოსთვის გაჩნდება ახალი შესაძლებლობა იყოს ელექტროენერგიის ერთ-ერთი მწარმოებელი ქვეყანა. ამრიგად, მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების შედეგად, საქართველოს აქვს იდეალური შესაძლებლობა აღნიშნული პოტენციალის გამოსაყენებლად. ამას გარდა, გეოგრაფიულ მდებარეობაზე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ნიადაგის ნაყოფიერება, რაც ქვეყანას უპირატესობას ანიჭებს აგრარული სექტორის განვითარებაში, ეს უკანასკნელი, კი არის არა ძირითადი, თუმცა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდის და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებისთვის.

უნდა აღინიშნოს ქვეყნის ენერგეტიკული რესურსების მნიშვნელობა, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკურ ზრდას და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას. საქართველო მდიდარია წყლითა და წყალთან დაკავშირებული რესურსებით. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს ფართობს, შეიძლება ითქვას, რომ ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალით მსოფლიოში ერთ-ერთ მოწინავე ადგილზეა. საქართველო აგრეთვე გამოირჩევა განახლებადი ალტერნატიული ენერგეტიკული წყაროებით, როგორიცაა გეოთერმული, მზისა და ქარის ენერგია და სხვ. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს გეოგრაფიულ მდებარეობას, აღნიშნულთაგან ყველაზე ხელსაყრელი მზის ენერგიის გამოყენებაა, ვინაიდან მზის რადიაცია საკმაოდ მაღალია. იქიდან გამომდინარე, რომ მზის ენერგიის შედეგად წარმოიქმნება ქარის ენერგია, საქართველოს მისი წარმოქმნის მნიშვნელოვანი პოტენციალი გააჩნია. შესაბამისად, საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზანიც სწორედ რომ სხვადასხვა სახეობის

ენერგიის უწყვეტად, ადეკვატურ ფასად მიწოდების და ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა (სემგს, 2019).

ეროვნული ღირებულებები და კულტურა. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის მნიშვნელოვან ფაქტორებს განეკუთვნება ეროვნული ღირებულებები და ქვეყნის კულტურული თავისებურებები. აღნიშნული ფაქტორების გამოყენება კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად ძირითადად მცირე, განვითარებადი ქვეყნებისთვის არის მიზანშეწონილი, ვინაიდან მათ არ გააჩნიათ გლობალურ ბაზრებზე მყარი პოზიციები, მათთვის ძალიან რთული და ხშირ შემთხვევაში შეუძლებელია კონკურენცია გაუწიონ განვითარებულ ქვეყნებს პროდუქციის ხარისხითა და წარმოების მასშტაბით. შესაბამისად, მსგავსი ტიპის ქვეყნებს საშუალება ეძლევათ საერთაშორისო ასპარეზზე თავი წარმოაჩინონ საკუთარი უნიკალური კულტურითა და ღირებულებებით როგორცაა, მაგალითად, ქორეოგრაფია, ფოლკლორი, განსხვავებული სამზარეულო და სხვ. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ამ კუთხით განვითარების დიდი პოტენციალი გააჩნია და ქართული ქორეოგრაფია, ფოლკლორი, თუ სამზარეულო ყოველთვის აღფრთოვანებას იწვევს საერთაშორისო მასშტაბით.

ინოვაცია. ლიტერატურაში ინოვაციის მრავალი განსხვავებული განმარტება არსებობს. ერთ-ერთი განმარტების თანახმად, ინოვაცია არის ახალი პროდუქტის ან სერვისის შექმნა, ან უკვე არსებულის პროდუქტისა და სერვისის გაუმჯობესება (Taylor, 2017, p. 128). ინოვაციის ცნების ყველაზე ყოვლისმომცველი და ფართოდ აღიარებული განმარტება ხელმისაწვდომია ოსლოს სახელმძღვანელოში, რომელიც გამოქვეყნებულია ეკონომიკური თანამშრომლობის და განვითარების ორგანიზაციისა (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD) და ევროკომისიის მიერ. კერძოდ, ინოვაცია არის ახალი ან კონკრეტულად განვითარებული საქონელი ან მომსახურება, ახალი მარკეტინგული ან ახალი ინსტიტუციონალური მეთოდი (OECD, 2005, p. 45). ინოვაცია, რომელიც აყალიბებს კონკურენტუნარიანობის საფუძველს არის განვითარების, მდგრადი ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის გასაღები. არსებობს ინოვაციის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც კონკურენტუნარიანობის წარმოქმნას უწყობს ხელს, ეს პრინციპებია (Atkinson and Ezell, 2015, pp. 89-94):

- საინოვაციო პოლიტიკა ფოკუსირებული უნდა იყოს ინოვაციების მაქსიმიზაციაზე ყველა სექტორში;
- საინოვაციო პოლიტიკამ ხელი უნდა შეუწყოს ინოვაციის თითოეულ ფაზას და სახეობას;
- „კრეატიული ნგრევის“ უზრუნველყოფა;
- ძირითად საქონელზე, განსაკუთრებით საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებზე იმპორტული ფასების შენარჩუნება;
- ეროვნული ინოვაციებისა და პროდუქტიულობის სტრატეგიის განვითარება, ასევე ისეთი ინსტიტუტების განვითარება, რომლებიც მხარს დაუჭერენ აღნიშნულ ინოვაციებსა და სტრატეგიებს.

ინოვაციების შესახებ „მწვანე დოკუმენტის“ მიხედვით ქვეყნის, რეგიონის ან ფირმის კონკურენტუნარიანობა უპირატესად დამოკიდებულია მის შესაძლებლობაზე ინვესტირება მოახდინოს კვლევაში, ნოუ ჰაუს, ტექნოლოგიებსა და იმ უნარ-ჩვევებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ მაქსიმალური სარგებლის მიღებას ახალი პროდუქტისა და მომსახურების შექმნის შედეგად (CEC, 1995).

საბოლოოდ, ინოვაციები ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც ქმნის ნაყოფიერ ნიადაგს ბიზნესის განვითარებისთვის. უფრო მეტიც, ინოვაცია არის ინსტრუმენტი, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის საშუალო შემოსავლების, რეალური ხელფასის, შრომის პროდუქტიულობისა და განათლების დონის ზრდას, აგრეთვე შრომის სამართლიანი პირობების უზრუნველყოფას. აღნიშნულის მისაღწევად მთავრობამ უნდა გაატაროს შემდეგი ღონისძიებები:

- ინფრასტრუქტურის განვითარების ინვესტირება;
- ახალი ტექნოლოგიების განვითარების სუბსიდირება;
- განათლების სუბსიდირება;
- ეფექტიანი ფისკალური და მონეტარული პოლიტიკა ძლიერი და სტაბილური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად;
- დამსაქმებელსა და მუშახელს შორის სამართლიანი ურთიერთობის უზრუნველყოფა - მაღალი მინიმალური ხელფასი და ძლიერი პროფკავშირები.

აქედან გამომდინარე, ეკონომიკური პროგრესი არის ქვეყნის ინოვაციების დონის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი, შესაბამისად მათ შორის დადებითი კორელაციაა. რაც უფრო ძლიერია სახელმწიფოს ეკონომიკა, მით უფრო დიდი თანხებია მიმართული საინვესტიციო კვლევების დასაფინანსებლად. შესაბამისად, კონკურენტუნარიანობის უზრუნველსაყოფად აუცილებელია ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების გზების ძიება, წინააღმდეგ შემთხვევაში თითქმის შეუძლებელი იქნება გლობალურ ბაზარზე საკუთარი ნიშის დამკვიდრება და შენარჩუნება.

შრომის ბაზრის ეფექტიანობა. მოქნილი და ეფექტიანი შრომის ბაზარი არსებითად მნიშვნელოვანია დასაქმებულთა პროდუქტიულობის ზრდისთვის. მოქნილია შრომის ბაზარი, რომელშიც დასაქმებულის გადაადგილება მიმდინარე პოზიციიდან ახალ საქმიანობაზე დაუყოვნებლივ, მინიმალური დანახარჯებით არის შესაძლებელი. შრომის ბაზარი იმ შემთხვევაშია ეფექტიანი, თუ ამ ბაზარზე სამუშაო ძალის შრომითი უფლებები დაცული, ხოლო მუშახელი კი მაქსიმალურად პროდუქტიულია (გაგნიძე, 2012, გვ. 46). ეფექტიანი შრომის ბაზარი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საფუძველია, რასაც ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ აღნიშნული მდგენელი გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის 12 მდგენელს შორის ერთ-ერთია.

მეწარმეობის განვითარება. მეწარმეობას მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. მეწარმეობა წარმოშობს ახალ კომპანიებსა და სამუშაო ადგილებს, ქმნის სიმდიდრეს, ახალ შესაძლებლობებს და უზრუნველყოფს ეკონომიკურ ზრდას ქვეყანაში (ერქომაიშვილი, 2019, გვ. 15). ამას გარდა, მეწარმეობის თვალსაჩინო მახასიათებელი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაა, ამიტომ მისი ხელშეწყობა და ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის. კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობა უზრუნველყოფს პროდუქციისა და მომსახურების წარმოების მაღალ ეფექტს, ზრდის პროდუქტიულობას და ხელს უწყობს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობას. შესაბამისად, მთავრობას უნდა ჰქონდეს პოლიტიკა, რომელიც ხელს შეუწყობს ეროვნული მეწარმეობის განვითარებას. საქართველოში სამეწარმეო გარემოს გასაუმჯობესებელ და კერძო

სექტორის ხელშემწყობი ღონისძიებები ხორციელდება სამთავრობო პროგრამით „აწარმოე საქართველოში“, რომელიც ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირია. სააგენტო მოწოდებულია უზრუნველყოს დინამიკური ეკონომიკური განვითარება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც აერთიანებს ინვესტიციებს, ექსპორტსა და ადგილობრივ წარმოებას (სემგს, უთარილოხ).

ინფრასტრუქტურა. კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთი სავალდებულო წინამძღოლია ფართო და ეფექტიანი ინფრასტრუქტურა. ინფრასტრუქტურის განვითარების შედეგად აღმოიფხვრება ის პრობლემები, რომელსაც რეგიონებს შორის არსებული მანძილი განაპირობებს. იმისათვის, რომ მეწარმეებმა დროულად და უსაფრთხოდ მიაწოდონ წარმოებული პროდუქცია და მომსახურება დანიშნულების ადგილამდე, საჭიროა ქვეყანაში ხარისხიანი რკინიგზის, საავტომობილო გზების, საჰაერო და საზღვაო ტრანსპორტის უზრუნველყოფა. ინფრასტრუქტურული ქსელების ხარისხი და ექსტენსიურობა გავლენას ახდენს ეკონომიკურ ზრდაზე, ამცირებს შემოსავლის უთანასწორობას და სიღარიბეს. მნიშვნელოვანია ასევე მყარი და ფართო სატელეკომუნიკაციო ქსელი, რომელიც იძლევა სწრაფი, თავისუფალი ნაკადის ინფორმაციას და ზრდის საერთო ეკონომიკურ ეფექტიანობას ბიზნესის კომუნიკაციის უზრუნველსაყოფად (საქართველოს მთავრობა, 2020, გვ. 41-44).

ეროვნული ინსტიტუტების ხარისხი. სულ უფრო ნათელი ხდება, რომ რესურსების მოზიდვაში მთავარ როლს ეროვნული ინსტიტუტების ხარისხი თამაშობს, რაშიც იგულისხმება დემოკრატიის სიძლიერე, ჯანდაცვისა და განათლების სისტემები, კანონის უზენაესობა, დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა და საკუთრების უფლებების დაცვა (ბარათაშვილი, ყურაშვილი, მახარაშვილი, 2018, გვ. 51; Livny, 2013).

კონკურენტუნარიანობის ანალიზი არის მიკრო და მაკროეკონომიკური ანალიზის სინთეზი. მაკროეკონომიკური ფაქტორები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეკონომიკური ზრდის ახსნაში. დაბალი ინფლაცია, პროგნოზირებადი გაცვლითი კურსი, დაბალანსებული საჯარო საფინანსო სექტორი და რეზერვების მაღალი დონე ითვლება შეუცვლელად. კონკურენტუნარიანობა ეტაპობრივად მიიღწევა, რაც ნიშნავს, რომ კონკურენტუნარიანობის მეგა დონეზე მიღწევის აუცილებელ წინაპირობას მასთან

შედარებით „ქვედა“ დონეებზე კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. თუმცა, რა თქმა უნდა, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად, მხოლოდ მაკროეკონომიკური სტაბილურობა არ კმარა. მასთან ერთად, აუცილებელია მიკროეკონომიკური გარემოს ძირფესვიანი შესწავლა. აქცენტი გაკეთებულია ბიზნეს გარემოს, მოთხოვნის თავისებურებების, წარმოების არსებული ფაქტორების მახასიათებლების, ტექნოლოგიების, მენეჯმენტისა და ორგანიზაციის დონის შესწავლაზე (ბეშკენაძე, 2017).

ეროვნულ კონკურენტუნარიანობას ქვეყნის კონკურენტუნარიანი კორპორატიული სექტორი განსაზღვრავს. თავის მხრივ, კონკურენტუნარიანი ეკონომიკა უზრუნველყოფს ქვეყნის შიგა ბაზრის გაფართოებას და საგარეო ბაზრის დივერსიფიკაციას, რის შედეგადაც ქვეყანაში ოპერირებადი კომპანიებისთვის იზრდება განვითარების პოტენციალი, როგორც ადგილობრივი, ასევე, საერთაშორისო მასშტაბით. ამრიგად, საწარმოს დონე განსაზღვრავს ეროვნულ კონკურენტუნარიანობას, კონკურენტუნარიანი ქვეყანა კი უზრუნველყოფს წარმოების ბაზრის გაფართოებას. განვითარებადი ქვეყნებისთვის, სადაც სხვადასხვა დონეზე კონკურენტუნარიანობის ზრდის უზრუნველსაყოფად განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით უფრო დიდი ძალისხმევაა საჭირო, კონკურენტუნარიანობას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. იმისათვის, რომ განვითარებადი ქვეყანა გახდეს კონკურენტუნარიანი საერთაშორისო დონეზე, აუცილებელია ჯერ შიგა კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა. დაბალ იერარქიულ საფეხურზე მიღწეული კონკურენტუნარიანობა სხვა დონეების კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის საწინდარია (ბეშკენაძე, 2017).

ეროვნული კონკურენტუნარიანობის შესახებ თანამედროვე კვლევებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია პროფესორ მაიკლ პორტერის მიერ ჩამოყალიბებული ეროვნული უპირატესობის „აღმასის მოდელი“. აღნიშნული მოდელით შესაძლებელია გავიგოთ კონკურენტული უპირატესობა, რომლის მიღწევა და შენარჩუნება შეუძლიათ ერებს ან გარკვეულ ჯგუფებს მათთვის ხელმისაწვდომი ფაქტორების საშუალებით. მაიკლ პორტერის ეროვნული უპირატესობის „აღმას“, როგორც ინდივიდუალურად, ასევე სისტემის სახით წარმოადგენს ერის ოთხი ფართო ატრიბუტი. აღნიშნულს თითოეული

ერი აყალიბებს და ამუშავებს თავისი ინდუსტრიებისთვის, რათა გახდნენ უფრო კონკურენტუნარიანი კონკრეტულ ინდუსტრიებში სხვა ქვეყნებთან შედარებით. ეს ატრიბუტებია (Porter, 1990):

1. სტრუქტურა, მეტოქეობა და სტრატეგია - ქვეყანაში არსებული პირობები, რომლებიც არეგულირებს კომპანიების შექმნას, ორგანიზებასა და მართვას. ასევე, შიგა მეტოქეობის ბუნება, რაც ხელს უწყობს ქვეყანაში ისეთი გარემოს შექმნას, სადაც კომპანიებს შეეძლება გახდნენ კონკურენტუნარიანი და დაიმკვიდრონ თავი საერთაშორისო ასპარეზზე;
2. ფაქტორული პირობები - მოიცავს ბიზნესისთვის ხელმისაწვდომ რესურსებს, როგორებიცაა კვალიფიციური მუშახელი და განვითარებული ინფრასტრუქტურა, რაც მოცემულ დარგში კონკურენტული უპირატესობის მიღწევის აუცილებელი წინაპირობაა. ძირითადი ფაქტორები ბუნებრივი რესურსებია, ხოლო ინფრასტრუქტურა, გამოცდილი ექსპერტები და კაპიტალი მოწინავე ფაქტორთა რიცხვს მიეკუთვნება. ქვეყანა ავითარებს რეალურ კონკურენტულ უპირატესობას მოწინავე ელემენტების განვითარებით, ამის საპირისპიროდ, ძირითადი ფაქტორების წვლილი რეგიონული უპირატესობის უზრუნველყოფაში შედარებით დაბალია;
3. მოთხოვნის პირობები - მოთხოვნა კონკრეტულ პროდუქტზე ან მომსახურებაზე ასევე მნიშვნელოვანი ფაქტორია. პორტერის „ალმასის მოდელის“ მე-3 ატრიბუტი მიუთითებს იმაზე, თუ როგორ უწყობს ხელს პროდუქტზე მოთხოვნის ზრდა ბრენდის ან ბიზნესის ზრდას;
4. კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს ბიზნესის ზრდაზე, არის დამატებითი სერვისები, რომლებიც მხარს უჭერენ ეროვნული უპირატესობის მქონე კომპანიებს. მაგალითად, საბერძნეთში ტურისტული სერვისები ვერასოდეს იქნებოდა ისეთი კარგი, როგორიც ახლაა, თუ იქ არსებული განსახლების და კვების ობიექტები მხარს არ დაუჭერდნენ ამ ინდუსტრიის განვითარებას.

ჩამოთვლილი ოთხი ფაქტორის გარდა მნიშვნელოვანია მთავრობის როლი კონკურენტული უპირატესობის განვითარებასა და შენარჩუნებაში, რაც ბიზნესის განვითარებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნაში გამოიხატება. ეს მოიცავს საგანმანათლებლო დაწესებულებების განვითარებას, სამართლიანი ბაზრის პრაქტიკის, უსაფრთხოებისა და მაკროეკონომიკური სტაბილურობის, ასევე საჯარო სერვისებისა და ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფას. უმნიშვნელოვანესი ფაქტორებია ქვეყნის დემოკრატიული სიძლიერე, ჯანდაცვისა და განათლების სისტემები, კანონის უზენაესობა, დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა და საკუთრების უფლებების დაცვა. მაშასადამე, სახელმწიფომ უნდა შეასრულოს კონკურენტუნარიანობის ერთგვარი კატალიზატორის როლი. თავისი პოლიტიკის დახმარებით მას შეუძლია გავლენა მოახდინოს ეროვნული უპირატესობის „აღმასის მოდელის“ ოთხივე კომპონენტზე, თუმცა, როგორც დადებითად, ასევე უარყოფითად. აქედან გამომდინარე, ძალზედ მნიშვნელოვანია საჯარო პოლიტიკის პრიორიტეტების მკაფიოდ ჩამოყალიბება. ზოგადი რეკომენდაციებია: განვითარების იდეოლოგიის წახალისება, შიგა ბაზარზე კონკურენციის გაზრდა და ინოვაციების წარმოების სტიმულირება (Hyтepнeкoв, 2009).

მთავრობის პოლიტიკის გარდა მნიშვნელოვანია შემთხვევითი მოვლენები, რადგან ისინი გავლენას ახდენენ კონკურენტი ფირმების პოზიციებზე. შედეგად, ძველი კონკურენტების უპირატესობები შეიძლება აღმოიფხვრას და შეიქმნას პოტენციური ახალი ფირმებისთვის, რომლებმაც მიაღწიეს კონკურენტუნარიანობის საკმარის დონეს. ომებმა, სტიქიურმა უბედურებებმა, პოლიტიკურმა სიტუაციებმა და ა.შ. შეიძლება დადებითად ან უარყოფითად იმოქმედონ ეკონომიკაზე ან მთლიანად ქვეყანაზე, წარმოშვან კონკურენტული უპირატესობა ან გაანადგურონ იგი. მაგალითად, მეორე მსოფლიო ომში დამარცხებული ქვეყნების (გერმოდ, გერმანია, იაპონია და იტალია) მიერ მიღწეული ომის შემდგომი წარმატებები (Hyтepнeкoв, 2009).

როგორც ვხედავთ, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრების მსგავსად, რომლის ერთიანი, აღიარებული განმარტებაც არ არის ჩამოყალიბებული, შეუძლებელია განისაზღვროს ცალკეული ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის კონკრეტული ინდიკატორები. მნიშვნელოვანია ექსპორტის მოცულობა, წილი მსოფლიო

ბაზრებზე, მთლიანი სამამულო პროდუქტის (საყურადღებოა, რომ ტერმინი „მთლიანი სამამულო პროდუქტი“ არის ამჟამად მცდარად დამკვიდრებული ტერმინის „მთლიანი შიდა პროდუქტის“ ქართულად გამართული ვერსია) (პაპავა, სილაგაძე, 2019) მოცულობა, თუმცა კონკურენტუნარიანობა ყველაზე ნათლად გამოიხატება შრომის პროდუქტიულობის ზრდაში, რაც უზრუნველყოფს მდგრად ეკონომიკურ ზრდას გრძელვადიან პერსპექტივაში (Пелипася, 2010).

თითოეულმა ქვეყანამ აქცენტი უნდა გააკეთოს იმ დარგების განვითარებაზე, რომლებიც უზრუნველყოფს შემოსავლებისა და შრომის ანაზღაურების შედარებით მაღალ დონეს, საერთაშორისო კონკურენციის პირობებში. საწარმოებმა, დარგებმა (მათმა კომპლექსებმა), რომლებზეც სპეციალიზდება ქვეყანა, უნდა უზრუნველყონ კონკურენტული საქონლისა და მომსახურების იმ რაოდენობის წარმოება-რეალიზაცია, რომელიც ეკონომიკის სხვადასხვა სუბიექტს - მუშახელს, რესურსების მიმწოდებლებს, საწარმოებსა და ქვეყნის ეკონომიკას შემდგომი განვითარებისთვის საჭირო შემოსავლებს მოუტანს (ბეშკენაძე, 2017). რა თქმა უნდა, აღნიშნული დიდწილად დამოკიდებულია ქვეყნის განვითარების დონეზე, გეოგრაფიულ მდებარეობასა და დანარჩენ მსოფლიოსთან არსებულ სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებზე.

1.2. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიული შეხედულებების

ევოლუცია

ტერმინი „კონკურენტუნარიანობა“ განსაკუთრებით აქტუალური დეკოლონიზაციის შემდეგ გახდა, რადგან მსოფლიო ეკონომიკურ ურთიერთობებში ჩაერთო მრავალი ახალი სახელმწიფო და გაიზარდა ქვეყნებს შორის კონკურენცია. ამ პერიოდში გამოიკვეთა ეკონომიკური განვითარების თეორიული კონსტრუქცია, რომელიც ეძღვნებოდა მსოფლიო ეკონომიკაში ქვეყნების კონკურენტული უპირატესობების გამოვლენას და შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში კონკურენტუნარიანობის გაზრდის მეთოდების აღწერას (Исаев, Нурмухаметов, 2013, с. 215).

რამდენადაც ცხადია აღნიშნული ტერმინი ფირმასთან, ან თუნდაც პროდუქტთან მიმართებით, იმდენად მრავალი კითხვა ჩნდება ეროვნულ დონეზე კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორების ირგვლივ, რადგან მათი იდენტიფიცირება საკმაოდ რთული და თითოეული ქვეყნისთვის სხვადასხვაგვარია. მართლაც, ტერმინი „პროდუქტის კონკურენტუნარიანობა“ დიფერენცირებული პროდუქციით გაჯერებულ ბაზარზე მისი წარმატებით გაყიდვის შესაძლებლობაა, რაც გულისხმობს საქონლის სამომხმარებლო და ღირებულებითი მახასიათებლების უპირატესობას სხვა პროდუქტთან შედარებით (Senyshyn, Kundytskyj, Zlydnyk, 2020, p. 158).

„ფირმის კონკურენტუნარიანობა“ გულისხმობს მის უნარს შექმნას და აწარმოოს საბაზრო პროდუქტები კონკურენტ საწარმოებთან შედარებით ისეთ ფაქტორთა უპირატესობებით, როგორებიცაა: ხარისხი, ფასი, ტექნოლოგიური პროგრესი და სხვ., მიიღოს სტაბილური მოგება და ადვილად ადაპტირდეს ახალ გარემოსა და კომპანიის შიგნით არსებულ ისეთ ცვლილებებთან, რომლებიც კონკურენტებთან შედარებით უპირატესობას მიაანიჭებს აღნიშნულ ფირმას (Chikan, 2008, p. 13).

რაც შეეხება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობას, ის მოიცავს სახელმწიფოს განვითარების ეკონომიკურ, საგანმანათლებლო, მენეჯერულ, კულტურულ და სხვ. მნიშვნელოვან ასპექტს. შესაბამისად, ეროვნულ დონეზე კონკურენტუნარიანობის გაგებისთვის აუცილებელია განვიხილოთ ქვეყნების და რეგიონების კონკურენტუნარიანობის თეორიათა ფორმირება-განვითარება, რომელიც აქტიურად დაიწყო XVIII საუკუნის ბოლოდან (Пилипенко, 2005, с. 1).

განსხვავებული აზროვნების სკოლების მიერ, ეკონომიკური აზროვნების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, სხვადასხვა მიზნები და სოციალური ღირებულებები ხაზგასმული. შესაბამისად, ის მეთოდები და საშუალებები, რომლებსაც კონკურენტუნარიანობის მაღალი დონის მისაღწევად გვთავაზობდნენ სხვადასხვაგვარი იყო. განსხვავდებოდა აგრეთვე სხვადასხვა სკოლის მიერ შემოთავაზებული კონკურენტუნარიანობის განმარტებისა და ფორმირების შესახებ განსაზღვრებები.

აღსანიშნავია აგრეთვე ისიც, რომ ეკონომიკური მეცნიერება არ იყო ყოველთვის მზად ზედმიწევნით ზუსტად, სრულფასოვნად აეხსნა ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესები

და სწორი პასუხი გაეცა ყველა იმ მნიშვნელოვან საკითხზე, რომელიც ამა თუ იმ პერიოდის დღის წესრიგში იდგა (პაპავა, 2020, გვ. 29-30).

კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიების ქრონოლოგიურ განვითარებაში შეიძლება გამოიყოს სხვადასხვა ეტაპი (Пилипенко, 2005, с. 413). განვიხილოთ თითოეულ ეტაპზე ჩამოყალიბებული ის ძირითადი თეორიები, რომლებმაც დიდი წვლილი შეიტანეს ეროვნულ დონეზე კონკურენტუნარიანობის შესწავლაში.

თეორიების განვითარების პირველი ეტაპი დაკავშირებულია დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან, რუსეთთან, აშშ-სა და იაპონიასთან, სადაც მიმდინარეობდა სამრეწველო და ტექნიკური რევოლუცია. აღნიშნული ქვეყნები მონაწილეობდნენ პირველი გლობალური ინტეგრაციის (1846-1914 წწ.) და გლობალური დეზინტეგრაციის (1914-1945 წწ.) ციკლში. იმ პერიოდისთვის არსებობდა დიდი ბრიტანეთის, გერმანიის, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირისა (სსრკ) და შვედეთის წამყვანი სამეცნიერო ცენტრები, სადაც იქმნებოდა და ვითარდებოდა თეორიები საერთაშორისო ვაჭრობასა და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ირგვლივ (Пилипенко, 2005, сс. 413-414).

XVI-XVIII საუკუნეებში დასავლურ სამყაროში გავრცელებული იყო „მერკანტილიზმი“, როგორც დომინანტური ეკონომიკური სისტემა. შეიძლება ითქვას, რომ მერკანტილიზმი იყო პირველი ეკონომიკური მოძღვრება, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ეკონომიკური პოლიტიკის შესახებ შეხედულებების წარმოშობა-განვითარებას. მერკანტილიზმი ემყარებოდა აზრს, რომლის თანახმადაც ერის სიმდიდრის დაგროვებისა და ძალაუფლების დამყარების საუკეთესო გზა ექსპორტის წახალისება და იმპორტის შეზღუდვა იყო. აღნიშნული შეზღუდვა ძირითადად ვრცელდებოდა სამრეწველო საქონლის იმპორტზე, ხოლო იაფი ნედლეულის ქვეყანაში შემოტანა დასაშვები იყო, რადგან ხელს უწყობდა ადგილობრივი მრეწველობის განვითარებას. ამრიგად, მერკანტილისტური მოძღვრების საყრდენს საგარეო ვაჭრობის რეგულირებით დადებითი სავაჭრო ბალანსის მიღწევა, შედეგად კი ქვეყანაში სამუშაო ადგილების და სიმდიდრის, განსაკუთრებით კი ოქრო-ვერცხლის დაგროვების უზრუნველყოფა წარმოადგენდა (Krugman, 1996, p. 18; Блауг, 1994, с. 9).

კონკურენციის თეორიის შემუშავებაში დიდი წვლილი შეიტანა კლასიკურმა ეკონომიკურმა სკოლამ, რომელიც წარმოიშვა XVIII საუკუნის ბოლოს და XIX საუკუნის დასაწყისში. კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის წარმომადგენლებმა (ადამ სმიტი, დეივიდ რიკარდო, ელი ჰექშერი და ბერტილ ოლინი) რამდენიმე თეორიაში გამოხატეს დანახარჯების უპირატესობის მიღწევის მნიშვნელობა (Siudek, Zawajska, 2014, p. 94). შოტლანდიელი ეკონომისტი და ფილოსოფოსი, „ეკონომიკის მამად“ წოდებული ადამ სმიტი მერკანტილიზმს პროტექციონისტული შეცდომების ნაზავს უწოდებდა (Блауг, 1994, с. 9). ადამ სმიტი თავის „აბსოლუტური უპირატესობის თეორიაში“ აცხადებს, რომ თავისუფალ ვაჭრობაში ჩართულ თითოეულ მხარეს შეუძლია სარგებლის მიღება, თუ სპეციალიზდება იმ საქონლის წარმოებაში, რომელშიც მას გააჩნია აბსოლუტური უპირატესობა. ეს უკანასკნელი კი გულისხმობს საქონლის წარმოებას საერთაშორისო ვაჭრობაში ჩართულ სხვა ქვეყნებთან შედარებით დაბალი დანახარჯებით, რაც ადამ სმიტის თქმით, განსაზღვრავს კონკურენტუნარიანობის საფუძველს (Smith, 1776).

ადამ სმიტის აბსოლუტური უპირატესობის თეორიას ავითარებს 1817 წელს ჩამოყალიბებული შედარებითი უპირატესობის თეორიის შესახებ მოსაზრება, რომელიც ეკუთვნის კლასიკური სკოლის კიდევ ერთ გავლენიან წარმომადგენელს, ინგლისელ ეკონომისტ - დეივიდ რიკარდოს. მისი თეორიის თანახმად, ქვეყანას შეუძლია მიიღოს საერთაშორისო ვაჭრობიდან სარგებელი იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მას არ გააჩნია აბსოლუტური უპირატესობა. ამისათვის საკმარისია ფლობდეს შედარებით უპირატესობას კონკრეტული საქონლის წარმოებაში, რაც გულისხმობს სხვა ქვეყნებთან შედარებით მოცემული საქონლის წარმოებას დაბალი ალტერნატიული დანახარჯით. შესაბამისად, საერთაშორისო ვაჭრობაში ჩართვა საქონლის ექსპორტირების გზით, გამართლებულია მხოლოდ შეფარდებითი უპირატესობის მქონე ქვეყნებისთვის (Ricardo, 2004).

აბსოლუტური და შედარებითი უპირატესობის თეორიებს დიდი წვლილი მიუძღვით რეგიონების კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის შესახებ სამეცნიერო მიდგომების ჩამოყალიბებაში. აღნიშნულ თეორიებზე დაყრდნობით შესაძლებელია გამოიყოს რეგიონული სპეციალიზაციის ინდუსტრიები. ადამ სმიტისა და დეივიდ

რიკარდოს მიერ შემუშავებული თეორიების შემდეგ ინგლისელმა ეკონომისტმა, ალფრედ მარშალმა შეიმუშავა ინდუსტრიული რეგიონების თეორია. აღნიშნულ თეორიაში გამოყოფილია მცირე და საშუალო საწარმოების ინდუსტრიული რეგიონები, როგორც ვერტიკალურად ინტეგრირებული ქარხნების ალტერნატივა, რაც გულისხმობს არა ერთ დონეზე მყოფი საწარმოების, არამედ წარმოების ან განაწილების სხვადასხვა ეტაპზე ჩართული კომპანიების ერთობლიობას ერთი საკუთრების ქვეშ, რასაც საბოლოოდ მთლიანი ინდუსტრიის მართვის შესაძლებლობამდე მივყავართ (Buzzell, 1983). ამასთანავე, ხაზგასმულია ტერიტორიულად ახლოს მდებარე მცირე საწარმოების შესაძლებლობა, ადგილობრივ რესურსებზე წვდომის, ტექნოლოგიების გამოყენებისა და მასშტაბის ეკონომიის შედეგად კონკურენცია გაუწიონ მსხვილ საწარმოებს. ალფრედ მარშალმა ამ უკანასკნელს უწოდა მცირე საწარმოების კლასტერები კონკურენტუნარიანობის სამი ძირითადი ფაქტორით:

1. კვალიფიციური მუშახელის საერთო ბაზარი;
2. ფირმებს შორის ადგილობრივი ვაჭრობა;
3. შრომის ადგილობრივი ფირმათშორისი დანაწილება.

ამრიგად, აღნიშნული კონცეფციის თანახმად, კონკურენციაზე სხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებთან ერთად არსებით გავლენას ახდენს ტექნოლოგიები და მასშტაბის უკუგება. წარმოების მასშტაბის გაფართოება კი მცისიერად ზრდის მწარმოებლის უპირატესობას კონკურენტებთან შედარებით და ამცირებს საქონლის ფასებს (Rocha, Sternberg, 2005, p. 270).

მე-20 საუკუნის დასაწყისში შვედმა ეკონომისტებმა, ელი ჰეკშერმა და ბერტილ ოლინმა ჩამოაყალიბეს ფარდობითი უპირატესობის ნეოკლასიკური თეორია, რომელიც ავითარებს დეივიდ რიკარდოს შედარებითი უპირატესობის მოდელს. თეორია ეფუძნება მსჯელობას, რომლის მიხედვითაც აუცილებელია წარმოების ფაქტორების - შრომის და კაპიტალის არსებობა. აღნიშნული ფაქტორების უხვად არსებობის პირობებში კი ქვეყანა უნდა სპეციალიზდეს ისეთი სახეობის საქონლის წარმოებაზე, რომლის წარმოებისთვის საჭირო დანახარჯები შედარებით დაბალია. სხვადასხვა ქვეყანას ერთი და იგივე საქონლის წარმოებისთვის შესაძლებელია ჰქონდეს განსხვავებული ხარჯები. მაგალითად,

თუ ერთ ქვეყანაში შრომითი რესურსები წარმოების დანარჩენ ფაქტორებთან შედარებით ჭარბია, მაშინ ეს ქვეყანა შრომა-ინტენსიურია, რაც ნიშნავს, რომ სამუშაო ძალა იაფი, ხოლო შრომის ანაზღაურების ხარჯები დაბალია. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული ქვეყანა მოახდენს იმ საქონლის ექსპორტს, რომლის წარმოებისთვისაც საჭირო იქნება შრომითი რესურსების ინტენსიური გამოყენება. ამის საპირისპიროდ, ქვეყანა შეიძლება იყოს კაპიტალ-ინტენსიური, შესაბამისად ექსპორტზე გაიტანს ისეთ საქონელს, რომლის საწარმოებლადაც კაპიტალის ჭარბი რაოდენობა იქნება საჭირო (Leamer, 1995, p. 1; Siudek, Zawojaska, 2014, p. 94).

კლასიკოსების მიერ შემუშავებული სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიული შეხედულებების ევოლუციის კიდეც ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. სრულყოფილად კონკურენტული ბაზარი ხასიათდება წარმოებული პროდუქციის ერთგვაროვნებით და მონაწილეთა დიდი რაოდენობით, სადაც ვერც მყიდველი და ვერც გამყიდველი ვერ ახდენს გავლენას საბაზრო ფასზე, რაც ნიშნავს, რომ ისინი ფასის მიმღებნი არიან (Mankiw, 2014, p. 66).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში ბაზრის მონაწილეთა ვერცერთი მხარე გავლენას ვერ ახდენს პროდუქციის ფასზე, შესაბამისად მათ არ აქვთ სტიმული გამოიყენონ ისეთი მარკეტინგული საშუალებები, როგორიცაა მაგალითად რეკლამა და დიზაინის ცვლილება თავიანთი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის გასაზრდელად. ავსტრიელი მეცნიერი, ჟოზეფ შუმპეტერი აღნიშნავს, რომ სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი გამოუსადეგარია იქ, სადაც საუბარია სიახლეებისაკენ სწრაფვაზე. ის თვლის, რომ აღნიშნული მოდელის რეალურ სახელმწიფოში არსებობა აზრს მოკლებულია, ვინაიდან შეუძლებელია სახელმწიფოს მიერ დაწესებული, თუნდაც მცირედი შეზღუდვების გარეშე კერძო სექტორის გამართული ფუნქციონირება, რასაც სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი უგულებელყოფს (Шумпетер, 1995, с. 54).

არასრულყოფილი კონკურენციის დროს ბაზარზე ბევრი გამყიდველია, თუმცა სრულყოფილად კონკურენტული ბაზრისგან განსხვავებით ისინი ყიდიან ჰეტეროგენულ საქონელს. აღსანიშნავია, რომ დიფერენცირებული საქონლის შეთავაზების მიუხედავად,

ბაზრის მონაწილეებს არ აქვთ განუსაზღვრელი ძალაუფლება საქონელზე ფასების გნსაზღვრისას (ხარაიშვილი და სხვ., 2014, გვ. 297).

კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიების განვითარების მე-2 ეტაპი მოიცავს შრომის საერთაშორისო დანაწილების თეორიებსა და საწარმოო ძალების კონცენტრაციას (Пилипенко, 2005, с. 3). XX საუკუნის 70-იან წლებში პოლ სამუელსონმა და რონალდ ჯონსმა ჰეკშერ-ოლინის თეორიის ძირითადი დებულებების საფუძველზე შეიმუშავეს „საგარეო ვაჭრობის სპეციფიკური ფაქტორების თეორია“. სამუელსონი-ჯონსის მიერ შემუშავებულ თეორიაში საქონლის წარმოებაში ორის ნაცვლად სამი ფაქტორი: შრომა, მიწა და კაპიტალი მონაწილეობს. დეივიდ რიკარდოსა და ჰეკშერ-ოლინის თეორიების მიხედვით ქვეყანა უზრუნველყოფილია წარმოების ფაქტორებით, რომელთაც შეუძლიათ ინდუსტრიებს შორის თავისუფალი გადაადგილება, თუმცა პრაქტიკაში ფაქტორთა სრული მობილურობა, განსაკუთრებით მოკლევადიან პერიოდში, რეალობას მოკლებულია. შესაბამისად, ჩნდება კითხვები იმის შესახებ, როგორ განვითარდება საერთაშორისო ვაჭრობა, თუ წარმოების ზოგიერთი ფაქტორი არ იქნება მოძრავი და ვერ გადაადგილდება დარგებს შორის. აღნიშნული კითხვის პასუხად შეიძლება მივიჩნიოთ წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების თეორია. მოცემული თეორიის მიხედვით, საერთაშორისო ვაჭრობა ეფუძნება საქონლის ფარდობით ფასებში განსხვავებებს, რასაც იწვევს ქვეყნებში არსებული წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების განსხვავებული რაოდენობა. წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების თეორია კლებადი შემოსავლის კანონს ემყარება, რაც გულისხმობს, რომ წარმოებაში ინვესტირებული შრომის ყოველი დამატებითი ერთეული იწვევს მისი მოცულობის სულ უფრო მცირე ზრდას. აღნიშნულ მოდელში წარმოების ფაქტორები იყოფა მობილურ და სპეციფიკურ ფაქტორებად: მობილური ფაქტორები თავისუფლად გადაადგილდება ინდუსტრიებს შორის, ხოლო სპეციფიკური ფაქტორები შესაძლებელია უმოძრაო იყოს გარკვეულ ინდუსტრიებს შორის. საერთაშორისო ვაჭრობის შედეგად ვითარდება ექსპორტის სექტორისთვის დამახასიათებელი ფაქტორები, იმპორტის კონკურენტი სექტორისთვის დამახასიათებელი - მცირდება (Soumaya, Wilson, Nixon, 2003, p. 139).

სპეციფიკურ ფაქტორთა მოდელზე დაყრდნობით, თავისუფალი ვაჭრობის მომხრენი ძირითადად იქნებიან საექსპორტო ინდუსტრიების სპეციფიკური ფაქტორების მფლობელები, თავისუფალი ვაჭრობის მოწინააღმდეგენი კი უმეტესწილად იქნებიან ისინი, ვინც იმპორტის კონკურენტი სექტორის სპეციფიკურ ფაქტორებს ფლობენ. ამასთანავე, მნიშვნელოვანია, რომ საერთაშორისო ვაჭრობას არ ექნება მკვეთრი გავლენა მობილური ფაქტორების მფლობელთა შემოსავლებზე (Suranovic, 2010, p. 239). ამრიგად, მოცემული თეორია მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის შესახებ თეორიული შეხედულებების განვითარების გზაზე, ვინაიდან ქვეყნის წილი საერთაშორისო ვაჭრობაში მისი კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელია.

1979 წელს პოლ კრუგმანი თავისი ახალი სავაჭრო თეორიით მხარს უჭერს თავისუფალი ვაჭრობის თანმიმდევრულ, ეტაპობრივ განვითარებას. არ არსებობს მეთოდი იმის გასარკვევად, თუ რომელი ინდუსტრია გახდება მომგებიანი ინვესტიციების მოსაზიდად და რომელი მათგანი მოუტანს ქვეყანას მეტ შემოსავალს, შესაბამისად, ეტაპობრივი მოქმედებებით შესაძლებელი გახდება იმ უზარმაზარი პოლიტიკური ხარჯების შემცირება, რაც თან ახლავს სტრატეგიულ ვაჭრობაში სახელმწიფოს ჩარევას. აღსანიშნავია, რომ პოლ კრუგმანმა მიიღო ნობელის პრემია საერთაშორისო ვაჭრობის ანალიზისთვის, რომელშიც კრუგმანმა უარყო მითი იმის შესახებ, რომ თანამედროვე ვაჭრობა ძირითადად ეკონომიკურად არათანაბარ ქვეყნებს შორის მიმდინარეობს. ამის საპირისპიროდ, მან აჩვენა რომ ვაჭრობა მიმდინარეობს განვითარების თვალსაზრისით ახლოს მყოფ, მსგავსი მახასიათებლების მქონე ქვეყნებს შორის, სადაც მომხმარებლები პროდუქტის მრავალფეროვან არჩევანს ითხოვენ, რაც სამრეწველო წარმოებაში მასშტაბის ეფექტიან ეკონომიას იწვევს (Krugman, 1979).

განვითარების მეორე ეტაპზე ფორმირებულ კიდევ ერთ თეორიას წარმოადგენს მაიკლ პორტერის მიერ 1985 წელს ჩამოყალიბებული ღირებულებათა ჯაჭვის კონცეფცია. აღნიშნული კონცეფცია დაფუძნებულია იმ აქტიურობების ერთობლიობაზე, რომელსაც კომპანია ახორციელებს მომხმარებლებისთვის გარკვეული ღირებულებების შესაქმნელად. კონცეფციის მიხედვით კომპანიის საქმიანობა იყოფა პირველად და

დამხმარე აქტიურობებად. პირველადი აქტიურობები (წარმოება, სერვისი, ინფრასტრუქტურა, მარკეტინგი და გაყიდვები და სხვ.) მყისიერ გავლენას ახდენს საქონლისა და მომსახურების წარმოებასა და რეალიზაციაზე, ხოლო დამხმარე აქტიურობები (ინფრასტრუქტურა, ტექნოლოგიური განვითარება, ადამიანისეული რესურსების მართვა და სხვ.) პირველადის შემავსებელია და არსებითია ნებისმიერი ორგანიზაციის წარმატებისთვის. იქიდან გამომდინარე, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი ქვეყანაში არსებული კომპანიების წარმატებული ოპერირება და მათი კონკურენტუნარიანობის ზრდაა, ღირებულებათა ჯაჭვის მოცემული კონცეფცია მნიშვნელოვანია (Porter, 1985, pp. 45-50).

კონკურენტუნარიანობის შესახებ ცნების ევოლუციის მესამე ეტაპზე შეიძლება განვიხილოთ შემდეგი ექვსი კონცეფცია:

პირველი, მაიკლ პორტერის მიერ 1990 წელს ჩამოყალიბებული „ეროვნული კონკურენტული უპირატესობის კონცეფცია“, რომელიც პარაგრაფ I.1-ში დავახასიათეთ ე.წ. „აღმასის მოდელის“ სახით.

მეორე, მაიკლ პორტერის მიერ 1990 წელს ჩამოყალიბებული „ქვეყნების კონკურენტული განვითარების ეტაპები“, რომლის მიხედვითაც გამოყოფილია ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ეტაპები ოთხი მამოძრავებელი ძალის შესაბამისად. ეს არის წარმოების, ინვესტიციების, ინოვაციებისა და სიმდიდრის ფაქტორები. პირველ სამ ეტაპზე ეროვნული კონკურენტუნარიანობა იზრდება, ხოლო მეოთხე ეტაპზე კი შეიმჩნევა ზრდის თანდათანობით შენელება. დავახასიათოთ თითოეული ეტაპი (Lengyel, 2007, pp. 599-601; Porter, 1990).

1. **წარმოების ფაქტორებით განპირობებული ეტაპი.** ამ ეტაპზე ქვეყნის თითქმის ყველა კონკურენტუნარიანი ინდუსტრია სარგებლობს წარმოების ძირითადი ფაქტორებით, ძირითადად ბუნებრივი რესურსებითა და არაკვალიფიციური შრომით;
2. **ინვესტიციით განპირობებული ეტაპი.** ამ ეტაპზე ეროვნული კონკურენტული უპირატესობა ემყარება ქვეყნის და მისი ფირმების მზაობასა და უნარს,

განახორციელონ აქტიური ინვესტიციები. ფირმები ინვესტირებას ახდენენ გლობალურ ბაზრებზე არსებული საუკეთესო ტექნოლოგიებით აღჭურვილი, თანამედროვე, ეფექტიანი და ფართომასშტაბიანი საწარმოების მშენებლობაში;

3. **ინოვაციებით ამოძრავებელი ეტაპი.** ამ ეტაპს ეწოდება „ინოვაციაზე ორიენტირებული“, რადგან ფირმები ქმნიან ინოვაციურ ტექნოლოგიებს. ეკონომიკის ინოვაციურ ეტაპზე კონკრეტული ფირმები კონკურენციას უწევენ მსოფლიო ბაზარზე ოპერირებად კომპანიებს ინდუსტრიის დიფერენცირებულ სეგმენტებში;

4. **სიმდიდრით ამოძრავებელი ეტაპი.** ქვეყნის ამ ეტაპზე გადასვლა ეროვნული კონკურენტუნარიანობის კლების დასაწყისია. მისი მამოძრავებელი ძალა უკვე მიღწეული სიმდიდრეა. პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ ადრე მიღწეული სიმდიდრით მართული ეკონომიკა ვერ შეინარჩუნებს ამ სიმდიდრეს. ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზეზი ის არის, რომ მენეჯერების, ინვესტორების, ინდივიდების მოტივაცია იცვლება იმ მიმართულებით, რაც ხელს არ უწყობს ინოვაციებში სისტემატურ ინვესტირებას და, შესაბამისად, მის გაუმჯობესებას.

ამრიგად, პორტერის მიერ ჩამოყალიბებული აღნიშნული ეტაპები პირდაპირ გვიჩვენებს გზას ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისკენ და აგრეთვე გვაძლევს სიგნალებს აღნიშნულ გზაზე მოსალოდნელი წინაღობების შესახებ.

მესამე, მაიკლ ენრაიტის მიერ ჩამოყალიბებული „რეგიონალური კლასტერების თეორია“, რომლის მთავარი ამოცანა, კონკურენტული უპირატესობის გეოგრაფიული მასშტაბის შესწავლა იყო. ენრაიტი ვარაუდობდა, რომ კონკურენტული უპირატესობები იქმნება არა ზენაციონალურ ან ეროვნულ, არამედ რეგიონულ დონეზე, სადაც მთავარ როლს რეგიონების განვითარების ისტორიული წინაპირობები, ბიზნეს კულტურის მრავალფეროვნება და წარმოებისა და განათლების ორგანიზება თამაშობს (Enright, 2003).

მეოთხე, ნორვეგიელი ეკონომისტის, ერიკ რეინერტის მიერ შემოთავაზებული „ეკონომიკური საქმიანობის ხარისხის ინდექსი“, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობას მსოფლიო ეკონომიკაში. აღნიშნული ინდექსი აფასებს ეკონომიკურ აქტიურობას ქვეყნის მაღალი კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის

შესაძლებლობის მიხედვით. რეინერტის ინდექსში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა-განვითარებას (Kattel, Reinert, 2010).

მეხუთე, ამერიკელი ეკონომისტი პოლ კრუგმანის ერთ-ერთ ნაშრომში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა განხილულია, როგორც საქონლისა და მომსახურების წარმოების შესაძლებლობა, რომელიც აკმაყოფილებს საერთაშორისო კონკურენციის მოთხოვნებს, რის შედეგადაც მოსახლეობის ცხოვრების დონე იზრდება (Krugman, 1994, p. 31).

ეროვნული კონკურენტუნარიანობის განვითარების შესახებ თეორიების ევოლუციის მესამე ეტაპის დასასრულად შეიძლება მივიჩნიოთ პორტერის კლასტერების მოდელი, რომელიც კონკურენციის თეორიის მნიშვნელოვანი ნაწილია. აღნიშნულ თეორიაზე დაყრდნობით, ფირმის კონკურენტული უპირატესობა არსებული რესურსების ეფექტიან გამოყენებაში მდგომარეობს (Porter, 1998).

მნიშვნელოვანია განვიხილოთ უძველეს ქართველ მოღვაწეთა და თანამედროვე მკვლევართა აზრი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების საკითხის ირგვლივ.

საქართველოში ეკონომიკური აზროვნების დამკვიდრებასა და განვითარებაში უდიდესი წვლილი მიუძღვით ილია ჭავჭავაძესა და ნიკო ნიკოლაძეს. ილია ჭავჭავაძის პუბლიცისტურ წერილებში ვკითხულობთ მის ნააზრევს ადამ სმიტის, დეივიდ რიკარდოს, ჯონ სტიუარდ მილის და სხვათა ნაშრომების შესახებ, რაც ნიშნავს, რომ იგი კარგად ერკვეოდა არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ ევროპის ეკონომიკურ პოლიტიკაშიც. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში, ილია ჭავჭავაძე აღნიშნავდა, რომ კონკურენცია ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი საფუძველი იყო. იგი ემხრობოდა თავისუფალ ვაჭრობას და ამბობდა რომ საქონლის გაცვლა თავისუფალი უნდა იყოს ყოველგვარი გადასახადისგან, ის გამობდა ბაზრის ფუნქციონირებაში სახელმწიფოს უხეშ ჩარევას (ჭავჭავაძე, 1956). ილია თვლიდა, რომ თავისუფალი კონკურენცია დადებითი შედეგის მომტანი იქნებოდა მანამ, სანამ გაზრდიდა პროდუქციის ხარისხს, ან შეამცირებდა მის ფასს. სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ უნდა ჩარეულიყო ბაზრის ფუნქციონირებაში, თუ მწარმოებელთა მიერ გადადგმული ნაბიჯები მოსახლეობის კეთილდღეობას შეასუსტებდა. რა თქმა უნდა, ემხრობოდა საერთაშორისო

ეკონომიკურ ინტეგრაციას და საქართველოს მოიხსენიებდა, როგორც კარიბჭეს ევროპასა და აზიას შორის (Veshapidze, Mchedlishvili, 2020, p. 3).

აღსანიშნავია ნიკო ნიკოლაძის პოზიცია, რომელიც წერდა, რომ ნებისმიერი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას განსაზღვრავს ერის მიერ გაწეული შრომა. შესაბამისად, მოუწოდებდა ქართველ ერს, რომ საზღვარგარეთულ ქვეყნებში არსებულ უკეთეს ეკონომიკურ პირობებზე კი არ დარჩენოდათ თვალი, არამედ ეშრომათ იმისთვის, რომ საქართველოსაც მიეღწია მსგავსი ეკონომიკური წარმატებისთვის. ამ წარმატების გასაღებს კი წარმოების კარგ ორგანიზებასა და შრომის სათანადო პირობების შექმნაში ხედავდა, რისი უზრუნველყოფის შემდეგაც შესაძლებელი გახდებოდა უცხოური გამოცდილების გაზიარება, კაპიტალის მოზიდვა და ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლა. როგორც ნიკო ნიკოლაძის ნააზრევთან აღვნიშნეთ, საზოგადოება იღებს იმ ზომის კეთილდღეობას, რა სიდიდის შრომასაც დებს მასში.

როგორც ვხედავთ, საქართველოში კონკურენტუნარიანობის მნიშვნელობის შესახებ მოსაზრებების ჩამოყალიბება მრავალი წლის წინ დაიწყო. უნდა ითქვას, რომ XIX საუკუნის დიდ ქართველ მოღვაწეთა ნააზრევი იმდენად ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ღირებულებებზე დაფუძნებული, სწორად გააზრებული და სიღრმისეულად გადმოცემულია, რომ დღეს, განუსაზღვრელი შესაძლებლობების არსებობის საუკუნეში, როდესაც ვკითხულობთ თანამედროვე მეცნიერ-მკვლევართა მიერ ჩამოყალიბებულ და საყოველთაოდ აღიარებულ თეორიებს, ვხედავთ, რომ ფუნდამენტი ამ თეორიებისთვის არის საკითხები, რომლებსაც ქართველი მოღვაწეების ნააზრევში ვკითხულობთ.

მიმდინარე პერიოდში, საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ხელშემწყობ მნიშვნელოვან ფაქტორად გლობალური კონკურენტუნარიანობა მიიჩნევა, ვინაიდან მის გარეშე შეუძლებელია საერთაშორისო ასპარეზზე ღირსეული ადგილის დამკვიდრება.

დღეისათვის, საქართველოში კონკურენციის პოლიტიკას არეგულირებს „კონკურენციის შესახებ საქართველოს კანონი“, რომელიც იცავს ბაზარს არასამართლიანი კონკურენციისგან და უზრუნველყოფს კონკურენტუნარიანი ბაზრის განვითარებას. არასამართლიანი კონკურენციის ცნების ქვეშ შესაძლოა მოიაზრებოდეს ეკონომიკური აგენტების შეთანხმებული ქმედებები გამოხატული ბაზრის განაწილების, ფასების

დაფიქსირებისა და სხვა სახით, რითაც იზღუდება კონკურენცია და ზიანი ადგება მომხმარებელთა უფლებებს (გოგიაშვილი, 2009, გვ. 60). ზემოთ აღნიშნული კანონის დაცვის გარანტი არის საქართველოს კონკურენციის ეროვნული სააგენტო, რომელიც მოწოდებულია უზრუნველყოს ჯანსაღი კონკურენცია ბაზრის სხვადასხვა სეგმენტზე. ეროვნულ დონეზე კონკურენტუნარიანობის განვითარების ირგვლივ შეიძლება გამოვეყნოთ თანამედროვე ქართველ მეცნიერ-მკვლევართა შეხედულებები:

ელდარ ისმაილოვისა და ვლადიმერ პაპავას წიგნში „ცენტრალური კავკასია: გეოპოლიტიკური ეკონომიკის ნარკვევები“ ვკითხულობთ: ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა დამოკიდებულია მის უნარზე, ნაყოფიერად გამოიყენოს ეროვნული, შრომითი, მატერიალური, ბუნებრივი და ფინანსური რესურსები. აგრეთვე, მნიშვნელოვანია ნებისმიერი სახის კონკურენცია, რადგან ის წარმოადგენს ეკონომიკის მუდმივი განვითარებისა და სრულყოფის ერთგვარ სტიმულს. საერთაშორისო კონკურენციის პირობებში ქვეყნებს საშუალება ეძლევათ სპეციალიზდნენ იმ საქონლისა და მომსახურების წარმოებაზე, რომელშიც შედარებით უფრო კონკურენტუნარიანნი არიან სხვა ქვეყნებთან შედარებით (ისმაილოვი, პაპავა, 2007, გვ. 167).

პროფესორ ვლადიმერ პაპავას ნაშრომში „საქართველო საბაზრო ეკონომიკის გზაზე“, ხაზგასმულია, რომ პრაქტიკაში არც ერთი ქვეყნის ბაზარზე რეალურად არ დაფიქსირებულა სრულყოფილი კონკურენცია და ის საბაზრო ეკონომიკაში მხოლოდ გარკვეული ეკონომიკური კანონზომიერებების შესასწავლად გამოიყენება (პაპავა, 1995).

პროფესორი ეთერ ხარაიშვილი კონკურენციას ახასიათებს როგორც მეტოქეობას, რომელიც მიმართულია მომგებიანი, უკეთესი პირობების მიღებისკენ (ხარაიშვილი, 2011, გვ. 13). აღსანიშნავია აგრეთვე ქართველი ეკონომისტების, რევაზ გველესიანისა და ირინა გოგორიშვილის განმარტება კონკურენციის შესახებ, რომლის თანახმადაც კონკურენცია, ეს არის ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი სუბიექტების სხვადასხვა სახის საქმიანობა, რომლებიც სამეურნეო მეტოქეობაში ჩართულნი და ურთიერთდამოკიდებულნი არიან, შესაბამისად, თითოეული სუბიექტი დასახული მიზნის მისაღწევად იყენებს კონკურენტების შევიწროების პოლიტიკას (გველესიანი, გოგორიშვილი, 2012).

ქართველი ეკონომისტი სლავა ფეტელავა აღნიშნავს, რომ კონკურენტუნარიანობის შესახებ მიდგომები და განმარტებები ვითარდებოდა და ვითარდება ეკონომიკური თეორიების განვითარების კვალდაკვალ, თუმცა ის, რაც დღესაც უცვლელი რჩება და მანამ იარსებებს, სანამ სოციალური არსებობს არის კონკურენცია (ფეტელავა, 2008, გვ. 26).

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის უცხოელ და ქართველ მეცნიერ-მკვლევართა განმარტებების განხილვის პარალელურად მნიშვნელოვანია სხვადასხვა საერთაშორისო ინსტიტუტების მიერ ჩამოყალიბებული განმარტებები.

OECD (ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია) ეროვნულ კონკურენტუნარიანობას განმარტავს, როგორც ქვეყნის შესაძლებლობას, უზრუნველყოს მთლიანი სამამულო პროდუქტის მიზნობრივი მაჩვენებელი, რაც ხელს შეუწყობს მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდას (Aiginger, Barenthaler-sieber, Vogel, 2013, p. 9).

WEF-ის (მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი) განმარტებით ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა არის ინსტიტუტების და ფაქტორების ერთობლიობა, რომლებიც ქვეყნის პროდუქტიულობის დონეს განსაზღვრავენ. პროდუქტიულობის დონე კი ქვეყნის კეთილდღეობის დონის განმსაზღვრელია (Cann, 2016).

IMD (მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი) კონკურენტუნარიანად მიიჩნევს ქვეყანას, სადაც შექმნილია ისეთი გარემო, რომელშიც კონკურენტუნარიანი ბიზნესი წარმოიქმნება (Bris, et al., 2016).

IMD და WEF ატარებენ კონკურენტუნარიანობის ანალიზს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. აღნიშნული ორგანიზაციები გამოსცემენ ყოველწლიურ ანგარიშს (შესაბამისად, Competitiveness Yearbook და Global Competitiveness Reports), სადაც გაანალიზებულია კონკურენტუნარიანობის შესახებ მსოფლიოს უახლესი ტენდენციები. მეთოდოლოგიები, რომელიც აღნიშნული ანგარიშის მომზადების პროცესში გამოიყენება, ორივე ორგანიზაციისთვის თითქმის იდენტურია, მოიცავს ფაქტორთა მრავალფეროვნებას, და ემსახურება მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ქვეყნის წარმატების განსაზღვრას.

ამრიგად, როგორც ვხედავთ, ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ცნება გასული საუკუნეებიდან დღემდე მუდმივად ვითარდება, რაშიც ჩართულნი არიან მეცნიერ-

მკვლევრები და საერთაშორისო ორგანიზაციები. უნდა აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ წარმოებული ანგარიშები მნიშვნელოვანად ასტიმულირებს მასში შემავალი ქვეყნების მდგომარეობის გაუმჯობესებისკენ სწრაფვას სხვადასხვა მიმართულებით. ეს გამოწვეულია იმით, რომ ქვეყნის პოზიცია აღნიშნული ანგარიშების მიერ წარმოებულ რეიტინგებში მისი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის და ზოგადად იმიჯის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელია. ეს უკანასკნელი პირდაპირ უკავშირდება უცხოელი ინვესტორების ქვეყნით დაინტერესებას, რაც საბოლოოდ ქვეყანაში არსებული სხვადასხვა სექტორის განვითარების გასაღებს წარმოადგენს.

საბოლოოდ, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეროვნული კონკურენტუნარიანობა ეს არის ჯაჭვი, რომელშიც გაერთიანებულია კონკურენტუნარიანი სამუშაო ძალა ეროვნული კეთილდღეობის განმსაზღვრელ ყველა სფეროში, სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ მიზნად დასახული და გატარებული სწორი, მიზანმიმართული და რეალობას მორგებული სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკა და როგორც პირად, ასევე ეროვნულ ინტერესებზე დაფუძნებული კონკურენტუნარიანი კერძო სექტორი, რასაც საბოლოოდ საზოგადოების კეთილდღეობის უზრუნველყოფამდე მივყავართ.

I.3 ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასების ეკონომიკური მაჩვენებლები

კონკურენტუნარიანია ქვეყანა, სადაც ყალიბდება ქმედითი პირობები იმისთვის, რომ ეკონომიკურმა აგენტებმა შექმნან სიმდიდრე და ჰქონდეთ შესაძლებლობა შეიმუშავონ და განახორციელონ „ბედნიერი მოსახლეობის“ ინდივიდუალური მიდგომები (Frey, Stutzer, 2002, p. 402). შესაბამისად, მანამ, სანამ ეკონომიკურ აგენტებს შორის კონკურენცია პირადი ეკონომიკური სარგებლის მიღების პარალელურად „ბედნიერი მოსახლეობის“ მიდგომების შესამუშავებლად მიმდინარეობს, ადამიანები სტიმულებზე რეაგირებენ (Mankiw, 2014, p. 7), წარმოიქმნება მოთხოვნა და იქმნება ჯანსაღი კონკურენცია, რაც ეკონომიკის გამართული ფუნქციონირებისკენ წინ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯია.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასება წარმოდგენილია ეკონომიკის რეალური მდგომარეობის ანალიზის გარეშე, რომელიც თავის მხრივ, უტყუარი

ინფორმაციის არსებობას მოითხოვს (ხადური, 2002, გვ. 52). ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ირგვლივ მეცნიერ-მკვლევართა მიერ ჩამოყალიბებულია სხვადასხვა სახეობის განმარტება, რომელთა განხილვაც კონკურენტუნარიანობის შეფასების პროცესის მუდმივი თანმდევია. თეორიული ასპექტის მნიშვნელოვნების მიუხედავად, ქვეყნის ეკონომიკის მიმდინარე და მომავალი მდგომარეობის ანალიზისთვის, რომელიც სხვა მრავალ მაჩვენებელთან ერთად კონკურენტუნარიანობასაც მოიცავს, აუცილებელია მაკროეკონომიკური ინდიკატორების გამოყენება. ამრიგად, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასების დროს, რეალობასთან მაქსიმალურად მიახლოებული შედეგის მისაღებად, აღნიშნული საკითხის ირგვლივ ჩამოყალიბებული თეორიული ცნებების გარდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ინდიკატორებს, რომლებიც ქვეყნის განვითარების დონისა და მისი კონკურენტუნარიანობის ზრდის პოტენციალის შესახებ ეკონომიკურ და სტატისტიკურ მონაცემებს გვაწვდის. მთელი რიგი ინდიკატორებიდან შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი (ბარათაშვილი, გეჩბაია, ღლონტი, 2012, გვ. 33-34; Marsh, Tokarick, 1994):

- ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა;
- სამომხმარებლო ფასების ინდექსი;
- მთლიანი სამამულო პროდუქტი და მისი ცვლილება;
- მთლიანი ეროვნული შემოსავალი;
- მთლიანი ეროვნული დანაზოგი;
- უმუშევრობის დონე;
- შრომის პროდუქტიულობა;
- ეკონომიკური ზრდა ვაჭრობის თვალსაზრისით;
- სახელმწიფო ბიუჯეტის ბალანსი;
- ქვეყნის საკრედიტო რეიტინგი.

განვიხილოთ, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია თითოეული მათგანის როლი ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის პოზიტიური სცენარის გასავითარებლად.

ქვეყნის მაკროეკონომიკურ ზრდასა და ეროვნულ დონეზე კონკურენტუნარიანობის ზრდას შორის დადებითი კორელაციური კავშირია. ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა

არის მაჩვენებელი, რომელიც ქვეყნის მიმდინარე და მომავალ ეკონომიკურ მდგომარეობას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს. მონეტარული სტაბილურობა შესაძლოა შეფასდეს (Bini-Smaghi, 1994):

1. მისი შიგა მსყიდველობითუნარიანობის მიხედვით (ფასების დონე);
2. მისი პოტენციური ღირებულებით მომავალში ხელმისაწვდომ თანხებთან მიმართებაში (საპროცენტო განაკვეთი);
3. მისი ფარდობითი ღირებულებით სხვა ვალუტებთან მიმართებაში (გაცვლითი კურსი).

ფასების სტაბილურობა არის ისეთი მდგომარეობა, როდესაც დაბალი, სტაბილური და პროგნოზირებადი ინფლაციის პირობებში შენარჩუნებულია ქვეყნის ეროვნული ვალუტის მსყიდველობითუნარიანობა. აღნიშნულის გასაზომად საშუალოვადიან პერიოდში სამომხმარებლო ფასების ინდექსი გამოიყენება (Carson, Dziobek, Enoch, 2002, p.137; Oner, 2023). სწრაფად მზარდი ინფლაციის შედეგად სხვა უარყოფით შედეგებთან ერთად, მცირდება ეროვნული ვალუტის მსყიდველობითი უნარი, იზრდება საპროცენტო განაკვეთები და ფერხდება ეკონომიკური ზრდა. ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი არის მონეტარული პოლიტიკის ჩარჩო, რომელიც ცენტრალურ ბანკს ინფლაციის დაბალ დონეზე შენარჩუნებას ავალდებულებს. აღნიშნული ე.წ. ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმი მეტ-ნაკლები წარმატებით გამოიყენება ინდუსტრიულ ქვეყნებში, თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ გარდა ინდუსტრიული ქვეყნებისა ამ მიდგომით მთელი რიგი განვითარებადი ქვეყნები, მათ შორის საქართველოც, სარგებლობს (Croce, Khan, 2000).

განვითარებად ქვეყნებში, მაგალითად, საქართველოში, სათუთა ის საკითხი თუ რამდენად უზრუნველყოფს ინფლაციის სამიზნე მაჩვენებლის დადგენა მის სტაბილურად დაბალ დონეზე შენარჩუნებას, რადგან ქვეყნები ეკონომიკის განვითარების დაბალი ტემპით, განიცდიან მნიშვნელოვან რყევებს სხვადასხვა მიმართულებით, რაც გვამღევეს საფუძველს ვივარაუდოთ, რომ ფასების სტაბილურობის შესანარჩუნებლად აქცენტი უნდა გაკეთდეს არა რომელიმე ერთ მიმართულებაზე, არამედ საჭიროა კომპლექსური მიდგომა. აგრეთვე მნიშვნელოვანია, რომ დადგენილი სამიზნე მაჩვენებელი გადაიხედოს ცენტრალური ბანკის მიერ ქვეყნის ეკონომიკის რეალური მდგომარეობის შესაბამისად.

საინტერესოა ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმის შესახებ ჯოზეფ სტიგლიცის მოსაზრება, რომელიც თვლის, რომ აღნიშნული რეჟიმის პრაქტიკაში განხორციელება დიდხანს არ გასტანს, რადგან განვითარებადი ქვეყნების ცენტრალურ ბანკებს არ ძალუძთ ინფლაციის მართვა (პაპავა, 2020, გვ. 278). მოლოდინი ფასების სტაბილურობის შენარჩუნების ან მისი არასასურველი ცვლილების შესახებ განაპირობებს ეკონომიკური აგენტების ქმედებებს (Bernanke, 2006, p. 14). ფასების სტაბილურობის შესანარჩუნებლად უნდა შესრულდეს ფულის ძირითადი ფუნქციები და უზრუნველყოფილ იქნას მისი მსყიდველობითუნარიანობა (Gerdesmeier, 2011, p.5). გაცვლითი კურსის სტაბილურობის განსაზღვრა შესაძლებელია, როგორც ნომინალურად, ასევე რეალურად. რეალური გაცვლითი კურსის შესწავლა არის არსებითად მნიშვნელოვანი ეკონომიკურ აქტიურობაზე ზემოქმედების განსასაზღვრად. უნდა აღინიშნოს, რომ რეალური გაცვლითი კურსის არასტაბილურობის ეფექტი დამოკიდებულია ეკონომიკის გახსნილობაზე არა მხოლოდ ვაჭრობის კუთხით, არამედ მისი უნარით გავლენა იქონიოს შედარებით ფასებზე (Bini-Smaghi, 1994). მაშასადამე, რაც უფრო ღიაა ეკონომიკა მით უფრო მგრძნობიარეა ვალუტის კურსის ცვლილების მიმართ.

არსებობს სხვა მრავალი ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს ეროვნული ვალუტის სტაბილურობაზე. მათ შორის არის ცენტრალური ბანკის ქმედებები გაცვლით კურსზე, ქვეყნის პოზიცია საერთაშორისო ასპარეზზე, ქვეყნის უსაფრთხოება და სტაბილური ბიზნეს გარემო, მოსახლეობის მხრიდან მოთხოვნა-მიწოდება, რაც დამოკიდებულია მათი შემოსავლის დონეზე, გემოვნებაზე, პრიორიტეტებსა და სხვა ფაქტორებზე. სუსტი ეროვნული ვალუტა აძვირებს იმპორტს, ხოლო ექსპორტს ასტიმულირებს. შედეგად, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ძვირდება სამომხმარებლო კალათა, რაც აუარესებს მათ ეკონომიკურ მდგომარეობას. ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა კი ქვეყანაში არსებულ სასაქონლო ბაზარზე სტანდარტული, კონკურენტული ფასების შენარჩუნებას უწყობს ხელს, რაც მოსახლეობის ცხოვრების დონეს გააუმჯობესებს. ასევე მნიშვნელოვანია სტაბილური ეროვნული ვალუტის გავლენა მთლიან სამამულო პროდუქტზე.

დღეისათვის, ფასების სტაბილურობის მონიტორინგისა და ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებლის დასადგენად გამოიყენება ისეთი მაკროეკონომიკური ინდიკატორი, როგორიცაა სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (CPI). CPI ზომავს ტიპური ოჯახის მოხმარებას ისეთ ყოველდღიურ საქონელსა და მომსახურებაზე, როგორიცაა საკვები, ტანსაცმელი, სასმელი, საცხოვრებელი, ტრანსპორტი, ჯანმრთელობა და სხვ. (Graf, 2020, p.11). CPI-ს უპირატესობას სამომხმარებლო კალათის, როგორც მისი გამოთვლის მეთოდის ქვეყნებს შორის შედარებითობა წარმოადგენს. აღნიშნული ინდიკატორის აგების მაღალი სიზუსტე, ხელმისაწვდომობა და განახლების ხშირი შესაძლებლობა კი, კიდევ უფრო ღირებულს ხდის მის გამოყენებას ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ანალიზის დროს (Marsh, Tokarick, 1994).

მთლიანი სამამულო პროდუქტი (GDP) არის მაკროეკონომიკური ინდიკატორი, რომელიც ერთობლივი გამოშვების ყველაზე განზოგადებული მაჩვენებელი და ეკონომიკური აქტიურობის საზომია, შესაბამისად ფუნდამენტს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას მთლიანი სამამულო პროდუქტის ცვლილების ანალიზი წარმოადგენს. საყოველთაოდ დამკვიდრებული განმარტების თანახმად მთლიანი სამამულო პროდუქტი არის ქვეყნის შიგნით, დროის განსაზღვრულ პერიოდში წარმოებული საბოლოო პროდუქციისა და მომსახურების საბაზრო ღირებულება (Mankiw, 2014, p. 479). ეკონომიკის მთლიანი სამამულო პროდუქტის ფორმულა შემდეგნაირად გამოისახება:

$$GDP = C + G + I + (X - M),$$

სადაც: C არის მოხმარება, იგივე სამომხმარებლო დანახარჯები; I - ბიზნესისა და შინამეურნეობების კაპიტალური ინვესტიციები; G - სამთავრობო დანახარჯები (X-M) - ექსპორტისა და იმპორტის სხვაობა, იგივე წმინდა ექსპორტი (NX).

როგორც მოცემული ფორმულიდან ვხედავთ, რაც უფრო მაღალია წმინდა ექსპორტის მაჩვენებელი მით უფრო მეტია ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი, თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ წმინდა ექსპორტსა და ეროვნული ვალუტის სიმდიერეს შორის უარყოფითი კორელაციაა. ნათელია, რომ წმინდა ექსპორტის ზრდით გამოწვეული მთლიანი სამამულო პროდუქტის ზრდა, ეროვნული ვალუტის

სტაბილურობას შეასუსტებს. საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ წმინდა ექსპორტის ზრდა ნაკლებად შედეგიანი იქნება ეკონომიკის მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის, თუ მასთან ერთად ქვეყანაში არ განვითარდება ის მაჩვენებლები, რომელთაც შეუძლიათ დათრგუნონ ეროვნული ვალუტის გაუფასურების უარყოფითი შედეგები.

ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას აუცილებელია GDP-ის რეალური და ნომინალური მნიშვნელობების გათვალისწინება. ნომინალური GDP ზომავს ქვეყანაში წარმოებული ყველა საბოლოო საქონლისა და მომსახურების ღირებულებას მიმდინარე ფასებში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აღნიშნული მაჩვენებელი გვიჩვენებს კონკრეტულ ქვეყანაში არსებულ პროდუქციაზე დახარჯულ თანხას მიმდინარე ფასებში. რეალური GDP ითვალისწინებს ფასების ნებისმიერ ცვლილებას, შესაბამისად, თუ ნომინალურ GDP-ს დავაკორექტირებთ ფასების დონის ცვლილების შესაბამისად მივიღებთ რეალურ GDP-ს. აღნიშნული კორექტირებისთვის ე.წ. GDP დეფლატორი გამოიყენება (Dyner, Sheiner, 2018, p. 11).

$$GDP_d = \frac{nGDP}{rGDP},$$

სადაც: GDP_d - მთლიანი სამამულო პროდუქტის დეფლატორია; $nGDP$ - ნომინალური მთლიანი სამამულო პროდუქტია, ხოლო $rGDP$ - რეალური მთლიანი სამამულო პროდუქტი.

მაშასადამე, GDP დეფლატორი გვიჩვენებს თუ რამდენად გაიზარდა ფასები ადგილობრივი წარმოების პროდუქტსა და მომსახურებაზე, რაც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის, მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და მთლიანად ეკონომიკის ზრდისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია.

GDP-ის ცვლილების წლიურ საშუალო მაჩვენებელს მოცემული ეროვნული ეკონომიკისთვის განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში კი წარმოადგენს ადგილობრივ ვალუტაზე დაფუძნებული, საბაზრო ფასებში გამოხატული GDP-ის საანგარიშო წლის მნიშვნელობის სხვაობა მისი წინა წლის მნიშვნელობასთან, რომელიც ამ უკანასკნელთან არის დაპროცენტებული (WHO, n.d.). აღნიშნული მაჩვენებელი

ეკონომიკური სიჯანსაღისა და მომავალი შესაძლო ზრდის მაჩვენებელია, რომელიც შეგვიძლია შემდეგნაირი ფორმულირებით წარმოვადგინოთ (Mankiw, 2010, p. 27):

$$\Delta GDP = \frac{GDP_1 - GDP_0}{GDP_0} \times 100\%,$$

სადაც, ΔGDP მთლიანი სამამულო პროდუქტის ზრდის ტემპია, GDP_1 და GDP_0 კი შესაბამისად, მიმდინარე და წინა წლების მნიშვნელობებია. თუ ΔGDP დადებითი სიდიდეა ეს ნიშნავს, რომ ეკონომიკა იზრდება, ხოლო თუ უარყოფითია, მაშინ საქმე გვაქვს ეკონომიკურ რეცესიასთან. ეკონომიკური ზრდის პირობებში ქვეყანას აქვს პოტენციალი გახდეს უფრო კონკურენტუნარიანი სხვადასხვა დარგში, რაც ეკონომიკის რეცესიის ფონზე შეუძლებელია.

ეროვნული კონკურენტუნარიანობის შეფასებისთვის გამოიყენება ეკონომიკური ზრდის შეფასების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი - მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე. აღნიშნული მაჩვენებლის შემთხვევაში ბუნებრივია, რომ მხოლოდ მაშინ გაიზრდება ეკონომიკა, როდესაც მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ზრდას გადააჭარბებს. აგრეთვე, აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობის ერთ სულზე GDP-ის ზრდა შესაძლებელია გამოიწვიოს მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირებამ, რაც ეკონომიკური ზრდის გამომწვევი არ შეიძლება იყოს. ეკონომიკის ზრდაზე მსჯელობის დროს საყურადღებოა ისიც, რომ მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირება, შესაძლოა ეკონომიკური ზრდის გამომწვევი იყოს, თუმცა არა პოზიტიურ ჭრილში, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც ეკონომიკა იზრდება მოსახლეობის გარდაცვალებისას დაკრძალვის ცერემონიებთან დაკავშირებული სხვადასხვა ეკონომიკური აქტიურობების შედეგად. ამრიგად, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისთვის მნიშვნელოვანია არა კონკრეტული მაჩვენებლის ზრდა, არამედ იმ მიზეზების ანალიზი, რაც აღნიშნულ ზრდას განაპირობებს.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის შეფასების მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია მთლიანი ეროვნული შემოსავალი (GNI), რომელმაც პრაქტიკულად ჩაანაცვლა ისეთი მაკროეკონომიკური ინდიკატორი, როგორიცაა ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი (GNP). GNP-ის დაანგარიშებისას არ გაითვალისწინება ეროვნული საზღვრები და მასში

შედის ქვეყნის ყველა მაცხოვრებლისა და ბიზნესის შემოსავლები, მიუხედავად იმისა ეს თანხები გაედინება საზღვარგარეთ თუ რჩება ქვეყნის საზღვრებში (Макконнелл, Брю, 1999, c. 142). მნიშვნელოვანია აგრეთვე ისეთი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლის განხილვა, როგორიცაა წმინდა ეროვნული პროდუქტი (NNP).

GNP-ის გამოსათვლელი ფორმულა შემდეგნაირად გამოიყურება (Mankiw, 2010, p. 30):

$$GNP = GDP + FPFA - FPTA,$$

სადაც: FPFA ფაქტორული გადახდებია საზღვარგარეთიდან, ხოლო FPTA - ფაქტორული გადახდები საზღვარგარეთ.

რაც შეეხება GNI-ს, აღნიშნული ინდიკატორი ორიენტირებულია ეროვნულ პრინციპზე და აღრიცხავს ქვეყანაში თუ მის ფარგლებს გარეთ არსებული რეზიდენტი პირებისა და საწარმოებისგან ქვეყანაში შემოდინებულ სიმდიდრეს. GNI-ს განმასხვავებელი თავისებურება GDP-სგან სწორედ რომ გეოგრაფიული საზღვრებია. ქვეყნის GNI გაიანგარიშება, როგორც GDP-სა და ქვეყნის შიგნით არარეზიდენტებისგან მიღებული შემოსავლების სხვაობას დამატებული არარეზიდენტი საწარმოების მიერ რეზიდენტებისთვის გადასახდელი თანხები. GNI-ს გამოსათვლელი ფორმულა შემდეგნაირად გამოისახება (Galbis, 1991):

$$GNI = GDP + Y_{\text{გ}},$$

სადაც: GNI - მთლიანი ეროვნული შემოსავალი, ხოლო $Y_{\text{გ}}$ - საზღვარგარეთიდან წმინდა ფაქტორული შემოსავლებია.

NNP არის წმინდა ეროვნული შემოსავალი, რომელიც მიიღება მთლიანი ეროვნული შემოსავლიდან კაპიტალის ამორტიზაციის გამოკლებით, რაც გულისხმობს წლის განმავლობაში ქვეყანაში არსებული აქტივების (ქარხნები, დანადგარები, საცხოვრებელი შენობები და სხვ.) ცვეთას და შემდეგი ფორმულით გამოისახება (Mankiw, 2010, p. 30):

$$NNP = GNP - D,$$

სადაც: D ამორტიზაციის აღმნიშვნელო ცვლადია.

NNP არის ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება სხვა ქვეყნებთან შედარებით ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის შესაფასებლად. მაშასადამე NNP შედარებითი საზომია,

რომელსაც შეუძლია გვიჩვენოს ქვეყნის საერთო ეკონომიკური მდგომარეობა, მოგვაწოდოს ღირებული ინფორმაცია ბაზრის სიჯანსაღისა და ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ.

რიგ შემთხვევებში, GNI მიჩნეულია ქვეყნების ცხოვრების სტანდარტის საუკეთესო განმსაზღვრელად, თუმცა უნდა აღინიშნოს ის ნაკლოვანებები, რომლებიც ამ ინდიკატორის გამოთვლას ახლავს თან, კერძოდ, GNI არ მოიცავს ცალმხრივ ტრანსფერებს, როგორცაა, მაგალითად, ფულად გზავნილებს, რაც განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ცხოვრების დონის განსაზღვრაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს (Capelli, Vaggi, 2016). მთელი რიგი გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისთვის ფულადი გზავნილებია უცხოური ვალუტის ქვეყანაში შემოდიანების მნიშვნელოვანი წყარო, რაც, თავის მხრივ, ეროვნული ვალუტის სტაბილურობის შენარჩუნებას უწყობს ხელს. ეს უკანასკნელი კი უზრუნველყოფს მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის სტაბილურობის შენარჩუნებას. ამასთან, ყველა ქვეყნის სტატისტიკური ორგანო ვერ ახერხებს აღნიშნული მაჩვენებლის დაანგარიშებას. შესაბამისად ასეთ ქვეყნებში ძირითად დასაყრდენ მაჩვენებლად GDP რჩება, თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ გარკვეული მიზეზების გამო სრულფასოვნად მთლიანი სამამულო პროდუქტიც ვერ ასახავს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას, რადგან მასში არ აღირიცხება ე.წ. „ჩრდილოვანი ეკონომიკა“ (Lemieux, 2007, p. 8). ჩრდილოვანი ეკონომიკას სხვანაირად არაფორმალურ, მიწისქვეშა ან პარალელურ ეკონომიკასაც უწოდებენ. ის მოიცავს როგორც უკანონო ქმედებებს, აგრეთვე ლეგალური საქმიანობიდან მიღებულ დაურეგისტრირებელ შემოსავალს. შესაბამისად, ჩრდილოვანი ეკონომიკის ნაწილია ყველა ის საქმიანობა, რომელიც საგადასახადო ორგანოებში მოხსენიების შემთხვევაში დაიბეგრებოდა. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ჩრდილოვანი ეკონომიკიდან მიღებული შემოსავლის სულ მცირე ორი მესამედი ლეგალურ ეკონომიკაში იხარჯება და დადებით გავლენას ახდენს მასზე (Schneider, Enste, 2002). აქედან გამომდინარე, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა უნდა შეფასდეს სხვადასხვა მაკროეკონომიკური ინდიკატორების გამოყენებით, რათა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი ცალკეული მაკროეკონომიკური მაჩვენებლის ნაკლოვანების გავლენა საბოლოოდ მიღებულ შედეგზე.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრისთვის მნიშვნელოვანია აგრეთვე შეფასდეს მისი მთლიანი ეროვნული დანაზოგი (GNS). ის წარმოადგენს მთლიანი ეროვნული შემოსავლის იმ ნაწილს, რომელიც არ შედის საბოლოო მოხმარებაში და შედგება როგორც პირადი, ასევე ბიზნესისა და სახელმწიფო დანაზოგებისაგან. ზოგადად, ქვეყნები, რომლებშიც მთლიანი ეროვნული დანაზოგი მაღალია, მოსახლეობის მაღალი ცხოვრების სტანდარტითა და პოზიტიური, მდგრადი ეკონომიკური მდგომარეობით ხასიათდებიან. შესაბამისად, აღნიშნული ინდიკატორის მეშვეობით შესაძლებელია პროგნოზების გაკეთება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის პოტენციალის, მისი ზრდის ან შემცირების შესახებ.

ეკონომიკური ზრდის, სოციალური სტაბილურობისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყანაში არსებულ მდგომარეობას დასაქმების კუთხით. უმუშევრობის დაბალი დონე ნიშნავს ეკონომიკურად გამართული მოსახლეობის უმრავლესობას, რომელიც სამომხმარებლო ხარჯებს წარმართავს და აძლიერებს ქვეყნის ეკონომიკას. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით დასაქმების 1%-იანი ზრდა 0,6%-ით გაზრდის GDP-ს (ETHRWorld, 2023). ცალკეული ქვეყნის უმუშევრობის დონე გამოითვლება შემდეგი ფორმულით (Mankiw, 2010, p. 37):

$$U = \frac{P}{L},$$

სადაც U - უმუშევრობის აღმნიშვნელი ცვლადია, P - უმუშევარი მოსახლეობა, ხოლო L - სამუშაო ძალა.

მომდევნო ინდიკატორი, რომელიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის ამავე ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე შრომის პროდუქტიულობაა. ის არის ეკონომიკური ეფექტიანობის საზომი, რომელიც ადარებს საქონლისა და მომსახურების რაოდენობას მათი წარმოებისთვის საჭირო რესურსების რაოდენობასთან. შრომის პროდუქტიულობის ინდიკატორები შემდეგნაირად გამოითვლება:

$$GDP_{pv} = \frac{GDP_{cp}}{N_e},$$

სადაც: GDP_{pv} მთლიანი სამამულო პროდუქტია ერთ დასაქმებულზე, GDP_{cp} - მთლიანი სამამულო პროდუქტი მუდმივ ფასებში, N_e - დასაქმებულთა რაოდენობა.

$$GDP_{ph} = \frac{GDP_{cp}}{N_{wh}},$$

სადაც, GDP_{ph} არის მთლიანი სამამულო პროდუქტის ოდენობა სამუშაო საათზე გათვლით, ხოლო N_{wh} - დასაქმებულთა სამუშაო საათების მთლიანი რაოდენობა.

შრომის პროდუქტიულობის სტატისტიკით შესაძლებელია შეფასდეს ეკონომიკური ზრდის გამომწვევი მიზეზები. კერძოდ, ეკონომიკური ზრდა შესაძლებელია გამოიწვიოს როგორც დასაქმების ზრდამ, ასევე სამუშაო ძალის ეფექტიანმა მუშაობამ. ეკონომიკაში, თუ შრომის პროდუქტიულობა მაღალია, იწარმოება და მოიხმარება მეტი საქონელი და მომსახურება ისე, რომ არ იზრდება შესრულებული სამუშაოს მოცულობა. პროდუქტიულობა არის ცალკეული ინდივიდების, ადამიანთა ჯგუფის და ერის ცხოვრების დონის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი, შესაბამისად შეუძლებელია ქვეყანა იყოს კონკურენტუნარიანი, თუ მას პროდუქტიულობის დაბალი დონე აქვს.

ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა „ვაჭრობის თვალსაზრისით“. სხვადასხვა ქვეყნის განვითარების ისტორია ცხადყოფს, რომ შეუძლებელია განვითარდეს ქვეყანა ჩაკეტილი ეკონომიკის პირობებში. ქვეყნების ინდივიდუალურობიდან, მათი გეოგრაფიული მდებარეობის, კულტურული თავისებურებების, რესურსებზე წვდომისა და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით ბუნებრივია, რომ თითოეული მათგანის განვითარებისკენ მიმავალი გზა ერთმანეთისგან განსხვავებულია, თუმცა ყოველი ქვეყნის შემთხვევაში გარდაუვალ აუცილებლობას ეკონომიკის გახსნილობა წარმოადგენს. თანამედროვე მსოფლიო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ შეუძლებელია ქვეყანა განვითარდეს გლობალიზაციის პროცესში მონაწილეობის გარეშე (მექვაბიშვილი, 2018, გვ. 240). ღია ეკონომიკა ქვეყნას მრავალმხრივი განვითარების შესაძლებლობისკენ მიმავალ კარს უღებს, სადაც ეკონომიკური ზრდის და კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი საფუძველი სავაჭრო გახსნილობაა. ჩაკეტილი ეკონომიკის პირობებში კი ქვეყანა სტაგნაციისა და ქრონიკული ჩამორჩენის პრობლემის წინაშე დგება (მექვაბიშვილი, 2018, გვ. 240). გლობალურ სავაჭრო სისტემაში ქვეყნის ჩართულობის

განსაზღვრისთვის იზომება ექსპორტისა და იმპორტის ჯამის მთლიან სამამულო პროდუქტთან თანაფარდობა.

მორიგი მაკროეკონომიკური ინდიკატორი, რომელიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე ზემოქმედებს არის სახელმწიფო ბიუჯეტის ბალანსი, რომელიც სამთავრობო შემოსავლებისა და ხარჯების სხვაობით იზომება. დადებით ბალანსს სახელმწიფო ბიუჯეტის პროფიციტი, უარყოფით ბალანსს კი სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტი ეწოდება. სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტმა შესაძლოა მნიშვნელოვნად შეაფერხოს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდა, პროფიციტმა კი პირიქით, დაასტიმულიროს იგი (Mankiw, 2010, p. 485). მთავრობები ადგენენ ქვეყნის წლიურ საბიუჯეტო გეგმას, იღებენ სესხს პარტნიორი ქვეყნებისგან, რათა შედგენილი გეგმის მიხედვით განახორციელონ ისეთი სახეობის საჯარო ინვესტიციები, რომლებიც მოსახლეობის საკეთილდღეოდ გარდაიქმნებიან. სამთავრობო ვალის აღებას მაშინ აქვს აზრი, როდესაც მას შემოსავლის მომავალი ნაკადების გამომუშავება შეუძლია. სწორედ ამ მიზნით სესხულობს ერთი ქვეყანა, ხოლო მეორე ქვეყანა გაასესხებს ფულად სახსრებს. სამთავრობო ვალის არსებობა არ მიუთითებს ქვეყნის ეკონომიკური სიდუხჭირეზე, რადგან სწორედ ამ პრინციპით ფუნქციონირებს მრავალი ქვეყნის ეკონომიკა, მთავარი არის ის, თუ რამდენად შეძლებს ქვეყანა ნასესხები ფულადი სახსრებისგან შემატოს ეროვნულ ეკონომიკას სიცოცხლისუნარიანობა. სწორედ მთავრობის ამ უნარზეა დამოკიდებული ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განვითარების პოტენციალიც.

სუვერენული რისკები, იგივე საკრედიტო რეიტინგი ყველა ქვეყნისთვის უმნიშვნელოვანეს პარამეტრს წარმოადგენს, ის გავლენას ახდენს პირდაპირი ინვესტირების შესახებ გადაწყვეტილებაზე (Luitel, Vanpee, 2018, p. 5), ჩვენთვის კი ცნობილია, რომ ქვეყანაში ინვესტიციების დონე და კონკურენტუნარიანობის ზრდა ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული. ქვეყანა ნაყოფიერი საინვესტიციო ნიადაგით ასტიმულირებს ეკონომიკურ აქტიურობას და აუმჯობესებს მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას. შესაბამისად, იმ ქვეყანაში, რომელშიც ინვესტიციების განხორციელება მიმზიდველია, კონკურენტუნარიანობის ზრდის პოტენციალიც მაღალია.

თავი II. პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ძირითადი სირთულეები და გამოწვევები

II.1. ნეკროეკონომიკა როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის დაუძლეველი წინაღობა

ეკონომიკა ფუნქციონირებს მომხმარებლების, კერძო საწარმოებისა და სახელმწიფოს ერთობლივი ქმედებით, სადაც მომხმარებლები იძენენ იმ საქონელსა და მომსახურებას, რომელსაც აწარმოებს ბიზნესი, ხოლო სახელმწიფო მონაწილეობს როგორც პროდუქციის შეძენაში, ასევე დასაქმების ზრდასა და გადასახადების დაწესებაში.

ქვეყნების მიხედვით განსხვავდება ეკონომიკის შემადგენელი ორგანოების განვითარების დონე და ფუნქციონირების პრინციპები, თუმცა ყოველი ქვეყნისთვის მთავარ გამოწვევას ეკონომიკის გამართული ფუნქციონირება, ე.ი. კერძო სექტორის, მომხმარებლებისა და სახელმწიფოს ეფექტიანი ურთიერთქმედება წარმოადგენს.

განვითარების დონის, ისტორიული თავისებურებების, გეოპოლიტიკური მდებარეობისა და სხვა მნიშვნელოვანი დამახასიათებელი თავისებურებების მიხედვით ყოველი ქვეყნის ეკონომიკა განსხვავებულია. შესაბამისად, განსხვავდება მათი კონკურენტუნარიანობის მიღწევისკენ მიმავალი გზაც. ქვეყნის სახარბიელო ეკონომიკური მდგომარეობის, პროდუქციის წარმოების, სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობებისა და სხვა სოციალურ-ეკონომიკური საკითხების მაღალ დონეზე ფუნქციონირების გამო ზოგიერთი ქვეყნისთვის უფრო მარტივია კონკურენტუნარიანობის მოპოვება. ქვეყნებს კი ღარიბი ეკონომიკური წარმოებით, დაბალი ან საშუალო განვითარების დონითა და იმპორტდამოკიდებული მოხმარებით, კონკურენტუნარიანობისკენ მიმავალ გზაზე მრავალი წინაღობის გადალახვა მოუწევთ.

ნეკროეკონომიკა, იგივე „არასიცოცხლისუნარიანი ეკონომიკა“ ქვეყნის ისეთი მდგომარეობაა, როდესაც მასში არსებული წარმოება ეკონომიკურ აქტიურობაზე გავლენას ვერ ახდენს, რადგან წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა არ წარმოიქმნება. აღნიშნულის გამომწვევი შესაძლოა იყოს პროდუქციის წარმოების მაღალი დანახარჯები ან მისი ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებთან შეუსაბამობა (პაპავა, 2010ა, გვ. 22-23; 2010ბ, გვ. 37-38; პაპავა, 2020, გვ. 120).

ზოგადად, ნეკროეკონომიკის წარმოშობა დაკავშირებულია კომუნისტური რეჟიმის ნგრევასა და მისი ქვეყნების საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესთან. ზოგიერთმა პოსტკომუნისტურმა ქვეყანამ მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია, რაც ევროკავშირში მათ გაწევრიანებაში გამოიხატა, ხოლო დანარჩენმა ქვეყნებმა გეოგრაფიული მდებარეობის ან ევროპულ სტანდარტებთან შეუსაბამო ეკონომიკური მდგომარეობის გამო ვერ მოიპოვეს დასავლური სამყაროს სრულფასოვანი წევრობა და ე.წ. აუტსაიდერ ქვეყნებად იქცნენ (Papava, Tokmazishvili, 2008, p. 2). მაშასადამე, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი დასრულებულად შეიძლება მივიჩნიოთ პოსტკომუნისტური ქვეყნების იმ ნაწილისთვის, რომლებიც ევროკავშირის ოჯახს შეუერთდნენ. აუტსაიდერ ქვეყნებთან დაკავშირებით კი ეკონომისტთა ნაწილი თვლის, რომ საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდი კვლავ მიმდინარეობს, თუმცა არსებობს მოსაზრება იმის შესახებაც, რომ რეალურად ამ ქვეყნებშიც დასრულებულია საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი და ჩამოყალიბებულია ე.წ. პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმი, რომლის საფუძველსაც ნეკროეკონომიკა წარმოადგენს (Papava, 2010a, p. 362).

შეუძლებელია მთლიანი ეკონომიკური სისტემა არასიცოცხლისუნარიანი იყოს. გამოდის, რომ როდესაც ეკონომიკის გარკვეული ნაწილი მკვდარია, მისი სხვა ნაწილი სიცოცხლისუნარიანია და ეკონომიკის საკეთილდღეოდ ფუნქციონირებს. შესაბამისად, ნეკროეკონომიკის ცნების გვერდზე უნდა განვიხილოთ ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანი ნაწილის შემსწავლელი ე.წ. „ვირტუალური ეკონომიკის“ ცნება, რომელსაც პირობითად ვიტალური ეკონომიკა, ანუ ვიტაეკონომიკა შეიძლება ეწოდოს. მათ შორის განსხვავება ის არის, რომ ვიტაეკონომიკაში წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა არსებობს, ხოლო ნეკროეკონომიკის პირობებში შექმნილ საბოლოო საქონელზე მისი დაბალი ხარისხის ან მაღალი ფასის გამო მოთხოვნა არ წარმოიქმნება (პაპავა, 2010ა, გვ. 23-24; Papava, 2005, p. 31-32; Papava, 2009, p. 199).

ნეკროეკონომიკასა და ვიტაეკონომიკას შორის არსებული კავშირის განხილვის შემდეგ, უნდა აღვნიშნოთ მათგან შემდგარი ხუთი ჯგუფი, რომლებსაც ვხვდებით პოსტკომუნისტურ ეკონომიკაში. პირველი მათგანი სახელმწიფო სექტორში ფუნქციონირებადი ნეკროეკონომიკაა, ეს უკანასკნელი ძირითადად გადამამუშავებელ

მრეწველობაში ვლინდება, რომელში წარმოებული პროდუქციაც როგორც წესი, სტრატეგიული დანიშნულების მქონეა, თუმცა ვინაიდან აღნიშნული საწარმოები არაკონკურენტუნარიანია, მათში წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა არ არსებობს. მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება სახელმწიფო სექტორში ფუნქციონირებადი ვიტაეკონომიკა, რომლის ძირითად საფუძველსაც ენერგეტიკა, ვაჭრობა, მომსახურება, ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა წარმოადგენს, რაც შეეხება, ნეკროეკონომიკას კერძო სექტორში, მესამე ჯგუფს მიეკუთვნება და მოიცავს გადამამუშავებელი მრეწველობის მქონე საწარმოების იმ ნაწილს, რომლებმაც შეიცვალეს საკუთრების ფორმა და სახელმწიფო მფლობელობიდან კერძო საკუთრებაში გადავიდნენ (პაპავა, 2010ა, გვ. 24-25; Papava, 2005, p. 32-33), თუმცა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ არ აქვს მნიშვნელობა თანამამრავლთაგან პირველის მნიშვნელობას, როდესაც მეორე მათგანი ნულის ტოლია. ე.ი. საკუთრების ფორმის ცვლილების მიუხედავად საწარმო, მოძველებული ტექნოლოგიებითა და არაკონკურენტუნარიანი წარმოებით ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობისთვის კვლავ არაფრის მომცემი იქნება. მეორე ჯგუფის პრივატიზების შემთხვევაში გადავდივართ მეოთხე, პრივატიზებული ვიტაეკონომიკის ჯგუფში, რომელიც ძირითადად მრეწველობის მცირე და ზოგიერთ შემთხვევაში საშუალო ობიექტებს მოიცავს. ბოლო, მეხუთე ჯგუფი ახალი კერძო ინვესტიციებით შექმნილი ვიტაეკონომიკაა და მოიცავს ეკონომიკის ყველაზე „ჯანსაღ“ ნაწილს (პაპავა, 2010ა, გვ. 25-26; Papava, 2005, p. 32-22).

მოკლედ მიმოვიხილოთ პოსტსაბჭოთა ქვეყნების მიმდინარე ეკონომიკური მდგომარეობა. პირველ რიგში ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნები დავყოთ გეოგრაფიული ნიშნის მიხედვით (Kaledin, 2009, p. 28):

- ბალტიის ქვეყნები: ესტონეთი, ლიტვა, ლატვია;
- ცენტრალური აზიის ქვეყნები: ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, თურქმენეთი;
- სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები: საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი;
- აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები: უკრაინა, ბელარუსი, მოლდოვა;
- რუსეთი.

ბალტიის ქვეყნები პოსტსაბჭოთა ქვეყნების იმ რიცხვს მიეკუთვნებიან, რომლებმაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მოახერხეს ქვეყანაში არსებული რესურსების მობილიზება, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა და ლიბერალური დემოკრატიის დამყარება. დღეისათვის, სამივე ქვეყანა ევროკავშირის, ნატოს, ევროზონისა და OECD-ის წევრია, რაც ნებისმიერი ქვეყნისთვის, მით უფრო საბჭოთა წარსულის მქონეთათვის დიდ მიღწევას წარმოადგენს. მიმდინარე პერიოდში არაერთი ყოფილი საბჭოთა ქვეყნის მიზანს წარმოადგენს აღნიშნულ ორგანიზაციებში გაწევრიანება. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე ისიც, რომ ბალტიის ქვეყნები მსოფლიო ბანკის კლასიფიკაციაში მაღალი შემოსავლის მქონე ეკონომიკებად არის მოხსენიებული (Hamadeh, Rompaey, Metreau, 2023).

ცენტრალური აზიის ქვეყნებს შორის ყაზახეთის ეკონომიკა ყველაზე დიდია როგორც აბსოლუტური, ასევე მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიანი სამამულო პროდუქტის ოდენობით (WB, n.d.b.). საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ყაზახეთმა ორიენტირი მინერალური რესურსების მოპოვებასა და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე გააკეთა, რის შედეგადაც ის მაღალი საშუალო შემოსავლის მქონე ეკონომიკების რიცხვს შეუერთდა (OECD, n.d.b., pp. 19-20; Hamadeh, Rompaey, Metreau, 2023).

ცენტრალური აზიის პოსტსაბჭოთა ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება ასევე ყირგიზეთი, რომელიც ითვლება დაბალი საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყანად (Hamadeh, Rompaey, Metreau, 2023). მიუხედავად უხვი ბუნებრივი რესურსების, ჰიდროელექტროენერგიის წარმოების შესაძლებლობის, სოფლის მეურნეობისა და ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების დიდი პოტენციალისა, აღნიშნული ქვეყანა კვლავაც განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყანათა რიცხვშია (Karatayev, Clarke, 2014).

უზბეკეთი ცენტრალური აზიის ქვეყნებს შორის გამოირჩევა ფულადი გზავნილების მზარდი რაოდენობით და მდგრადი ვაჭრობით, რასაც ხელს უწყობს მისი მდებარეობა. კერძოდ, უზბეკეთი რეგიონში ერთადერთია, რომელიც ესაზღვრება ცენტრალური აზიის დანარჩენ ოთხ ქვეყანას, ავღანეთს და მის არცერთ მეზობელს არ აქვს ზღვაზე უშალო გასასვლელი (Rakhmetov, Rakhmetova, 2022, p. 2). რა თქმა უნდა, აღნიშნული არ არის საკმარისი ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდისა და

განვითარების მაღალ საფეხურზე გადასვლისთვის, შესაბამისად უზბეკეთი, როგორც დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყანა (Hamadeh, Rompaey, Metreau, 2023) განვითარებად ქვეყანათა რიგებს მიეკუთვნება.

ტაჯიკეთი მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიანი ეროვნული შემოსავლის გაანგარიშების მიხედვით ცენტრალური აზიის ყველაზე ღარიბ ქვეყნად სახელდება (WB, 2023a). აღნიშნულ ქვეყანაში ძალიან მაღალია სიღარიბის მაჩვენებელი, რაც დიდწილად გამოწვეულია არადივერსიფიცირებული საექსპორტო წარმოებით და რამდენიმე ძირითად კულტურაზე დამოკიდებულებით (Lerman, Sedik, 2008, p. 1). უნდა აღინიშნოს ტაჯიკეთის ეკონომიკის მაღალი სენსიტიურობა გარე შოკების მიმართ, რაც კიდევ უფრო აფერხებს ქვეყნის განვითარებას.

თურქმენეთი საშუალო შემოსავლის მქონე განვითარებადი ქვეყანაა, რომლის ეკონომიკაც ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მკვეთრად გაიზარდა. ქვეყანა ფლობს ნავთობის მნიშვნელოვან რესურსებს და მსოფლიოში რეიტინგით მეხუთე ქვეყანაა გაზის მარაგებით. თურქმენეთი ახორციელებს ნახშირწყალბადის უხვ წარმოებასა და ექსპორტს. მის მთავარ სავაჭრო პარტნიორს კი ჩინეთი წარმოადგენს (Hojanazarova, 2023, p. 85-86).

როგორც ვხედავთ, ცენტრალური აზიის პოსტსაბჭოთა ქვეყნები განვითარების დონით ერთ საფეხურზე დგანან, თუმცა განსხვავებულია მათი შემოსავლები, სახელმწიფო რესურსები, სავაჭრო ურთიერთობები და განვითარების პოტენციალი. ზოგიერთი მათგანი უფრო ეფექტიანად იყენებს ქვეყანაში არსებულ რესურსს და განვითარების პოტენციალიც მეტი აქვს, მაშინ როცა, მაგალითად, თურქმენეთში სახელმწიფო მონოპოლისტური სისტემაა გაბატონებული, რაც ადგილობრივ ბაზარზე კონკურენციას ანადგურებს და შესაბამისად ხაზს უსვამს ქვეყნის საერთაშორისო, წარმატებულ მომავალს, თუმცა საბოლოო ჯამში სამივე დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წევრი ქვეყანა მიეკუთვნება ე.წ. აუტსაიდერ პოსტკომუნისტურ ქვეყანათა რიცხვს, ვინაიდან აღნიშნული ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა ძალიან შორს არის დასავლური სტილის კაპიტალიზმისგან.

სამხრეთ კავკასიის სამივე პოსტსაბჭოთა ქვეყანა საშუალო შემოსავლის, განვითარებადი ეკონომიკის მქონეა. მეზობელ ქვეყნებს შორის ეკონომიკური

მაჩვენებლებით აზერბაიჯანი ლიდერობს, მას მოსდევს საქართველო, ყველაზე დაბალი ეკონომიკური მაჩვენებლებით კი სომხეთი ხასიათდება. დავიწყოთ პოსტსაბჭოთა აზერბაიჯანის განხილვით: აზერბაიჯანი მაღალი საშუალო შემოსავლის მქონე განვითარებადი ქვეყანაა, რომელიც ხასიათდება ეკონომიკური განვითარების მაღალი და უმუშევრობის დაბალი მაჩვენებლებით (Hamadeh, Rompaey, Metreau, 2023). ქვეყანას ნავთობისა და ბუნებრივი აირის უზარმაზარი ეროვნული რესურსი გააჩნია, სწორედ ამიტომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ აზერბაიჯანმა უარი თქვა სოფლის მეურნეობაზე ორიენტირებულ ეკონომიკაზე და ჩამოაყალიბა ინდუსტრიაზე დაფუძნებული ეკონომიკა, რომლის საფუძველიც ნავთობის წარმოების ინდუსტრიის გავრცელება გახდა (Muradov, 2021, p. 117-118; Niftiyev, 2020, p. 3). მიუხედავად ნავთობისა და გაზის სფეროში ოპერირებადი კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისა, აზერბაიჯანში არსებული ვითარება პრობლემურია კანონის უზენაესობის კუთხით. ქვეყანა მსოფლიო საშუალო მაჩვენებლებს ჩამორჩება აგრეთვე საკუთრების უფლებისა და სასამართლო ეფექტიანობის საკითხებში.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ სომხეთი ინდუსტრიულ-აგრარულ ქვეყნად ჩამოყალიბდა, თუმცა ამ გზაზე მრავალი წინაღობის გადალახვა მოუწია, რომელსაც დეტალურად მოგვიანებით განვიხილავთ. ქვეყნის წამყვანი ინდუსტრიებია: მანქანათმშენებლობა, ლითონის დამუშავება, მეტალურგია, სამშენებლო მასალებისა და საკვები პროდუქტების წარმოება. აღსანიშნავია, რომ ქვეყანა ებრძვის დაბალი ინვესტიციების მაჩვენებელს, სუსტია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაც. (WB, 2023b) აზერბაიჯანის მსგავსად, ქვეყანაში კანონის უზენაესობა, სასამართლო ეფექტიანობისა და ქვეყნის საკუთრების უფლების მაჩვენებლები მსოფლიო საშუალო მაჩვენებლებზე დაბალია (IEF, 2023).

რაც შეეხება პოსტსაბჭოთა საქართველოს, ქვეყანა მცირე ზომის განვითარებადი ეკონომიკით ხასიათდება. მეზობელი სომხეთისგან განსხვავებით მას გააჩნია სტრატეგიული მნიშვნელობის გეოპოლიტიკური მდებარეობა. საქართველო დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებს უმოკლესი გზით აკავშირებს, როგორც მეზობელ სომხეთთან და აზერბაიჯანთან, ასევე ჩინეთის დასავლეთ ნაწილთან და სამხრეთ სპარსეთთან, რაც

ნათელს ჰყენს მის სატრანზიტო შესაძლებლობებს (ტყეშელაშვილი, კილაძე, 2017). ქვეყანა გამოირჩევა მდიდარი ბუნებრივი რესურსებითა და სხვადასხვა ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარებით მაღალი ტემპებით. თუმცა, მიუხედავად განვითარების დიდი პოტენციალისა, საქართველო განვითარების დონით დსთ-ის წევრი ქვეყნების გვერდით განიხილება, ვინაიდან მისი ეკონომიკური განვითარება ჯერ კიდევ შორს არის დასავლური ქვეყნების ეკონომიკური მიღწევებისგან.

აღმოსავლეთ ევროპის სამივე პოსტსაბჭოთა ქვეყანა: უკრაინა, ბელარუსი და მოლდოვა განვითარებადი ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოებია, რომლებიც საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან ცდილობდნენ სწორი პოლიტიკა გაეტარებინათ, ერთი მხრივ, რუსეთთან სტაბილური ურთიერთობის შესანარჩუნებლად, ხოლო მეორე მხრივ, ევროკავშირთან თანამშრომლობის გასაღრმავებლად. 2022 წელს დაწყებულმა რუსეთის ომმა უკრაინაში ამ ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულა. მიმდინარე პერიოდში მოლდოვა რუსეთის აგრესიის კიდევ ერთი სამიზნეა, მაშინ როდესაც ბელარუსი ცდილობს არც გაანაწყენოს მეგობარი რუსეთი, და არც მიემხროს მის ქმედებებს უკრაინასთან კონფლიქტში.

რუსეთის ფედერაცია, როგორც ფართობით, ასევე ეკონომიკური სიძლიერით ერთ-ერთ ყველაზე დიდ სახელმწიფოდ ითვლება. მისი სატრანსპორტო, ასევე ნავთობისა და გაზის პოტენციალი და ბირთვული სტრატეგიული ძალები ქვეყნის ძალაუფლებას კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს. რუსეთის ეკონომიკის სიძლიერის მიუხედავად უნდა აღინიშნოს მისი სისუსტე სახელმწიფოს მართვასა და საგარეო პოლიტიკასთან მიმართებაში (ბახტაძე, ვეშაპიძე, ზუბიაშვილი, 2021, გვ. 230). ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები ორ ნაწილად იყოფა: ერთ მხარეს არიან ქვეყნები, რომლებზეც რუსეთი დომინირებს, და რომელთა დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში ქვეყანა უმაღლეს მუქარის ენით იწყებს საუბარს, ხოლო მეორე მხარეს არიან ქვეყნები, რომლებიც ემიჯნებიან, აკრიტიკებენ და გმობენ რუსულ აგრესიულ პოლიტიკას და უარს აცხადებენ მასთან დიპლომატიურ ურთიერთობებზე.

პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნებში კონკურენციის შეზღუდვა გახდა ნეკროეკონომიკის შექმნის წინაპირობა. აღნიშნულ ქვეყნებში „წარმატებით“

ფუნქციონირებენ არასიცოცხლისუნარიანი ფირმები, რომელთა წარუმატებლობაც გამოწვეულია მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენებით, რაც შედეგად დაბალხარისხიანი საქონლის წარმოებას იწვევს. ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა, თუ როგორ აგრძელებენ ფუნქციონირებას ისეთი ფირმები, რომელთა მიერ წარმოებულ პროდუქციაზეც მოთხოვნა არ არსებობს. ზოგადად, საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში მკვდარი ეკონომიკა არანაირ გავლენას არ ახდენს ეკონომიკის ჯანსაღად ფუნქციონირებად, ე.წ. ვიტალურ ნაწილზე და არაკონკურენტუნარიანი წარმოება უკვალოდ ქრება ეკონომიკური ციკლიდან. ამის საპირისპიროდ, პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნებში მთავრობა ხელოვნურად აცოცხლებს ნეკროეკონომიკას, სუბსიდიების, გადასახადებისგან გათავისუფლებისა და მთავრობისთვის სხვადასხვა ხელმისაწვდომი ბერკეტების საშუალებით, რაც შედეგად ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიან ნაწილზე უარყოფითად აისახება (Papava, 2005, p. 30). მართალია ნეკროეკონომიკა ძირითადად პოსტკომუნისტური ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი, თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მკვდარი საწარმოების ფუნქციონირების პრობლემას გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან იაპონიაშიც ვხვდებით.

იქიდან გამომდინარე, რომ ჩვენი განხილვის საგანს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა, ამ კონკრეტულ ქვეთავში კი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე ნეკროეკონომიკის გავლენის ანალიზი წარმოადგენს, გავაანალიზოთ ნეკროეკონომიკის როლი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში მთავრობას, კერძო სექტორსა და მოსახლეობას თავისი წილი პასუხისმგებლობები აქვთ გადანაწილებული, თუმცა ძირითადი აქცენტი მაინც კერძო სექტორის გამართულ ფუნქციონირებაზე კეთდება, ვინაიდან მთავრობა მოწოდებულია ქვეყანაში უზრუნველყოს ისეთი სოციალურ-ეკონომიკური გარემო, რომელიც დააკმაყოფილებს როგორც მოსახლეობის ინტერესებს, ასევე შეუქმნის ღირსეულ, კონკურენტულ გარემოს ბიზნესს და შესაბამისობაში იქნება საერთაშორისო მოთხოვნებთან. მაშასადამე, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის აუცილებელია:

- მთავრობა, რომელიც ზრუნავს ქვეყნის იმიჯზე, მოსახლეობასა და ბიზნეს გარემოზე;
- მოსახლეობა, რომელიც ეროვნული კულტურის მატარებელი, სამუშაო ძალის მიმწოდებელი და წარმოებულ საქონელსა და მომსახურებაზე მოთხოვნის წყაროა;
- კერძო სექტორი, რომლის გამართულად ფუნქციონირებაზეც დიდწილად არის დამოკიდებული როგორც მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხი, ასევე მთავრობის ქმედებები და ქვეყნის საერთაშორისო აღიარება ამა თუ იმ დარგში.

აღნიშნულ ანალიზზე დაყრდნობით გამოდის, რომ ქვეყანას შეუძლია იყოს კონკურენტუნარიანი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოსა და მოსახლეობის მხარდაჭერის კვალდაკვალ ქვეყანაში ვითარდება მაღალტექნოლოგიური წარმოება, რომლის შედეგიც კონკურენტუნარიანი პროდუქტია.

ახლა კი განვიხილოთ რა გავლენას ახდენს ნეკროეკონომიკა სახელმწიფოზე, მოსახლეობასა და კერძო სექტორზე და საბოლოო ჯამში როგორ აისახება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე:

- ნეკროეკონომიკა, იგივე მკვდარი ეკონომიკის სახელწოდებითაა ცნობილი, რომლის ფიქტიურ სიცოცხლესაც სახელმწიფო უზრუნველყოფს საბიუჯეტო სახსრებიდან. ბიუჯეტიდან არასიცოცხლისუნარიანი ეკონომიკური წარმოების დაფინანსებას კი უკუგება არ აქვს არც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის და არც კერძო სექტორის განვითარების თვალსაზრისით. პირიქით, აღნიშნული ქმედება უარყოფითად აისახება ეკონომიკის კონკურენტუნარიან ნაწილზე. გამოდის, რომ ნეკროეკონომიკის უარყოფითი გავლენა სახელმწიფოზე იმაზე მეტია ვიდრე უბრალოდ მასში ჩადებული სახსრების პარალიზება. ნეკროეკონომიკა წარმოადგენს ტვირთს სიცოცხლისუნარიანი ეკონომიკური წარმოებისთვის, რაც პრაქტიკულად დამლუპველია ქვეყნის კონკურენტუნარიანობისთვის;

- მოსახლეობაზე ნეკროეკონომიკის უარყოფითი გავლენა მკაფიოდ თვალსაჩინოა. გარდა იმისა, რომ არასიცოცხლისუნარიანი, უსარგებლო წარმოება ბიუჯეტის, ე.ი. მოსახლეობის ხარჯზე „ფუნქციონირებს“, დიდ ზიანს აყენებს მოსახლეობის მოხმარების შესაძლებლობებს, ვინაიდან კონკურენტული წარმოება ფერხდება და მცირდება პროდუქციისა და მომსახურების არჩევანი მომხმარებელთათვის;
- კერძო სექტორზე ნეკროეკონომიკას პირდაპირი, უარყოფითი გავლენა აქვს. იქიდან გამომდინარე, რომ ე.წ. უსიცოცხლო წარმოება ტვირთად აწვება ქვეყანაში არსებულ სიცოცხლისუნარიან, კონკურენტულ წარმოებას, ნელ-ნელა იწვევს აღნიშნული საწარმოების უკუსვლას და საწყის, წარმოების პრიმიტიულ ნიშნულზე აბრუნებს მათ. შედეგად, ნეკროეკონომიკის პირობებში ქვეყანაში არსებულ მკვდარ წარმოებას წარუმატებელი წარმოება ემატება, რაც საბოლოო ჯამში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის პოტენციალს ხაზს უსვამს.

მნიშვნელოვანია განვიხილოთ ის ძირითადი ფაქტორი, რაც ხელს უწყობს მკვდარი ფირმების მბრძანებლური ეკონომიკის რეჟიმში ფუნქციონირებას. ამ უკანასკნელს წარმოადგენს წლების განმავლობაში დამკვიდრებული ტრადიცია, რომელიც სახელმწიფო მხარდაჭერის საფუძველზე მკვდარი საწარმოების უსარგებლო ფუნქციონირებას უწყობს ხელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მკვდარი ფირმების მფლობელობაში არსებული საწყობები გაივსება მათ მიერ წარმოებული არაკონკურენტუნარიანი პროდუქციით, შედეგად შეუძლებელი გახდება შემოსავლის მობილიზება და დასაქმებულთა შრომითი ანაზღაურებით დაკმაყოფილება. საბოლოოდ, ეს მდგომარეობა სახელმწიფოსადმი უიმედო ვალების დაგროვებას და საწარმოების ურთიერთდავალიანების აბსურდულ ქსელს წარმოქმნის (პაპავა, 2010ა, გვ. 29; Papava, 2005, p. 33-34).

მბრძანებლურ ეკონომიკაში არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების მიერ ე.წ. უიმედო ვალების დაგროვებისადმი უდარდელი დამოკიდებულება განპირობებული იყო წლების განმავლობაში დამკვიდრებული ვალების ჩამოწერის რუტინული მექანიზმით, რაც მდგომარეობდა შემდეგში: სახელმწიფოს მიმართ გარკვეული რაოდენობის

ვალდებულებების დაგროვების შემდეგ, ფირმის ხელმძღვანელი აკეთებდა განაცხადს აღნიშნული ვალის ჩამოწერასთან დაკავშირებით, რასაც სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანო ძირითად შემთხვევაში დადებითად გადაწყვეტდა ხოლმე. სამწუხაროა, თუმცა ცხადია, რომ ხსენებული „საგადასახადო ამნისტიის“ სხვადასხვა ვარიანტი პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნებშიც ვლინდება (Papava, 2005, p. 34; Николаев, 2002; Шульга, 2002).

აშკარაა, რომ გარკვეულ ქვეყნებში ნეკროეკონომიკის ფუნქციონირება უარყოფით გავლენას ახდენს მათ განვითარებაზე. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ნეკროეკონომიკისგან თავის დაღწევის მექანიზმის გამოვლენა, შემდგომ კი მისი ამოქმედების შესახებ რეკომენდაციების შემუშავება.

გასაღები, რომელიც სახელმწიფომ უნდა ეძიოს ნეკროეკონომიკისგან თავის დასაღწევად, ზემოთ ხსენებულ პოსტკომუნისტურ ეკონომიკაში ფუნქციონირებადი პირველი და მესამე ჯგუფის არეალის შემცირებასა და მეხუთე ჯგუფის გაფართოებაშია. ეს ნიშნავს, რომ სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ვიტაეკონომიკის, კონკრეტულად კი, კერძო ინვესტიციების ხარჯზე შექმნილი კერძო სექტორის განვითარებას. მოცემული ტიპის ფირმები საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებით ხელმძღვანელობენ, რაც ნეკროეკონომიკის წარმოქმნის საშიშროებას უგულებელყოფს (პაპავა, 2010ა, გვ. 30-31).

რაც შეეხება მეორე და მეოთხე ჯგუფებს, არსებობს მათი ნეკროეკონომიკად გარდაქმნის საშიშროება, ამიტომ საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან ხელი შეეწყოს ახალი ინვესტიციების მოზიდვას (პაპავა, 2010ა, გვ. 31).

პირველი ჯგუფისთვის სიცოცხლისუნარიანობის შესაძენად საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან მოეწყოს ტენდერი სტრატეგიული ინვესტორის გამოსავლენად, რომელიც ღია იქნება, როგორც ადგილობრივი, ასევე საერთაშორისო მასშტაბით. შედეგად, არასიცოცხლისუნარიანი წარმოება ჩაბარდება გამარჯვებულ ინვესტორს იმ იმედით, რომ ახალ სიცოცხლეს შესძენს მას (პაპავა, 2010ა, გვ. 31-32).

მესამე ჯგუფი უპერსპექტივოა, პრივატიზებული ნეკროეკონომიკა შეფასებულია როგორც ჯართი (პაპავა, 2010ა, გვ. 32).

თეორიული თვალსაზრისით, ნეკროეკონომიკის აღმოსაფხვრელად გაკოტრების შესახებ კანონმდებლობა გამოიყენება. პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში აღნიშნული კანონები

დანეკროზებულია, რაც იმას ნიშნავს, რომ გაკოტრების შესახებ კანონმდებლობის ამუშავებას ხელი ეშლება (პაპავა, 2010ა, გვ. 31). აღნიშნულის შესახებ საყოველთაოდ აღიარებული ერთი რომელიმე კანონმდებლობა არ არსებობს. გაკოტრების შესახებ კანონმდებლობის მთავარი პრინციპია თავიდან აიცილოს ისეთი ფირმების ვადაზე ადრე ლიკვიდაცია, რომლებიც ჯერ კიდევ სიცოცხლისუნარიანნი არიან, თუმცა ეს უნდა განხორციელდეს ისე, რომ არ დაირღვეს კრედიტორთა უფლებები (პაპავა, 2017).

მეცნიერთა გარკვეული ნაწილი თვლის, რომ აღნიშნული პრინციპი თანამედროვე ეკონომიკაში არსებულ რეალურ სირთულეებს სრულად ვერ ითვალისწინებს.

პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში საკმაოდ რთულია ამა თუ იმ ფირმის სიცოცხლისუნარიანობის შესახებ ობიექტური გადაწყვეტილების მიღება, რადგან ერთმანეთს უნდა შეედაროს საწარმოს მოქმედი და სალიკვიდაციო ღირებულება. იმისათვის რომ დადგინდეს აღნიშნული ღირებულება, საჭიროა საწარმოს მომავალი შემოსავლებისა და ხარჯების განსაზღვრა, რაც საკმაოდ დიდ სირთულეს წარმოადგენს დიდი ალბათობით მიღებული შედეგების უზუსტობის გამო. საჭიროა ჩამოყალიბდეს საწარმოს ოპტიმისტური რეორგანიზაციისა და ბიზნეს-გეგმა. რაც შეეხება, საწარმოს სალიკვიდაციო ღირებულებას, მისი განსაზღვრისთვის უნდა შეფასდეს საწარმოს აქტივების გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლის ოდენობა. ხშირ შემთხვევაში, ფირმის გაკოტრების ფორმის შესახებ გადაწყვეტილების მიმღები მხარს უჭერს საწარმოს რეორგანიზაციას და არა მის ლიკვიდაციას, რაც ეკონომიკაში არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების ფუნქციონირებას უწყობს ხელს (პაპავა, 2017). უნდა აღინიშნოს, რომ პოსტკომუნისტური ქვეყნების მსგავსად არც განვითარებულ ქვეყნებშია ამ კუთხით საქმე იოლად, კერძოდ, გართულებულია გაკოტრების ფაქტობრივი მდგომარეობის შეფასების იურიდიული პროცედურები (პაპავა, 2010ა, გვ. 33).

მეცნიერთა გარკვეული ნაწილი გვთავაზობს მის ახალ ფორმულირებას, კერძოდ: გაკოტრების ეროვნული კანონმდებლობის მთავარი პრინციპი უნდა იყოს ბალანსის შენარჩუნება ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესების დაცვას ხოლო, მეორე მხრივ, მკვედარი ფირმების დროულად ლიკვიდაციას შორის (პაპავა, 2017).

საბოლოო ჯამში უნდა ითქვას, რომ პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნებში, სადაც ეკონომიკის ჯანსაღი ნაწილი ნეკროეკონომიკის მძევალია, პრაქტიკულად შეუძლებელია საუბარი საერთაშორისო ეკონომიკურ სტანდარტებთან ჰარმონიზებასა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე. გამოსავალი, რომელიც პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნების მიერ ნეკროეკონომიკისგან თავის დაღწევაში მდგომარეობს მოცემული ქვეყნებისთვის ფუნდამენტურ ცვლილებებთანაა დაკავშირებული. იმისათვის, რომ ნეკროეკონომიკის არსებობამ არ დააზიანოს ეკონომიკის ჯანსაღად ფუნქციონირებადი ნაწილი, საჭიროა მკვდარი წარმოება ავტომატურად მოიკვეთოს ეკონომიკური ციკლიდან. ეს ხდება მაშინ, როდესაც სახელმწიფო უზრუნველყოფს ახალი, კერძო ინვესტიციებით შექმნილი ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანი ნაწილის განვითარებას და ნეკროეკონომიკის გაკოტრებას. ეს უკანასკნელი ხელს შეუწყობს ქვეყნის საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ფუნქციონირებას, რომელიც ძირითადად, კერძო საკუთრების სისტემას ეყრდნობა. საბაზრო ეკონომიკა მეწარმეობისა და არჩევანის თავისუფლების პრინციპებიდან გამოდის, რაც საბოლოო ჯამში კერძო სექტორისთვის მყარი, კონკურენტუნარიანი და გამართული ფუნქციონირების ნიადაგს ქმნის. საბაზრო ეკონომიკა ცოცხალი ეკონომიკური ციკლიდან უმტკივნეულოდ კვეთს ნეკროეკონომიკის უსიცოცხლო წარმოებას, რომელსაც არანაირი დადებითი შედეგები არ მოაქვს ეკონომიკისათვის, რის შედეგადაც კონკურენტუნარიანი წარმოება განაგრძობს წარმატებით ფუნქციონირებას და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდაში წვლილის შეტანას.

ამრიგად, მანამ სანამ პოსტსაბჭოთა ქვეყნები თავს არ დააღწევენ იმ, კიდევ ერთ სისტემურ წყვდიადს, რომელშიც წლების განმავლობაში არასწორად ან არამიზნობრივად გადადგმული ნაბიჯების გამო მოექცნენ, გაუჭირდებათ მიაღწიონ კონკურენტუნარიან ეკონომიკურ წარმოებას და გახდნენ დასავლური ოჯახის სრულუფლებიანი წევრები.

II.2. რეტროეკონომიკა, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ძირითადი შემაფერხებელი ბარიერი

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ხელშემწყობ ფაქტორებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ქვეყანაში ფუნქციონირებადი ისეთი ჯანსაღი საწარმოების არსებობაა, რომელთა წარმოების შედეგად კონკურენტუნარიანი პროდუქტია. სამწუხაროდ, მოცემული რეალობა ცხადჰყოფს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში, ძირითადად ეს ეხება ღარიბ და საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნებს, პროდუქციის წარმოებისთვის გამოიყენება მოძველებული ტექნოლოგიები, რის შედეგადაც გარდაუვალია დაბალხარისხიანი პროდუქციის წარმოება. შედეგად, მსგავსი ტიპის ქვეყნებისთვის შეუძლებელია გრძელვადიანი მდგრადი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. რაც შეეხება, შესაძლო მოკლევადიან დადებით ეფექტს, შეიძლება თამამად ითქვას, რომ მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენებით დაბალხარისხიანი წარმოების შედეგად მიიღება სიმულაციური ეკონომიკური ზრდა, რომელსაც არანაირი საერთო არ აქვს ქვეყნის რეალურ ეკონომიკურ წინსვლასა და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებასთან (Howit, 2000).

ეკონომიკას, რომელშიც ფირმები საერთაშორისო სტანდარტებთან შეუსაბამო, მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენებით აწარმოებენ პროდუქციას, თუმცა ამის მიუხედავად, აღნიშნულ პროდუქციაზე მოთხოვნა მაინც არსებობს, ეწოდება რეტროეკონომიკა. ეს ტერმინი ორი სიტყვის გაერთიანების შედეგად არის წარმოებული, „რეტრო“, რომელიც ლათინურად ნიშნავს წარსულისკენ მიპყრობილს, და „ეკონომიკა“. თეორიას, რომელიც ტექნოლოგიურ ჩამორჩენილობას აღწერს რეტროეკონომიკის ეწოდება (პაპავა, 2017; Papava, 2017a; Papava 2017b, pp. 455-462).

მნიშვნელოვანია განვიხილოთ რეტროეკონომიკასა და II.1 ქვეთავში განხილულ ნეკროეკონომიკას შორის მსგავსება-განსხვავებები. საერთო დამახასიათებელი თავისებურება ორივე მათგანისთვის წარმოების ჩამორჩენილი ტექნოლოგიების გამოყენებაა, თუმცა ნეკროეკონომიკის შემთხვევაში ტექნოლოგიები იმდენად მოძველებულია, რომ წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა არ წარმოიქმნება და მსგავსი ტიპის საწარმოები მთლიანად სახელმწიფოს მხარდაჭერით ფუნქციონირებენ. რაც

შეეხება, რეტროეკონომიკას, მართალია ტექნოლოგიები თანამედროვესთან შედარებით მოძველებულია, თუმცა წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა მაინც არსებობს. სახელმწიფოს ამ უკანასკნელის შემთხვევაშიც დამხმარე რგოლის ფუნქცია აკისრია, თუმცა მისი როლი ზომიერია და შიგა ბაზრის საერთაშორისო კონკურენციისგან დაცვით შემოიფარგლება (პაპავა, 2017; Papava, 2017b, p. 456).

რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბებას ხელს უწყობენ შემდეგი ფაქტორები (პაპავა, 2020, გვ. 343-345):

1. ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა - აღნიშნული ზღუდავს ახალი ტექნოლოგიური ცოდნის გავრცელება-გამოყენებას. ასეთ პირობებში, ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება დაკავშირებულია სანქციებთან, რაც ეკონომიკურად დაბალგანვითარებულ ქვეყნებში ოპერირებადი ფირმებისთვის ფინანსურად არ არის ხელმისაწვდომი. შესაბამისად, ისინი იძულებულნი ხდებიან დასჯერდნენ მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენებას თავიანთი პროდუქციის წარმოებაში, რაც რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბების ერთ-ერთ წინაპირობად შეიძლება მივიჩნიოთ;

2. ეკონომიკის მონოპოლიზაცია - პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როდესაც მონოპოლიური ფირმა ახალ ტექნოლოგიებზე პატენტს ყიდულობს არა იმისთვის, რომ წარმოებაში მყისიერად გამოიყენოს, არამედ იმიტომ, რომ კონკურენტმა ფირმებმა ვერ შეძლონ მისი გამოყენება. შემდგომ, როდესაც პატენტის შემსყიდველი მონოპოლისტი ფირმა აღნიშნული ტექნოლოგიის მოხმარებას გადაწყვეტს, შესაძლოა იმ დროისთვის უფრო ახალი ტექნოლოგიებიც იყოს შექმნილი, რის გამოც ამ უკანასკნელის გამოყენებას აზრი ეკარგება. შედეგად, იფლანგება მაღალტექნოლოგიური რესურსი, რომლის თავის დროზე გამოყენების შედეგიც ხარისხიანი პროდუქციის წარმოება უნდა ყოფილიყო. ამრიგად, თანამედროვე ტექნოლოგიების შეძენა და მისი „დაკონსერვება“ კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნების მიზნით არაგონივრული გადაწყვეტილებაა, რადგან რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბების ხელშეწყობით ზიანი ადგება ქვეყნის მთელ ეკონომიკურ სისტემას, ეკონომიკური სისტემის არასტაბილურობის პირობებში კი შეუძლებელია რომელიმე ფირმა კონკურენტუნარიანი და წარმატებული იყოს.

3. ლიდერი საერთაშორისო კონკურენტების ქცევა - საერთაშორისო ბაზარზე ოპერირებადი ლიდერი ფირმები, როგორც წესი ყიდნიან მეორეულ ტექნოლოგიებს, რათა შეინარჩუნონ კონკურენტული უპირატესობა და გამოათავისუფლონ ეკონომიკური სივრცე უახლესი ტექნოლოგიების დასანერგად. ხსენებულ ე.წ. “Second Hand” ტექნოლოგიებს, რომლებიც ძირითადად შრომატევადი, მასალატევადი ან ეკოლოგიურად საშიშია, ყიდულობენ დაბალშემოსავლიანი, ნაკლებად ცნობილი, განვითარებად ქვეყნებში ოპერირებადი ფირმები, ვინაიდან მათ არ აქვთ უახლესი ტექნოლოგიების პატენტების შესაძენად საჭირო ფინანსური რესურსები. საბოლოოდ, ეს უკანასკნელი იწვევს არა ინოვაციურ, არამედ იმიტაციურ ტექნოლოგიურ წინსვლას და ხელს უწყობს რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბებას.

4. განათლების დაბალი დონე - რთულია ფირმამ წარმატებას მიაღწიოს და თანამედროვე, უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენებაზე გადავიდეს იქ, სადაც საკუთარ შრომას სამუშაო ბაზარს ძირითადად განათლების დაბალი დონის მქონე მუშახელი სთავაზობს. ზოგადად, განათლებული მუშახელი ნიშნავს მუშაობის უკეთეს ხარისხს, პროდუქტიულობის მაღალ დონესა და დამსაქმებელი კომპანიის მოგების ზრდას. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ განათლების მაღალი დონის მქონე ადამიანების დასაქმების შემთხვევაშიც კი, უმნიშვნელოვანესია დამსაქმებელმა საკუთარ ბიზნეს ინტერესებსა და სამომავლო პერსპექტივაში დასახულ მიზნებზე დაყრდნობით შეიმუშაოს თანამშრომელთა გადამზადების, ცოდნისა და უნარ-ჩვევების გაუმჯობესების მარტივი, მოქნილი მოდელი, რომელზე გაღებული ხარჯიც მცირედი იქნება იმ უკუგებასთან შედარებით, რასაც ფირმა ხსენებული შიგა პოლიტიკის განხორციელების შემთხვევაში მოიმკის (Duncan, 2018).

5. ზომბი ეკონომიკა - რეტროეკონომიკის შექმნის ფაქტორებიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ზომბი ეკონომიკაა. იაპონური გამოცდილების საფუძველზე, განვიხილოთ ე.წ. მკვდარი ფირმების ფუნქციონირების გავლენა კონკურენტუნარიან ეკონომიკაზე. გადახდისუუნარო ფირმების ოპერირებას იაპონურ ეკონომიკაში „ზომბი“ ფირმების ფუნქციონირება ეწოდება. აღნიშნული ფირმების ხელოვნურად ოპერირებას ხელს უწყობს ე.წ. „ზომბი ბანკების“ დაკრედიტების სისტემა, რომლებიც სტანდარტულზე

დაბალ პროცენტში გასცემენ სესხებს ზომბ ფირმებზე, შედეგად კი აღნიშნული ფირმები განაგრძობენ უსარგებლო წარმოებას, რაც ვნებს ეკონომიკის კონკურენტუნარიან ნაწილს (Papava, 2010b, pp. 36-37). აქ, მნიშვნელოვანია ორი საკითხის განხილვა:

- როგორ აგრძელებენ ფუნქციონირებას არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების დამკრედიტებელი ზომბი ბანკები;

- რა გავლენას ახდენს აღნიშნული დაკრედიტება ბაზარზე რეალურად ოპერირებად, სიცოცხლისუნარიან ფირმებზე.

„ზომბი ბანკები“, რომლებიც არასიცოცხლისუნარიან „ზომბ ფირმებს“ აკრედიტებენ, მთავრობის მხარდაჭერით ფუნქციონირებენ. სამთავრობო გარანტიებით, დეპოზიტების დაკრედიტებითა და სხვა შეღავათებით სარგებლობის შედეგად აღნიშნული ბანკები სამთავრობო ბიუჯეტის, ე.ი. გადასახადის გადამხდელთა წყალობით ოპერირებენ. ამ ტიპის ფინანსური წყობა კი ხელს უწყობს კონკურენტუნარიანი ფირმების ზომბებად გადაქცევას. მნიშვნელოვანია განვიხილოთ კონკურენტუნარიან ფირმებზე ზომბი ფირმების ფუნქციონირების გავლენა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ზომბი ფირმები ფუნქციონირებენ ზომბი ბანკების მიერ გაცემული შეღავათიანი კრედიტების დახმარებით, რომლის უკანაც მთავრობა დგას. შედეგად, ვიღებთ ეკონომიკის ზომბირებას, რაც ნიშნავს, რომ ეკონომიკაში ოპერირებადი ჯანსაღი ფირმები, მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის მიუხედავად, არასიცოცხლისუნარიან, ზომბ ფირმებთან კონკურენციაში მარცხდებიან, რადგან ამ უკანასკნელთ, მთავრობისა და ზომბი ბანკების მხარდაჭერის გამო უპირატესობა აქვთ, როგორც წარმოებული პროდუქციის ფასების, ასევე დასაქმებულთა ხელფასის რეგულირებაში (Papava 2010b, pp. 36-37).

პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის ქვეყნების მიმდინარე და იაპონიის წარსული გამოცდილება ცხადჰყოფს, რომ ზომბი ეკონომიკის პირობებში ეკონომიკის ჯანსაღი ნაწილი იძულებულია იტვირთოს არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების ფუნქციონირების მძიმე ტვირთი, რაც საბოლოოდ ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობას დაღს დაასვამს. აქედან გამომდინარე, ისე, როგორც საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, აუცილებელია ისეთი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც ავტომატურად მოჰკვეთს ეკონომიკას მკვდარი

ფირმების სახით არსებულ დანეკროზებულ ნაწილს. ზომები ეკონომიკის შესახებ იაპონური გამოცდილება ცხადყოფს, რომ მსგავსი ტიპის ფირმები ფუნქციონირებენ სახელმწიფოსა და ე.წ. „ზომები ბანკების“ მხარდაჭერით, რის შედეგადაც მათ არანაირი ინტერესი აღარ აქვთ, ტექნოლოგიურად განაახლონ წარმოება და შეცვალონ ფირმის მენეჯმენტი თანამედროვე მეთოდების შესაბამისად. არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების არსებობა კი ხელს უწყობს რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბებას. არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების არსებობა ნიშნავს მდარე საქონლის წარმოებას, რომელიც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ხელის შემშლელ და რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბების ხელშემწყობ ფაქტორად გვევლინება. რეტროეკონომიკის აღმოსაფხვრელად მნიშვნელოვანია ზომბირებული რეტრო ფირმებისთვის გაკოტრების კანონმდებლობის შემუშავება, რომლის მთავარ პრინციპსაც, როგორც უკვე II.1 ქვეთავში აღვნიშნეთ, უნდა წარმოადგენდეს ბალანსის შენარჩუნება, ერთი მხრივ, კრედიტორების ინტერესების დაცვის, ხოლო მეორე მხრივ, არასიცოცხლისუნარიანი ფირმების დროულად ლიკვიდაციისთვის.

ჩამოთვლილი ხუთი ფაქტორიდან პირველი ოთხის შედეგად ღარიბ და ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყნებში ხდება რეტროეკონომიკის ფორმირება, ხოლო მეხუთე ფაქტორი გავლენას ახდენს როგორც ღარიბ და განვითარებად, ასევე ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებზეც (პაპავა, 2020, გვ. 345).

კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე საუბარი რთულია იმ ქვეყნებში, სადაც ან უკვე ჩამოყალიბებულია რეტროეკონომიკა ან მისი წარმოქმნის საფრთხე არსებობს. მიმდინარე პარაგრაფში ჩვენ განვიხილეთ ფაქტორები, რომლებიც რეტროეკონომიკის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს, II.1 ქვეთავში კი განხილული გვაქვს პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დონეები, რომელთაგან უმეტესობა განვითარებადი ეკონომიკის, დაბალი ან საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყანაა. აღნიშნულზე დაყრდნობით შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ პოსტსაბჭოთა ქვეყნების უმეტესობაში ოპერირებადი ფირმები სწორედან რომ მეორეული, მოძველებული ტექნოლოგიების მომხმარებლები არიან, რაც ბუნებრივია ექვქვემ აყენებს მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობას საერთაშორისო მასშტაბით.

იქიდან გამომდინარე, რომ ჩვენს საკვლევ თემას პოსტკომუნისტური ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის ზრდის მიმართულებები წარმოადგენს, მნიშვნელოვანია განვიხილოთ ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებზეც აქცენტი უნდა გაკეთდეს რეტროეკონომიკის მინიმიზაციის ან მისი თავიდან აცილებისთვის. რეტროეკონომიკის მინიმიზაციისთვის უპირველეს ამოცანას ე.წ. „ტექნოლოგიური ხაფანგიდან“ თავის დაღწევა წარმოადგენს (Дементьев, 2006, с. 17). ეს უკანასკნელი გულისხმობს გარკვეული ფორმების არჩევანს დაბალეფექტიან ტექნოლოგიურ წარმოებაზე, რაც იწვევს ადეკვატური ხარისხის პროდუქციის შექმნას. ამრიგად, იმისათვის, რომ ქვეყანაში აღმოიფხვრას მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენების შედეგად წარმოებული დაბალხარისხიანი პროდუქცია, რომელიც მოკლევადიან პერიოდში იწვევს ეკონომიკის „ბუტაფორიულ“ ზრდას და რომელზე მოთხოვნაც დროთა განმავლობაში სულ უფრო მცირდება, საჭიროა აქცენტი გაკეთდეს მაღალტექნოლოგიური წარმოების დანერგვა-განვითარებაზე, აღნიშნულის განხორციელებაში კი მთავრობის როლი შეუფასებელია (Papava, 2017a; Papava, 2017b, p. 457).

ზოგადად, ეკონომიკური ზრდის სხვადასხვა მოდელი არსებობს. ერთ-ერთ მათგანის თანამედროვე კლასიფიკაცია ეკონომიკურ ზრდის სამ ტიპს ახასიათებს (პაპავა, 2018, pp. 4-5; Papava, 2018, p. 110; Hudson, 2015, p. 34-35):

1. „მოწინავე ზრდა“, რომელიც დამახასიათებელია ისეთი ქვეყნებისთვის, რომლებიც თანამედროვე, უახლესი ტექნოლოგიების გამოყენებით აწარმოებენ პროდუქციას;

2. „კუდში მიმდევარი ზრდა“, რომელიც ახასიათებთ ქვეყნებს, რომელთა წარმატებაც ნავთობის ან სურსათის ექსპორტირების შედეგია;

3. „დამწევი ზრდა“, დამახასიათებელია ქვეყნებისთვის, რომლებიც თანამედროვე ტექნოლოგიებს მინიმალური პროდუქციის წარმოებისთვის იყენებენ, რათა წარმოებული მცირედი, თუმცა მაღალხარისხიანი პროდუქციით თავი დაიმკვიდრონ ბაზარზე.

დამწევი ზრდა მოიაზრება განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების დაახლოების ხელშემწყობად. ეკონომიკური ზრდის ამ ტიპის ქვეყნები ცდილობენ მოახდინონ საშინაო რესურსების მაქსიმალური მობილიზაცია იმისთვის, რომ თავიანთი

ეკონომიკური მაჩვენებლებით გაუთანაბრდნენ ან გაუსწრონ ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს. ერთ-ერთი რესურსი, რომელიც აღნიშნული მიზნის მისაღწევად გამოიყენება არის განათლების სისტემის გაუმჯობესება (პაპავა, 2018, გვ. 5; Papava, 2018, p. 111).

გარდა ზემოთ ხსენებული სამი ტიპის მოდელისა, მნიშვნელოვანია განვიხილოთ „დამწევი ზრდის“ საპირისპირო, „ჩამორჩენილი ზრდის მოდელი“, რომლის თანახმადაც ქვეყნები მოძველებულ, შრომატევად ან მასალატევად ტექნოლოგიებს იყენებენ წარმოებაში, რის შედეგადაც იქმნება არაკონკურენტუნარიანი პროდუქცია, რაც ქმნის ქვეყანაში რეტროეკონომიკის შექმნის რეალურ პირობებს (პაპავა, 2018, გვ. 5; Papava, 2018, p. 111).

იმისათვის რომ ქვეყანა ჩამორჩენილი ზრდის მოდელიდან დამწევი ზრდის მოდელზე გადავიდეს და თავი დააღწიოს ქვეყანაში უკვე გაბატონებულ ან პოტენციურად განვითარებად რეტროეკონომიკას, ფინანსური სტაბილურობის გარდა სხვა მრავალ ფაქტორთა ხელშეწყობაა მნიშვნელოვანი. ერთ-ერთი ყველაზე ფუნდამენტური ფაქტორი, რომელიც არა მოკლევადიან დადებით ეფექტს, არამედ გრძელვადიან ეკონომიკურ აღმავლობას გვიქადის არის ქვეყანაში არსებული განათლების საერთო დონის ზრდა (Kim, 2007). მრავალი მეცნიერის მიერ განათლების დონის ზრდა განხილულია როგორც ადამიანისეული კაპიტალის ზრდა ეკონომიკური განვითარებისთვის. განვიხილოთ, თუ რატომ არის არსებითად მნიშვნელოვანი ადამიანისეული კაპიტალის განვითარება უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვისთვის. კერძოდ,

- ქვეყანაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა წარმოდგენილია შესაბამისი განათლების მქონე ადამიანების გარეშე. მათ მიერ გაზიარებული თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილება სხვადასხვა დარგში ოპერირებად ფირმებს მიმართულებას მისცემს თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით აწარმოონ ხარისხიანი პროდუქცია;
- მოძველებული ტექნოლოგიური წარმოებიდან მაღალტექნოლოგიურ წარმოებაზე გადასვლის შემდეგ საჭიროა ამ პროცესებში მონაწილეობით დაინტერესებული მუშახელის მომზადება და უკვე ჩართული კადრების გადამზადება

მათი კვალიფიკაციის ამაღლებისთვის, რაც მათი მხრიდან შესაბამის განათლებას, ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს მოითხოვს.

აქედან გამომდინარე, განათლების დონის ზრდა რეტროეკონომიკის მინიმიზაციისა და ტექნოლოგიური პროგრესის ხელშემწყობი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია.

ზოგადად, განათლება განიხილება, როგორც ინვესტირება ადამიანისეულ კაპიტალში. ქვეყანაში არსებული განათლების დონე, გარდა რეტროეკონომიკის დაძლევისა, არსებითად არის დაკავშირებული ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდასთან (Owings, Kaplan, 2019). ქვეყანა, რაც უფრო დიდ ინვესტირებას განახორციელებს თავის საგანმანათლებლო სისტემის გასავითარებლად, მით უფრო დიდ უკუგებას მიიღებს ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდის სახით. პრიმიტიული ენით რომ ავხსნათ, ქვეყანაში არსებული განათლების მაღალი დონე გულისხმობს კვალიფიციური კადრებით სავსე შრომის ბაზარს. ადამიანები, რომლებმაც ინვესტირება განათლებაში განახორციელეს სთავაზობენ მაღალკვალიფიციურ შრომას, შესაბამისად აქვთ მაღალი მატერიალური მოთხოვნები დამსაქმებლების მიმართ. მეორე მხრივ, დამსაქმებელი მზად არის გაიღოს შედარებით მაღალი ანაზღაურება კვალიფიციური კადრის დასაქმებაში, როდესაც იცის, რომ მას მაღალი შრომის პროდუქტიულობა აქვს, ვიდრე არჩევანი გააკეთოს დაბალკვალიფიციურ კადრზე ნაკლები ანაზღაურებით, რომელმაც შესაძლოა პროფესიული გადამზადების შემთხვევაშიც კი ვერ მიაღწიოს პროდუქტიულობის იმ მაჩვენებელს, რაც კვალიფიციური მუშახელის დასაქმების შემთხვევაში დაფიქსირდებოდა. მაღალი ანაზღაურების მქონე მუშახელი გულისხმობს დასაქმებულთა პირადი შემოსავლების, შესაბამისად ქვეყანაში არსებული მთლიანი სამამულო პროდუქტის ზრდას. აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ განათლება სოციალური სტაბილურობისა და მდგრადი, გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის წინაპირობაა, რაც არის ფუნდამენტი ქვეყანაში არსებული ნებისმიერი სფეროს წარმატებით ფუნქციონირებისთვის.

ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში განათლების დონის ზრდის მნიშვნელოვანი წვლილის მიუხედავად, უნდა აღინიშნოს, რომ განათლების დონის ზრდასა და

ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდას შორის დადებითი კორელაციური, თუმცა არაპირდაპირპროპორციული კავშირია. ქვეყანაში ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდაზე განათლების დონის ზრდის პარალელურად გავლენას უამრავი სხვა ფაქტორი ახდენს, მაგალითად ლუქსემბურგი ევროკავშირის წევრი ყველაზე მცირე ზომის სახელმწიფოა, თუმცა მისი მოქნილი საგადასახადო სისტემით, ეკონომიკური პოლიტიკითა და სანდოობით, იმდენად მიმზიდველია უცხოელი ინვესტორებისთვის, რომ ქვეყანაში განხორციელებული უცხოური ინვესტიციების მოცულობა მაღალ ნიშნულზეა, ეს უკანასკნელი კი, რასაკვირველია, დადებითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე (WB, n.d.a.). ლუქსემბურგის წარმატების საპირისპირო მაგალითს წარმოადგენს, მაგალითად, პოსტსაბჭოთა ლიეტუვა, რომელიც განათლების დონის მიხედვით ათი მოწინავე ქვეყნის რიცხვშია (Jazib, 2023), თუმცა მისი მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე განათლების მაღალი დონის მქონე ათეულის სხვა ქვეყნებთან შედარებით გაცილებით დაბალია (WB, n.d.a.). აღნიშნული გამოწვეულია გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების უმეტესობაში არსებული კორუფციის მაღალი დონითა და მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური ფონით. მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყანაში განათლების დონის ზრდით გამოწვეული ეკონომიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესება მაშინ არის თვალსაჩინო და შედეგიანი, როდესაც ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების უკან ეფექტიანი, განვითარებაზე ორიენტირებული, სანდო სახელმწიფო მმართველობა დგას.

იქიდან გამომდინარე, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდა შეუძლებელია რეტროეკონომიკის დაძლევის გარეშე, უფრო დაწვრილებით განვიხილოთ სახელმწიფოს როლი რეტროეკონომიკის დაძლევაში, თუ რა სახეობის პოლიტიკა უნდა გაატაროს სახელმწიფომ იმისთვის, რომ აღმოფხვრას ქვეყანაში რეტროეკონომიკა, ასევე მიაღწიოს და შეინარჩუნოს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილურობა გრძელვადიან პერსპექტივაში (პაპავა, 2017):

- არასიცოცხლისუნარიანი, ე.წ. „მკვდარი ფირმების“ უსარგებლო ფუნქციონირებისგან ქვეყნის ბაზრის დაცვა, შესაძლებელია გაკოტრების კანონმდებლობის შინაარსში ცვლილებების შეტანით. კერძოდ, ფირმებმა, რომლებიც

სახელმწიფო მფარველობის ხარჯზე ფუნქციონირებენ და რომელთა მიერ წარმოებული პროდუქცია არაკონკურენტუნარიანი და სრულიად უსარგებლოა, როგორც ადგილობრივი ბაზრის, ასევე მომხმარებლებისთვის, უნდა შეწყვიტონ ფუნქციონირება. ქვეყნის საშინაო ბაზრის გათავისუფლება მსგავსი ტიპის არაჯანსაღი ფირმებისგან ხელს შეუწყობს კეთილსინდისიერად ოპერირებადი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ზრდას და რეტროეკონომიკის მინიმიზაციას;

- ქვეყანაში არსებული კორუფციის დონის მინიმუმამდე დაყვანა, ქვეყნის საერთაშორისო იმიჯისა და სანდოობის განსამტკიცებლად;

- გამჭვირვალე, გამართულად ფუნქციონირებადი სამართლებრივი სივრცის შექმნა ქვეყანაში;

- ქვეყნის შიგა წარმოების წახალისება მასში არსებული რესურსების მობილიზებითა და თანამედროვე ტექნოლოგიების პატენტების შეძენის საშუალებით. შედეგად შემცირდება იმპორტული საქონლის მოცულობა, რაც სტიმულს მისცემს ფირმებს, რომ შექმნან საკუთარი, ინდივიდუალური და ინოვაციური პროდუქცია, რომელიც არა მხოლოდ ქვეყნის შიგა, არამედ საერთაშორისო ბაზარზეც ღირსეულ ადგილს დაიკავებს;

- ქვეყანაში არსებული საბანკო-საკრედიტო სისტემის მოწესრიგება იმისთვის, რომ დიდი პოტენციალის მქონე ახალბედა ფირმებმა შეძლონ დასახული მიზნების რეალობაში განხორციელება.

ორიენტირი ქვეყანაში არსებული საშუალო და უმაღლესი განათლების ხელშეწყობაზე, რადგან ცნობილია, რომ როგორც რეტროეკონომიკის შემცირების, ასევე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების და ზოგადად მდგრადი, გრძელვადიან ეკონომიკური ზრდის ფუნდამენტური წინაპირობა ცოდნის ეკონომიკის განვითარებაა. ეს უკანასკნელი გულისხმობს ეკონომიკის ისეთ მდგომარეობას, როდესაც (გელაშვილი, 2017):

1. ცოდნა იქნეს სრულფასოვანი საქონლის სახეს;
2. ნებისმიერი ტიპის საქონელი უნიკალური ცოდნის მატარებელია;
3. ცოდნა ეკონომიკური ფაქტორია.

აღსანიშნავია, რომ ცოდნის ეკონომიკის ფორმირების პროცესში სამეწარმეო საქმიანობის ინოვაციურობა მნიშვნელოვანია ბიზნესის ყველა სუბიექტისთვის. იმისათვის რომ ცოდნაზე დაფუძნებულმა ეკონომიკამ ეფექტიანად იფუნქციონიროს აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან შემუშავებულ და გატარებულ იქნას ინოვაციური სამეწარმეო პოლიტიკა (ბედიანაშვილი, 2020, გვ. 193).

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყანაში რეტროეკონომიკის აღმოსაფხვრელად განხორციელებული ღონისძიებები, რომლებიც მოიცავს საგანმანათლებლო სისტემის განვითარებას, სახელმწიფოს მხრიდან შიგა წარმოების ზრდისკენ მიმართულ გონივრულ, მიზანმიმართულ და ეფექტიან სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკის შემუშავებას და გამჭვირვალე, სამართლიანი საგადასახადო და საკრედიტო სისტემის ჩამოყალიბების ხელშეწყობას, ასევე განაპირობებენ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდასაც. შესაბამისად, დადებითი კავშირი რეტროეკონომიკის მინიმიზაციასა და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდას შორის აშკარა და ნათელია.

II.3. „ლიდერი“ და „აუტსაიდერი“ პოსტკომუნისტური ქვეყნების უმთავრესი გამოწვევები

პოსტკომუნისტური ქვეყნები ევროპისა და აზიის ყველაზე სწრაფად ცვალებადი საზოგადოებებია. კომუნისტური რეჟიმის ნგრევისა და საბჭოთა კავშირის წევრი ქვეყნების განვითარების პერიოდი სამ ათწლეულზე მეტს ითვლის. კომუნისტურმა სისტემამ მასში შემავალი ქვეყნები საკუთარი რეჟიმის დიქტატორულ მიზნებს დაუქვემდებარა და ბუნებრივი განვითარების შესაძლებლობა წაართვა, შედეგად კი აღნიშნული ქვეყნები მეტ-ნაკლებად ერთგვაროვან სოციალურ სტრუქტურაში მოექცნენ და ჰომოგენური ხასიათი შეიძინეს. პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს საკმაოდ მძიმე მემკვიდრეობა დარჩათ, რაც მოშლილი ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის, ბიუჯეტის დეფიციტის, ინფლაციის, საწარმოო რესურსების სიმცირის, უმუშევრობის ზრდისა და სხვა მრავალი პრობლემის სახით გამოიხატა. ბუნებრივია, თითოეული წევრი ქვეყნისთვის აღნიშნული მემკვიდრეობის სიმძიმე განსხვავებული გახლდათ და დამოკიდებული იყო ამ ქვეყნების წარსულ და საბჭოთა კავშირის დაშლის პერიოდისთვის არსებულ სოციალურ-ეკონომიკურ

მდგომარეობაზე. აქედან გამომდინარე, ყოველი ქვეყნისთვის სირთულის განსხვავებული ხარისხი ექნებოდა საბჭოთა პერიოდის მძიმე ტვირთისგან გათავისუფლებასაც.

პოსტკომუნისტური ქვეყნების მიერ სისტემის დანატოვარ მძიმე მემკვიდრეობასთან გამკლავების მთავარ გზას კომუნისტურ პერიოდში არსებული სახელმწიფო ინსტიტუციების საბაზრო ტიპის ინსტიტუციებად გარდაქმნა წარმოადგენდა (Nunberg, 1999). უნდა აღინიშნოს, რომ კომუნისტური წყობილებიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი ძალიან რთული იყო საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის, იუგოსლავიის სოციალისტურ-ფედერაციული რესპუბლიკისა და ჩეხოსლოვაკიის დაშლის შედეგად წარმოქმნილი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებისთვის, ვინაიდან ახლად დამოუკიდებლობა მოპოვებულ სახელმწიფოებს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პარალელურად უნდა ეზრუნათ საკუთარი სახელმწიფოებრიობის სოციალურ-ეკონომიკური საფუძვლების შექმნაზე (Balcerowicz, 1995, p. 146; Milanovic, 1998, p. 3; Papava, 1996, p. 252). ამ ქვეყნებთან შედარებით, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი უფრო გაუიოლდა ყოფილ გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკას (გდრ), ვინაიდან გარდამავალ პროცესს წინ უძღვოდა მისი გაერთიანება გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკასთან (გფრ) (Папавა, 2003, с. 327). მიუხედავად იმისა, რომ მბრძანებლურიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი აღმოსავლეთ ევროპის ზოგიერთ ეკონომიკაში 1980-იანი წლების ბოლოს დაიწყო, 1989 წლის ბოლოს ბერლინის კედლის დაცემამ და ორი წლის შემდეგ საბჭოთა კავშირის დაშლამ მკვეთრად დააჩქარა აღნიშნული პროცესი (Exeter, Fries, 1998). ეს პროცესი მეოცე საუკუნის მიწურულს განხორციელებულ ყველაზე მნიშვნელოვან მოვლენათა რიცხვს მიეკუთვნება (Stiglitz, 1991 p. 137) და განხილულია როგორც საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გლობალური მსოფლიო პროცესი (Berend, 1994). სწორედ ამ პროცესის შედეგები ყოფს პოსტკომუნისტურ ქვეყნებს ლიდერებად (ევროკავშირის წევრები) და აუტსაიდერებად (ქვეყნები, რომლებიც საბაზრო ეკონომიკის ევროპულ სტანდარტებს ვერ აკმაყოფილებენ) (Papava, 2010a, p. 361).

მბრძანებლური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდი ორ ფაზას მოიცავდა. პირველი, რომელიც ძირითადად დასრულებულია უმეტეს (თუმცა არა

ყველა) ქვეყანაში, გულისხმობდა ბაზრების შექმნასა და ვაჭრობის ლიბერალიზაციას, სახელმწიფო საწარმოების პრივატიზაციასა და სხვადასხვა საქმიანობაში ხელისუფლების როლის მინიმუმამდე დაყვანას. რაც შეეხება, მეორე ფაზას, ძირითად გამოწვევებს კერძო და საჯარო ინსტიტუტების განვითარება წარმოადგენდა, რომლის მიღწევაც ეფექტიანი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში იყო შესაძლებელი. ზოგადად, ჯანსაღად ფუნქციონირებადი ბიზნესი ქმნის ქვეყანაში კარგ კლიმატს ინვესტიციების მოზიდვისთვის, რაც დადებითად აისახება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე და გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდაზე, შესაბამისად პრივატიზაციის საკითხი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო აწ უკვე დამოუკიდებელი პოსტსაბჭოთა ქვეყნების მიერ სოციალურ-ეკონომიკურად მდგრადი სახელმწიფოების ჩამოყალიბების გზაზე, რომელიც უკიდურესად მძიმე, სამოქალაქო დაპირისპირების, პოლიტიკურად, სოციალურად და ეკონომიკურად არასტაბილურ ვითარებაში, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის არსებობის გარეშე მიმდინარეობდა (ჭითანავა, 2018, გვ. 133).

გარდამავალი პერიოდის წარმატებით განხორციელებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია აგრეთვე ადამიანისეული ფაქტორის განსაზღვრა. ზოგადად, ადამიანების განწყობას ქვეყანაში განსახორციელებელი ეკონომიკური თუ სხვა სახეობის ცვლილებების მიმართ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. პოსტკომუნისტური ქვეყნების მაგალითზე შეიძლება ითქვას, რომ ლიდერ პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში, სადაც კომუნისტური რეჟიმის გავლენა მხოლოდ ნაწილობრივი იყო, ადამიანებს ჰქონდათ მზაობა დაეწყოთ ზრუნვა კერძო მიზნებისთვის და თავიანთი ოჯახებისთვის მაქსიმალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის, რის საფუძველსაც სახელმწიფოს მიმართ შიშისგან გათავისუფლება წარმოადგენდა. ამის საპირისპიროდ, სრულად კომუნისტურ რეჟიმს დაქვემდებარებულ აუტსაიდერ ქვეყნებში მოსახლეობამ მთლიანად ვერ დაიხსნა თავი ძველი ჩვევებისგან, ვერ მოახერხა იმ შიშისგან თავის სრულად დაღწევა, რომელსაც კომუნისტური რეჟიმი წლების განმავლობაში უნერგავდა, რამაც სხვა წარუმატებლად განხორციელებულ რეფორმებთან ერთად ხელი შეუწყო გარდამავალი პერიოდის წარმატებით დაგვირგვინებას და ამ ქვეყნების აუტსაიდერებად ჩამოყალიბებას (Papava, 2010a, pp. 362-363).

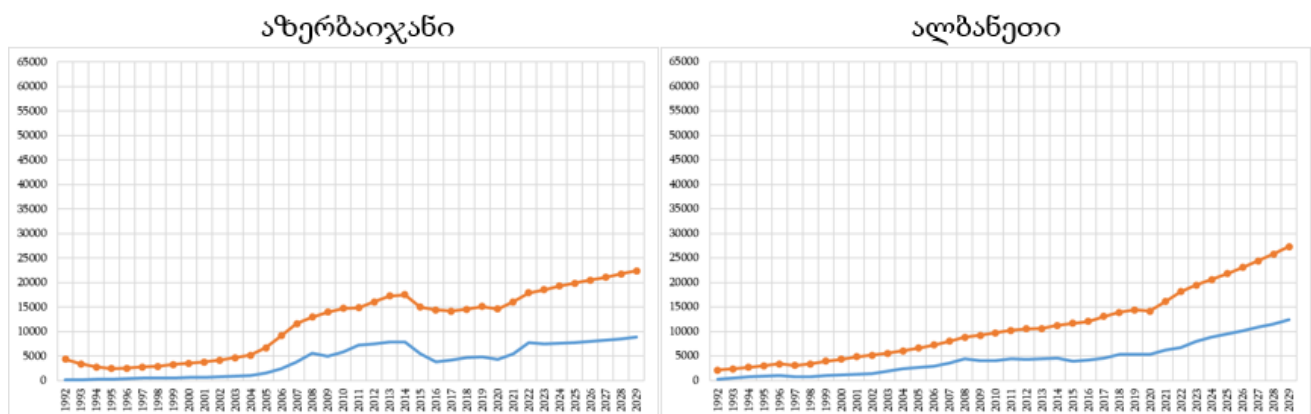
საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ქვეყნები ორ ჯგუფად გაიყვნენ. პირველ ჯგუფში შედიოდნენ ქვეყნები, რომლებსაც ჰქონდათ საკუთარი ინსტიტუციები: საზღვარი, ცენტრალური ბანკი, ეროვნული ვალუტა, საბაჟო და არ განიცდიდნენ კვალიფიციური კადრების დეფიციტს. ეს ქვეყნები ლიდერებად ჩამოყალიბდნენ. რაც შეეხება მეორე ჯგუფის ქვეყნებს, ისინი დამოკიდებულნი იყვნენ გაერთიანებაში არსებულ ინსტიტუციებზე, რომელიც საბჭოთა კავშირის არსებობის დროს ვრცელდებოდა მასში შემავალ ყველა ქვეყანაზე, მაგრამ მისი დაშლის შემდეგ აღნიშნული ინსტიტუციები რუსეთის ფედერაციას დარჩა, ხოლო ქვეყნები, რომლებიც საერთო ინსტიტუციებით სარგებლობდნენ მათ გარეშე დარჩნენ. ამრიგად, მოცემული ქვეყნების დღის წესრიგში არა მხოლოდ გარდამავალი პერიოდის გავლა, არამედ ეკონომიკის ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი ინსტიტუციების ჩამოყალიბება იდგა, რაც ძალიან რთულად მისაღწევი იყო მაშინდელი რეალობიდან გამომდინარე. საბაზრო ეკონომიკასთან თავსებადი ინსტიტუციური სისტემის განვითარებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნის, მაკროეკონომიკის სტაბილიზაციის, პრივატიზაციისა და საწარმოთა რესტრუქტურის მცდელობის ყველაზე ნათელ მაგალითს წარმოადგენს პოლონური „შოკური თერაპია“, რომელიც პოლონეთის იმდროინდელი ფინანსთა მინისტრის, ლეშეკ ბალცეროვიჩის სახელს ატარებს. ბალცეროვიჩის გეგმა აღნიშნული ცვლილებების უმოკლეს დროში გატარებას ითვალისწინებდა. შოკური თერაპია წარმატებით განხორციელდა პოლონეთში, რის შემდეგაც რუსი ეკონომისტისა და წარმატებული რეფორმატორის, იგორ გაიდარის გეგმის მიხედვით მოხდა მისი ტრანსფორმაცია და რუსეთში, შემდგომ კი საქართველოში გატარება. აღნიშნული თერაპია რუსეთისთვის წარმატებული აღმოჩნდა, ხოლო საქართველოში კრახით დასრულდა. ამის მიზეზი თავიდანვე ნათელი იყო. ბალცეროვიჩის გეგმის მთავარი ინსტრუმენტი ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირება, სუბსიდირების მინიმუმამდე დაყვანა, დოტაციების განულება და მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა უნდა ყოფილიყო, რომელსაც საქართველო ფიზიკურად ვერ გაატარებდა, რადგან არ გააჩნდა ეროვნული ვალუტა, არ ჰყავდა კვალიფიციური კადრები, რომლებსაც ახლადშექმნილ ინსტიტუციებში დაასაქმებდა. საქართველოში ინსტიტუციები ფორმალურად იყო შექმნილი და თითქმის არ

ფუნქციონირებდნენ. აქედან გამომდინარე პოლონური შოკური თერაპიის გატარება საქართველოში სრულიად უშედეგო აღმოჩნდა. პოლონეთთან ერთად სწრაფად განვითარდნენ ვარშავის ხელშეკრულებიდან გამოსული და ბალტიისპირეთის ქვეყნები, რომლებსაც მეტნაკლებად საკუთარი ინსტიტუციები გააჩნდათ. თუმცა ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონის ქვეყნებმა დღემდე ვერ გადალახეს გარდამავალი ეკონომიკის სირთულეები.

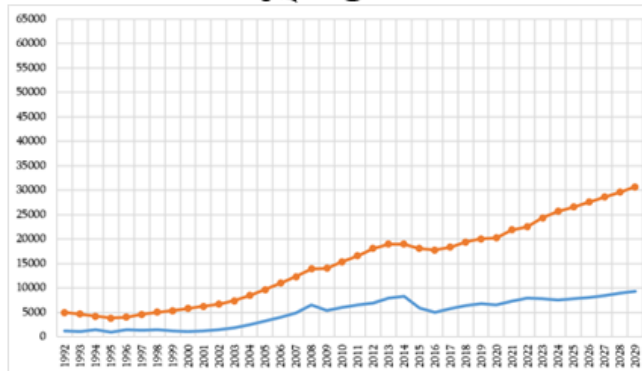
იმისათვის, რომ მარტივი აღსაქმელი იყოს მოსახლეობის ეკონომიკური კეთილდღეობის დროში ცვალებადობის დინამიკა, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემების საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილები 110-112) (IMF, 2024) აგებულია პოსტკომუნისტური ქვეყნების (პოსტკომუნისტური ქვეყნების ანალიზი არ ეხება გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკას) მთლიანი სამამულო პროდუქტის მაჩვენებლების დინამიკის გამომსახველი გრაფიკები მოსახლეობის ერთ სულზე, როგორც მიმდინარე ფასებში ასევე მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის (PPP) მიხედვით საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ პერიოდში (1992-2029 წწ.), საიდანაც 2024-2029 წლების მონაცემები წარმოადგენს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზს (ელიზბარაშვილი, 2024ა, გვ. 44-47).

გრაფიკი 2.3.1

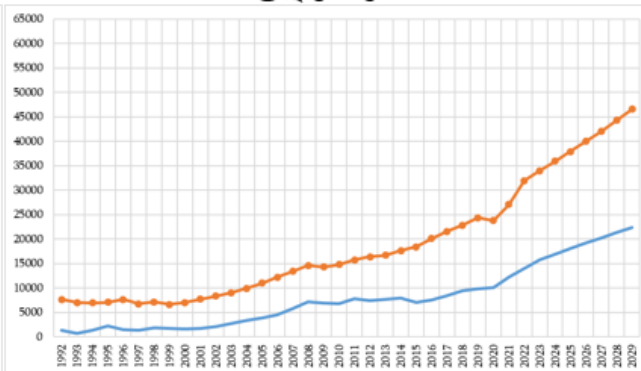
მთლიანი სამამულო პროდუქტის მნიშვნელობები მოსახლეობის ერთ სულზე, გამოხატული, როგორც, მიმდინარე ფასებში, ასევე მსყიდველობითი უნარის პარიტეტის (PPP წერტილოვანი გრაფიკები) მიხედვით 1994-2029 წლებში

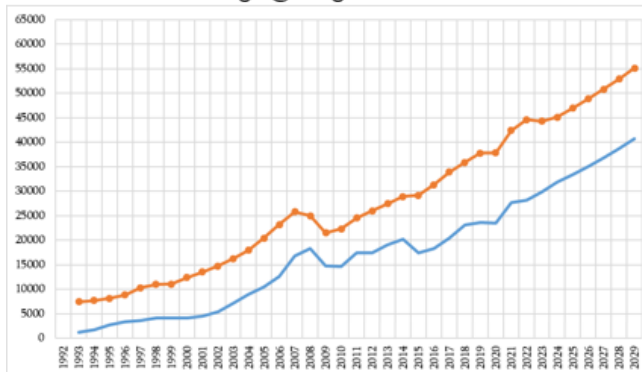
ბელარუსი

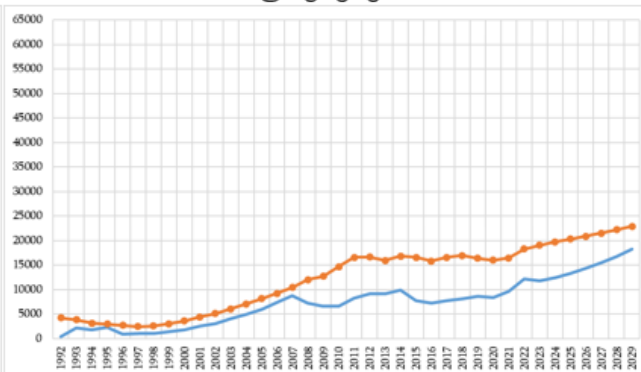
ბულგარეთი

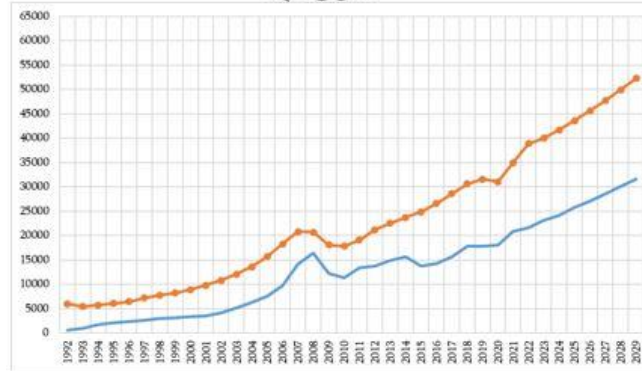
ესტონეთი

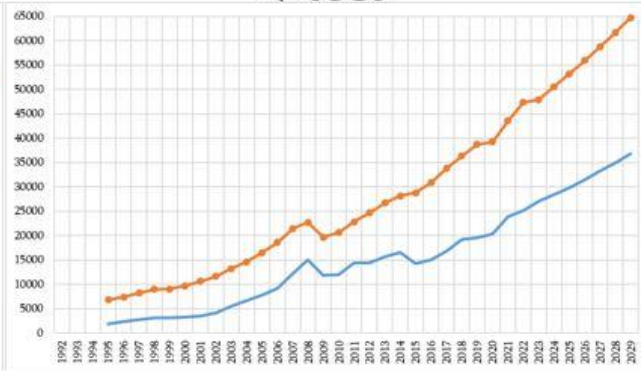
თურქმენეთი

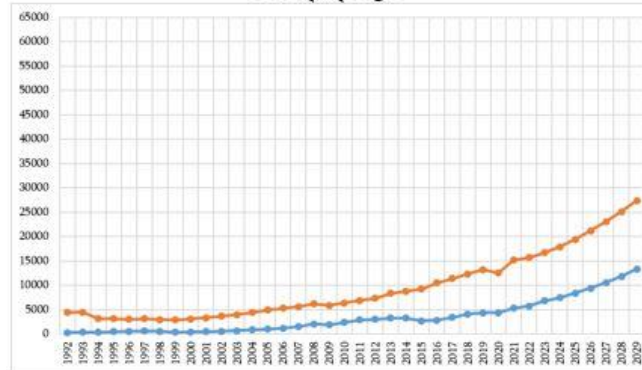
ლატვია

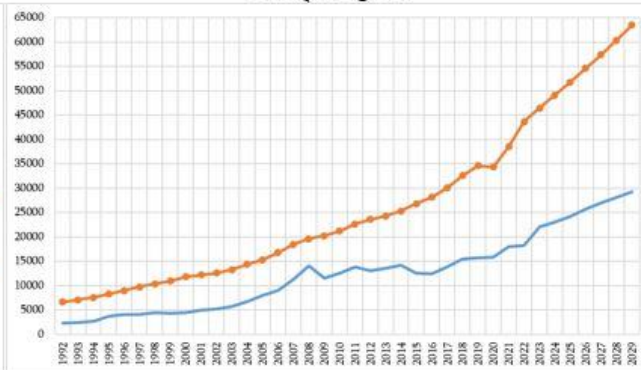
ლიეტუვა

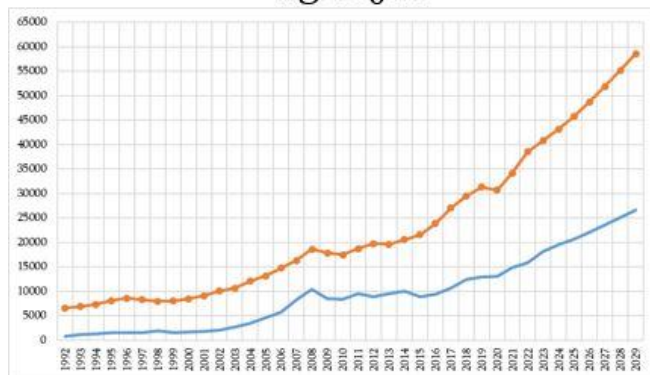
მოლდოვა

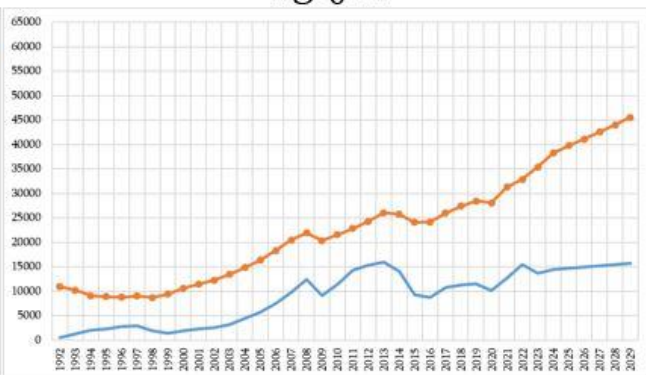
პოლონეთი

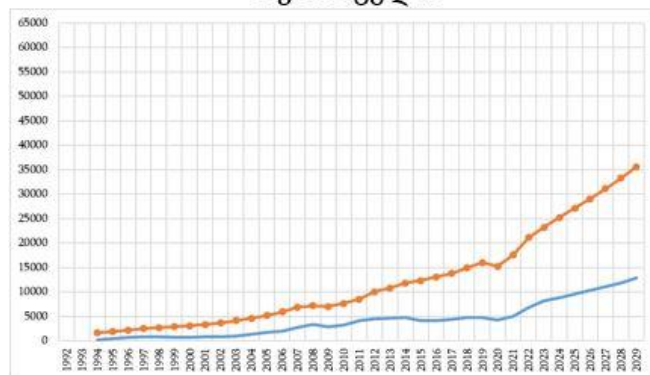
რუმინეთი

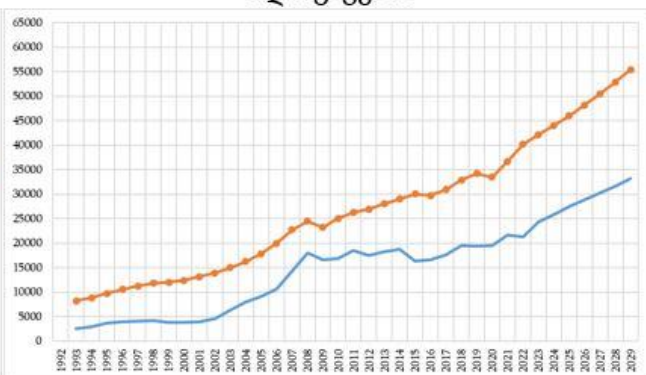
რუსეთი

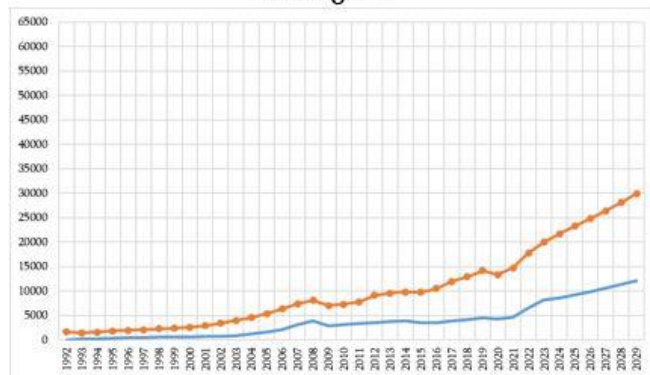
საქართველო

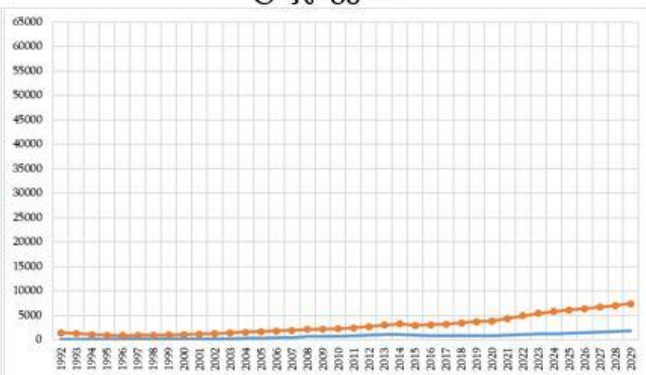
სლოვაკეთი

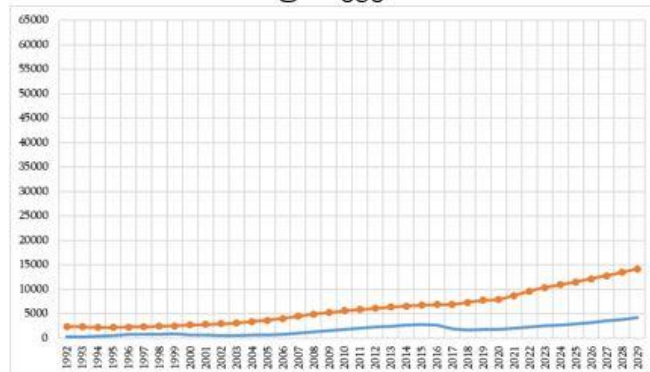
სომხეთი

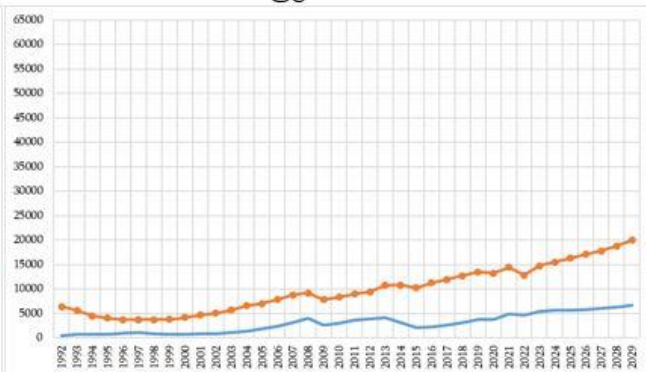
ტაჯიკეთი

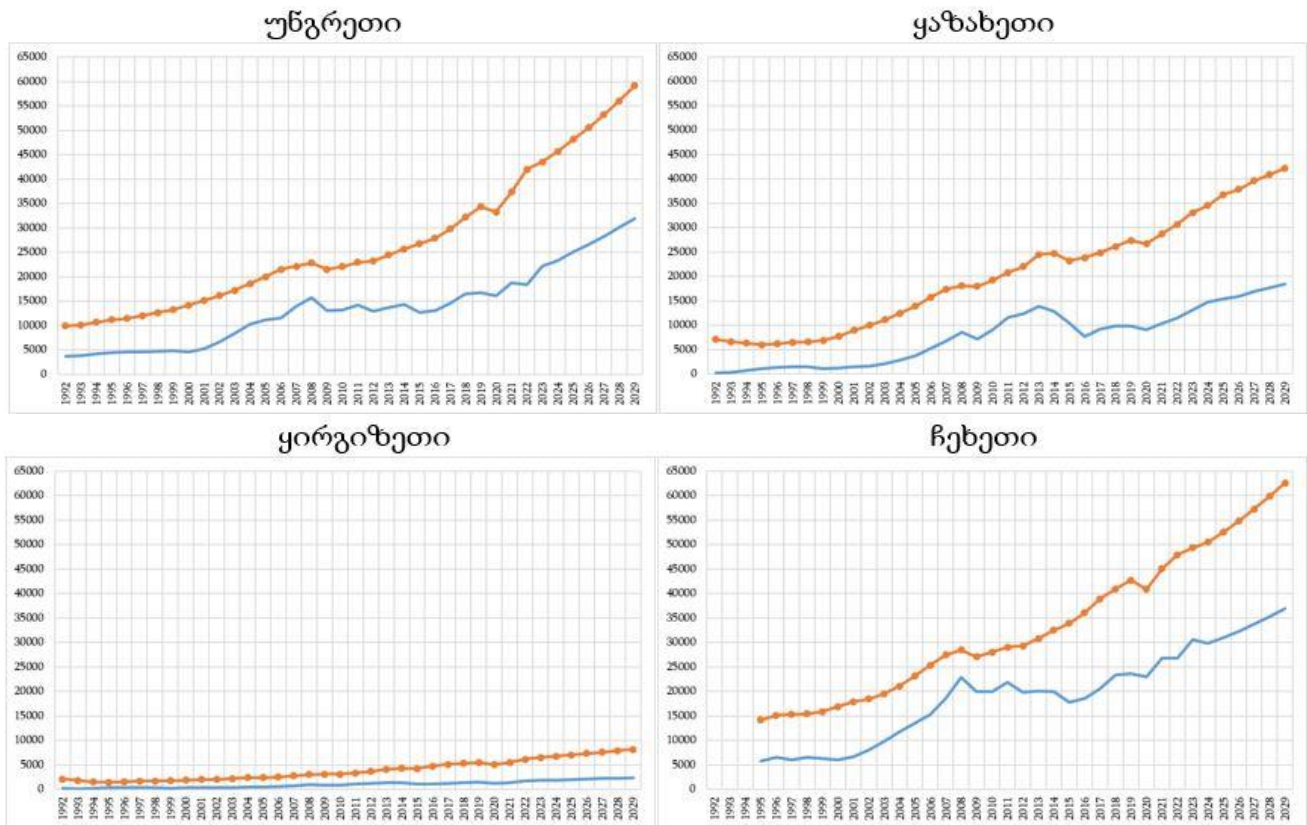

უზბეკეთი

უკრაინა

მოცემული გრაფიკების ანალიზი ამყარებს მსჯელობას იმასთან დაკავშირებით, რომ ბალტიისპირეთის და სხვა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები გვევლინებიან ე.წ. ლიდერ ქვეყნებად, რომელთათვისაც ხსენებული მაჩვენებლები წლების განმავლობაში მკვეთრად იზრდება, ხოლო ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონის ე.წ. აუტსაიდერი ქვეყნების შემთხვევაში ზრდა გაცილებით ნელი ტემპით მიმდინარეობს. აღნიშნულის თვალნათლად წარმოსადგენად ჩავატარეთ გათვლები თითოეული პოსტკომუნისტური ქვეყნის მოსახლეობის ეკონომიკური კეთილდღეობის ცვლილების მარტივად საჩვენებლად, საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 21-ე საუკუნის მესამე ათწლეულის მიწურულამდე. განვსაზღვრეთ ხუთი პერიოდი (ელიზბარაშვილი, 2024ა, გვ. 47):

- I – საბჭოთა კავშირის დაშლიდან მე-20 სკ-ის ბოლომდე (1992-2000 წწ.);
- II – 21-ე სკ-ის პირველი ათწლეული (2001-2010 წწ.);
- III – 21-ე სკ-ის მეორე ათწლეული (ამ ქვეყნებში კორონავირუსის პანდემიის გავრცელებამდე 2011-2019 წწ.);
- IV - კორონავირუსის პანდემიისა და პოსტპანდემიური პერიოდი (2020-2023 წწ.);

- V - საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზი (2024-2029 წწ.).

პერიოდების განსაზღვრის შემდეგ გამოვთვალეთ თითოეული პერიოდისა და ქვეყნის მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიანი სამამულო პროდუქტის საშუალო მაჩვენებლები, როგორც ნომინალურ ღირებულებაში გამოხატული, ასევე მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით, რომლებიც დალაგებულია ცალკეულ პერიოდებში კლების მიხედვით იხ. ცხრილები 2.3.1-2.3.2). გათვლები ჩატარებულია დანართ 2-ში მოყვანილი 110-112 ცხრილების საფუძველზე, რომლებიც ასევე წარმოადგენს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ გამოქვეყნებულ მონაცემებს (IMF, 2024).

ცხრილ 2.3.1-ზე მოცემულია პოსტკომუნისტური ქვეყნების მოსახლეობის ერთ სულზე ჩვენ მიერ შემუშავებული პერიოდების მიხედვით გაანგარიშებული ნომინალური მთლიანი სამამულო პროდუქტის საშუალო მაჩვენებლები მიმდინარე ფასებში, ცხრილ 2.3.2-ზე კი ანალოგიური მაჩვენებლები მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის (PPP) მიხედვით (ელიზბარაშვილი, 2024ა, გვ. 48-49).

ცხრილი 2.3.1

მთლიანი სამამულო პროდუქტი (GDP) მოსახლეობის ერთ სულზე მიმდინარე ფასებში (აშშ დოლარი)

I პერიოდი			II პერიოდი			III პერიოდი			IV პერიოდი			V პერიოდი		
№	ქვეყანა	GDP	№	ქვეყანა	GDP	№	ქვეყანა	GDP	№	ქვეყანა	GDP	№	ქვეყანა	GDP
1	ჩეხეთი	6 202	1	ჩეხეთი	14 634	1	ჩეხეთი	20 646	1	ესტონეთი	27 310	1	ესტონეთი	36 056
2	უნგრეთი	4 391	2	ესტონეთი	11 359	2	ესტონეთი	19 677	2	ჩეხეთი	26 804	2	ჩეხეთი	33 160
3	სლოვაკეთი	3 658	3	უნგრეთი	10 926	3	სლოვაკეთი	18 060	3	ლიეტუვა	24 102	3	ლიეტუვა	32 474
4	პოლონეთი	3 601	4	სლოვაკეთი	10 880	4	ლიეტუვა	16 227	4	სლოვაკეთი	21 718	4	სლოვაკეთი	29 599
5	ესტონეთი	3 128	5	ლატვია	9 047	5	ლატვია	15 224	5	ლატვია	20 895	5	ლატვია	27 877
6	ლიეტუვა	2 763	6	პოლონეთი	8 893	6	უნგრეთი	14 305	6	უნგრეთი	18 834	6	უნგრეთი	27 580
7	ლატვია	2 231	7	ლიეტუვა	8 814	7	პოლონეთი	13 828	7	პოლონეთი	18 519	7	პოლონეთი	26 188
8	რუსეთი	1 893	8	რუსეთი	6 831	8	რუსეთი	12 347	8	რუმინეთი	15 479	8	რუმინეთი	22 943
9	ბულგარეთი	1 536	9	თურქმენეთი	5 719	9	ყაზახეთი	10 869	9	ბულგარეთი	13 085	9	ბულგარეთი	19 692
10	რუმინეთი	1 463	10	რუმინეთი	5 607	10	რუმინეთი	10 268	10	რუსეთი	12 983	10	ყაზახეთი	16 532
11	თურქმენეთი	1 443	11	ყაზახეთი	4 867	11	თურქმენეთი	8 455	11	ყაზახეთი	11 025	11	თურქმენეთი	15 104
12	ბელარუსი	1 285	12	ბულგარეთი	4 493	12	ბულგარეთი	8 161	12	თურქმენეთი	10 486	12	რუსეთი	15 032
13	ყაზახეთი	994	13	ბელარუსი	3 724	13	ბელარუსი	6 638	13	ბელარუსი	7 395	13	საქართველო	10 778
14	ალბანეთი	784	14	ალბანეთი	2 875	14	აზერბაიჯანი	5 988	14	ალბანეთი	6 538	14	ალბანეთი	10 555
15	უკრაინა	750	15	აზერბაიჯანი	2 760	15	ალბანეთი	4 544	15	აზერბაიჯანი	6 274	15	სომხეთი	10 270
16	საქართველო	631	16	უკრაინა	2 085	16	საქართველო	4 484	16	საქართველო	6 077	16	მოლდოვა	10 169
17	უზბეკეთი	592	17	სომხეთი	2 036	17	სომხეთი	3 814	17	სომხეთი	5 924	17	ბელარუსი	8 375
18	მოლდოვა	465	18	საქართველო	2 008	18	მოლდოვა	3 342	18	მოლდოვა	5 557	18	აზერბაიჯანი	8 196
19	სომხეთი	414	19	მოლდოვა	1 281	19	უკრაინა	3 159	19	უკრაინა	4 644	19	უკრაინა	6 002
20	აზერბაიჯანი	410	20	უზბეკეთი	933	20	უზბეკეთი	2 254	20	უზბეკეთი	2 154	20	უზბეკეთი	3 401
21	ყირგიზეთი	288	21	ყირგიზეთი	594	21	ყირგიზეთი	1 246	21	ყირგიზეთი	1 556	21	ყირგიზეთი	2 141
22	ტაჯიკეთი	151	22	ტაჯიკეთი	426	22	ტაჯიკეთი	915	22	ტაჯიკეთი	1 009	22	ტაჯიკეთი	1 522

**მთლიანი სამამულო პროდუქტი (GDP) მოსახლეობის ერთ სულზე მსყიდველობითი
უნარიანობის პარიტეტის (PPP) მიხედვით (აშშ დოლარი)**

I პერიოდი			II პერიოდი			III პერიოდი			IV პერიოდი			V პერიოდი		
№	ქვეყანა	GDP-PPP	№	ქვეყანა	GDP-PPP	№	ქვეყანა	GDP-PPP	№	ქვეყანა	GDP-PPP	№	ქვეყანა	GDP-PPP
1	ჩეხეთი	15 454	1	ჩეხეთი	23 660	1	ჩეხეთი	34 911	1	ჩეხეთი	45 786	1	ლიეტუვა	57 508
2	უნგრეთი	11 718	2	ესტონეთი	20 084	2	ესტონეთი	30 557	2	ლიეტუვა	44 515	2	ჩეხეთი	56 266
3	სლოვაკეთი	10 632	3	უნგრეთი	19 720	3	ლიეტუვა	30 131	3	ესტონეთი	42 282	3	პოლონეთი	56 089
4	ესტონეთი	9 617	4	სლოვაკეთი	19 195	4	სლოვაკეთი	29 821	4	პოლონეთი	40 736	4	უნგრეთი	52 153
5	რუსეთი	9 510	5	რუსეთი	17 097	5	პოლონეთი	27 562	5	უნგრეთი	39 062	5	რუმინეთი	50 576
6	პოლონეთი	9 033	6	ლიეტუვა	16 987	6	უნგრეთი	27 500	6	სლოვაკეთი	38 149	6	ესტონეთი	49 963
7	ლიეტუვა	8 376	7	პოლონეთი	16 384	7	რუსეთი	25 438	7	ლატვია	36 217	7	სლოვაკეთი	49 538
8	რუმინეთი	7 814	8	ლატვია	15 786	8	ლატვია	25 420	8	რუმინეთი	36 064	8	ლატვია	46 803
9	ბულგარეთი	7 121	9	ყაზახეთი	14 481	9	ყაზახეთი	24 165	9	რუსეთი	31 918	9	რუსეთი	41 879
10	ლატვია	6 874	10	რუმინეთი	14 008	10	რუმინეთი	23 552	10	ყაზახეთი	29 789	10	ბულგარეთი	41 135
11	ყაზახეთი	6 645	11	ბულგარეთი	11 547	11	ბულგარეთი	19 326	11	ბულგარეთი	29 224	11	ყაზახეთი	38 639
12	ბელარუსი	4 737	12	ბელარუსი	10 518	12	ბელარუსი	18 486	12	ბელარუსი	22 266	12	საქართველო	30 256
13	უკრაინა	4 402	13	თურქმენეთი	8 992	13	თურქმენეთი	16 484	13	საქართველო	19 306	13	ბელარუსი	28 123
14	მოლდოვა	3 373	14	აზერბაიჯანი	8 717	14	აზერბაიჯანი	15 466	14	თურქმენეთი	17 453	14	სომხეთი	25 710
15	თურქმენეთი	3 183	15	ალბანეთი	7 122	15	საქართველო	12 377	15	ალბანეთი	16 977	15	ალბანეთი	23 827
16	ალბანეთი	3 153	16	უკრაინა	7 070	16	ალბანეთი	11 960	16	აზერბაიჯანი	16 819	16	მოლდოვა	22 356
17	აზერბაიჯანი	3 124	17	სომხეთი	5 652	17	უკრაინა	11 046	17	სომხეთი	16 478	17	თურქმენეთი	21 265
18	საქართველო	2 437	18	საქართველო	5 582	18	სომხეთი	10 620	18	მოლდოვა	15 021	18	აზერბაიჯანი	20 834
19	უზბეკეთი	2 374	19	მოლდოვა	4 971	19	მოლდოვა	9 776	19	უკრაინა	13 777	19	უკრაინა	17 555
20	სომხეთი	1 987	20	უზბეკეთი	4 013	20	უზბეკეთი	6 724	20	უზბეკეთი	9 137	20	უზბეკეთი	12 494
21	ყირგიზეთი	1 708	21	ყირგიზეთი	2 563	21	ყირგიზეთი	4 474	21	ყირგიზეთი	5 795	21	ყირგიზეთი	7 470
22	ტაჯიკეთი	1 064	22	ტაჯიკეთი	1 752	22	ტაჯიკეთი	3 110	22	ტაჯიკეთი	4 652	22	ტაჯიკეთი	6 566

ცხრილებში გაანგარიშებული მთლიანი სამამულო პროდუქტის საშუალო მნიშვნელობები პერიოდების მიხედვით, ასახავს ცალკეული წლების მსგავს სურათს და არ ცდება ჩვენს მსჯელობას, როცა ვამბობთ, რომ პოსტკომუნისტური ქვეყნებიდან ლიდერობენ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები (რუსეთის ფედერაცია და ყაზახეთი მეტნაკლებად უწევენ კონკურენციას და ზოგჯერ უსწრებენ კიდევ ზოგიერთ მათგანს გასაგები მიზეზების გამო), ხოლო ჩამორჩებიან, როგორც ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მქონე ქვეყნები და ბელარუსი, ასევე სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სხვა ქვეყნები. აქვე, შეუძლებელია არ აღინიშნოს საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის ეტაპობრივი გაუმჯობესების დადებითი სურათი. დეტალური ანალიზისთვის წარმოდგენილია საქართველოს მოსახლეობის ერთ სულზე მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით გაანგარიშებული მთლიანი სამამულო პროდუქტის შედარება სხვა პოსტკომუნისტური ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებთან. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში (იხ. ცხრილი 2.3.3) კი ჩამოთვლილია ის

ქვეყნები, რომელთა მონაცემებსაც აღემატება საქართველოს შესაბამისი მაჩვენებლები. შედარებები გაკეთებულია საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ და თითოეული ათწლეულის ბოლოს, ასევე მიმდინარე 2023 წელს და IMF-ის პროგნოზის მიხედვით 2029 წელს (ელიზბარაშვილი, 2024ა, გვ. 42-51).

ცხრილი 2.3.3

საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის „კიბე“

წლები	1994	2000	2010	2020	2023	2029
საქართველოს მოსახლეობის 1 სულზე GDP-PPP (აშშ დოლარი)	1 719,4	3 091	7 684,3	15 257,6	23 236,8	35 642,6
პოსტკომუნისტური ქვეყნები, რომლებსაც საქართველო უსწრებს მოსახლეობის ერთ სულზე GDP-ის (PPP) მიხედვით						ბელარუსი*
						თურქმენეთი*
						უკრაინა*
						ალბანეთი*
						აზერბაიჯანი*
		მოლდოვა*	მოლდოვა	მოლდოვა	მოლდოვა	მოლდოვა
		უზბეკეთი*	უზბეკეთი	უზბეკეთი	უზბეკეთი	უზბეკეთი
	ყირგიზეთი	ყირგიზეთი	ყირგიზეთი	ყირგიზეთი	ყირგიზეთი	ყირგიზეთი
	ტაჯიკეთი	ტაჯიკეთი	ტაჯიკეთი	ტაჯიკეთი	ტაჯიკეთი	ტაჯიკეთი
	სომხეთი	სომხეთი	სომხეთი	სომხეთი	სომხეთი	სომხეთი

ვხედავთ, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ პირველი ოფიციალური მონაცემების გამოქვეყნების მომენტში საქართველოს მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე, მსყიდველობითი პარიტეტის მიხედვით წარმოადგენდა 1 719,4 აშშ დოლარს, რაც აღემატებოდა მხოლოდ სამი პოსტკომუნისტური ქვეყნის მაჩვენებელს: სომხეთს, ტაჯიკეთს და ყირგიზეთს; გასული საუკუნის ბოლოს საქართველოს ამ მაჩვენებელმა შეადგინა 3 091 აშშ დოლარი და გაუსწრო ასევე მოლდოვას და უზბეკეთს; 21-ე სკ-ის პირველი ათწლეულის ბოლოს შენარჩუნდა იგივე სურათი და უსწრებდა კვლავ ხუთ ქვეყანას: მოლდოვას, სომხეთს, ტაჯიკეთს, უზბეკეთსა და ყირგიზეთს; მიმდინარე საუკუნის მეორე ათწლეულის ბოლოს საქართველომ აღნიშნული მაჩვენებლით გაუსწრო დამატებით სამ ქვეყანას: აზერბაიჯანს, ალბანეთს და უკრაინას. აქვე, აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ უკრაინაში ამ მომენტისთვის ომი არ იყო დაწყებული. რაც შეეხება თანამედროვე მდგომარეობას, 2023 წლის მონაცემებით საქართველო უკვე ჩამოთვლილ ქვეყნებთან ერთად უსწრებს თურქმენეთსაც და IMF-ის პროგნოზის

მიხედვით მიმდინარე საუკუნის მესამე ათწლეულის მიწურულს გადაასწრებს ბელარუსსაც. გამოდის, რომ საქართველოს მთლიანი სამამულო პროდუქტი მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით მოსახლეობის ერთ სულზე გადააჭარბებს ყველა პოსტკომუნისტური ქვეყნის მაჩვენებლებს, გარდა - რუსეთის, ყაზახეთის და ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა. ამ კვლევის რიცხოვრივი და ილუსტრაციული შედეგებიდან გამომდინარე ზემოთ მოყვანილ ცხრილ 2.3.3-ს ვუწოდეთ საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის „კიბე“ (ელიზბარაშვილი, 2024ა, გვ. 50), რომელიც აღმავალია და ოპტიმისტურ განწყობას გვიმყარებს IMF-ის პროგნოზებიც.

როგორც ცნობილია, არ არსებობს რაიმე ზოგადად მიღებული კრიტერიუმები, რომელთა არსებობითაც შეიძლება დამტკიცდეს ამა თუ იმ ქვეყანაში გარდამავალი პერიოდის დასრულება. კითხვაზე, დასრულებულია თუ არა ქვეყანაში გარდამავალი პერიოდი, ყველაზე მარტივი პასუხი შემდეგია: თუ ევროკავშირი აღიარებს, რომ გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყანა მზადაა მის რიგებში შესასვლელად, მაშინ დიდი ალბათობით ამ ქვეყანაში გარდამავალი პერიოდი დასრულებულია და მისი მოქმედი ეკონომიკური სისტემა მზად არის შეუერთდეს ევროპული ტიპის ბაზარს (Papava, 2010a, p. 368). ახლა კი განვიხილოთ ის უმთავრესი გამოწვევები, რომლის წინაშეც ლიდერი და აუტსაიდერი პოსტკომუნისტური ქვეყნები თანამედროვე პერიოდში დგანან. ლიდერი ქვეყნების დღის წესრიგში დგას ისეთი ეკონომიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესება, რომლებიც ნაკლებად მზარდია, ასევე, ზრდადი ეკონომიკური მაჩვენებლების სტაბილურ დონეზე შენარჩუნება და თანამედროვე, მაღალტექნოლოგიური განვითარებისკენ სწრაფვა. ლიდერი ქვეყნების მიერ უკვე დაგროვებული გამოცდილების გაზიარების, მათი დახმარების გარეშე აუტსაიდერი ქვეყნების განვითარება თითქმის შეუძლებელია. აღსანიშნავია ისიც, რომ თითქმის ყველა აუტსაიდერ ქვეყანას აქვს ისეთი რესურსი, მდებარეობა ან სხვა დამახასიათებელი ნიშანი, რითაც ლიდერი ქვეყნის მხარდაჭერას იმსახურებს და მისი ყურადღების ცენტრში ექცევა. მაგალითად, საქართველოს თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობა შესაძლებლობას აძლევს შეასრულოს ე.წ. სატრანსპორტო დერეფნის ფუნქცია აზიასა და ევროპას შორის, რაც მის ნაყოფიერ ნიადაგთან და მრავალწლიან სხვადასხვაგვარ კულტურასთან ერთად სტრატეგიულ მნიშვნელობას

ანიჭებს ქვეყანას. სწორედ მსგავსი, თითქოს მცირეოდენი უპირატესობები აძლევს მცირე ქვეყნებს შესაძლებლობას, რომ მათზე ეკონომიკურად ძლიერი, განვითარებული ქვეყნების ყურადღება მიიპყრონ, გაიზიარონ მათი გამოცდილება და განავითარონ ქვეყნის ის დარგები, რომელთა წარმატებაც ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით ყველაზე მომგებიანია. რასაკვირველია, ესეთ დროს სარგებელი ორმხრივია. აუტსაიდერი ქვეყნები სწავლობენ და ვითარდებიან ლიდერი ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, მათ მიერ გაწეული ფულადი, თეორიული თუ ტექნოლოგიური დახმარებით, ხოლო ლიდერი ქვეყნები თავის სასარგებლოდ იყენებენ იმ მნიშვნელოვან რესურსებს, რითაც კონკრეტულმა აუტსაიდერმა ქვეყანამ მათი დაინტერესება გამოიწვია.

უნდა აღინიშნოს, რომ მხოლოდ ლიდერი ქვეყნების გამოცდილების გაზიარებით შეუძლებელია აუტსაიდერი ქვეყნების ევროპულ სტანდარტებთან ჰარმონიზება. ქვეყნის განვითარებისკენ მიმავალ ამ გზაზე გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს კონკრეტული ქვეყნის შიგა პოლიტიკა, მოსახლეობისა და მთავრობის მიდგომა და დამოკიდებულება იმ სიახლეების მიმართ, რაც უნდა განხორციელდეს რეფორმების წარმატებით დასასრულებლად. აუტსაიდერმა ქვეყნებმა უნდა გააანალიზონ ყველა ის ეკონომიკური, სოციალური, თუ კულტურული ცვლილება, რომელიც თან სდევს ევროპული მომავლისკენ მიმავალ გზას. ამ პროცესში მნიშვნელოვან როლი ენიჭება კროს-კულტურული ურთიერთობების შესწავლას, რომლებიც წარმოედგენენ ზოგადად სხვადასხვა კულტურის და ეროვნული საქმიანი კულტურის „შეჯახების“ პროცესს (ბედიანაშვილი, 2018, გვ. 17). თითოეული აუტსაიდერი ქვეყნისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი და ამავდროულად ყველაზე რთული გამოწვევა მათზე წარმატებული ქვეყნების მიერ განვლილი გზის ისე გაკვალვაა, რომ ამ გზის დასასრულს ქვეყნებს შენარჩუნებული ჰქონდეთ საკუთარი იდენტობა, ეროვნული ფასეულობები და კულტურული თავისებურებები.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ როგორც ლიდერი, ისე აუტსაიდერი პოსტკომუნისტური ქვეყნები მუდმივად იბრძვიან უკეთესი მომავლისთვის. სხვაობა ის არის, რომ ლიდერი ქვეყნებს უკვე მიღწეული აქვთ გარკვეული წარმატება და მათი ეკონომიკური სისტემა მეტ-ნაკლებად ჯანსაღად ფუნქციონირებს, რაც ამ ქვეყნებში

მცხოვრები მოსახლეობის კეთილდღეობის მაღალ დონეზე მიგვანიშნებს. აუტსაიდერი ქვეყნების მთავარი გამოწვევა, სულ მცირე, არსებული მდგომარეობის სტაბილურ დონეზე შენარჩუნებაა, თუმცა, რასაკვირველია, ზოგიერთ მათგანს აქვს მეტი ამბიცია, რომ გახდეს კიდევ უფრო მოწინავე ქვეყანა თავისი ეკონომიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესებით.

თავი III. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების ინდიკატორები და საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ძირითადი გზები

III.1. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების არსი და ინდიკატორები

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ერთ-ერთი ხელის შეშლელი ფაქტორია დედაქალაქისა და რეგიონების განვითარების დონეებს შორის მნიშვნელოვანი დისბალანსი. თანაზომიერი განვითარება თანამედროვე პერიოდში ქვეყნების ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა. არ არსებობს ქვეყანა, თუ ის ძალიან მცირე ზომის არ არის, რომელსაც აღნიშნული დისბალანსი არ ახასიათებს (პაპავა, 2013).

ქვეყნის არათანაბარი განვითარების დროს რესურსების დიდი ნაწილი ძირითადად დედაქალაქშია თავმოყრილი, შესაბამისად რეგიონებთან შედარებით ცხოვრების სტანდარტიც უფრო მაღალია, აღნიშნული იწვევს რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობის დედაქალაქში თავმოყრას, რასაც ქვეყნის შიგა მიგრაცია ეწოდება. შედეგად ვიღებთ სოფლების დეპოპულაციას.

განვითარებულ ქვეყნებში დედაქალაქისა და რეგიონის განვითარების უთანაბრობა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ფონის დამამძიმებელი იშვიათად შეიძლება გახდეს, რადგან ქვეყნებს მაღალი ეკონომიკური მაჩვენებლებით აქვთ უამრავი რესურსი იმისთვის, რომ დათრგუნონ აღნიშნული უთანაბრობისგან გამოწვეული მოსალოდნელი უარყოფითი შედეგები. რაც შეეხება, განვითარებად ქვეყნებს, დედაქალაქსა და რეგიონს შორის მაღალი არათანაზომიერი განვითარების შემთხვევაში, თითქმის შეუძლებელია იმ უარყოფითი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების თავიდან აცილება, რაც აღნიშნულ სხვაობას მემკვიდრეობად მოჰყვება.

მთავრობები ეკონომიკური საქმიანობის ადგილმდებარეობის არჩევისას უნდა ითვალისწინებდნენ სხვადასხვა რეგიონში კლიმატის, სასარგებლო წიაღისეულის, ნიადაგის, ტოპოგრაფიისა და სხვა ბუნებრივი მახასიათებლების არათანაბარ განაწილებას, სწორედ ამის შემდეგ უნდა ხდებოდეს კონკრეტული ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისათვის შესაბამისი ადგილმდებარეობის შერჩევა (Hoover, Giarratani, 1999,

p. 12). აღნიშნული პროცესის დაწყებამდე, რიგი მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმა საჭირო. ეს ნაბიჯები, პირველ რიგში, გულისხმობს ეკონომიკური საქმიანობისა და რეგიონის განვითარების საბჭოების ჩამოყალიბებას. აღნიშნულმა საბჭოებმა ორგანიზება უნდა გაუწიონ სამუშაო ჯგუფის შექმნას, რომელშიც გაერთიანდებიან სხვადასხვა პროფესიის საუკეთესო სპეციალისტები. უმნიშვნელოვანესია, რომ სამუშაო ჯგუფი, რომელიც დაადგენს კონკრეტული ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისთვის ხელსაყრელი რეგიონების ჩამონათვალს, იყოს მაღალკვალიფიციური, ვინაიდან სწორედ ამ შედეგებზეა დამოკიდებული როგორც შერჩეული რეგიონის და მისი მოსახლეობის, ასევე მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის გარკვეული სექტორის განვითარება. თუ გადავხედავთ დღევანდელი მსოფლიოს რეალურ სურათს, დავინახავთ, რომ მრავალი ქვეყნის მაგალითზე სამწუხაროდ საუბარია არათუ აღნიშნული პრაქტიკის განხორციელების პრობლემაზე, არამედ ზოგიერთ რეგიონში ეკონომიკური საქმიანობის სრულიად არ არსებობაზე, რასაც მივყავართ რეგიონების მოსახლეობისგან დაცარიელებამდე.

დეპოპულაცია დღესდღეობით ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა მსოფლიოში. სოფლები, განსაკუთრებით კი მაღალმთიანი რეგიონები მიდრეკილია დეპოპულაციისა და მარგინალიზაციისაკენ (Paniagua, 2013, p. 1; Kohler, et al., 2017, p. 415). არ არსებობს დეპოპულაციის ერთი ძირითადი მამოძრავებელი ფაქტორი, რაც ართულებს მის გამკლავებასთან საჭირო პოლიტიკის განხორციელებას, თუმცა არსებობს დეპოპულაციის გამომწვევ სხვადასხვა ფაქტორთა ნაკრები, რომლებიც მოიცავს პოლიტიკურ, სოციალურ-ეკონომიკურ, ინსტიტუციურ და სოციო-კულტურულ გარემო ფაქტორთა კომბინაციებს (Plieninger, et al., 2016, p. 204). ეკონომიკური ფაქტორებიდან აღსანიშნავია ინვესტიციების მოცულობა რეგიონში და კაპიტალზე ხელმისაწვდომობა, გამართული ინფრასტრუქტურა, მრეწველობისა და ბიზნესის სიმცირე, ან სულაც მათი არარსებობა, სასმელი წყლის დეფიციტი და უმუშევრობა. მრეწველობა სიღარიბის დაძლევის ხელშემწყობი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დარგია (ერქომაიშვილი, 2024, გვ. 17), შესაბამისად მისი და ზემოთ აღნიშნული სხვა ეკონომიკური ფაქტორების ეფექტიანი ფუნქციონირების გარეშე მოსალოდნელია სიღარიბისა და მიგრაციის ზრდა. რაც შეეხება, სოციალურ ფაქტორებს, აქ

შეიძლება გამოიყოს შემოსავლების დაბალი, ხოლო ფასების მაღალი დონე რეგიონში, აგრეთვე, ახალგაზრდებისთვის მიმზიდველი ადგილების სიმწირე. ინსტიტუციური ფაქტორები ეხება იმ მახასიათებლებსა და ელემენტებს, რომლებიც განსაზღვრავენ ინსტიტუტების ფუნქციონირებას და აყალიბებენ საზოგადოებრივ, თუ ორგანიზაციულ ქცევას. პოლიტიკური ფაქტორების ქვეშ კი მოიაზრება მთავრობის მიერ გასატარებელი იმ ღონისძიებების ერთობლიობა, რომლებიც გარკვეული პროცესების ხელშეწყობას ან თავიდან აცილებას ემსახურება (EP, 2023). რეგიონიდან მოსახლეობის ემიგრაციის შესამცირებლად ასევე მნიშვნელოვანია, რომ რეგიონის მოსახლეობას ჰქონდეს საშუალება გააკეთოს არჩევანი აგრარულ სფეროში დასაქმებასა და სხვა ალტერნატიულ სამსახურებს შორის, მაგალითად, როგორიცაა მომსახურების სფეროში დასაქმება. ამისათვის საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან ხელი შეეწყოს ადგილობრივი ეკონომიკის ისეთი დარგების განვითარებას, როგორებიცაა მრეწველობა, მომსახურების სფერო, ინფრასტრუქტურა და სხვ. შეუძლებელია კონკურენტუნარიანი იყოს ქვეყანა, სადაც ადამიანს თავისი სახლიდან კილომეტრების მოშორებით უწევს ცხოვრება იმისთვის, რომ მიიღოს განათლება, სრულყოფილი სამედიცინო მომსახურება და განტვირთვისთვის ესტუმროს გასართობ დაწესებულებებს. კონკურენტუნარიანი ვერ იქნება ქვეყანა, სადაც საგზაო ინფრასტრუქტურა იმდენად გაუმართავია, რომ მაღალმთიან რეგიონებში უამინდობის დროს გადაადგილება იზღუდება. მნიშვნელოვანია განვიხილოთ რეგიონების დეპოპულაციის შედეგები (MAPFRE, 2021):

- მცირდება ცხოვრების ხარისხი - სოფლის დაცარიელების შედეგად, დარჩენილი მოსახლეობისთვის შესათავაზებელი სერვისების (განათლება, ჯანდაცვა, კვება და სხვ.) ხარისხი სულ უფრო მეტად კლებულობს, რადგან ასევე იკლებს ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტიც. ამ პროცესების შედეგად დეპოპულაციის შემცირების კვალდაკვალ, წარმოიქმნება სამუშაო ადგილების დეფიციტი სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისთვის, რაც მათ აიძულებს დატოვონ სოფელი და წავიდნენ სამუშაოს საძიებლად. საბოლოოდ, ეკონომიკური დინამიზმის ეს დანაკარგი გამოიწვევს სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის და თვით მუნიციპალიტეტების გაღარიბებას;

- იკლებს სოფლად წარმოებული პროდუქციის რაოდენობა - სოფლის დაცლის შედეგად მცირდება ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის რაოდენობაც, რაც შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სოფლის რესურსის „გაფლანგვის“ ტოლფასია. აღნიშნულის შედეგად დროთა განმავლობაში ხდება ე.წ. „სოფლის გაუდაბნობა“, რაც გავლენას ახდენს ადგილობრივ ფაუნაზე და სავალალო შედეგის მომტანი შეიძლება გახდეს არსებული ეკოსისტემისთვის;
- იზრდება გარემოს დაბინძურების საშიშროება - სოფლის დეპოპულაციის ფონზე მცირდება სოფლის მეურნეობისა და მეცხოველეობის შედეგად წარმოებული პროდუქციის რაოდენობა, რაც ნიშნავს, რომ ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის დეფიციტი იმპორტით უნდა დაკმაყოფილდეს. საბოლოოდ გაიზრდება ტრანსპორტირების შედეგად გარემოს დაბინძურების ხარისხი;
- იზრდება ეკოლოგიური კატასტროფის რისკი - როდესაც სოფელი მოსახლეობისგან იცლება მცირდება მესაქონლეობა, ფერმერების დიდი ნაწილი წყვეტს საქმიანობას, პირუტყვი აღარ ძოვს, რაც იწვევს ტყიან ადგილებში სხვადასხვა სახის მცენარეების გამრავლებას. შესაბამისად, წარმოიქმნება ხანძრის გაჩენის დიდი რისკი, რაც სოფლის კიდევ უფრო დიდი ნაწილის გაუდაბნობას გამოიწვევს.

რეგიონის დეპოპულაციის უარყოფითი შედეგების პარალელურად უნდა განვიხილოთ აღნიშნული პროცესის გავლენა დედაქალაქზე, კერძოდ (MAPFRE, 2021):

- ჭარბი პოპულაცია - 1 კმ²-ზე მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა გამოიწვევს მათი კეთილდღეობისთვის საჭირო რესურსების ხელმისაწვდომობის დეფიციტს. შედეგად, თითოეული ადამიანისთვის მცირდება ცხოვრების ხარისხი;
- ფასების ზრდა - გაზრდილი მოსახლეობის ფონზე, სამუშაო ბაზარზე მიწოდების ზრდა იწვევს მუშაკთა ხელფასის შემცირებას, ხოლო გაზრდილი მოთხოვნა საცხოვრებელ ადგილებზე ზრდის მის ფასს. საბოლოო ჯამში შემცირებული შემოსავლის ფონზე იზრდება საცხოვრებელთან დაკავშირებული ხარჯები, რაც აუარესებს მოსახლეობის ეკონომიკურ მდგომარეობას;
- მაღალი ზემოქმედება გარემოზე - 1 კმ²-ზე მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა იწვევს გარემოს დაბინძურების ზრდას, რაც მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე

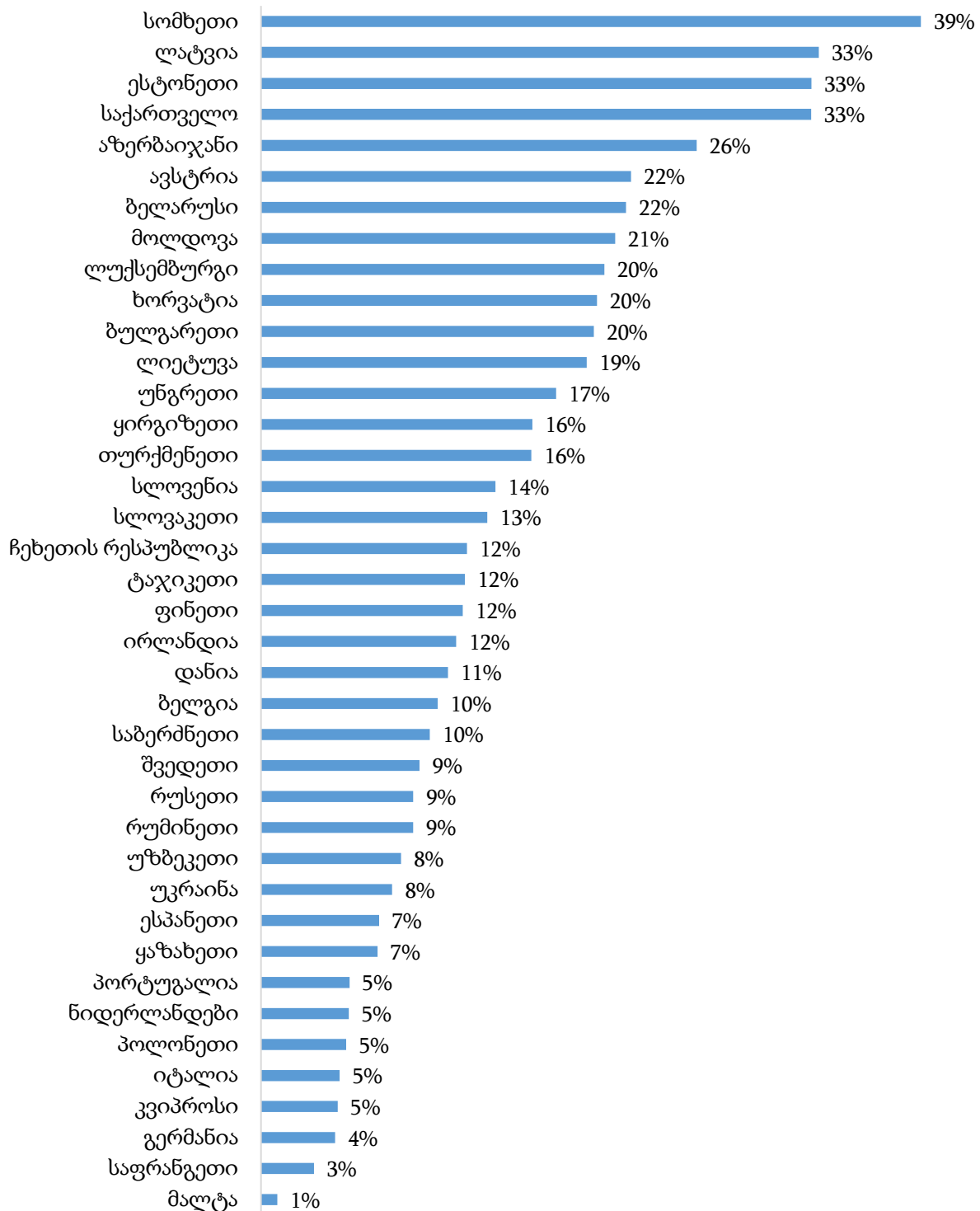
უარყოფით გავლენას ახდენს, შესაბამისად ამ კუთხით საჭირო ხდება სხვადასხვა გარემოს დაცვითი ღონისძიებების გატარება.

მარტივი ენით რომ ვთქვათ, ქვეყანაში, სადაც მაღალია შიგა მიგრაციის დონე, დედაქალაქშია კონცენტრირებული მოსახლეობის უმრავლესობა, სამუშაო ადგილები არ არის საკმარისი აღნიშნული მოსახლეობის დასაკმაყოფილებლად, რაც წარმოქმნის უმუშევრობას, ამავდროულად მოსახლეობისგან დაცარიელებულ სოფლებში ეკონომიკური აქტიურობა თითქმის აღარ აღინიშნება, რაც საბოლოო ჯამში გამოიწვევს ქვეყნის ეკონომიკის უკუსვლას. აქედან გამომდინარე, განვითარებადი ქვეყნების დღის წესრიგში აღნიშნული უთანაბრობის მინიმუმამდე დაყვანა დგას. შეიძლება ითქვას, რომ დედაქალაქის განვითარების დონე და მასში მცხოვრები მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხი წარმოადგენს ქვეყნის სავიზიტო ბარათს და მისი იმიჯის ერთ-ერთ განმსაზღვრელს. თუმცა, ქვეყნის რეალური განვითარებისთვის საჭიროა არსებობდეს ბალანსი რეგიონისა და ქალაქის განვითარებას შორის, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში მიიღწევა ქვეყნის ყველა ტერიტორიული ერთეულის მდგრადი ეკონომიკური ზრდა. ასეთ შემთხვევაში ქვეყნის თითოეული მოქალაქის ეკონომიკური მდგომარეობა გაუმჯობესდება მათი ისტორიული საცხოვრებელი ადგილის დატოვების გარეშე და არავის ექნება იმის განცდა, რომ დედაქალაქში ცხოვრების შემთხვევაში ოჯახის რჩენას უფრო მარტივად შეძლებს. ამასთანავე მსგავსი პრობლემის წინაშე მდგომი ადამიანი იქნება კმაყოფილი, რადგან არ მოუწევს მოშორდეს კარ-მიდამოსა და სოციალურ გარემოს, სადაც მოღვაწეობაც სიამოვნებას ანიჭებს. შედეგად ერთიან ეკონომიკურ ზრდასთან ერთად ეს ფაქტი ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკური ბედნიერების დონის ზრდასაც.

იმის ნათლად წარმოსაჩენად, თუ რა ვითარებაა სხვადასხვა ქვეყანის დედაქალაქსა თუ რეგიონში მოსახლეობის გადანაწილების კუთხით წარმოდგენილია დიაგრამა, რომელიც გვიჩვენებს ამ დისბალანსის სიდიდეს პროცენტულად (იხ. დიაგრამა 3.1.1). დიაგრამა აგებულია დანართში მოცემული ცხრილის საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 1), რომელშიც გათვლები ჩატარებულია ხელმისაწვდომი სტატისტიკური ბაზების საფუძველზე. დაზუსტების კვალობაზე შესაძლებელია განსხვავებული შედეგები მივიღოთ (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 140; CP, n.d.).

დიაგრამა 3.1.1

დედაქალაქის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში

დიაგრამა 3.1.1-ზე გამოსახულია 2022 წლის მონაცემებით დედაქალაქის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში 15 პოსტკომუნისტური და 27 ევროკავშირის წევრი ქვეყნის მაგალითზე. როგორც აღნიშნული დიაგრამიდან ვხედავთ, დედაქალაქში მთლიანი მოსახლეობის ყველაზე დიდი პროცენტული წილი თავმოყრილია პოსტსაბჭოთა ხუთეულში, კერძოდ, სომხეთში, საქართველოში, აზერბაიჯანში, ლატვიასა და ესტონეთში. რაც შეეხება დედაქალაქში მოსახლეობის კონცენტრაციის ყველაზე მცირე პროცენტული მაჩვენებლების მქონე ქვეყნებს, აღნიშნულ ხუთეულს ევროკავშირის წევრი შემდეგი განვითარებული ქვეყნები იკავებენ - გერმანია, საფრანგეთი, იტალია, მალტა და კვიპროსი (ელიზბარაშვილი, 2024ბ, გვ. 295; ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 141).

გასაკვირი არ არის, რომ მთლიან მოსახლეობაში დედაქალაქის მოსახლეობის პროცენტული წილით პოსტკომუნისტური ქვეყნების ხუთეული გამოირჩევა, ვინაიდან გარდამავალი ეკონომიკის მქონე, განვითარებადი და ამასთანავე ტერიტორიულად მცირე ზომის ქვეყნებში ძირითადად დედაქალაქის განვითარების დონე მნიშვნელოვნად აღემატება რეგიონების განვითარების დონეს, შესაბამისად რეგიონის მოსახლეობის დიდი ნაწილი მიილტვის დედაქალაქში საცხოვრებლად, რათა გაიმჯობესოს სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა. აღნიშნული ხუთეულიდან აღსანიშნავია ლატვია და ესტონეთი, რომლებიც პოსტსაბჭოთა ქვეყნების იმ რიცხვს მიეკუთვნებიან, რომლებმაც შეძლეს ევროკავშირის წევრი ქვეყნის სტატუსის მოპოვება და განვითარების შედარებით მაღალ საფეხურზე გადასვლა, თუმცა ამის მიუხედავად, სავარაუდოდ, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მომხდარმა უარყოფითმა სოციალურ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა ფაქტორებმა გავლენა იქონია მოსახლეობის დედაქალაქში კონცენტრაციაზე, რაც შემდგომი განვითარების მიუხედავად ვეღარ დარეგულირდა და წარსულში მომხდარი გარდაუვალი უარყოფითი პროცესების მემკვიდრეობად დღემდე მოჰყვებათ (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 141). აქედან გამომდინარე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის როლი ქვეყნის განვითარებაში. მან უნდა უზრუნველყოს რეგიონების სახელმწიფოებრივი, სოციო-კულტურული, ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარების კომპლექსურობა. რეგიონულ პოლიტიკას მთავრობა უნდა

ატარებდეს ქვეყნის კონკრეტულ რეგიონში ეკონომიკური აქტივობის სტიმულირებისათვის, რათა შემცირდეს უთანაბრობა ქვეყნის რეგიონებსა და დედაქალაქსა და ცალკეულ რეგიონს შორის (ჩიხლაძე, 2021, გვ. 3).

ამრიგად, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასება არის საკმაოდ ხანგრძლივი, რთული და მნიშვნელოვანი პროცესი, რომელიც კომპლექსურ მიდგომას მოითხოვს. საჭიროა ქვეყანა შეფასდეს არა ერთი კონკრეტული მიმართულებით, არამედ შეფასების დროს აუცილებელია აღნიშნული საკითხის ირგვლივ არსებული თეორიული ასპექტის მრავალფეროვნების, ეკონომიკური ინდიკატორებისა და სტატისტიკური მაჩვენებლების სინთეზი. ეკონომიკურ მაჩვენებელთა სიმრავლიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია თითოეული ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას გამოყენებულ იქნას ის მაჩვენებლები, რომლებიც ამ ქვეყნის რეალურ ეკონომიკურ მდგომარეობას სრულფასოვნად შეაფასებენ.

იქიდან გამომდინარე, რომ ქვეყნის დაბალანსებული განვითარების როლი მისი კონკურენტუნარიანობის ზრდაში საკმაოდ დიდია, ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების უფრო სრულყოფილი ეკონომიკური ანალიზისთვის, ტერიტორიულ ჭრილში გაანგარიშებული მთლიანი სამამულო პროდუქტისა და მოსახლეობის რაოდენობის გამოყენებით, შევიშუშავეთ ქვეყნის ეკონომიკის თანაზომიერი განვითარების შეფასების ინდიკატორები. ამ ინდიკატორების საშუალებით შესაძლებელი იქნება, ქვეყნის სხვადასხვა ტერიტორიული ერთეულის ეკონომიკური განვითარების დონის ერთმანეთთან შედარება (ელიზბარაშვილი, 2024ბ, გვ. 295-296; 2024გ, გვ. 141-143; Elizbarashvili, 2024, pp. 182-183). კერძოდ:

- ქვეყნის დედაქალაქის, რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკური განვითარების დონის შედარება ამავე ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარებასთან;
- ქვეყნის დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონის შედარება ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკურ განვითარებასთან;
- ქვეყნის სხვადასხვა ქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონის ერთმანეთთან ან სხვადასხვა რეგიონთან შედარება;

- ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონის ეკონომიკური განვითარების დონის ერთმანეთთან შედარება.

რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ანალიზისთვის ანალოგიური მაჩვენებლები არცერთ ქვეყანაში არ გამოიყენება, ამასთან ისინი არცერთ სამეცნიერო ნაშრომში არ არის დაწერილი, აქედან გამომდინარე უფრო დაწვრილებით შევჩერდებით აღნიშნულ ინდიკატორებზე.

წარმოგიდგენთ ეკონომიკური თანაზომიერების ინდექსს, რომელიც გაიანგარიშება როგორც რეგიონული მთლიანი სამამულო პროდუქტის თანაფარდობა დედაქალაქის მთლიან სამამულო პროდუქტთან:

$$I_1 = \frac{RGDP}{CGDP},$$

სადაც: RGDP წარმოადგენს რეგიონულ მთლიან სამამულო პროდუქტს, ხოლო CGDP დედაქალაქის მთლიანი სამამულო პროდუქტია.

შემდეგი ეკონომიკური მაჩვენებელი, რომელიც ეკონომიკური თანაზომიერების ინდექსთან ერთად თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან გადახრის კოეფიციენტების გამოსათვლელად გამოიყენება არის ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების თანაზომიერების ინდექსი. აღნიშნული ინდექსი წარმოადგენს რეგიონში არსებული მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიანი სამამულო პროდუქტის თანაფარდობას დედაქალაქში არსებულ მოსახლეობის ერთ სულზე მთლიან სამამულო პროდუქტთან და შემდეგნაირად გამოისახება:

$$I_2 = \frac{RGDP}{RN} / \frac{CGDP}{CN} = \frac{RGDP}{CGDP} \times \frac{RN}{CN} = I_1 \times \frac{RN}{CN},$$

სადაც: RN რეგიონის მოსახლეობის რაოდენობაა, ხოლო CN დედაქალაქის მოსახლეობის რაოდენობა.

ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სრულყოფილი ეკონომიკური შეფასებისთვის შევიმუშავეთ თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები და მათი ფორმულირება (K_{xn}) (ელიზბარაშვილი, 2024ბ, გვ. 296; 2024გ, გვ. 141-143; Elizbarashvili, 2024, pp. 182-183):

III.1.1 - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი (K_{R1}) ერთმანეთს ადარებს ქვეყნის ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ერთობლიობის ეკონომიკური განვითარებისა და ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარების დონეებს, რაც შემდეგნაირად გამოითვლება:

$$K_{R1} = \frac{RGDP/RN - GDP/N}{GDP/N} = \frac{RGDP/RN}{GDP/N} - 1,$$

სადაც: GDP მთლიანი სამამულო პროდუქტია, N - მოსახლეობის რაოდენობა, K_{xn} წარმოადგენს K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების ზოგად აღნიშვნას.

III.1.2 - დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი (K_{R2}) გვიჩვენებს ქვეყნის ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკური განვითარების დონის მაჩვენებლის გადახრას დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონიდან. იგი შემდეგნაირად გამოითვლება:

$$K_{R2} = \frac{RGDP/RN - CGDP/CN}{CGDP/CN} = \frac{RGDP/RN}{CGDP/CN} - 1 = I_1 \times \frac{I_1}{I_2} - 1 = \frac{I_1^2}{I_2} - 1,$$

III.1.3 - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი (K_{C1}) გვიჩვენებს, თუ რამდენად ჩამორჩება ან აღემატება დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონეს, რომლის ფორმულირებაც შემდეგია:

$$K_{C1} = \frac{CGDP/CN - GDP/N}{GDP/N} = \frac{CGDP/CN}{GDP/N} - 1,$$

III.1.4 - რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი (K_{C2}) წარმოადგენს დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონის მაჩვენებლის გადახრას ცალკეული რეგიონის ან რეგიონთა ჯგუფის ეკონომიკური განვითარების დონიდან, რომელიც გამოითვლება შემდეგნაირად:

$$K_{C2} = \frac{CGDP/CN - RGDP/RN}{RGDP/RN} = \frac{CGDP/CN}{RGDP/RN} - 1 = \frac{1}{I_1} \times \frac{I_2}{I_1} - 1 = \frac{I_2}{I_1^2} - 1.$$

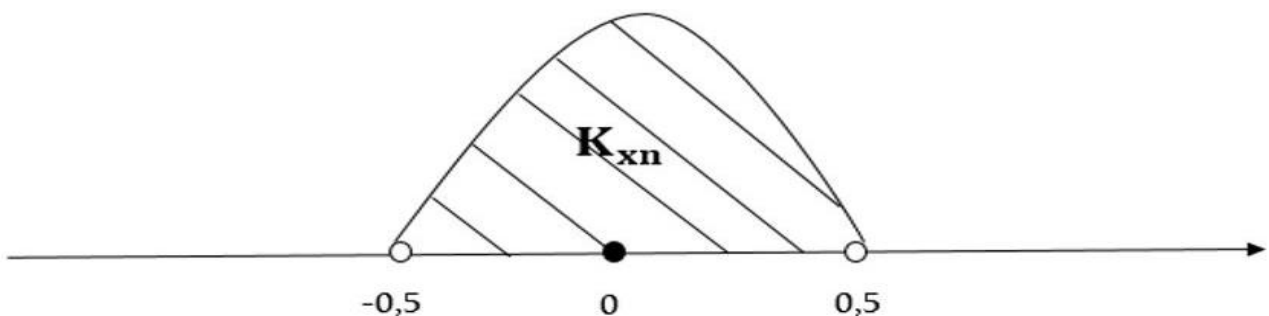
თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების გამოსათვლელ ფორმულირებასთან ერთად ამ კოეფიციენტების რიცხვით ღერძზე განლაგებისთვისა და თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სტატუსის განსაზღვრისთვის შევიმუშავეთ სამი დიაპაზონი, რომლებიც შესაბამისად შემდეგი

კვადრატული ფუნქციების ამონახსნებია (ელიზბარაშვილი, 2024ბ, გვ. 297; 2024გ, გვ. 142-143; Elizbarashvili, 2024, p.183):

$$1) K^2 < 0,25, \quad 2) \begin{cases} K^2 \geq 0,25 \\ K^2 \leq 1 \end{cases}, \quad 3) K^2 > 1.$$

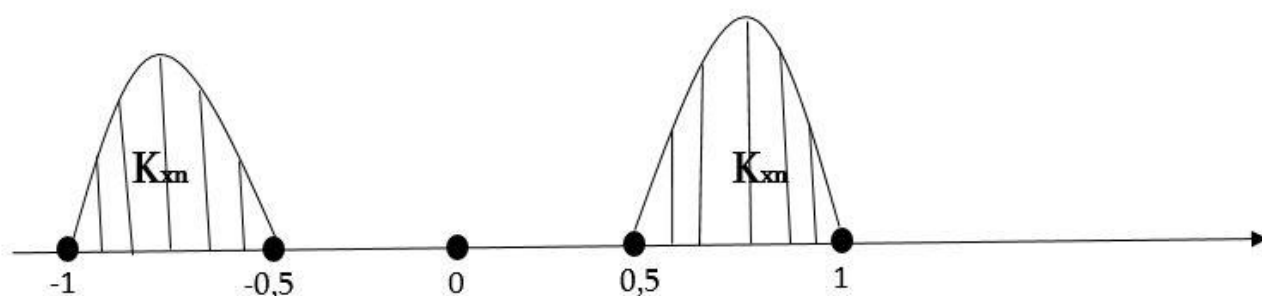
- 1) $-0,5 < K_{xn} < 0,5$, თუ K_{xn} კოეფიციენტი ერთეულებამდე დამრგვალების შემთხვევაში მოთავსებულია $(-0,5; 0,5)$ დიაპაზონში, ე.ი. K_{xn} მოთავსებულია **თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში**¹, ეს დიაპაზონი რიცხვით ღერძზე შემდეგნაირად გამოისახება (იხ. გრაფიკი 3.1.1). აღნიშნული დიაპაზონი უკეთესი იქნებოდა უფრო პატარა ყოფილიყო, თუმცა საკვლევი ქვეყნების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლის მაღალმა დისბალანსმა არ მოგვცა ამის საშუალება;

გრაფიკი 3.1.1

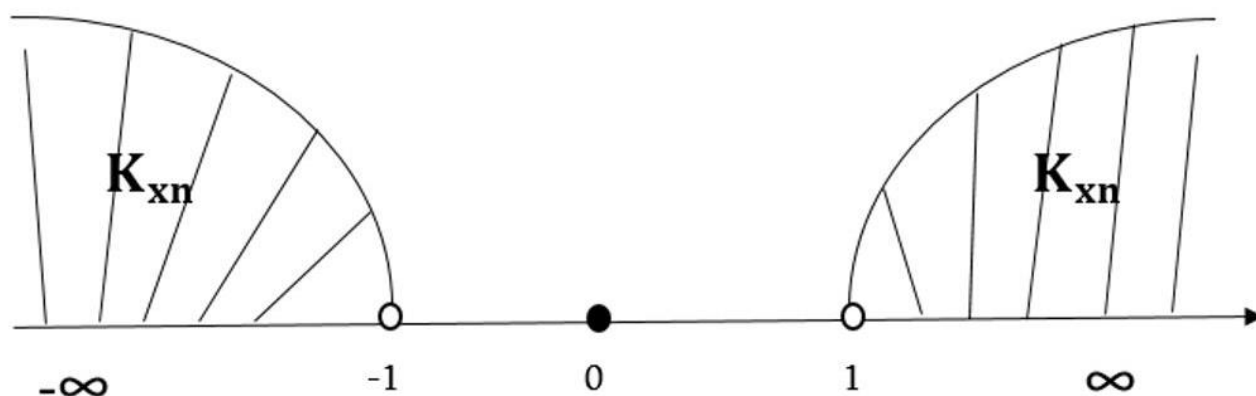
- 2) $0,5 \leq K_{xn} \leq 1$ და $-1 \leq K_{xn} \leq -0,5$, თუ K_{xn} კოეფიციენტი ერთეულებამდე დამრგვალების შემთხვევაში მოთავსებულია $[-1; -0,5] \cup [0,5; 1]$ დიაპაზონში, ე.ი. იგი მოთავსებულია **არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში**, რომელიც რიცხვით ღერძზე ასე გამოიყურება (იხ. გრაფიკი 3.1.2).

¹ K_{xn} წარმოადგენს K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} და K_{C2} კოეფიციენტების ზოგად აღნიშვნას.

3) $K_{xn} < -1$ და $K_{xn} > 1$, როდესაც K_{xn} კოეფიციენტი ერთეულებამდე დამრგვალების შემთხვევაში მოექცევა $(-\infty; -1) \cup (1; +\infty)$ დიაპაზონში, მაშინ იგი მოთავსებულია მნიშვნელოვნად არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში, ეს დიაპაზონი კი რიცხვით ღერძზე შემდეგნაირად გამოიყურება (იხ. გრაფიკი 3.1.3).

გრაფიკი 3.1.3

საყურადღებოა, რომ ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების შემთხვევაში თითოეული კოეფიციენტი უნდა მისწრაფოდეს ნულისკენ. ამასთანავე თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების არეალს ის დიაპაზონი განსაზღვრავს, რომელშიც ყველაზე მაღალი გადახრის მქონე კოეფიციენტი მოხვდება.

იქიდან გამომდინარე, რომ ჩვენ მიზანს ქვეყნის ეკონომიკის თანაზომიერი განვითარების შეფასება წარმოადგენდა, განვიხილეთ მსოფლიოს 44 ქვეყნის მაგალითი (Elizbarashvili, 2024, pp. 181-188), რომელთა თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების შესაფასებლად გამოვიყენეთ ჩვენ მიერ შემუშავებული ეკონომიკური ინდიკატორები.

აღნიშნულ ქვეყანებში გაერთიანებულია მსოფლიოს ხუთი კონტინენტის განვითარებული თუ განვითარებადი სახელმწიფოები: ევროპის, აზიის, ჩრდილოეთ ამერიკის, სამხრეთ ამერიკის, ავსტრალია და ოკეანეთის ქვეყნები. გათვლები ჩატარებულია ხელმისაწვდომი სტატისტიკური ბაზების საფუძველზე, რომელთა დაზუსტების შემდეგაც შესაძლებელია შედეგები ნაწილობრივ შეიცვალოს.

III.2. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების ინდიკატორები: საქართველოს მაგალითი და საერთაშორისო გამოცდილება

თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ჩვენ მიერ შემუშავებული ინდიკატორები პირველ ჯერზე, აღნიშნული კუთხით საქართველოს მდგომარეობის ანალიზისთვის გამოვიყენეთ, ჩამოვყალიბეთ შესაბამისი ცხრილები და დიაგრამები, რომელთა დახმარებითაც დეტალურად განვიხილეთ, როგორც თითოეული რეგიონის, ასევე ყველა რეგიონის ჯამური ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება, როგორც საქართველოს დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონესთან, ასევე ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარების დონესთან. რაც შეეხება სხვა ქვეყნებს, მათთან მიმართებაში გაანგარიშებულია მხოლოდ რეგიონთა ერთობლიობის ჯამური მაჩვენებლების, ქვეყნის დედაქალაქისა და ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზისას.

ქვემოთ წარმოდგენილია ცხრილი 3.2.1, რომელიც გვიჩვენებს საქართველოს დემოგრაფიულ-ეკონომიკურ მაჩვენებლებს 2010-2022 წლებში, იგი აღებულია საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური ვებგვერდიდან (საქსტატი, 2023ა, 2023ბ). ცხრილ 3.2.1-ზე მოცემულია ასევე სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე შესრულებული სხვადასხვა ოპერაციები, რის შედეგადაც მივიღეთ ჩვენი მთავარი გათვლებისთვის საჭირო მონაცემები. გათვლების შედეგები კი წარმოდგენილია, ცხრილ 3.2.2-ში. აღნიშნულ ორ ცხრილში არსებული მონაცემები წარმოადგენს ჩვენი კვლევის საფუძველს. იგი მონაწილეობას იღებს ამ პარაგრაფში საქართველოსთან დაკავშირებულ ყველა მომდევნო გრაფიკსა თუ დიაგრამაში. ანალოგიური პრინციპითაა დათვლილი კვლევისთვის აღებული სხვა ქვეყნების მონაცემებიც, თუმცა დიდი

რაოდენობიდან გამომდინარე ცხრილები წარმოდგენილია დანართში, ხოლო პარაგრაფში წარმოდგენილია მხოლოდ გათვლების შედეგები დიაგრამებისა და გრაფიკების სახით.

ცხრილი 3.2.1

საქართველოს დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	22 149	11 707	10 442	3,787	1,099	2,688	5 849	10 654	3 885
2011	26 099	13 902	12 198	3,756	1,094	2,662	6 948	12 702	4 582
2012	27 897	14 483	13 414	3,729	1,092	2,637	7 481	13 267	5 086
2013	29 138	14 751	14 387	3,718	1,097	2,621	7 838	13 451	5 489
2014	31 722	15 990	15 732	3,719	1,108	2,611	8 529	14 426	6 025
2015	34 548	17 425	17 123	3,725	1,124	2,601	9 274	15 505	6 582
2016	36 553	18 939	17 614	3,728	1,139	2,589	9 806	16 632	6 804
2017	41 340	21 073	20 267	3,728	1,152	2,576	11 089	18 292	7 868
2018	45 374	23 222	22 152	3,727	1,165	2,562	12 176	19 935	8 648
2019	49 726	25 172	24 555	3,720	1,178	2,542	13 367	21 369	9 659
2020	49 789	24 927	24 862	3,723	1,194	2,529	13 374	20 881	9 831
2021	60 724	30 243	30 481	3,709	1,202	2,506	16 374	25 155	12 162
2022	72 860	36 973	35 887	3,713	1,222	2,491	19 626	30 263	14 408

ცხრილში წარმოდგენილია შემდეგი ეკონომიკური ინდიკატორები: წლების მიხედვით (Y) მთლიანი სამამულო პროდუქტი (GDP) მიმდინარე ფასებში, დედაქალაქის მთლიანი სამამულო პროდუქტი (CGDP) მიმდინარე ფასებში, რეგიონების მთლიანი სამამულო პროდუქტი (RGDP) მიმდინარე ფასებში, ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობა (N), დედაქალაქის მოსახლეობის რაოდენობა (CN), რეგიონების მოსახლეობის რაოდენობა ჯამურად (RN), ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე (GDP/N) მიმდინარე ფასებში, დედაქალაქის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე (CGDP/CN) მიმდინარე ფასებში, რეგიონების მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე (RGDP/RN) მიმდინარე ფასებში.

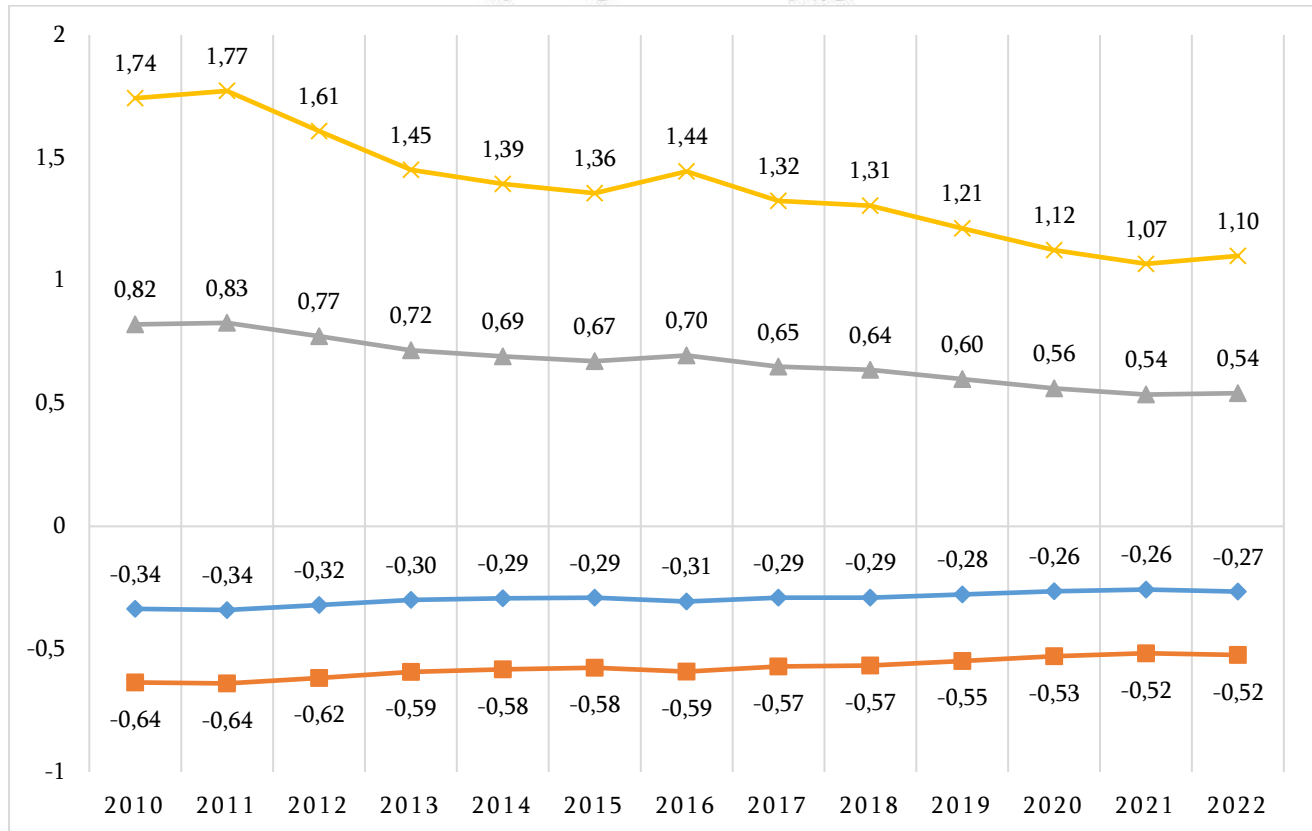
საქართველოს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ინდიკატორები

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,89	2,18	-0,34	-34%	-0,64	-64%	0,82	82%	1,74	174%
2011	0,88	2,13	-0,34	-34%	-0,64	-64%	0,83	83%	1,77	177%
2012	0,93	2,24	-0,32	-32%	-0,62	-62%	0,77	77%	1,61	161%
2013	0,98	2,33	-0,30	-30%	-0,59	-59%	0,72	72%	1,45	145%
2014	0,98	2,32	-0,29	-29%	-0,58	-58%	0,69	69%	1,39	139%
2015	0,98	2,27	-0,29	-29%	-0,58	-58%	0,67	67%	1,36	136%
2016	0,93	2,11	-0,31	-31%	-0,59	-59%	0,70	70%	1,44	144%
2017	0,96	2,15	-0,29	-29%	-0,57	-57%	0,65	65%	1,32	132%
2018	0,95	2,10	-0,29	-29%	-0,57	-57%	0,64	64%	1,31	131%
2019	0,98	2,11	-0,28	-28%	-0,55	-55%	0,60	60%	1,21	121%
2020	1,00	2,11	-0,26	-26%	-0,53	-53%	0,56	56%	1,12	112%
2021	1,01	2,10	-0,26	-26%	-0,52	-52%	0,54	54%	1,07	107%
2022	0,97	1,98	-0,27	-27%	-0,52	-52%	0,54	54%	1,10	110%
საშუალო	0,96	2,16	-0,29	-29%	-0,58	-58%	0,67	67%	1,38	138%

ცხრილი 3.2.2-ში მოცემულია 2010-2022 წლებში, როგორც შუალედური მონაცემები, საქართველოს ეკონომიკური თანაზომიერების - I₁ და ეკონომიკური განვითარების თანაზომიერების - I₂ ინდექსები. ასევე, ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი - K_{R1}, დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი - K_{R2}, ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი - K_{C1} და რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი - K_{C2}. ცხრილში მოცემულია აგრეთვე კოეფიციენტების პროცენტული მნიშვნელობები. აღნიშნული კოეფიციენტების თვალნათლად წარმოსადგენად, გამოვსახოთ გრაფიკულად (იხ. გრაფიკი 3.2.1).

საქართველოს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის
კოეფიციენტების (K_{R1} , K_{R2} , K_{C1} , K_{C2})

დინამიკა 2010-2022 წლებში

ცხრილი 3.2.1-ის და ცხრილი 3.2.2-ის მონაცემების საფუძველზე შედგენილ გრაფიკ 3.2.1-ზე დაყრდნობით შეგვძლია ვთქვათ, რომ 2010-2022 წლებში:

- ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი (K_{R1}) მერყეობს -0,34-სა და -0,26-ს შორის, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს რეგიონების ეკონომიკური განვითარების დონის საქართველოს საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონესთან ჩამორჩენა მერყეობს 26%-სა და 34%-ს შორის. საშუალოდ, რეგიონების ეკონომიკური განვითარების დონე საქართველოს საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონეს ჩამორჩება 29%-ით;
- დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი (K_{R2}) მერყეობს -0,64-სა და -0,52-ს შორის, ე.ი. საქართველოს

რეგიონების ეკონომიკური განვითარების დონის ჩამორჩენა თბილისის ეკონომიკური განვითარების დონესთან შედარებით მერყეობს 52%-დან 64%-ს შორის. საშუალოდ, რეგიონების ეკონომიკური განვითარება თბილისის ეკონომიკურ განვითარებას ჩამორჩება 58%-ით;

3. ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი (K_{C1}) მერყეობს 0,54-სა და 0,83-ს შორის. გამოდის, რომ საქართველოს დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარების დონეს აღემატება 54%-სა და 83%-ს შორის ინტერვალში. საშუალოდ, თბილისის ეკონომიკური განვითარების დონე საქართველოს საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონეს აჭარბებს 67%-ით;
4. რეგიონის თანაზომიერი განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი (K_{C2}) მერყეობს 1,07-სა და 1,77-ს შორის, რაც ნიშნავს, რომ საქართველოს დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე საქართველოს რეგიონების ეკონომიკურ განვითარების დონეს აღემატება 107%-სა და 177%-ს შორის ინტერვალში. საშუალოდ, თბილისის ეკონომიკური განვითარების დონე რეგიონების ეკონომიკური განვითარების დონეს აღემატება 138%-ით.

ამ ანალიზიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოს ეკონომიკური განვითარება არათანაზომიერია და მისი დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე არა მხოლოდ აღემატება რეგიონების განვითარების დონეს, არამედ ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონესაც აჭარბებს. ეს ფაქტი კიდევ უფრო ასტიმულირებს რეგიონის მოსახლეობის შემცირების ხარჯზე დედაქალაქის მოსახლეობის რიცხოვნობისა და დემოგრაფიული დისბალანსის ზრდას (ელიზბარაშვილი, 2024ბ, გვ. 297-299; 2024გ, გვ. 143-144).

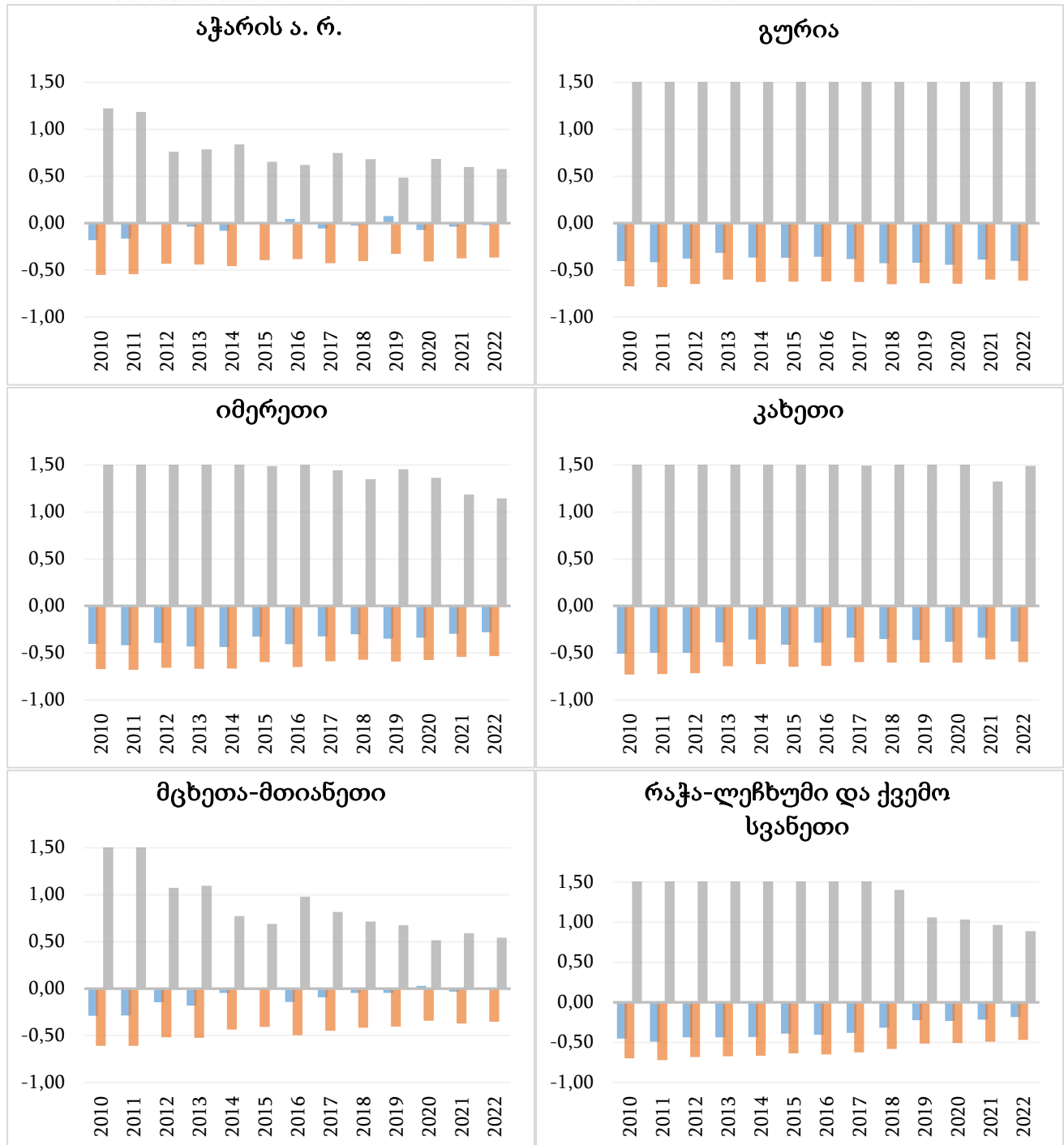
ახლა კი წარმოვადგინოთ თბილისის კონტროლირებადი ცალკეული რეგიონების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების 2010-2022 წლებში დინამიკის ამსახველი დიაგრამები (იხ. დიაგრამა 3.2.1), რომელიც შედგენილია დანართში არსებული დემოგრაფიული მონაცემებისა და საქართველოს ცალკეული რეგიონის

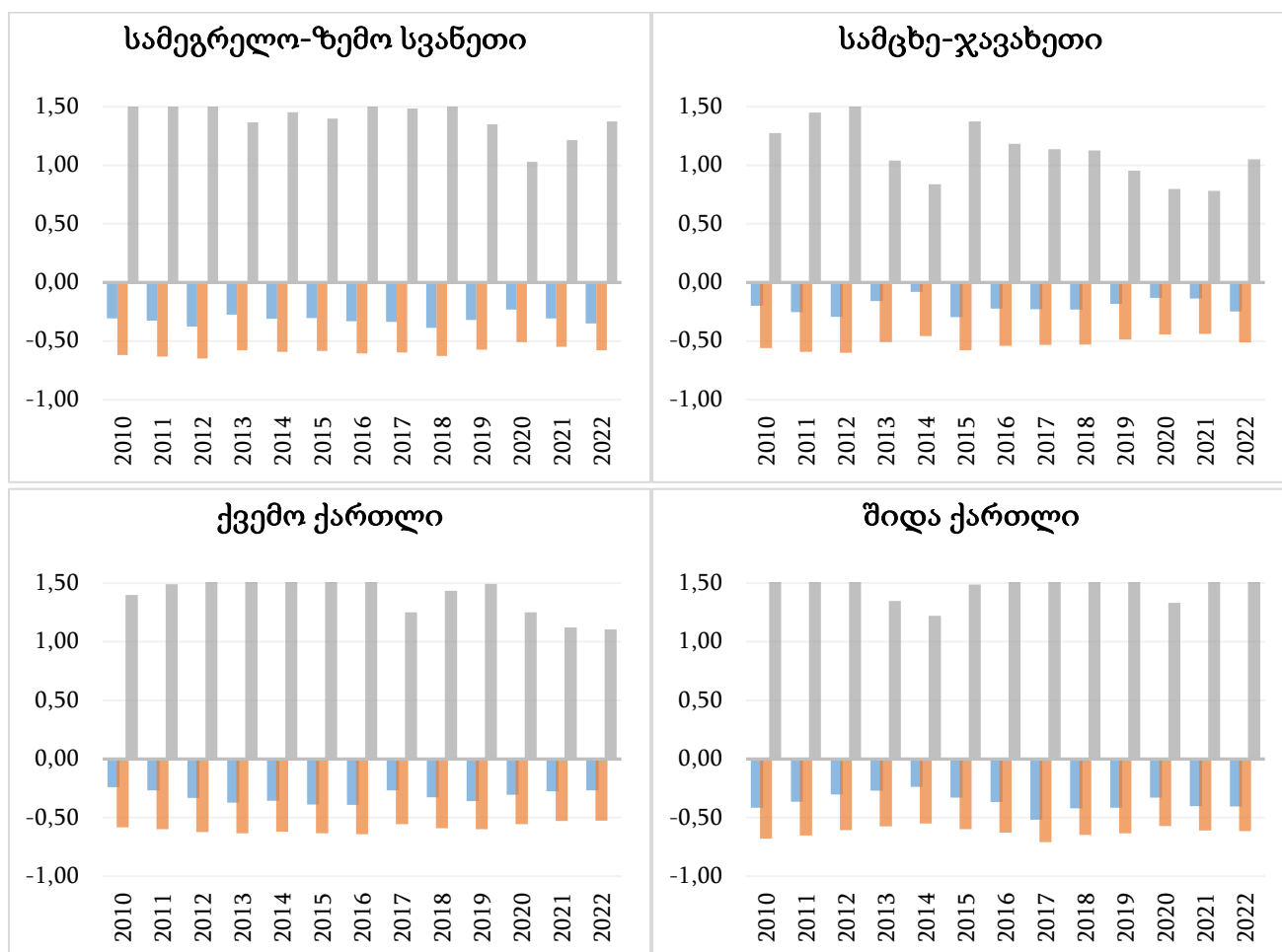
მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 2-დან 21-ის ჩათვლით) (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 144-145).

დიაგრამა 3.2.1

საქართველოს რეგიონების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის

კოეფიციენტების (K_{R1} ■, K_{R2} ■, K_{CZ} ■) დინამიკა 2010-2022 წლებში

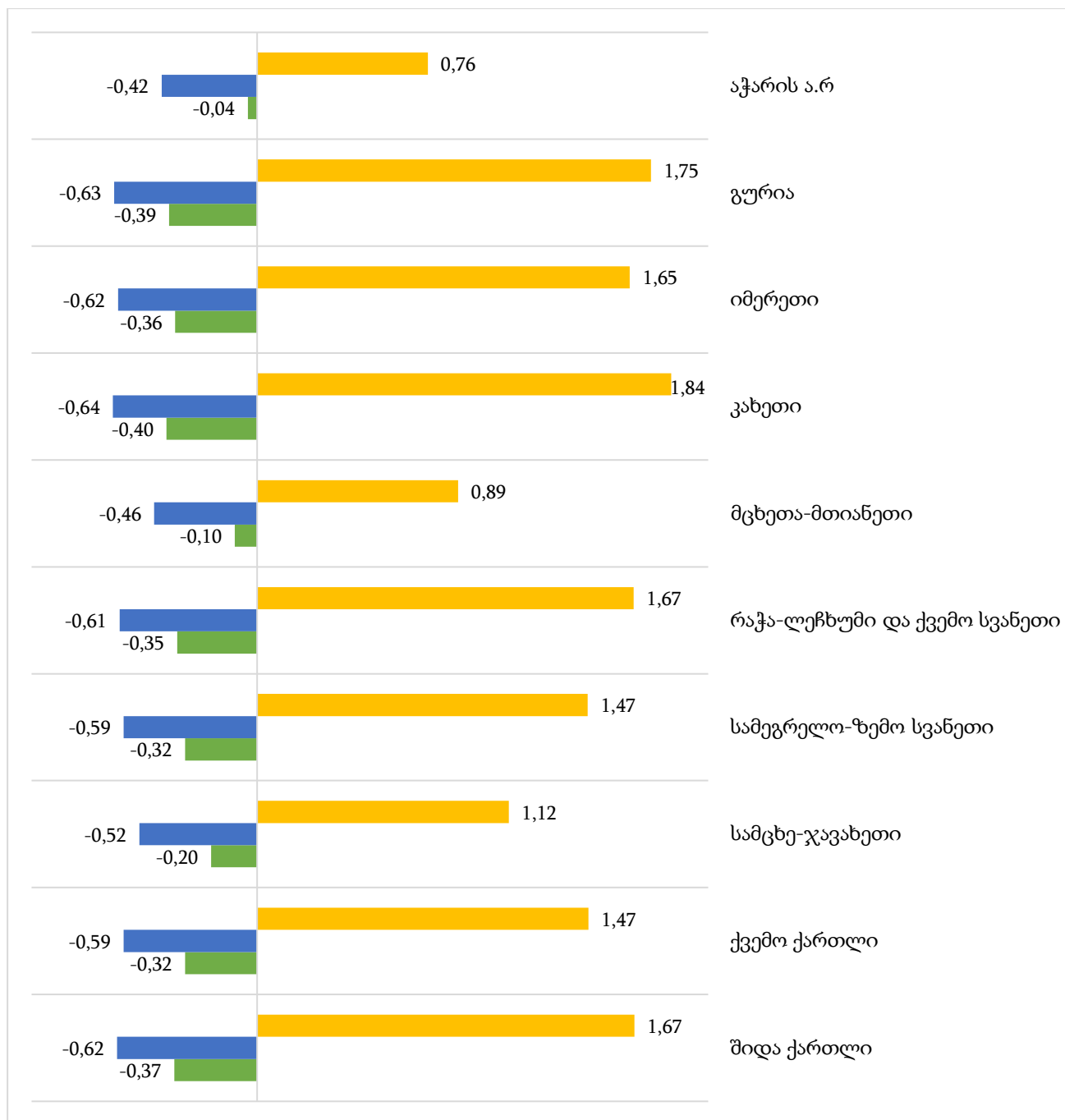

დიაგრამებზე ნათლად ჩანს თუ რამდენად თანაზომიერად მიუყვება თითოეული რეგიონის ეკონომიკური განვითარება, როგორც ქვეყნის საშუალო, ასევე დედაქალაქის საშუალო ეკონომიკურ განვითარებას 12 წლის განმავლობაში (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 145).

ქვემოთ წარმოდგენილ დიაგრამა 3.2.2-ზე კი გამოსახულია თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების საშუალო მაჩვენებლები, რათა განვსაზღვროთ თითოეული რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სტატუსი. ეს დიაგრამა აგებულია დანართში მოცემულ 2010-2022 წლების მიხედვით გაანგარიშებული საქართველოს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ინდიკატორების საშუალო მაჩვენებლების ცხრილის საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 22) (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 146).

დიაგრამა 3.2.2

საქართველოს რეგიონების K_{R1} , K_{R2} , K_{C2} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები

დიაგრამაზე ვხედავთ, რომ თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტების საშუალო მაჩვენებლების ერთეულებამდე დამრგვალების შემთხვევაში

საქართველოს რეგიონალური ეკონომიკური განვითარება შემდეგნაირად დაიყოფა: **K_{R1}** კოეფიციენტები გაუტოლდება ნულს და მიეკუთვნება თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონს ათივე რეგიონისთვის, რაც ნამდვილად სასიკეთო სურათია, რადგან მათი ეკონომიკური განვითარება თანაზომიერად მიუყვება ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარებას; **K_{R2}** კოეფიციენტები თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში ხვდება მხოლოდ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და მცხეთა-მთიანეთის რეგიონებისთვის. დანარჩენი რეგიონებისთვის იგი ხვდება არათანაბარი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში; რაც შეეხება **K_{C2}** კოეფიციენტებს, არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში ხვდება მხოლოდ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის, მცხეთა-მთიანეთის და სამცხე-ჯავახეთის შემთხვევაში, ხოლო დანარჩენი რეგიონების შემთხვევაში იგი მოთავსებულია მნიშვნელოვნად არათანაზომიერ ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში. გამოდის, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა, მცხეთა-მთიანეთი და სამცხე-ჯავახეთი წარმოადგენენ არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დონის მქონე რეგიონებს, ხოლო დანარჩენი რეგიონები - მნიშვნელოვნად არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებისას (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 146).

საქართველოში 2010-დან 2022 წლამდე სულ სამი რეგიონია, სადაც მოსახლეობის რაოდენობა გაიზარდა ან არ შემცირებულა. ესენია: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა, მცხეთა-მთიანეთი და ქვემო ქართლი. დანარჩენ რეგიონებში კი მნიშვნელოვნად იკლო მოსახლეობის რიცხოვნობამ. ამ მონაცემებისა და თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტების დინამიკიდან გამომდინარე, სავარაუდოა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შედარებით თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია 2010 წელთან შედარებით 2022 წლის მდგომარეობით მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა, რამაც 7,8% შეადგინა (საქსტატი, 2023ა). ბუნებრივია, ამ ზრდაში შრომისუნარიანი მოსახლეობის წილიც დიდი იქნებოდა, რაც აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრი გაუმჯობესების მთავარ მიზეზად შეიძლება მივიჩნიოთ. იგი ზღვისპირა რეგიონია და რაც მეტი შრომისუნარიანი მოქალაქე იცხოვრებს, მით უფრო მეტი არეალი შეიქმნება

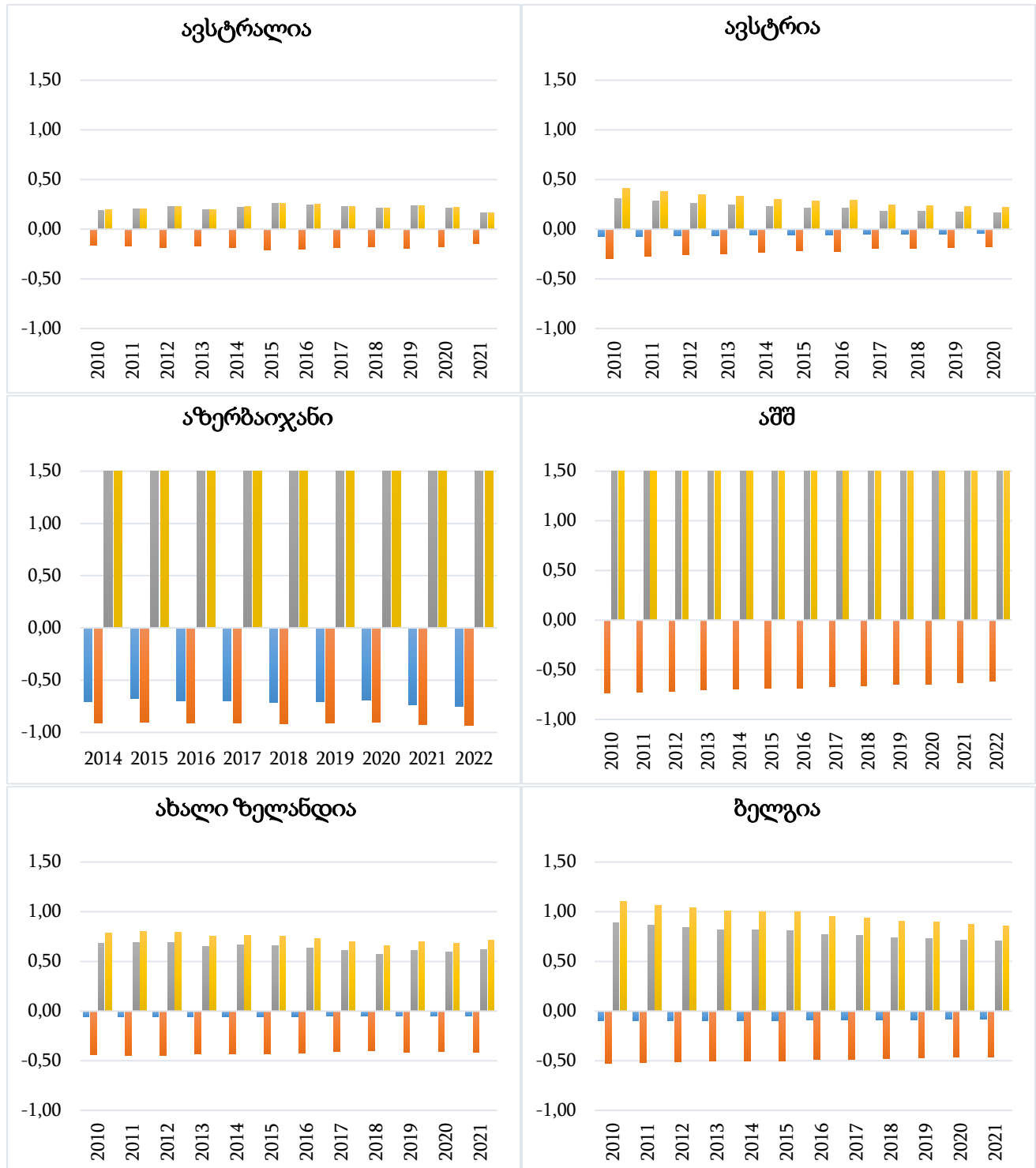
სხვადასხვა ტურისტული თუ ტრადიციული საქმიანობების განსახორციელებლად. რაც შეეხება მცხეთა-მთიანეთს, 2010-2022 წლებში მოსახლეობის რიცხოვნობა თითქმის არ შემცირებულა. ამ რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში და მოსახლეობის რაოდენობის უცვლელ მაჩვენებელში მცხეთა-მთიანეთს, მაღალმთიანობის და ტურისტულად მიმზიდველი მდებარეობის გამო, მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის, აქ ეკონომიკურმა განვითარებამ არათუ ხელი შეუწყო რეგიონის მოსახლეობის რაოდენობის შენარჩუნებას, არამედ გარკვეულწილად დააბრუნა კიდეც. მიუხედავად იმისა, რომ დაბრუნებულთა უმეტესობას სარეგისტრაციო მისამართად კვლავ დედაქალაქი უფიქსირდებათ და ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებში არ ჩანს რეგიონის მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა, ეკონომიკური საქმიანობის განსახორციელებლად ეს არაა ხელშემშლელი. დაბრუნებული მოსახლეობა მუდმივად მცხოვრებლებთან ერთად ეწევა სხვადასხვა საქმიანობას, რომლებიც როგორც ტურისტებისთვის, ასევე ადგილობრივებისთვისაც საინტერესოა. კერძოდ, საოჯახო სასტუმროებით და კვების ობიექტებით მომსახურებასთან ერთად, პოპულარული გახდა სპორტული აქტიურობები: ჯომარდობა, პარაპლანებით მომსახურება, ტურების გაძღოლა მყინვარწყვრზე, რაც ტურისტებზე არანაკლებ ჩვენს თანამოქალაქეებს აინტერესებთ. ეს აქტიურობები მრავალმხრივ ანვითარებს ადგილობრივ მოსახლეობის როგორც ეკონომიკურ მდგომარეობას, ასევე მათ ფართო ასპარეზზე გასვლის გასაქანს აძლევს. მაგალითისთვის საკმარისია ის ფაქტიც, რომ ტურიზმის განვითარებასთან ერთად მრავალმა ადგილობრივმა, თუ დაბრუნებულმა მკვიდრმა დაიწყო სათხილამურო ტრასებზე სრიალის არაოფიციალურ მასწავლებლად მუშაობა, რაც პრაქტიკულად საკმაოდ კარგად გამოსდით, შემდგომ გაუჩნდათ ამბიცია ოფიციალურად კვალიფიცირებული ინსტრუქტორები და მაშველები გამხდარიყვნენ, რისთვისაც გაიარეს შესაბამისი კურსები, შედეგად კი, უმეტესი მათგანი დღეს უკვე კვალიფიციური საერთაშორისო დონის ინსტრუქტორია და სხვადასხვა ქვეყნების სამთო-სათხილამურო კურორტებზეც აქტიურად მუშაობს. რაც შეეხება მესამე რეგიონს, ქვემო ქართლს, 2010-2022 წლებში მოსახლეობის რიცხოვნობა გაიზარდა, თუმცა თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარება არ აღინიშნება, სავარაუდოდ აქ მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობის მრავალშვილიანობის ტრადიციებიდან გამომდინარე გაიზარდა შობადობა,

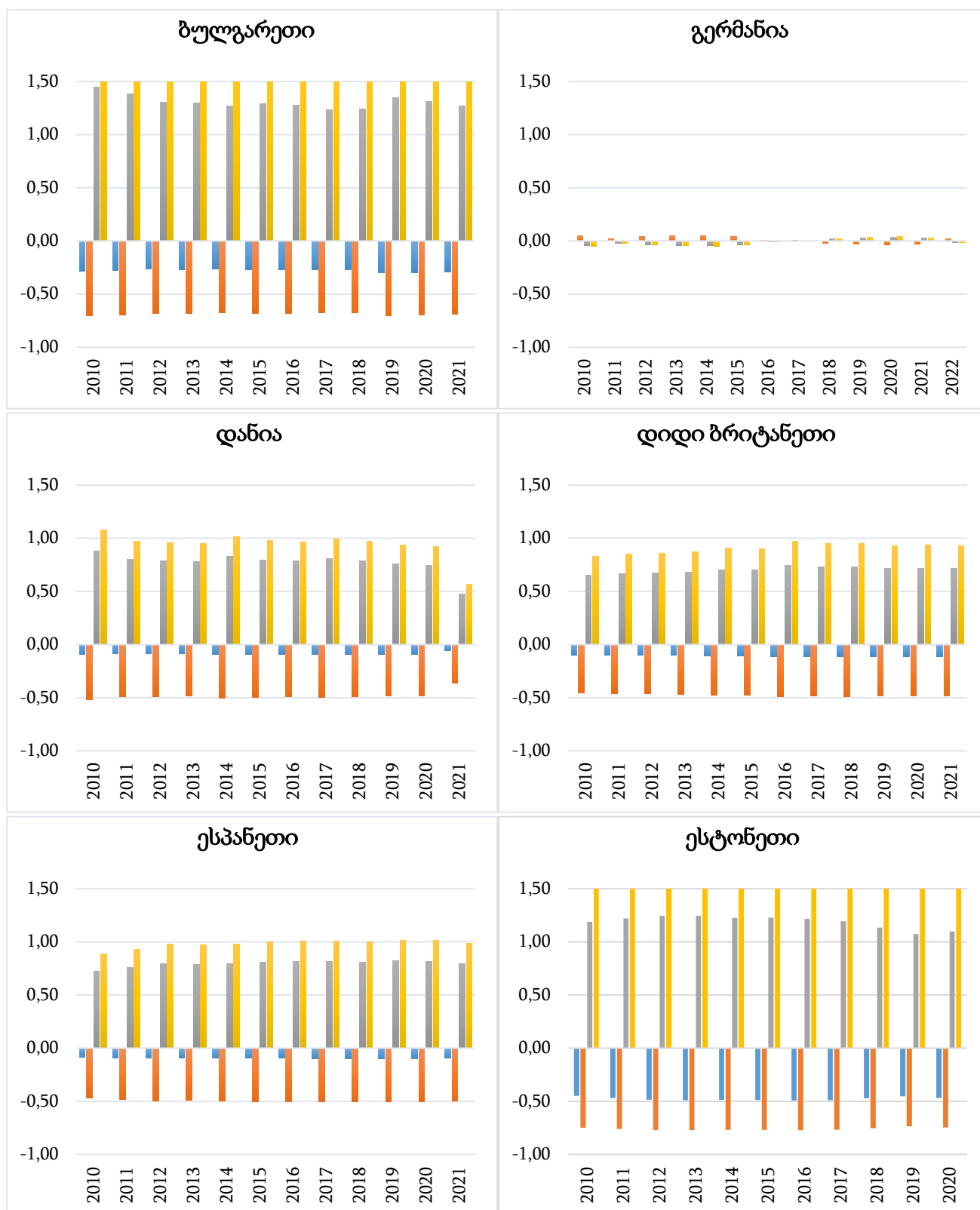
არაშრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობა, ამასთანავე მათი ძირითადი საქმიანობა მიწათმოქმედება და მესაქონლეობაა, საიდანაც არ მიიღება მაღალი ეკონომიკური ამონაგები. აქედან გამომდინარე ქვემო ქართლის მაგალითი არ არის გამოსადეგი ზემოთქმული კანონზომიერების დასადგენად. დანარჩენი რეგიონების შემთხვევაში, თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტები მეტნაკლებად გაუმჯობესდა, თუმცა სავარაუდოა, რომ ეს გაუმჯობესება ქვეყნის საერთო ეკონომიკური განვითარების ზემოქმედებაა. რომ არა მოსახლეობის რიცხოვნობის მნიშვნელოვანი შემცირება ჩვენ მიერ შემუშავებული რეგიონალური ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და მცხეთა-მთიანეთის მსგავს შედეგს მოგვიტანდა. საბოლოოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა ან თუნდაც შენარჩუნება თითოეული რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორია და პირიქით, რეგიონის ეკონომიკური განვითარება მოსახლეობის ზრდის მასტიმულირებელია. აქვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ის დადებითი შედეგი, რომელიც საქართველოს დედაქალაქისა და რეგიონების ეკონომიკური მაჩვენებლებიდან იკვეთება. 2010 წელს რეგიონების მთლიანი სამამულო პროდუქტი დედაქალაქის მთლიან სამამულო პროდუქტს ჩამორჩებოდა დაახლოებით 10%-ით, ხოლო 2022 წელს რეგიონების მთლიანი სამამულო პროდუქტი თბილისის მთლიან სამამულო პროდუქტს ჩამორჩება დაახლოებით 3%-ით (საქსტატი, 2023ბ). ეს ფაქტი, ტერიტორიული და მოსახლეობის რიცხოვნობის პროპორციებიდან გამომდინარე მართალია არ არის სახარბიელო, თუმცა გარკვეულწილად იმედის მომცემია სამომავლოდ საქართველოს არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონიდან თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში გადასანაცვლებლად (ელიზბარაშვილი, 2024გ, გვ. 147-149).

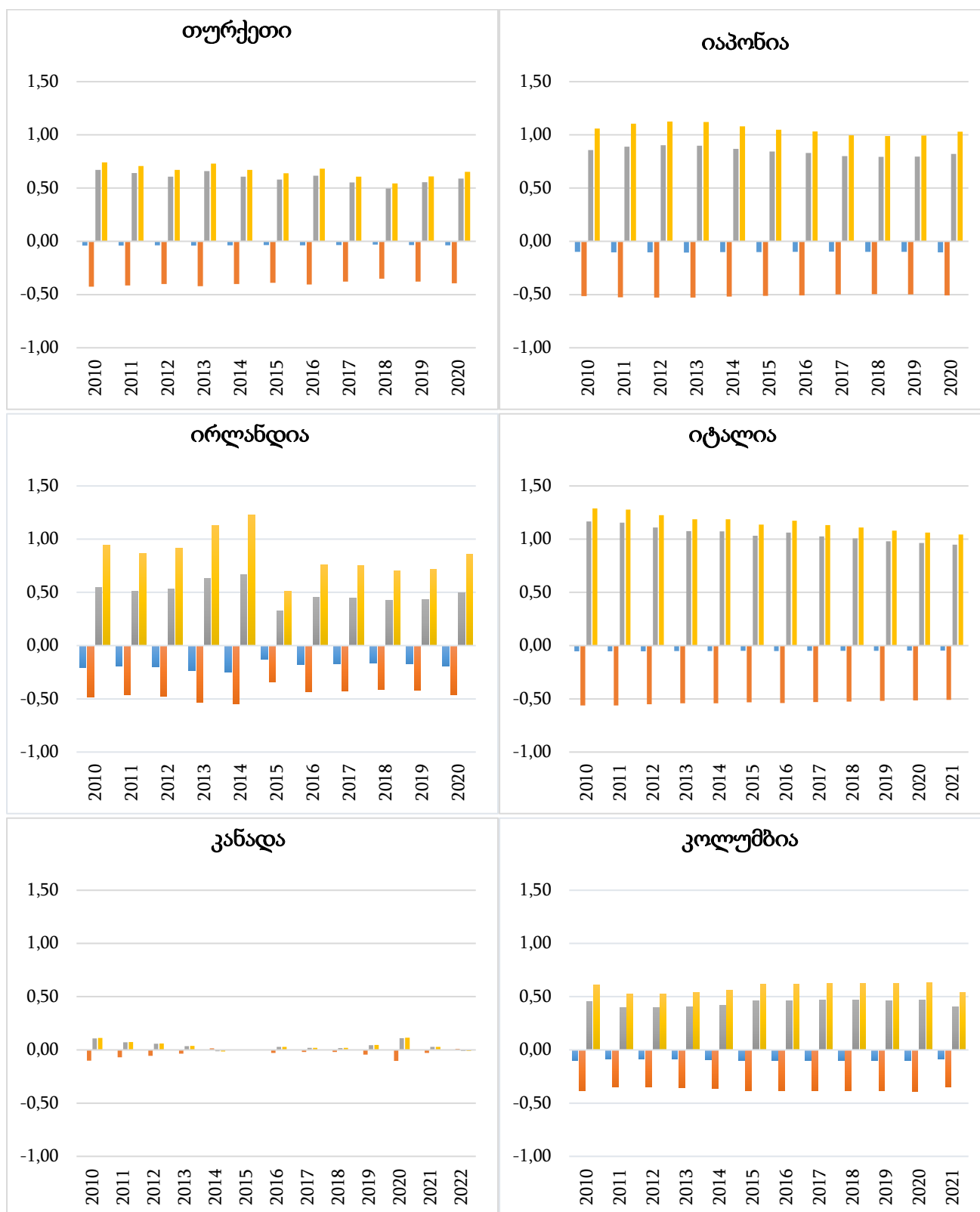
ახლა კი, განვიხილოთ ჩვენ მიერ შემუშავებული კოეფიციენტები მსოფლიოს სხვადასხვა განვითარებადი თუ განვითარებული ქვეყნისთვის. ქვემოთ მოცემული დიაგრამები, აგებულია დანართში არსებული ცხრილების საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 23-დან 108-ს ჩათვლით), ხოლო ცხრილები კი შედგენილია სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით (Elizbarashvili, 2024; IMF, n.d.; OECD, n.d.a, n.d.c; TE, n.d.; Statista, n.d.; EU, n.d.).

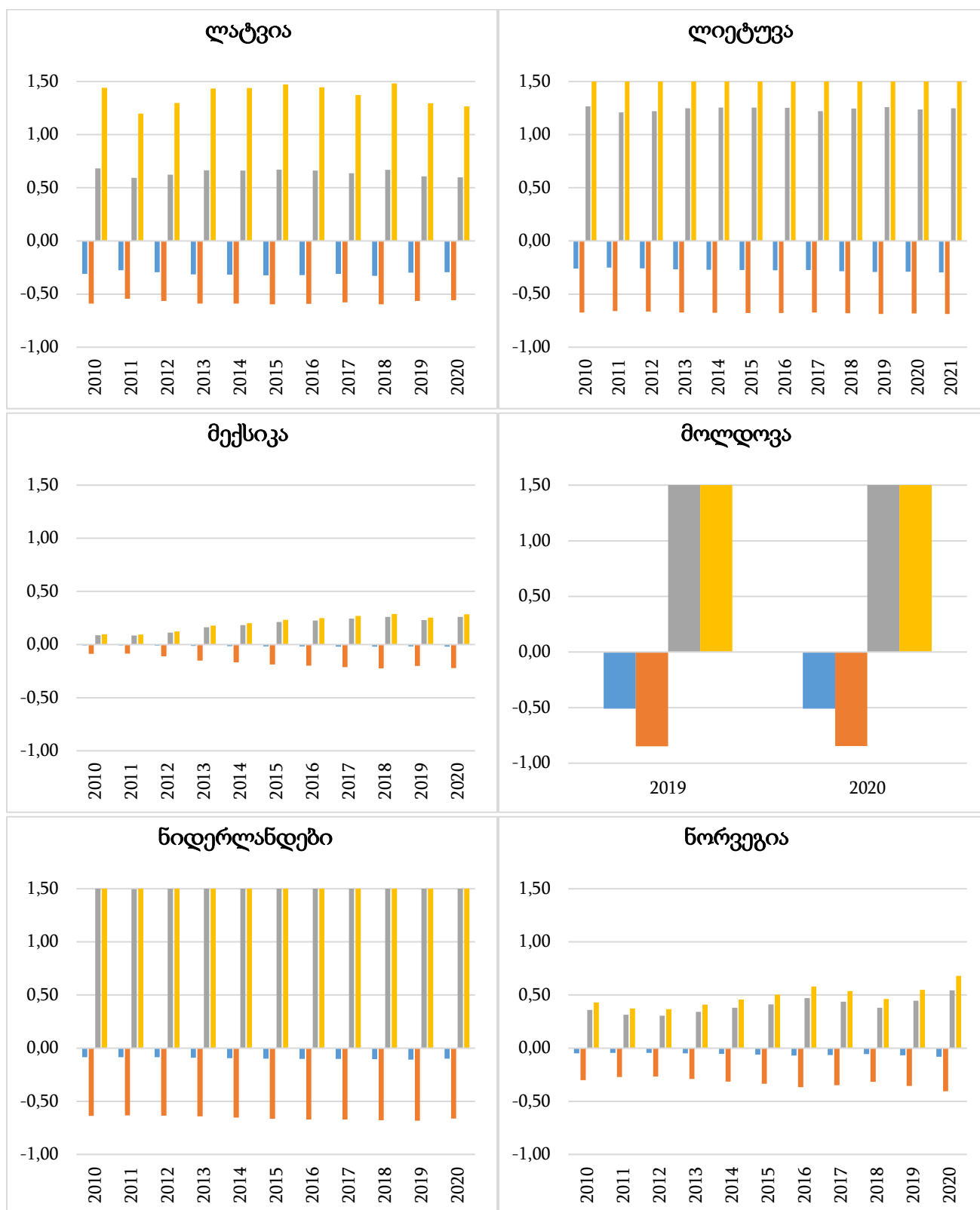
ქვეყნების თანაზომიერი ეკონომიკური გადახრის კოეფიციენტების დინამიკა 2010-2022 წლებში

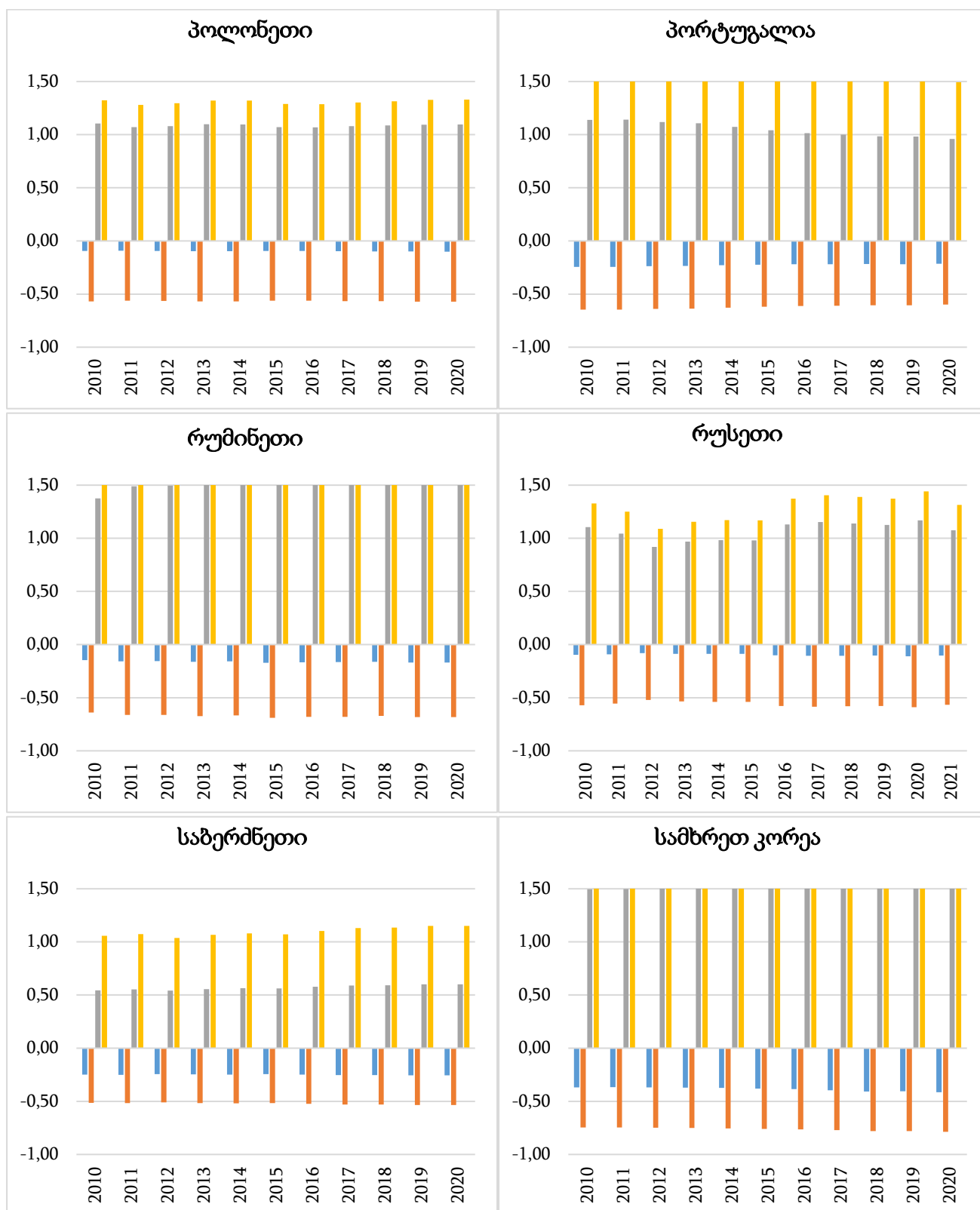
K_{R1} K_{R2} K_{C1} K_{C2}

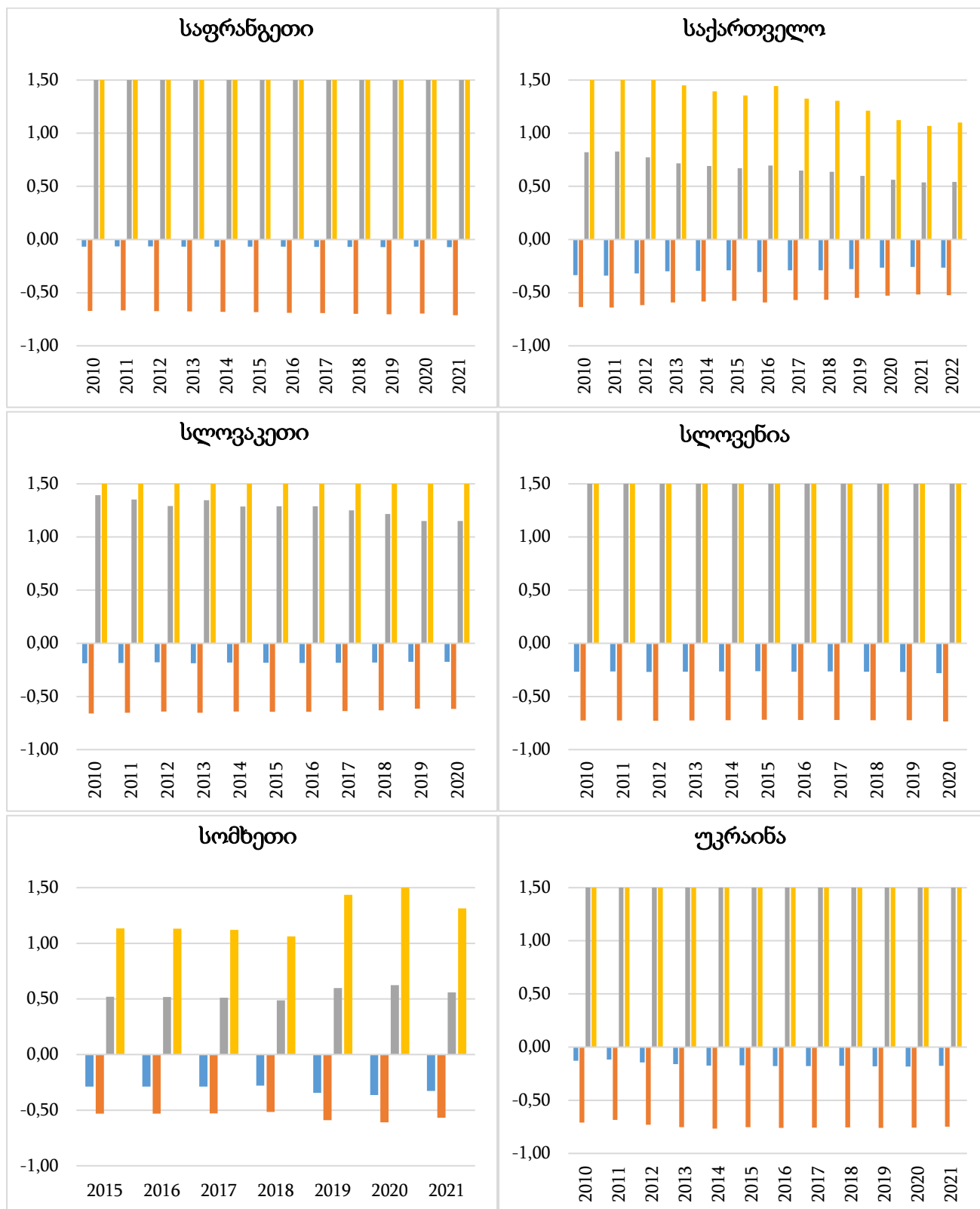

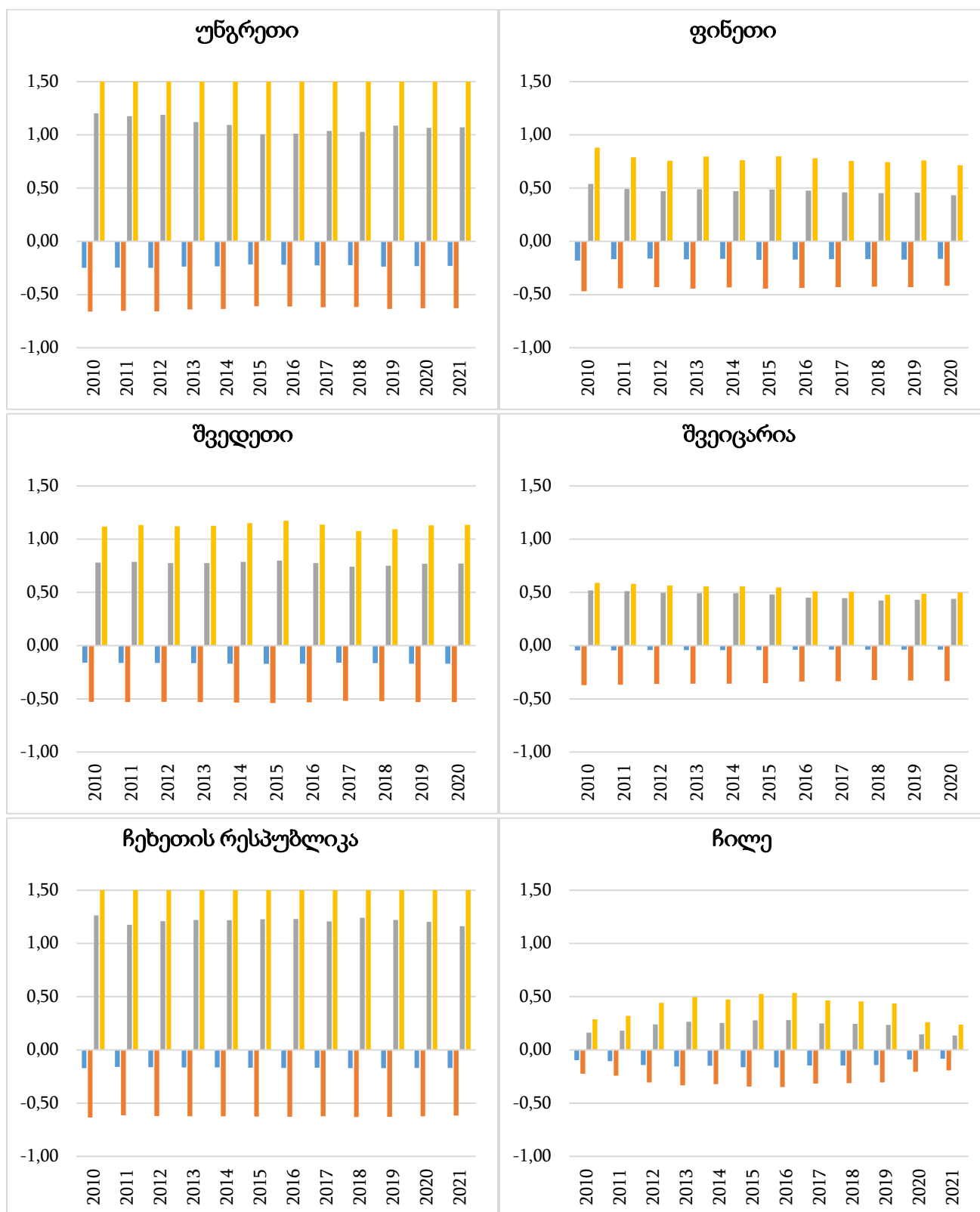

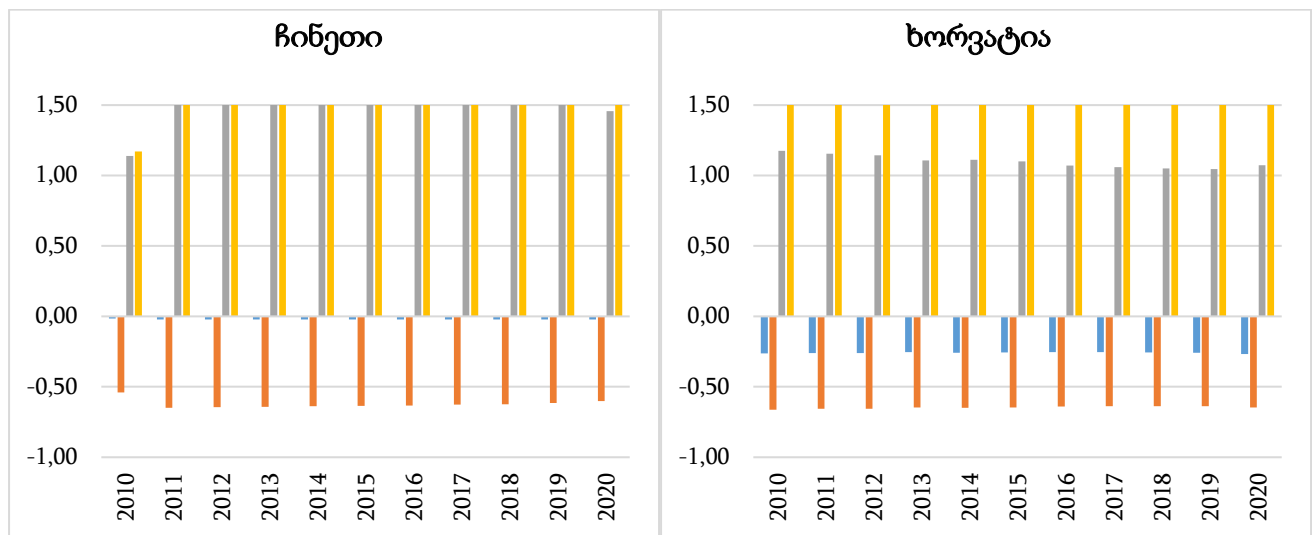

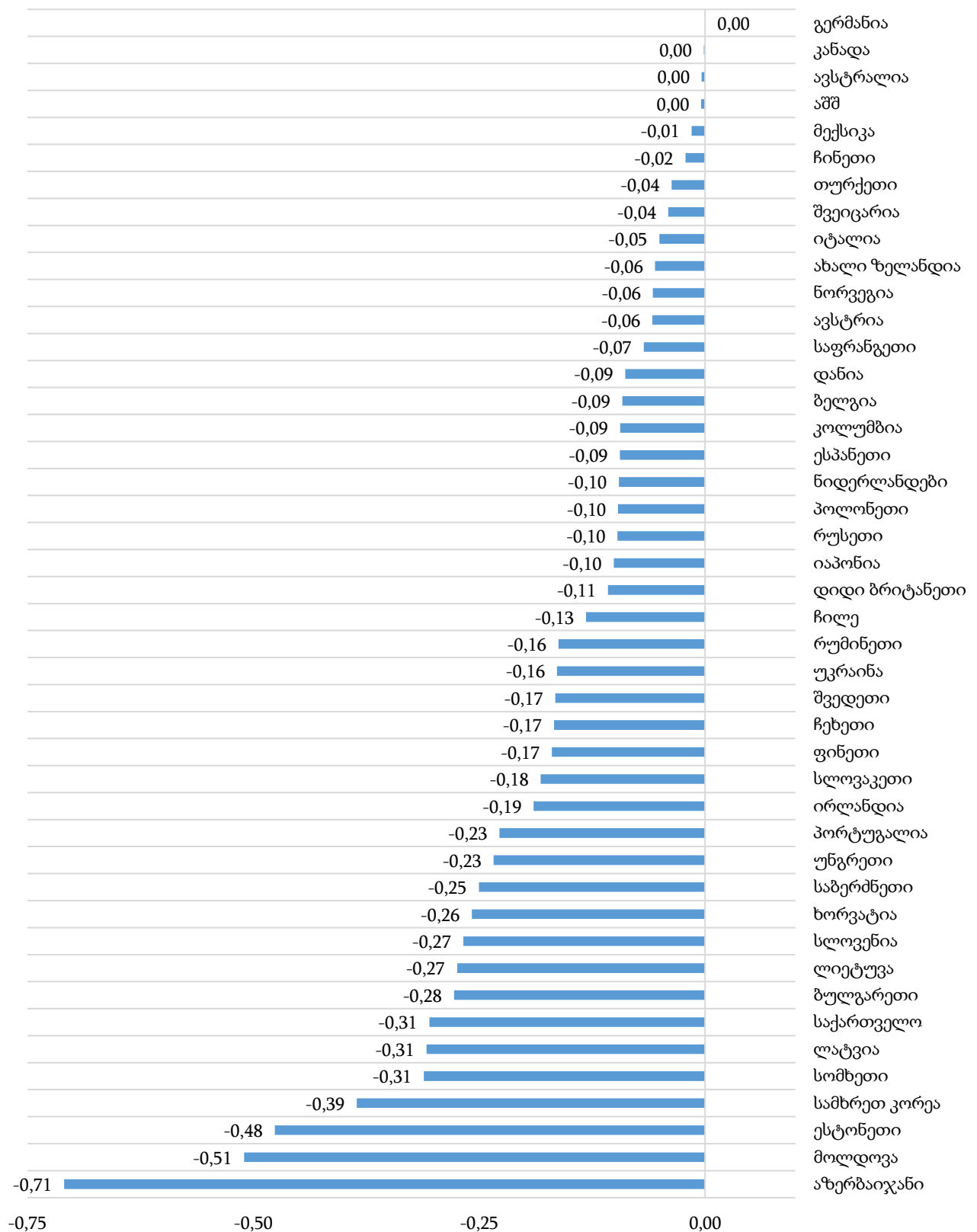

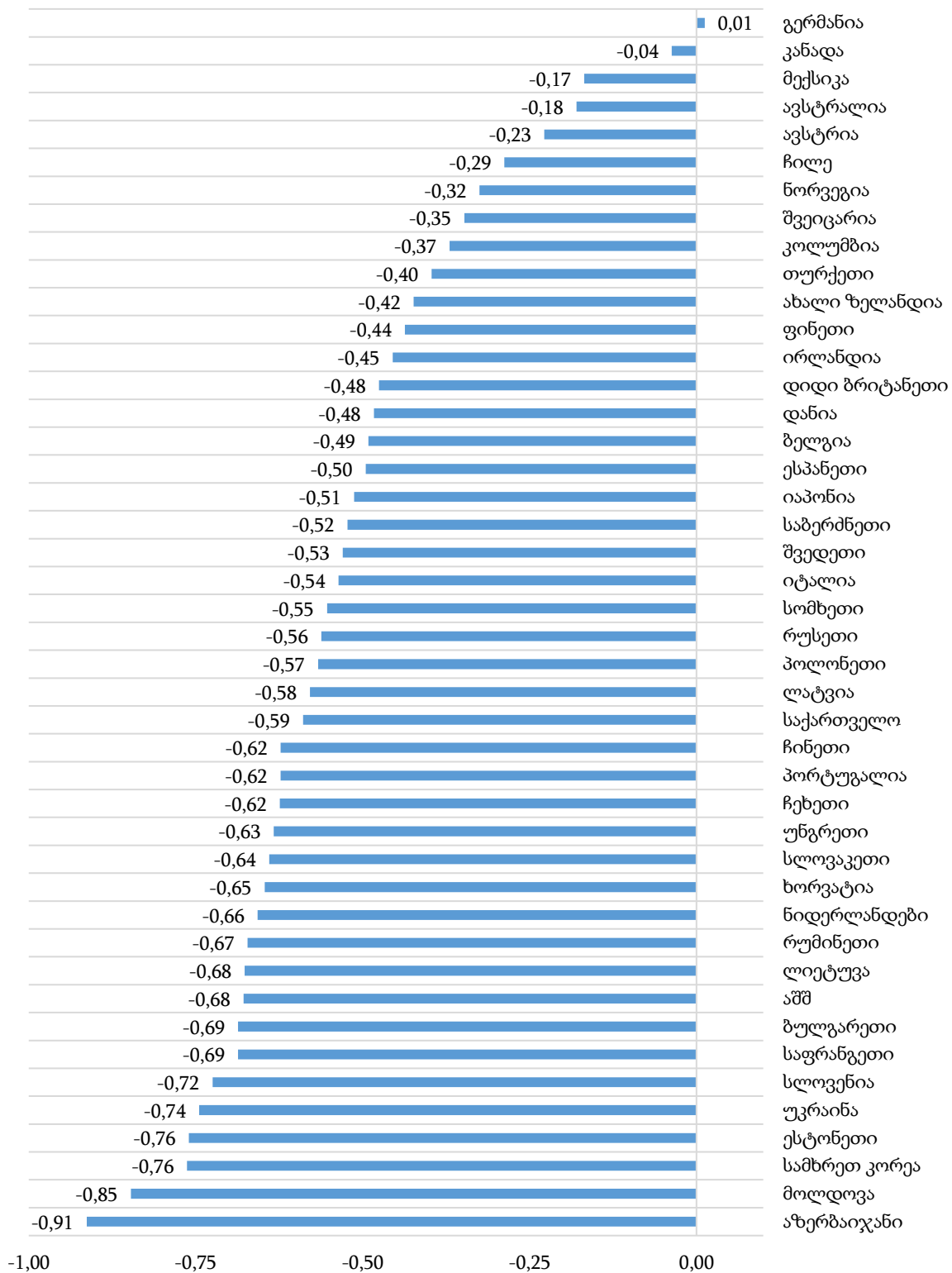
დიაგრამებზე თვალნათლივ ჩანს ძირითადად გასული ათწლეულის ცალკეულ საანგარიშო წელს 44 ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების თითოეული კოეფიციენტის ნულისგან დაშორება/გადახრა, როცა ვიცით, რომ ნულთან სიახლოვე გვიჩვენებს შედარებით უკეთეს მდგომარეობას ვიდრე სიშორე. გადახრის კოეფიციენტების შედარების გარეშეც დიაგრამათა შორის აშკარად შესამჩნევია ხუთი ქვეყნის: ავსტრალიის, ავსტრიის, გერმანიის, კანადის და მექსიკის საუკეთესო მაჩვენებლები, რომელთა შესახებაც ქვემოთ ვისაუბრებთ, დანარჩენი დიაგრამები კი მოყვანილია იდეალური სურათის გამოკვეთილად აღქმადობისთვის.

ახლა კი განვიხილოთ მოცემული 44 ქვეყნის თითოეული კოეფიციენტის საშუალო მაჩვენებლები, და წარმოვადგინოთ, როგორც ცალ-ცალკე, თითოეული კოეფიციენტის, ასევე ოთხივე კოეფიციენტის ერთად გამომსახველი დიაგრამები (იხ. დიაგრამა 3.2.4 - დიაგრამა 3.2.7). რომლებიც აგებულია დანართში მოყვანილი სხვადასხვა ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების გრაფიკებისა (იხ. დანართი 3, გრაფიკი 1-დან 43-ის ჩათვლით) და ამავე კოეფიციენტების საშუალო მაჩვენებლების ცხრილის საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 109).

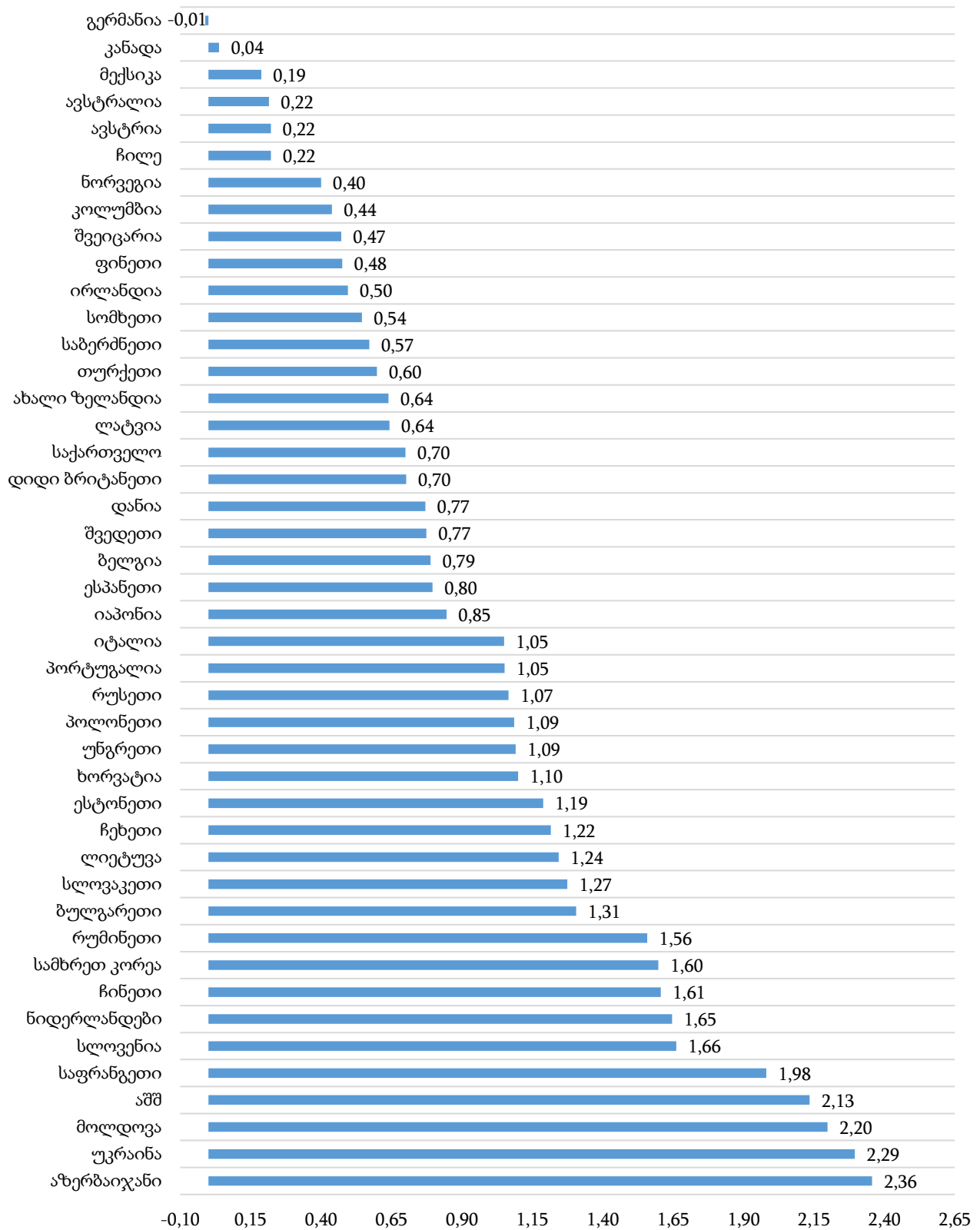
K_{R1} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები

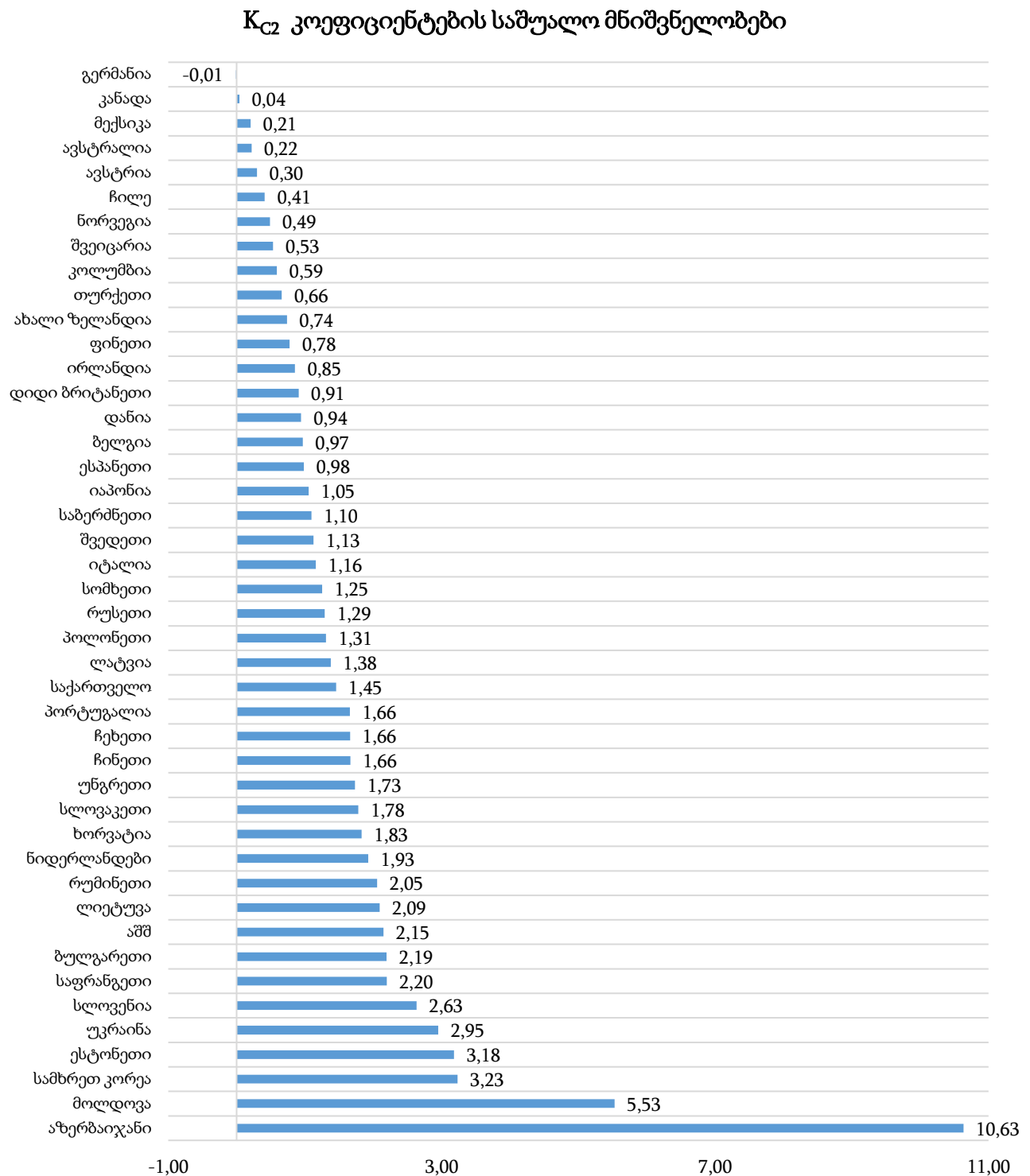

K_{R2} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები

K_{C1} კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები

დიაგრამა 3.2.4 - დიაგრამა 3.2.7-ზე ვხედავთ, რომ მოცემული ქვეყნების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების ერთეულებამდე დამრგვალების შემთხვევაში:

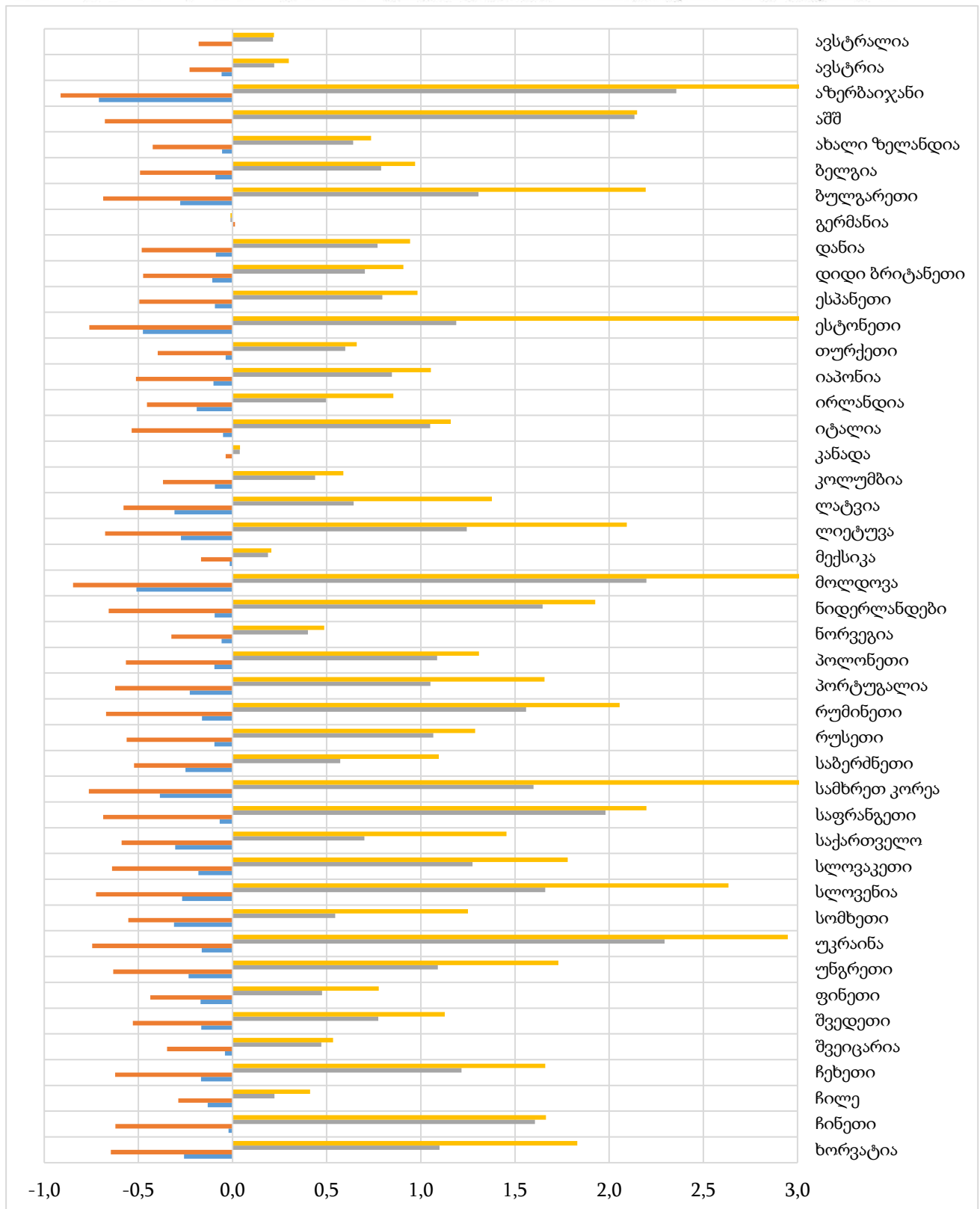
- **K_{R1}** კოეფიციენტი პირველი დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში აზერბაიჯანის და მოლდოვას გარდა ყველა ქვეყნის შემთხვევაში ხვდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ, ამ ქვეყნებში რეგიონის ეკონომიკური განვითარება თანაზომიერად მიუყვება ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარებას, რასაც ვერ ვიტყვით აზერბაიჯანსა და მოლდოვაზე, რომელთა **K_{R1}** თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მეორე დონის დიაპაზონში მოხვდა და მათი რეგიონის არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარება გამოაშკარავდა;
- **K_{R2}** კოეფიციენტი პირველი დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში მოხვდა შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: ავსტრალია, ავსტრია, ახალი ზელანდია, ბელგია, გერმანია, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, თურქეთი, ირლანდია, კანადა, კოლუმბია, მექსიკა, ნორვეგია, ფინეთი, შვეიცარია და ჩილე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამ ქვეყნებისთვის რეგიონების ეკონომიკური განვითარება თანაზომიერად მიუყვება დედაქალაქის ეკონომიკურ განვითარებას, რასაც ვერ ვიტყვით დანარჩენი ქვეყნებისთვის, რომელთა **K_{R2}** მოხვდა მეორე დონის - არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში;
- **K_{C1}** კოეფიციენტი პირველი დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში მოხვდა შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: ავსტრალია, ავსტრია, გერმანია, ირლანდია, კანადა, კოლუმბია, მექსიკა, ნორვეგია, ფინეთი, შვეიცარია და ჩილე, რაც იმას ნიშნავს რომ ამ ქვეყნებში დედაქალაქისა და ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარება თანაზომიერად მიუყვება ერთმანეთს. იგი მეორე დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში ხვდება შემდეგი ქვეყნების **K_{C1}**: ახალი ზელანდია, ბელგია, ბულგარეთი, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, ესტონეთი, თურქეთი, იაპონია, იტალია, ლატვია, ლიეტუვა, პოლონეთი, პორტუგალია, რუსეთი, საბერძნეთი, საქართველო, სლოვაკეთი, სომხეთი, უნგრეთი, შვედეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა და ხორვატია, რაც იმას ნიშნავს რომ ამ ქვეყნების დედაქალაქების ეკონომიკა უფრო მეტად ვითარდება ვიდრე თვითონ ეს ქვეყნები საშუალოდ. დანარჩენი ქვეყნების შემთხვევაში **K_{C1}**, მოექცა მნიშვნელოვნად არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში, რაც

იმას ნიშნავს, რომ ამ ქვეყნების ეკონომიკური დისბალანსი ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარებასა და დედაქალაქის ეკონომიკურ განვითარებას შორის მნიშვნელოვნად მაღალია, დედაქალაქი მნიშვნელოვნად მეტად ვითარდება, ვიდრე თავად ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური მდგომარეობა. ეს ქვეყნებია: აზერბაიჯანი, აშშ, მოლდოვა, ნიდერლანდები, რუმინეთი, სამხრეთ კორეა, საფრანგეთი, სლოვენია, უკრაინა და ჩინეთი.

- **K₂** კოეფიციენტი პირველი დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში მოხვდა შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: ავსტრალია, ავსტრია, გერმანია, კანადა, მექსიკა, ნორვეგია, ჩილე, რომელთა დედაქალაქების და თავად ქვეყნის საშუალო ეკონომიკური განვითარება თანაზომიერად მიუყვება ერთმანეთს. მეორე დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში ანუ არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში K₂ მოხვდა შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: ახალი ზელანდია, ბელგია, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, თურქეთი, იაპონია, ირლანდია, იტალია, კოლუმბია, ლატვია, პოლონეთი, რუსეთი, საბერძნეთი, საქართველო, სომხეთი, ფინეთი შვედეთი და შვეიცარია. K₂ - მესამე დონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში ანუ მნიშვნელოვნად არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში სადაც დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარება მნიშვნელოვნად უსწრებს რეგიონების ეკონომიკურ განვითარებას, მოხვდა შემდეგი ქვეყნების შემთხვევაში: აზერბაიჯანი, აშშ, ბულგარეთი, ესტონეთი, ლიეტუვა, მოლდოვა, ნიდერლანდები, პორტუგალია, რუმინეთი, სამხრეთ კორეა, საფრანგეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, უკრაინა, უნგრეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, ჩინეთი და ხორვატია.

განვიხილოთ თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ჩვენ მიერ შემოღებული სტატუსის მინიჭების პრინციპი. საილუსტრაციოდ კი წარმოვადგინოთ დიაგრამა, რომელიც აგებულია დანართში არსებული ცხრილის საფუძველზე (იხ. დანართი 2, ცხრილი 109).

K_{R1} ■, K_{R2} ■, K_{C1} ■, K_{C2} ■ კოეფიციენტების საშუალო მნიშვნელობები

დიაგრამა 3.2.8 - ზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ შემდეგი (Elizbarashvili, 2024, pp. 184-185):

- ავსტრალია, ავსტრია, გერმანია, კანადა, მექსიკა, ნორვეგია და ჩილე არიან თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სტატუსის მქონე ქვეყნები, რადგან ამ ქვეყნებისთვის გამოთვლილი ჩვენ მიერ შემუშავებული ოთხივე კოეფიციენტი მოთავსებულია $(-0,5; 0,5)$ დიაპაზონში. ერთეულებამდე დამრგვალებული აღნიშნული კოეფიციენტები ნულის ტოლია, ანუ ეკონომიკური განვითარების დისბალანსი 50%-ზე ნაკლებია;
- არათანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონში $[-1; -0,5]$ U $[0,5; 1]$ მოხვდნენ: ახალი ზელანდია, ბელგია, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, თურქეთი, იაპონია, ირლანდია, იტალია, კოლუმბია, ლატვია, პოლონეთი, რუსეთი, საბერძნეთი, საქართველო, სომხეთი, ფინეთი, შვედეთი და შვეიცარია, რომელთათვისაც თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტები დამრგვალებული ერთეულებამდე სიზუსტით, მოდულში უდრის ერთს, ანუ ეკონომიკური განვითარების დისბალანსი მერყეობს 50%-დან 100%-ის ჩათვლით შუალედში;
- რაც შეეხება მესამე დიაპაზონს $(-\infty; -1)$ U $(1; +\infty)$, რომელიც მნიშვნელოვნად არათანაზომიერ ეკონომიკურ განვითარებას ახასიათებს, მოხვდნენ: აზერბაიჯანი, აშშ, ბულგარეთი, ესტონეთი, ლიეტუვა, მოლდოვა, ნიდერლანდები, პორტუგალია, რუმინეთი, სამხრეთ კორეა, საფრანგეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, უკრაინა, უნგრეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, ჩინეთი და ხორვატია. ამ ქვეყნების ეკონომიკური თანაზომიერების კოეფიციენტები დამრგვალებული ერთეულებამდე სიზუსტით, მოდულში აღემატება ერთს, ანუ აღინიშნება 100%-ზე მეტი ეკონომიკური განვითარების დისბალანსი.

მსოფლიოს 44 ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ჩვენ მიერ ჩატარებული ანალიზის შედეგებზე დაყრდნობით, იკვეთება, რომ არ არსებობს კანონზომიერება, რომელიც რომელიმე ქვეყნის თანაზომიერ განვითარებას გარკვეული ნიშნის ან სტატუსის მიხედვით გამოარჩევს სხვა ქვეყნებისგან. ამ ქვეყნებს შორის არის,

როგორც განვითარებული, ისე განვითარებადი ტიპის სახელმწიფოები, თუმცა შედეგები გვამცნობს, რომ რეგიონსა და დედაქალაქს შორის არათანაზომიერი განვითარება დამახასიათებელია ორივე მათგანისთვის (Elizbarashvili, 2024, p. 185).

აუცილებელია აღინიშნოს ჩვენი კვლევის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიგნება. თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ქვეყნებიდან, გამოიკვეთა ორი გამორჩეულად თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მქონე ქვეყანა, გერმანია და კანადა, რომელთათვისაც თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ოთხივე კოეფიციენტის მნიშვნელობა თითქმის ნულის ტოლია, რაც იმას ნიშნავს, რომ დისბალანსი რეგიონისა და დედაქალაქის ეკონომიკურ განვითარებას შორის თითქმის არ არსებობს და მათი ეკონომიკური განვითარება ერთმანეთის ტოლია, ანუ თანაზომიერია. თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტების მესამედამდე დამრგვალებით ვიღებთ, რომ გერმანიის შემთხვევაში: $K_{R1}=0,00$, $K_{R2}=0,01$, $K_{C1}=0,01$, $K_{C2}=0,01$, ხოლო კანადის შემთხვევაში: $K_{R1}=0,00$, $K_{R2}=0,04$, $K_{C1}=0,04$, $K_{C2}=0,04$. ვხედავთ, რომ გერმანია თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დონით კანადასაც უსწრებს და მსოფლიოში ანალოგი არ ჰყავს. იგი ჩვენი კვლევის კუთხით იდეალური ქვეყანაა და წარმოადგენს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მსოფლიო ეტალონს. აღსანიშნავია, რომ ჩვენ მიერ შემუშავებული ფორმულები ადასტურებენ იმ იდეალურ შედეგს, რომლის გამოსაჩენადაც მიმართულია კვლევა: გერმანიას ყველაზე მეტად შეესაბამება ეტალონურ ქვეყანას და აშკარაა, რომ, ნებისთი თუ უნებლიედ მას გააჩნია ეკონომიკური განვითარების ისეთი მიდგომები, რომელსაც ქვეყანა თანაზომიერ ეკონომიკურ განვითარებამდე მიჰყავს (Elizbarashvili, 2024, pp. 185-186).

ჩვენ მიერ შემუშავებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტები, წარმოადგენს ქვეყნის შიგნით არსებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების საზომს და ჩვენ მიერ შემუშავებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონები განსაზღვრავს ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სტატუსს. ეს ყოველივე სავარაუდოდ გახდება მოტივატორი განვითარებული, თუ განვითარებადი ქვეყნების ეკონომისტებისთვის, შეიმუშაონ თითოეული კოეფიციენტის საკუთარ ქვეყანაზე მორგებული იმგვარი მექანიზმები,

რომლებიც გამოიწვევს ამ კოეფიციენტების ნულთან დაახლოებას და ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დონის ამაღლებას. ამისათვის აუცილებელი იქნება გერმანული მეთოდების და მიდგომების სიღრმისეული ანალიზი და მუდმივი დაკვირვება. საჭიროა ეკონომისტებმა უფრო მეტი დაკვირვებით გამოიკვლიონ და გამოააშკარაონ აღნიშნული პრაქტიკული წარმატების თეორიული საფუძვლები, რაც მეცნიერ-ეკონომისტებს შესაძლებლობას მისცემს თავიანთ ქვეყნებს მოარგონ და შეუსაბამონ გერმანული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების საფუძვლები, რასაც „გერმანომიკა“ (*Germanomics*) ეწოდება (MAKRONOM, 2021).

ზემოხსენებული აბსტრაქტული სურათის იდეალურად განხორციელების შემთხვევაში ქვეყნები მივლენ თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ზენიტში, ანუ თითოეული ქვეყნის ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე ტოლი იქნება როგორც ერთმანეთის და ქვეყნის საშუალო მაჩვენებლის ასევე დედაქალაქის მაჩვენებლის, რომლის მნიშვნელოვანი დისბალანსიც ქვეყნების უმეტესობაში ფიქსირდება.

მოცემული მიდგომა საბოლოოდ ქვეყნებს მიიყვანს იმ შედეგამდე, როდესაც ადამიანს არათუ დედაქალაქში საცხოვრებლად გადასვლის სურვილი ექნება, არამედ საკუთარ რეგიონში მიაღწევს ეკონომიკურ ბედნიერებას და მეტიც, მას საკმარისი დრო/საშუალება გაუჩნდება საკუთარ რეგიონში ეკონომიკური დოვლათის შესაქმნელად, ასევე სხვადასხვა კუთხით ამ რეგიონის განვითარებაში მონაწილეობის მისაღებად. ეს კი თავისთავად ქვეყნის საშუალო განვითარებაში რეგიონების ჩართულობას აამაღლებს და ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის დაჩქარებული და უფრო მაღალი განვითარების საწინდარი გახდება, ვინაიდან ქვეყანაში არსებულ რეგიონებსა და დედაქალაქს შორის სხვადასხვა სახეობის უთანასწორობა მთლიანი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ ფონის დამამძიმებელია. ამასთანავე მოგვარდება ნებისმიერ ქვეყნებში არსებული აქტუალური საკითხები, კერძოდ, შემცირდება: დეპოპულაცია, ურბანიზაციის დონე, ჰაერის დაბინძურება, ტერიტორიების გაუდაბნოება, საცობები ცენტრალურ ქალაქებში, კრიმინალური დანაშაულების რაოდენობა, ამასთანავე სხვადასხვა ტერიტორიულ ერთეულებში დაბალანსდება და მეტნაკლებად ერთმანეთს გაუტოლდება უძრავი ქონების

ფასები და თავისთავად მოგვარდება ამა თუ იმ ქვეყანაში არსებული სხვა მრავალი პრობლემა.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასების ერთი კონკრეტული მაჩვენებელი არ არსებობს, ამიტომ აუცილებელია თეორიულ შეხედულებათა და ეკონომიკურ მაჩვენებელთა კომპლექსური გამოყენება, რათა მიღებული შედეგი იყოს რეალური. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მთავრობამ გაატაროს ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებზე დამყარებული, ქვეყნის თანაზომიერ კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე ორიენტირებული, რეგიონალური განვითარების გააზრებული, მიზანმიმართული და ეფექტიანი პოლიტიკა, რომელიც დამყარებული იქნება როგორც აღნიშნული საკითხის ირგვლივ არსებულ, ეკონომიკური მაჩვენებლებით განმტკიცებულ თეორიულ ცოდნაზე, ისე პრაქტიკულ გამოცდილებაზე.

III.3. საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებელი ხასიათი და ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელი, როგორც საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების შესაძლებლობა

ქვეყანაში მცხოვრები მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხი ამავე ქვეყნის განვითარებისა და ეკონომიკის სიჯანსაღის დონის ერთ-ერთი საუკეთესო მაჩვენებელია. მოსახლეობის ცხოვრების დონის სტატისტიკური საზომი სამომხმარებლო კალათაა. ეს უკანასკნელი ყველა იმ საქონლისა და მომსახურების საერთო ნაკრებია, რომელიც აუცილებელია ადამიანის ელემენტარული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მრავალფეროვანი სამომხმარებლო კალათა მიგვანიშნებს ერის სიმდიდრეზე, ხოლო სამომხმარებლო კალათა მწირი საქონლისა და მომსახურების შემადგენლობით მოსახლეობის ცხოვრების დაბალ დონეს გულისხმობს (ელიზბარაშვილი, 2024დ, გვ. 122).

თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მოდელი ორიენტირებულია არა წარმოების, არამედ მოხმარების სტიმულირებაზე. აღნიშნული მიდგომა შესაძლოა გამართლებული იყოს იმ ქვეყნებისთვის, სადაც მწარმოებლურობის დონე მაღალი, ხოლო რეალური ეკონომიკა ზრდადია. საქართველოში რეალური ეკონომიკა, სამწუხაროდ, ნაკლებად ვითარდება, ეს ნიშნავს, რომ ქვეყანაში წარმოების

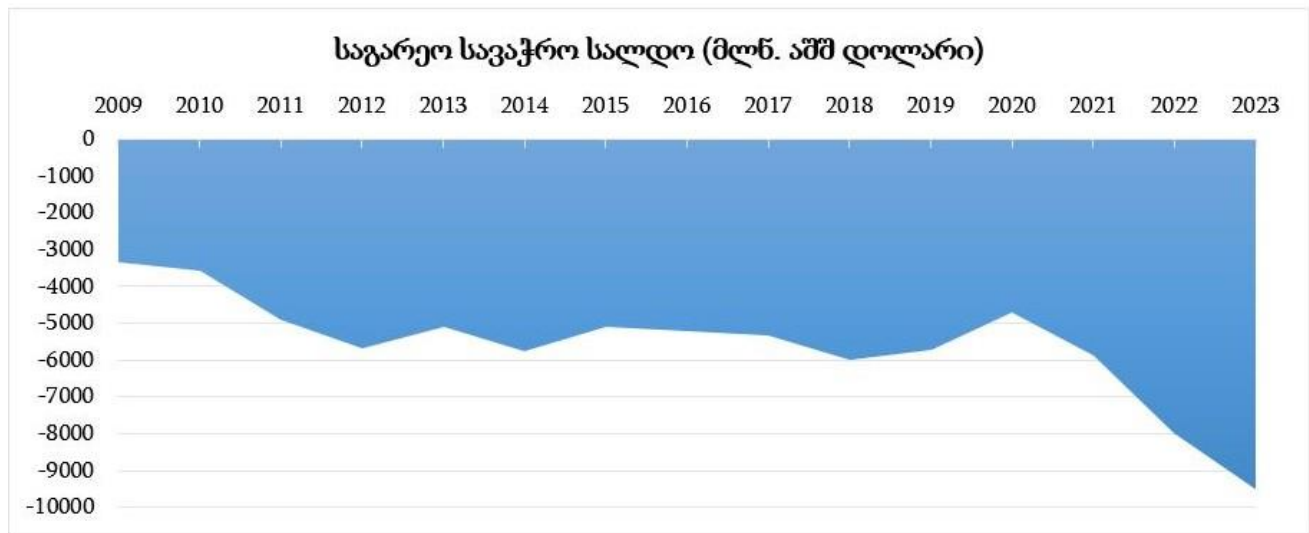
ნაცვლად მოთხოვნის სტიმულირება იწვევს საერთაშორისო ვაჭრობაში იმპორტის წილის მნიშვნელოვან ზრდას და საგარეო სავაჭრო სალდოს დეფიციტის კიდევ უფრო გადიდებას (იხ. ცხრილი 3.3.1) (საქსტატი, 2024დ).

ცხრილი 3.3.1

საქართველოს საგარეო ვაჭრობა (მლნ. აშშ დოლარი)

წელი	ექსპორტი	იმპორტი	საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	იმპორტის წილი საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში	ექსპორტის წილი საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში	საგარეო სავაჭრო სალდო
2009	1 134	4 476	5 609	80%	20%	-3 342
2010	1 677	5 236	6 913	76%	24%	-3 559
2011	2 186	7 072	9 259	76%	24%	-4 886
2012	2 377	8 056	10 433	77%	23%	-5 680
2013	2 910	8 023	10 933	73%	27%	-5 112
2014	2 861	8 602	11 463	75%	25%	-5 741
2015	2 204	7 304	9 508	77%	23%	-5 100
2016	2 117	7 342	9 459	78%	22%	-5 225
2017	2 746	8 057	10 803	75%	25%	-5 311
2018	3 380	9 361	12 741	73%	27%	-5 982
2019	3 797	9 518	13 315	71%	29%	-5 721
2020	3 341	8 049	11 389	71%	29%	-4 708
2021	4 242	10 099	14 341	70%	30%	-5 856
2022	5 582	13 548	19 131	71%	29%	-7 966
2023	6 086	15 604	21 690	72%	28%	-9 517

ცხრილი 3.3.1-დან ჩანს, რომ ქვეყნის იმპორტი და ექსპორტი ბოლო სამი წლის განმავლობაში სულ უფრო მეტად იზრდება. გასაკვირი არ არის, რომ საქართველოსთვის, როგორც იმპორტდამოკიდებული ქვეყნისთვის იმპორტის მოცულობა 2-ჯერ და მეტად აღემატება ექსპორტის მოცულობას. რაც შეეხება წინა წლების ანალოგიურ მაჩვენებლებს, შეინიშნება ექსპორტის უმნიშვნელო ზრდისა და იმპორტის შემცირების ტენდენციები. საბოლოოდ, მოცემული ცხრილის მონაცემებზე დაყრდნობით უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სავაჭრო სალდო 2009 წლიდან დღემდე მუდმივად უარყოფითია. რაც შეეხება მისი ცვლილების ტენდენციას, 2009 წელთან შედარებით უარყოფითი სავაჭრო სალდო თითქმის 3-ჯერ არის გაზრდილი (იხ. დიაგრამა 3.3.1) (ელიზბარაშვილი, 2024დ, გვ. 124; საქსტატი, 2024დ).

როგორც ვხედავთ, საგარეო სავაჭრო უარყოფითი სალდო წლების განმავლობაში განუწყვეტლად მცირდება, რაც გამოწვეულია მრავალი ფაქტორით. მათ შორის სხვადასხვა სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებითა და გაფორმებული საერთაშორისო ვაჭრობის შეთანხმებებით, რომლებიც უმეტეს შემთხვევაში იმპორტიორებს კიდევ უფრო მეტად აძლიერებს და არარსებულ ან სუსტ ექსპორტიორებზე პრაქტიკულად ვერ მოქმედებს. საქართველოს მაგალითზე ნათელია, რომ ისეთი პოზიტიური მოვლენებიც კი, როგორიცაა განვითარებულ ქვეყნებთან მიღწეული საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებები, შეიძლება იქცეს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებლად, თუკი მისი გამოყენება მოხდება არასწორი მიმართულებით, როგორც ეს საქართველოს შემთხვევაში გაზრდილი მოთხოვნით, და არა წარმოების სტიმულირებით მოხდა.

საქართველოს სამომხმარებლო ბაზარზე მოთხოვნის ზრდის წყაროს საზღვარგარეთიდან შემოსული ფულადი სახსრები: პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და ემიგრანტების მიერ ფულადი გზავნილები წარმოადგენს. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მთავარი წყაროა, რადგან უმეტესწილად ისინი განაპირობებენ ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას გრძელვადიან პერიოდში. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მეშვეობით განვითარებად ქვეყნებს ეძლევათ შესაძლებლობა გლობალურ ბაზარზე წარადგინონ კონკურენტუნარიანი პროდუქცია (სიხარულიძე, ჭარაია, 2018, გვ. 52-53), თუმცა მეტად მნიშვნელოვანია, თუ

რომელ სექტორში მოხდება ინვესტირება. დღეისათვის საქართველოს განვითარებისთვის სხვა მაღალტექნოლოგიურ წარმოებასთან ერთად, რომელსაც მაღალი ეკონომიკური ამონაგები აქვს, ერთ-ერთი ყველაზე ხელსაყრელი სექტორებია: ენერგეტიკული რესურსების ტრანსპორტირება, სოფლის მეურნეობა, კვების მრეწველობა, ტურიზმი და ჰიდროენერგეტიკა. აღნიშნული სექტორების განვითარებისკენ დაფინანსება ნაკლებად არის მიმართული, თუმცა საქართველოს ეკონომიკა 2021 წლიდან მაღალი ტემპით ვითარდება. მიუხედავად ამისა, ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ნაკლებად აღინიშნება, რაც ადასტურებს, რომ მნიშვნელოვანია არა უბრალოდ ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა, არამედ მიზეზები, რომლებიც აღნიშნული ზრდას განაპირობებს (საქსტატი, 2024).

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდში მიმდინარეობს საქართველოს, როგორც ევროპასა და აზიას შორის სატრანსპორტო დერეფნის გააქტიურებაზე საუბარი. საქართველოს სტრატეგიულ გეოპოლიტიკური მდებარეობას ადასტურებს მსოფლიოს სიდიდით მე-2 ეკონომიკის მქონე ჩინეთის დაინტერესება ქვეყნით, რაც საქართველო-ჩინეთს შორის თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებით გამოიხატა. ეს შეთანხმება საქართველოში წარმოებული საქონლისა და მომსახურებისთვის ხსნის მსოფლიოს უდიდესი სავაჭრო ბაზრის კარს და საშუალებას აძლევს ქვეყანაში ოპერირებად მწარმოებლებს, რომ მინიმალური საბაჟო ტარიფებით გაიტანონ საქონელი მსოფლიოს ერთ-ერთ უმსხვილეს ბაზარზე (სემგს, 2017). აღნიშნული, რასაკვირველია, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე დადებითად აისახება. რაც შეეხება ფულად გზავნილებს, ეს რესურსი ძირითადად ყოველდღიური მოხმარებისთვის გამოიყენება.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონეზე და მის კონკურენტუნარიანობაზე მსჯელობა შეუძლებელია მისი სამომხმარებლო კალათის ანალიზის გარეშე. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ძირითადად განვითარებადი ქვეყნების შემთხვევაში სამომხმარებლო კალათაში დიდი წილი სურსათს უჭირავს, რომელსაც ადამიანისთვის სხვა მნიშვნელოვანი პროდუქტი/მომსახურება მოსდევს. ეს გამოწვეულია ქვეყნების განვითარების დონეების უთანაბრობით. რაც უფრო ეკონომიკურად მდგრადია ქვეყანა, მით უფრო მაღალია მასში მცხოვრები მოსახლეობის ცხოვრების დონე, რომელთა

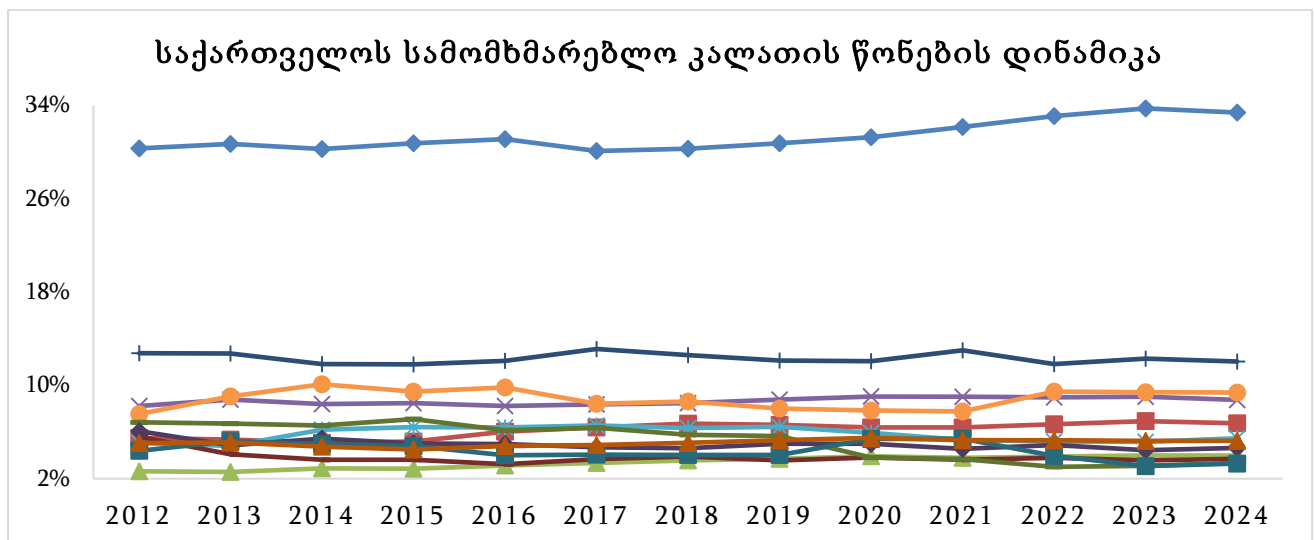
სამომხმარებლო ხარჯების დიდი ნაწილიც გართობაზე, დასვენებასა და კვების ობიექტებში სტუმრობაზე ნაწილდება, რასაც ვერ ვიტყვით ღარიბ და საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნებზე. იმისათვის, თუ რა მდგომარეობაა ჩვენ ქვეყანაში აღნიშნული კუთხით, ანალიზისთვის ნაშრომში მოყვანილია საქართველოს სამომხმარებლო კალათში შემავალი თითოეული კატეგორიის პროდუქციის წილების სრული ცხრილი (იხ. დანართი 2, ცხრილი 133) (საქსტატი, 2024ბ), რომლის საფუძველზეც წარმოდგენილია შემოკლებული, 12 კატეგორიად დაყოფილი პროდუქციისა და მომსახურების ცხრილი 3.3.2, მათი წონების დინამიკის გამომსახველი გრაფიკი (იხ. გრაფიკი 3.3.1) და ამავე პროდუქტის/მომსახურების შესაბამისი პერიოდის (2012-2024 წწ.) საშუალო მაჩვენებლები (იხ. დიაგრამა 3.3.2).

ცხრილი 3.3.2

საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წონები (%)

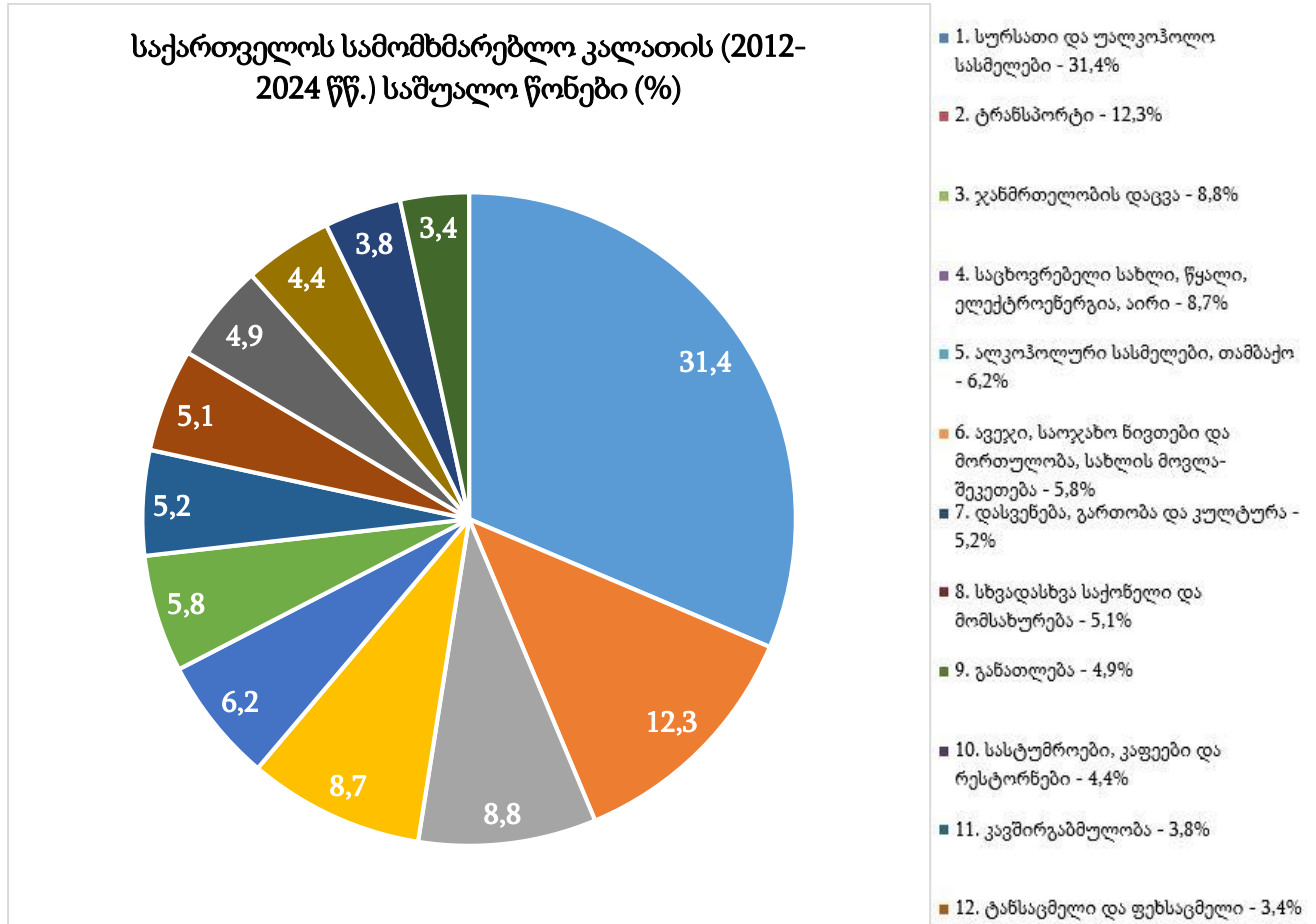
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები	30,3	30,7	30,2	30,7	31,1	30,1	30,3	30,8	31,3	32,2	33,1	33,7	33,4
ალკოჰოლური სასმელები, თამბაქო	5,5	5,4	5,1	5,2	6,0	6,4	6,7	6,6	6,4	6,4	6,7	6,9	6,8
ტანსაცმელი/ფეხსაცმელი	2,6	2,6	2,9	2,9	3,1	3,4	3,6	3,7	3,9	3,8	3,9	4,0	4,0
საცხოვრებელი სახლი, კომუნალურები	8,2	8,8	8,4	8,5	8,2	8,4	8,5	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0	8,7
ავეჯი, საოჯახო ნივთები, რემონტი	5,1	4,8	6,2	6,4	6,4	6,6	6,4	6,4	5,9	5,3	5,2	5,2	5,5
ჯანმრთელობის დაცვა	7,5	9,0	10,1	9,5	9,8	8,4	8,6	8,0	7,8	7,8	9,5	9,4	9,4
ტრანსპორტი	12,8	12,7	11,8	11,8	12,1	13,1	12,6	12,1	12,1	13,0	11,8	12,3	12,0
კავშირგაბმულობა	5,6	4,1	3,6	3,6	3,2	3,7	3,9	3,6	3,8	3,6	3,8	3,6	3,7
დასვენება, გართობა და კულტურა	6,8	6,7	6,6	7,1	6,2	6,4	5,8	5,7	3,8	3,7	3,0	3,1	3,3
განათლება	6,1	4,9	5,4	5,0	5,0	4,7	4,6	5,0	5,0	4,6	4,9	4,4	4,6
სასტუმროები, კაფეები/რესტორნები	4,4	5,2	5,0	4,8	4,0	4,1	4,0	4,0	5,4	5,4	3,9	3,1	3,3
სხვადასხვა საქონელი/მომსახურება	5,0	5,1	4,7	4,5	4,8	4,9	5,1	5,3	5,5	5,3	5,3	5,3	5,2

გრაფიკი 3.3.1

დიაგრამა 3.3.2

ცხრილი 3.3.2 და გრაფიკი 3.3.1 დეტალურად გვიჩვენებს 2012 წლიდან 2024 წლამდე პერიოდში თითოეული წლის სასურსათო კალათაში შემავალი 12 კატეგორიად დაყოფილი პროდუქციის/მომსახურების წილებს და მათ დინამიკას დროში, რომელსაც, როგორც ვხედავთ სტაბილურია და ერთსა და იმავე ტენდენციას ინარჩუნებს ან მცირედით იზრდება. რაც შეეხება წრიულ დიაგრამა 3.3.2-ს, იგი გვიჩვენებს, ამავე წლების განმავლობაში გამოთვლილ საშუალო წილებს. მასზე ვხედავთ, რომ საქართველოს სამომხმარებლო კალათაში მოხმარების უდიდესი წილი - 61,2%, მართლაც, ისეთ საქონელსა და მომსახურებაზე ნაწილდება, რომლის გარეშეც ადამიანის ცხოვრება შეუძლებელია. ესენია: სურსათი (31,4%), ტრანსპორტი (12,3%), ჯანმრთელობის დაცვა

(8,8%), საცხოვრებელი და კომუნალურები (8,7%). რაც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დაბალ დონეს უსვამს ხაზს (ელიზბარაშვილი, 2024დ, გვ. 123-124).

საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებლური ხასიათიდან გამომდინარე სამომხმარებლო კალათაში შემავალი საქონლისა და მომსახურების დიდი ნაწილი იმპორტულია, რაც ეკონომიკის განვითარებას აფერხებს. აღნიშნულის დეტალური ანალიზისთვის წარმოგიდგენთ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურიდან გამოთხოვილ ოფიციალურ მონაცემებს (საქსტატი 2024გ) ცხრილ 3.3.3-ის სახით.

ცხრილი 3.3.3

საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წილები (%)

			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	საშუალო
1.	სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები	ადგილობრივი	61,5	58,8	59,8	57,8	57,5	56,9	56,4	57,6	56,5	57,1	56,8	57,9
		იმპორტული	4,8	4,9	4,9	6,5	5,9	7,0	6,9	6,6	6,2	6,6	6,9	6,1
		შერეული	33,8	36,3	35,3	35,7	36,6	36,1	36,7	35,8	37,3	36,4	36,3	36,0
2.	ტრანსპორტი	ადგილობრივი	27,8	28,4	31,8	30,2	29,8	29,7	30,3	31,9	26,9	25,9	26,2	29,0
		იმპორტული	69,8	69,6	65,7	67,1	65,4	65,8	65,4	64,2	69,2	70,1	69,3	67,4
		შერეული	2,4	2,0	2,5	2,7	4,8	4,5	4,3	3,8	3,9	4,0	4,4	3,6
3.	ჯანმრთელობის დაცვა	ადგილობრივი	76,4	73,6	73,5	66,3	65,1	60,2	56,3	54,0	39,3	34,6	34,9	57,7
		იმპორტული	1,3	1,0	1,0	1,1	1,0	1,4	1,4	1,8	1,2	1,4	1,5	1,3
		შერეული	22,3	25,4	25,5	32,6	33,9	38,4	42,3	44,2	59,5	64,0	63,6	41,1
4.	საცხოვრებელი სახლი, წყალი, ელექტროენერგია, აირი და სათბობის სხვა სახეები	ადგილობრივი	66,7	67,3	65,6	64,9	62,6	40,9	42,9	47,3	41,9	41,0	40,8	52,9
		იმპორტული	31,7	31,8	33,3	34,3	36,5	34,9	33,6	30,7	34,1	34,6	34,5	33,6
		შერეული	1,6	0,9	1,1	0,8	0,8	24,2	23,5	21,9	24,0	24,4	24,6	13,4
5.	ალკოჰოლური სასმელები, თამბაქო	ადგილობრივი	59,7	57,5	59,3	60,8	61,4	47,2	37,4	33,8	30,9	30,8	30,6	46,3
		იმპორტული	30,2	31,4	26,3	25,4	27,4	35,4	44,6	48,5	49,3	48,7	48,7	37,8
		შერეული	10,2	11,1	14,4	13,8	11,2	17,4	18,0	17,7	19,8	20,4	20,7	15,9
6.	ავეჯი, საოჯახო ნივთები და მორთულობა, სახლის მოვლა-შეკეთ.	ადგილობრივი	3,4	3,0	2,7	2,6	2,7	2,7	3,7	3,4	4,1	4,3	3,9	3,3
		იმპორტული	54,8	78,8	80,3	79,0	80,7	77,5	75,3	76,6	78,0	79,5	79,7	76,4
		შერეული	41,8	18,2	16,9	18,5	16,6	19,8	21,0	20,0	18,0	16,1	16,4	20,3
7.	დასვენება, გართობა და კულტურა	ადგილობრივი	78,8	82,0	70,7	63,6	60,7	78,4	42,0	40,2	45,4	49,2	47,7	59,9
		იმპორტული	13,0	14,5	23,8	28,5	31,9	17,0	23,0	25,3	33,1	32,8	35,2	25,3
		შერეული	8,2	3,5	5,4	7,9	7,4	4,6	35,0	34,5	21,5	18,0	17,1	14,8
8.	სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება	ადგილობრივი	71,3	69,9	70,3	69,1	63,6	65,6	67,9	63,6	62,6	63,5	58,6	66,0
		იმპორტული	28,7	30,1	29,7	29,8	29,8	28,6	26,1	29,6	29,7	28,3	32,1	29,3
		შერეული	0	0	0	1	7	6	6,0	6,7	7,7	8,2	9,3	4,7
9.	განათლება	ადგილობრივი	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		იმპორტული	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		შერეული	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	სასტუმროები, კაფეები და რესტორნები	ადგილობრივი	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		იმპორტული	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
		შერეული	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
11.	კავშირგაბმულობა	ადგილობრივი	99	78	99	83	81	81	78	80	82	81	82	84,2
		იმპორტული	1	22	1	17	19	19	20	19	17	18	17	15,4
		შერეული	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0,4
12.	ტანსაცემელი და ფეხსაცემელი	ადგილობრივი	1,2	1,2	1,3	1,6	1,5	2,1	2,1	1,7	1,3	1,3	1,3	1,5
		იმპორტული	2,4	4,4	5,6	3,4	3,6	3,0	2,6	2,9	3,1	3,1	5,9	3,6
		შერეული	96	94	93	95,0	94,9	94,9	95,3	95,4	95,6	95,6	92,8	94,8
სულ:	სამომხმარებლო კალათა	ადგილობრივი	61,0	58,9	58,8	55,7	55,0	52,7	51,0	51,3	48,3	47,1	47,0	53,3
		იმპორტული	19,7	22,5	22,2	24,5	24,4	23,9	23,7	23,8	24,1	24,9	25,2	23,5
		შერეული	19,3	18,6	19,1	19,7	20,6	23,4	25,3	24,9	27,6	28,1	27,8	23,1

მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წონები COICOP-ის (Classification of Individual Consumption According to Purpose - კლასიფიკაცია პირადი მოხმარების მიზნის მიხედვით) ჯგუფებისა და პროდუქტების წარმომავლობის მიხედვით. უნდა აღინიშნოს, რომ ცხრილში ადგილობრივ წარმოებასა და იმპორტთან ერთად მოცემულია მესამე კომპონენტი ე.წ. „შერეული“. რომელიც, სამწუხაროდ, ამახინჯებს და არასრულყოფილს ხდის მონაცემებს. მასში შედის გაუმიჯნავი პროდუქცია, საიდანაც დიდი ალბათობით უმეტესი ნაწილი იმპორტულია. ეს სავარაუდოა პირველ რიგში ზემოთ მოყვანილ ცხრილ 3.3.1-სა და დიაგრამა 3.3.1-ის მონაცემებიდან გამომდინარე, ვინაიდან 2009 წლიდან მოყოლებული დღემდე, იმპორტის წილი მთლიან სავაჭრო ბალანსში განუწყვეტლივ იზრდება და იგი არცერთი წლის მონაცემებით არ ფიქსირდება 70%-ზე ნაკლები. ამასთანავე განუწყვეტლივ მცირდება უარყოფითი სავარგო სავაჭრო სალდოც (იხ. დიაგრამა 3.3.1). აქედან გამომდინარე მიმდინარე კვლევისას უნდა ჩავთვალოთ, რომ ე.წ. კომპონენტ „შერეულში“ უდიდესი ნაწილი იმპორტს უკავია. ცხრილი 3.3.3-ის დეტალური ანალიზისთვის ქვემოთ წარმოდგენილია ამავე ცხრილის შესაბამისი მონაცემებიდან აგებული გრაფიკები და დიაგრამები, რომლებიც გამოსახულია ორ სვეტად. პირველ სვეტში მოყვანილია აღნიშნული თორმეტი კატეგორიის პროდუქციისა და მომსახურებიდან თითოეულის შესატყვისი კომპონენტების (ადგილობრივი წარმოება, იმპორტი, „შერეული“) წილების დინამიკის ამსახველი გრაფიკები, რომლებიც გვიჩვენებს თითოეული წლის მდგომარეობას, ხოლო მეორე სვეტში წარმოდგენილია აღნიშნული გრაფიკების შესაბამისი წრიული დიაგრამები, რომლებიც გვიჩვენებს თითოეული კატეგორიის პროდუქციისა და მომსახურებაში საშუალოდ რა წილი უკავია ადგილობრივ წარმოებას, იმპორტსა და შერეულ კომპონენტს (ელიზბარაშვილი, 2024დ, გვ. 125-126).

ბოლოში მოყვანილია ჯამურად, მთლიანი სამომხმარებლო კალათის 2014-2024 წლების საშუალო მონაცემების შედეგად აგებული გრაფიკი, რომელშიც გაერთიანებულია სამომხმარებლო კალათის თითოეული კატეგორიის საქონელი და მომსახურება. ამასთანავე მოცემული გრაფიკები და დიაგრამები დალაგებულია სამომხმარებლო

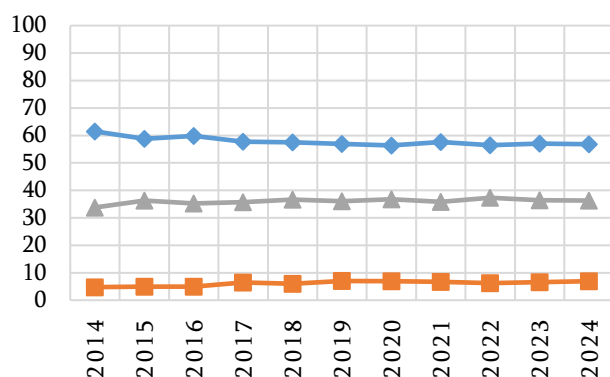
კალათის 12 კატეგორიის პროდუქციისა და მომსახურების საშუალო წილების კლების მიხედვით (იხ. გრაფიკი 3.3.2 და დიაგრამა 3.3.3).

გრაფიკი 3.3.2

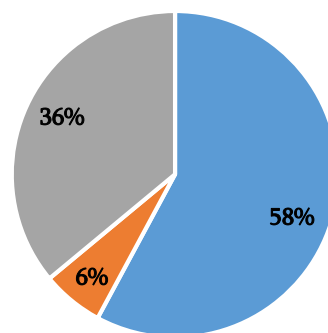
საქართველოს სამომხმარებლო კალათის თითოეული კატეგორიის პროდუქციასა და მომსახურებაში იმპორტის, ადგილობრივი წარმოებისა და „შერეულის“ წილების დინამიკა 2014-2024 წლებში. (მრუდები და ფერები შეესაბამება მოცემულ ფიგურებს:

1. ადგილობრივი წარმოება;
2. იმპორტი;
3. „შერეული“.)

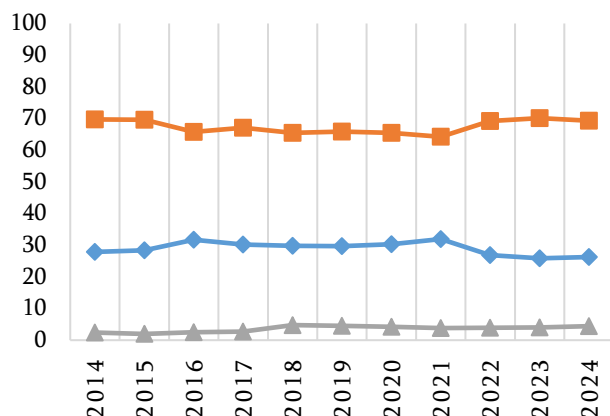
1. სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები

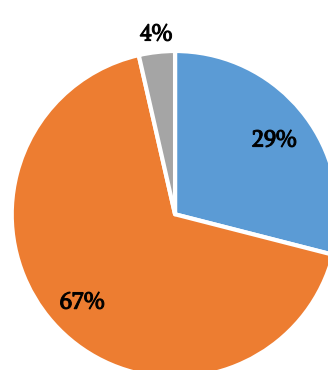
⇒ საშუალო

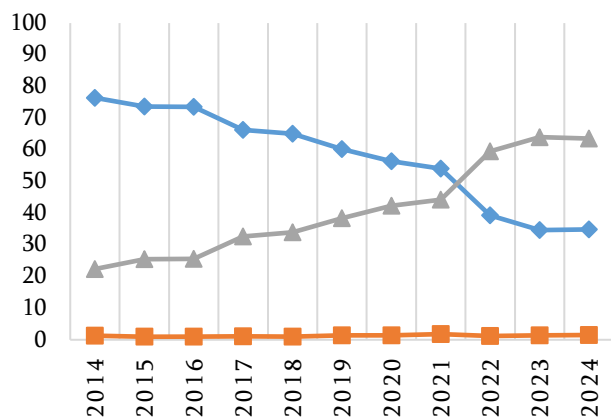
2. ტრანსპორტი

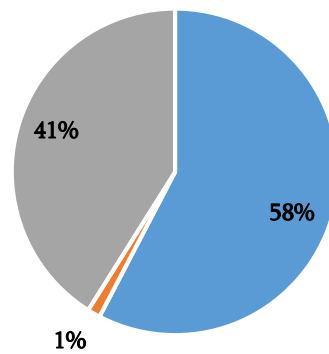
⇒ საშუალო

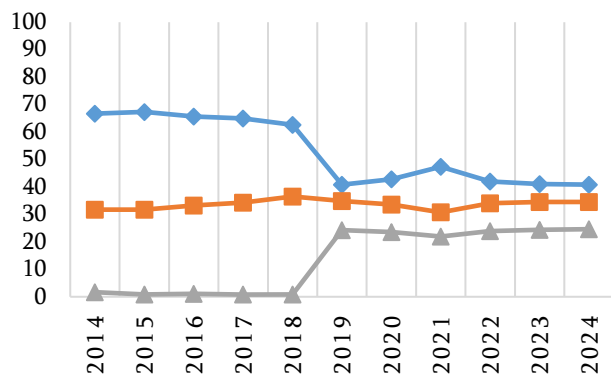
3.ჯანმრთელობის დაცვა

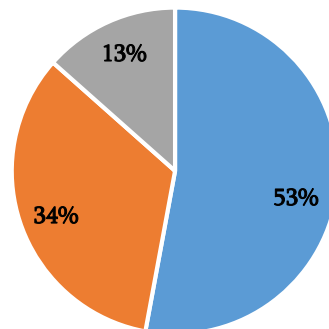
⇒ საშუალო

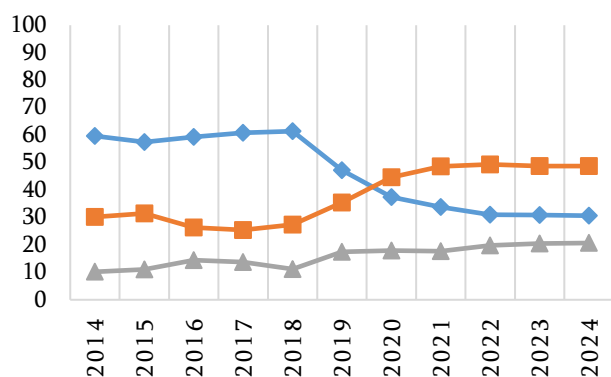
4.საცხოვრებელი, წყალი, ელ.ენერგია, აირი და სხვ.

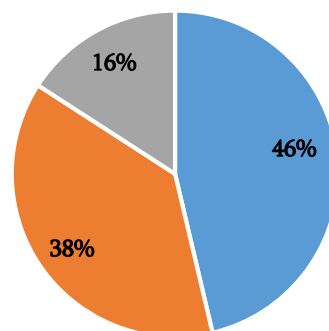
⇒ საშუალო

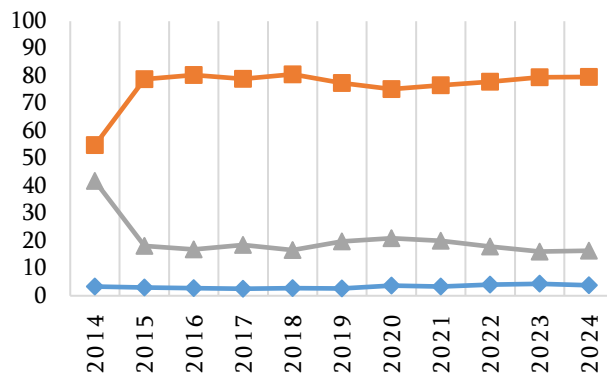
5.აღკოპოლოური სასმელები, თამბაქო

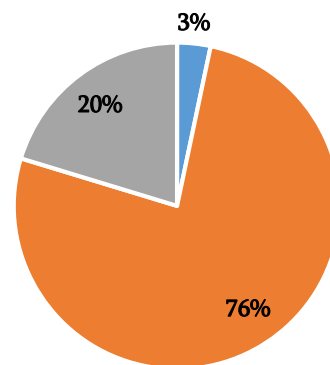
⇒ საშუალო

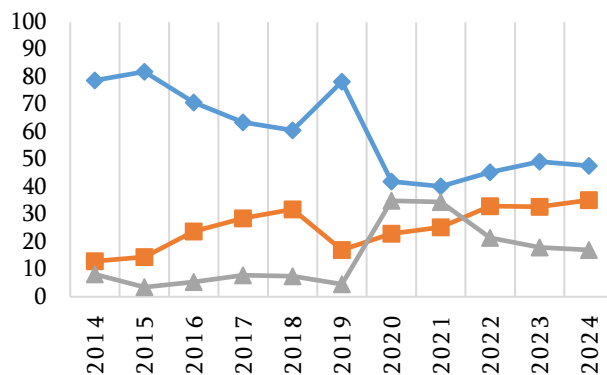
6. ავეჯი, საოჯახო ნივთები, სახლის მოვლა/შეკეთება

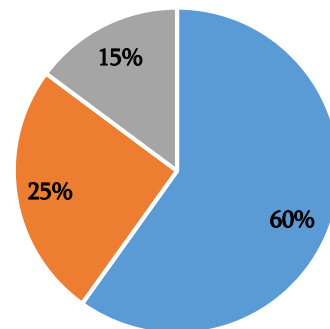
⇒ საშუალო

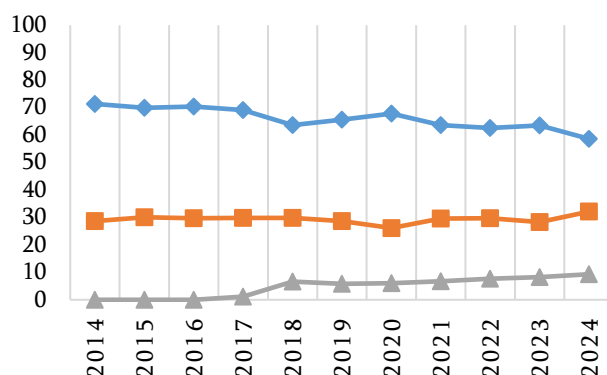
7. დასვენება, გართობა და კულტურა

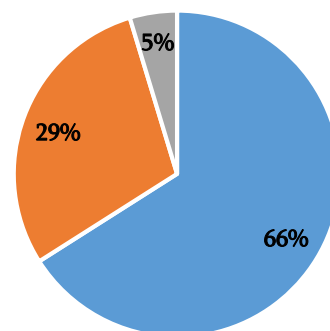
⇒ საშუალო

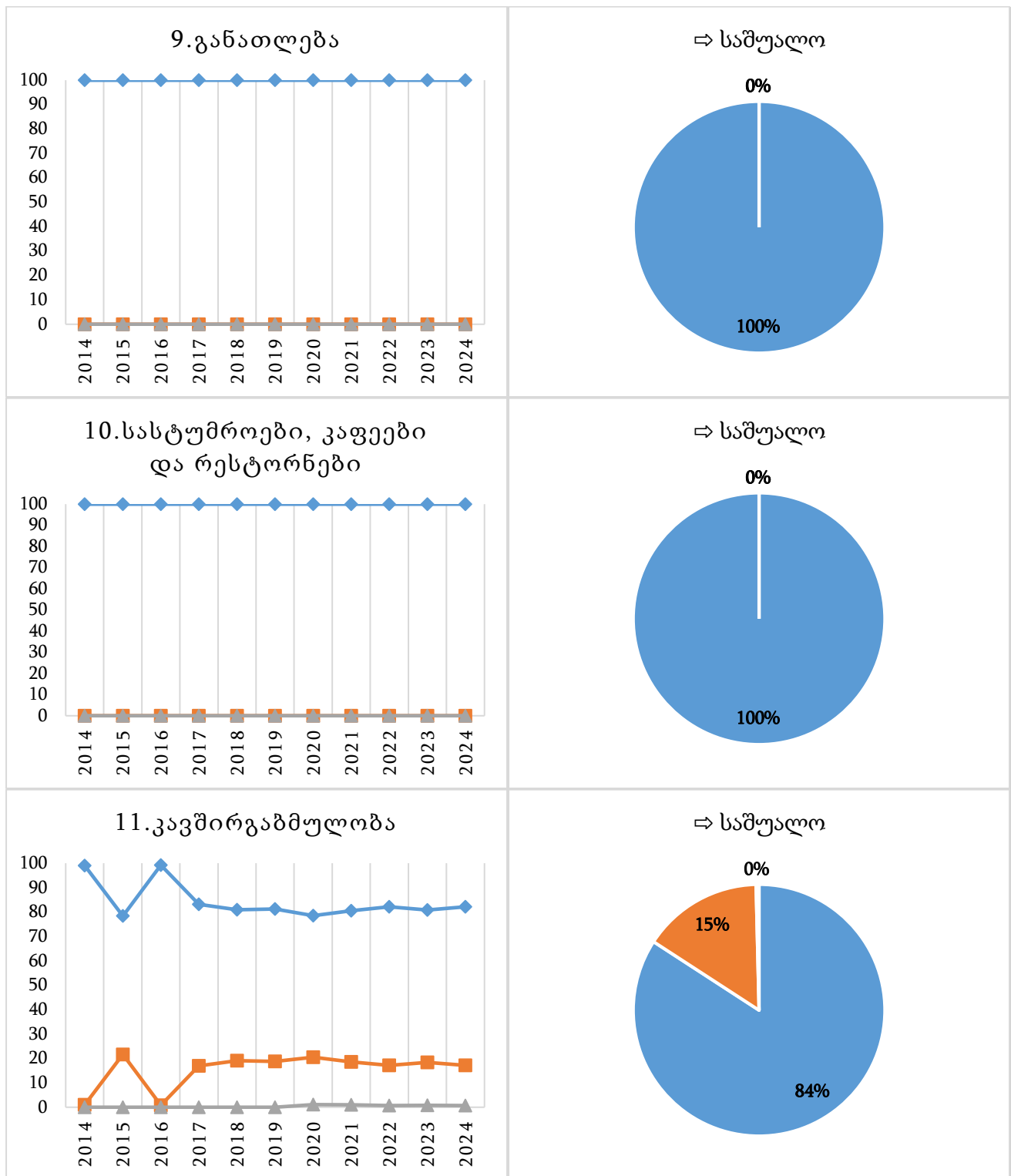

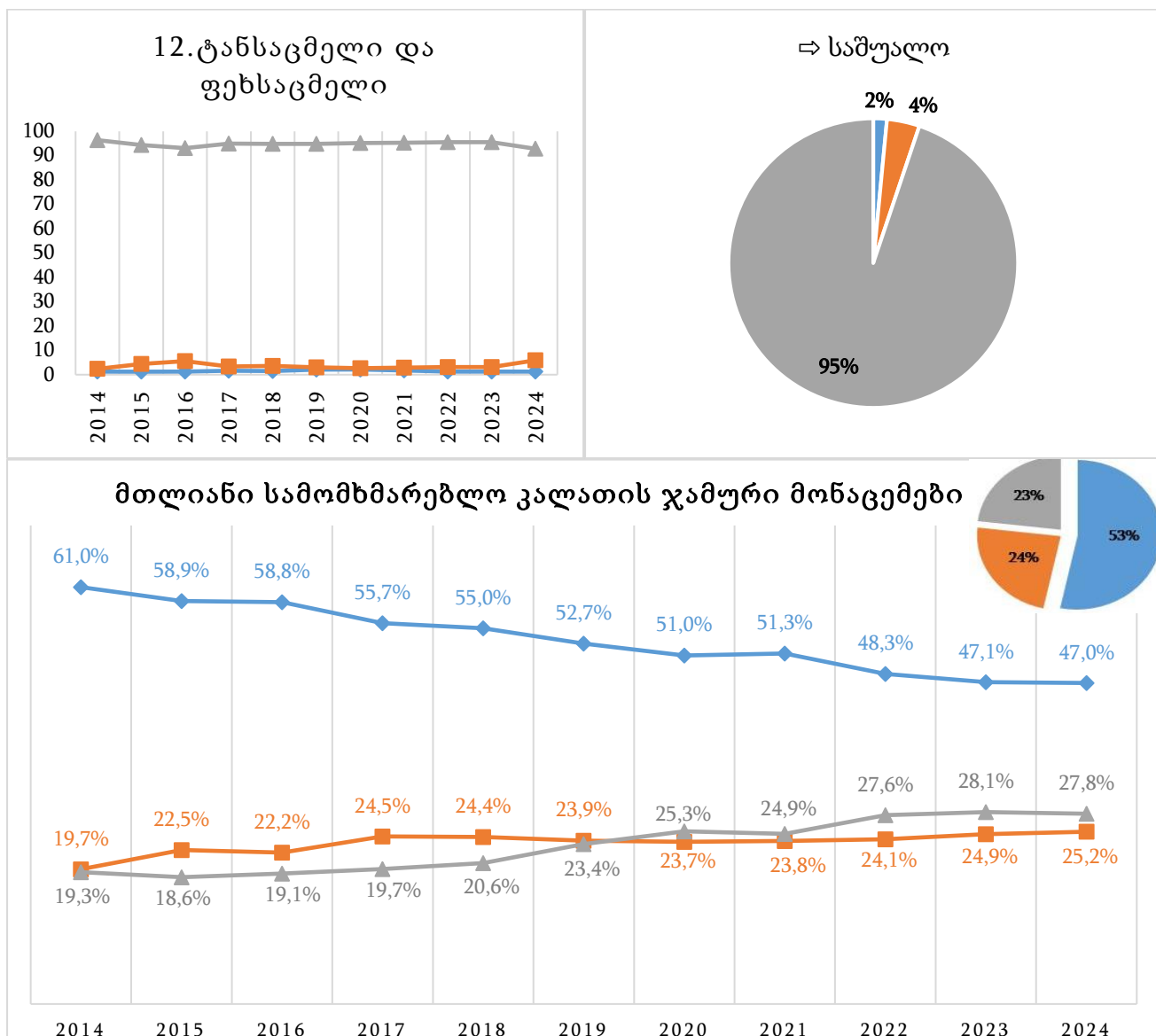
8. სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება

⇒ საშუალო

წინამდებარე გრაფიკებსა და დიაგრამებზე ნათლად ჩანს, საქართველოს სამომხმარებლო კალათის თითოეული კატეგორიის პროდუქციასა და მომსახურებაში ადგილობრივი წარმოების, იმპორტისა და ე.წ. „შერეულის“ წილების დინამიკა 2014-2024 წლებში. ასევე მათი შესაბამისი საშუალო მაჩვენებლები გაანგარიშებული ამავე წლების მონაცემების მიხედვით. საბოლოო ჯამში ვხედავთ რომ საქართველოს სამომხმარებლო კალათა არასახარბიელო მდგომარეობაშია, რასაც მოწმობს ადგილობრივი წარმოების პროცენტული წილის დინამიკის (როგორც ცალკეული კატეგორიის პროდუქციისა/მომსახურების, ასევე ჯამურად) ამსახველი მრუდებიც. ეს უკანასკნელი არცერთ ჩამოთვლილ კატეგორიაში არ იზრდება, გარდა იმ შემთხვევებისა რომელი

კატეგორიის იმპორტიც საერთოდ არ ხორციელდება და მხოლოდ ადგილობრივი წარმოება გვაქვს, როგორიცაა: განათლება და სასტუმროების, კაფეების, რესტორნების მომსახურება. ამასთანავე იმპორტის წილების დინამიკის ამსახველი მრუდი არცერთ კატეგორიაში არ მცირდება და ასევე არ მცირდება „შერეული“ პროდუქციის დინამიკის ამსახველი მრუდებიც. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ამ უკანასკნელის უდიდესი ნაწილი სწორედ იმპორტზე უნდა მოდიოდეს და გვართმევს რეალური სურათის აღქმის საშუალებას. რაც შეეხება მთლიანი სამომხმარებლო კალათის ჯამურ მაჩვენებლებს, უნდა აღინიშნოს, რომ იგი უფრო უარესი მდგომარეობის გამომხატველია ვიდრე ცალკეული კატეგორიების შემთხვევაში. აქ, ადგილობრივი წარმოების დინამიკის გამომსახველი მრუდი 2014 წლიდან დღემდე დამრეცია, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ადგილობრივი წარმოება მცირდება. იმპორტის პროცენტული წილის ამსახველი მრუდი დროთა განმავლობაში ზრდადია ან სტაბილურია. ხოლო „შერეული“ პროდუქციის ამსახველი მრუდიც, (რომლის დიფერენციაციის შემთხვევაშიც უფრო უარესი სურათი გვეჩვენოდა) საკმაოდ სტაბილურია.

ბოლოს კი სამომხმარებლო კალათის ანალიზისას არ შეიძლება არ აღინიშნოს ქვეყნისთვის ის ძალზე მტკივნეული ფაქტი, რომელიც მიმდინარე კვლევისას გამოიკვეთა. როგორც ზემოთ მოყვანილ დიაგრამაზე ვნახეთ (იხ. დიაგრამა 3.3.2) მთლიან სასურსათო კალათაში საშუალო მონაცემების მიხედვით ნახსენებ თორმეტ კატეგორიის პროდუქტსა და მომსახურებას შორის განათლება თითქმის უკანასკნელ, მე-9 ადგილზეა (4,9%), რომელსაც ადამიანის სიცოცხლისათვის აუცილებელი პროდუქციისა და მომსახურების მაჩვენებლების გარდა სამწუხაროდ უსწრებს ისეთი პროდუქცია და მომსახურებები, როგორებიცაა: გართობა, დასვენება, ალკოჰოლი, თამბაქო, მორთულობა-მოკაზმულობა და სხვ. აქ უკვე ცხადია, თუ რაოდენ მწვავე პრობლემას ვაწყდებით და, თუ როგორ „ეხმარება“ ქვეყანას მოსახლეობა მისი განვითარების შეფერხებაში.

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი, რომელიც საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებლური ხასიათის შესასუსტებლად და ექსპორტის წასახალისებლად გადაიდგა არის საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება, რომელმაც საქართველოში წარმოებულ საქონელსა და

მომსახურებას მსოფლიოს უმსხვილესი ბაზრის კარი გაუღო (სემგს, უთარილოა). აღნიშნული შეთანხმება სტიმულია ადგილობრივი მწარმოებლებისთვის, რადგან ხელს უწყობს ეროვნული წარმოების საქონლისა და მომსახურების ხარისხის ზრდას, რაც საბოლოოდ კონკურენტუნარიანობის ამაღლებით გვირგვინდება. მოცემული შეთანხმების ფარგლებში საქართველოს საშუალება ეძლევა ისარგებლოს საქონლის/მომსახურებისა და კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილებით. მოსახლეობის თავისუფალ გადაადგილებას კი თავისთავად ხელს უწყობს სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაცია.

ზოგადად, განვითარებადი ქვეყნისთვის სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფა განვითარებულ ქვეყნებთან თანამშრომლობის გაღრმავების გარეშე წარმოუდგენელია. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო აქტიურად ცდილობს მაღალი ეკონომიკური მიღწევების მქონე ქვეყნების გამოცდილების გაზიარებას, რაც სხვადასხვა ქვეყანასთან გაფორმებულ საერთაშორისო შეთანხმებებში ვლინდება აღსანიშნავია ისიც, რომ ქვეყნის ეკონომიკა ბოლო რამდენიმე წელია მაღალი ტემპით ვითარდება, თუმცა შედეგი რეალური განვითარების კუთხით არ დგება ეს უკანასკნელი გამოწვეულია ქვეყნის იმპორტდამოკიდებულებით, ექსპორტის კუთხით დიდი პოტენციალის მქონე სექტორების მიძინებითა და არადივერსიფიცირებული საექსპორტო საქონლის წარმოებით.

საქართველოს ეკონომიკის ჩამორჩენილობის კიდევ ერთი უმთავრესი მიზეზი ქვეყანაში არსებული ნეკროეკონომიკაა. იმისათვის, რომ შეიქმნას ობიექტური პირობები მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისთვის, ქვეყანა საბოლოოდ უნდა გათავისუფლდეს ნეკროეკონომიკისგან, ვინაიდან რაც უფრო ჩამორჩება საქართველო მაღალტექნოლოგიურ მიღწევებს, მით უფრო მცირეა იმის შანსი, რომ ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპები სტაბილურად შეინარჩუნოს (Papava, 2017b, p. 455).

ვინაიდან საქართველო პოსტკომუნისტური ქვეყანაა და ამასთანავე ევროკავშირში გაწევრიანებისკენ მიისწრაფვის, მისი და სხვა პოსტკომუნისტური თუ ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზისთვის დაგვეხმარება ამ 40 ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ერთმანეთთან შედარება. თუმცა, რასაკვირველია პირდაპირ, ფაქტობრივ ეკონომიკურ ზრდებს ვერ შევადარებთ, რადგან ყველა ქვეყანას ახასიათებს

ეკონომიკის განვითარების განსხვავებული დონე და მათი ერთმანეთთან შედარებისთვის აუცილებელია აღნიშნული ეკონომიკები „გავათანაბროთ“ რაიმე ნიშნულთან - გამოვრიცხოთ ე.წ. „მკვეთრი ზრდის ეფექტი“ (პაპავა, 2020, გვ. 228-233). ამისათვის საჭიროა ავიღოთ, რომელიმე ეტალონური ქვეყანა და მას შევუსაბამოთ სხვა დანარჩენი ქვეყნის ეკონომიკური მაჩვენებლები. კვლევა ჩატარებულია IMF-ის, როგორც ფაქტობრივი (2001-2023 წწ.), ასევე პროგნოზირებული (2024-2029 წწ.) მონაცემების საფუძველზე და დანართში წარმოდგენილია შესაბამისი მონაცემების/გათვლების ამსახველი სრული ცხრილები (იხ. დანართი 2, ცხრილი 114-ცხრილი 123) (IMF, 2024). ვინაიდან კვლევისას გამოიკვეთა ირლანდიის ეკონომიკური უპირატესობა დანარჩენ ქვეყნებთან მიმართებით და (ქვეყნიდან GDP მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP-ის მიხედვით) შეადგენს 80 866 აშშ დოლარს და საშუალო ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა შეადგენს 4,54%-ს) ნებისმიერი სხვა ქვეყნის ეტალონად აღების შემთხვევაში ირლანდიის საშუალო კორექტირებული ეკონომიკური ზრდა გამოდის ყველაზე მაღალი, სწორედ ამიტომ, იგი ავიღეთ, როგორც ეტალონური ქვეყანა და გავუთანაბროთ დანარჩენი 39 ქვეყნის ეკონომიკური მაჩვენებლები. მაგალითად, საქართველოს GDP მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP-ის მიხედვით) 2023 წელს იყო 21 131 აშშ დოლარი, ხოლო ირლანდიის - 132 219 აშშ დოლარი. მათი თანაფარდობით ვიღებთ ე.წ. „პროპორციული გადაფარვის კოეფიციენტს“ (პაპავა, 2014, გვ. 30-31), რომელიც გვიჩვენებს, რომ ირლანდიის ეკონომიკა 2022 წელს 6,26-ჯერ აღემატებოდა საქართველოს ეკონომიკას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ირლანდიისთვის 6,26-ჯერ უფრო რთული იყო საქართველოს შესატყვისი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. გამოდის, რომ საქართველოს ეკონომიკის 10,96%-იანი ზრდა ირლანდიის ეკონომიკის 1,75%-იანი ($10,96 : 6,26$) ზრდის ექვივალენტური ყოფილა და ცალსახად იმის თქმა, რომ საქართველოს ეკონომიკურმა ზრდამ (10,96%) გადააჭარბა ირლანდიის ეკონომიკურ ზრდას (9,43%), როგორც ეს ერთი შეხედვით ჩანს არასწორია. ამ შემთხვევაში საქართველოს ეკონომიკური ზრდა კიარ აჭარბებს ირლანდიის ეკონომიკურ ზრდას, არამედ 5,39-ჯერ ($9,43 : 1,75$) ჩამორჩება კიდევ მას. საბოლოოდ „მკვეთრი ზრდის ეფექტის“ გამორიცხვის შემდეგ ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან მივიღებთ კორექტირებულ ეკონომიკურ ზრდას ე.წ. „პიპოთეზურ ეკონომიკურ ზრდას“ (პაპავა, 2014, გვ. 30-31.

აღნიშნული მაგალითის შესაბამისად გამოვთვალეთ 2001 წლიდან 2030 წლამდე თითოეული ქვეყნის „ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდა“ (იხ. დანართი 2, ცხრილი 114 - ცხრილი 123), როგორც ცალკეული წლის მიხედვით ასევე აღნიშნული ბოლო სამი ათწლეულის საშუალო მაჩვენებლები და შევადარეთ ერთმანეთს. დეტალური ცხრილების სიდიდიდან გამომდინარე პარაგრაფში მოყვანილია საშუალო მაჩვენებლების ანალიზი (იხ. ცხრილი 3.3.4; დიაგრამა 3.3.4-დიაგრამა 3.3.5).

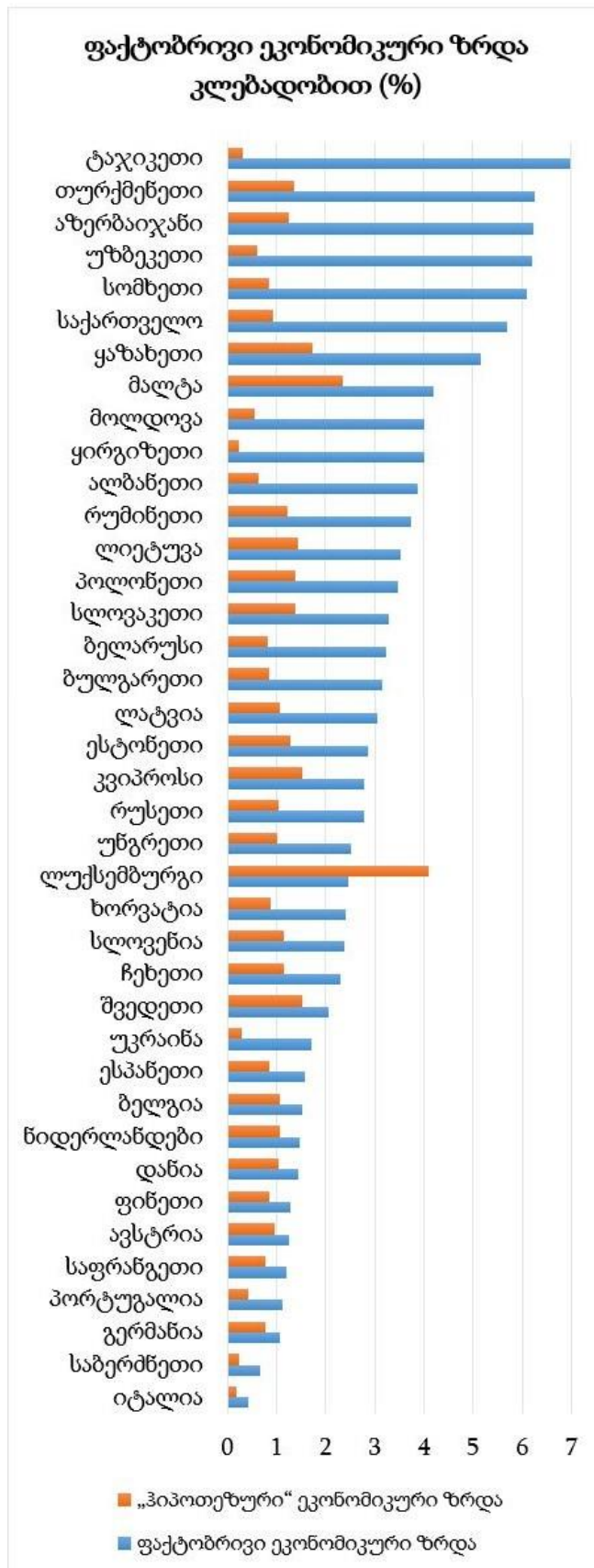
ცხრილი 3.3.4

ფაქტობრივი და „ჰიპოთეზური“ საშ. ეკონომიკური ზრდა (ირლანდიის - 4.54%)

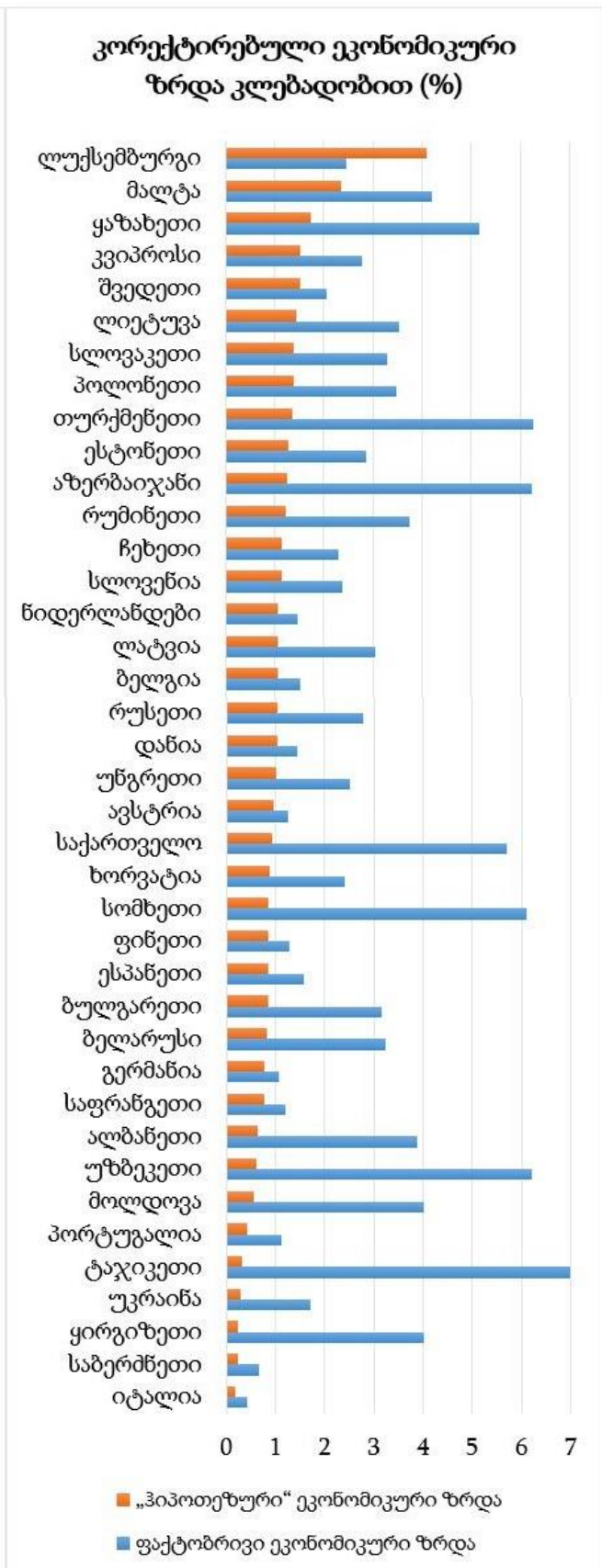
№	ქვეყანა	ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა (%)	№	ქვეყანა	„ჰიპოთეზური“ ეკონომიკური ზრდა (%)
1	ტაჯიკეთი	7,00	1	ლუქსემბურგი	4,09
2	თურქმენეთი	6,27	2	მალტა	2,35
3	აზერბაიჯანი	6,24	3	ყაზახეთი	1,73
4	უზბეკეთი	6,20	4	კვიპროსი	1,51
5	სომხეთი	6,09	5	შვედეთი	1,51
6	<u>საქართველო</u>	5,71	6	ლიეტუვა	1,44
7	ყაზახეთი	5,16	7	სლოვაკეთი	1,40
8	მალტა	4,20	8	პოლონეთი	1,38
9	მოლდოვა	4,02	9	თურქმენეთი	1,37
10	ყირგიზეთი	4,00	10	ესტონეთი	1,28
11	ალბანეთი	3,87	11	აზერბაიჯანი	1,27
12	რუმინეთი	3,74	12	რუმინეთი	1,24
13	ლიეტუვა	3,53	13	ჩეხეთი	1,16
14	პოლონეთი	3,49	14	სლოვენია	1,15
15	სლოვაკეთი	3,28	15	ნიდერლანდები	1,08
16	ბელარუსი	3,25	16	ლატვია	1,07
17	ბულგარეთი	3,15	17	ბელგია	1,07
18	ლატვია	3,05	18	რუსეთი	1,06
19	ესტონეთი	2,85	19	დანია	1,04
20	კვიპროსი	2,80	20	უნგრეთი	1,01
21	რუსეთი	2,78	21	ავსტრია	0,96
22	უნგრეთი	2,51	22	<u>საქართველო</u>	0,95
23	ლუქსემბურგი	2,46	23	ხორვატია	0,87
24	ხორვატია	2,41	24	სომხეთი	0,87
25	სლოვენია	2,39	25	ფინეთი	0,86
26	ჩეხეთი	2,29	26	ესპანეთი	0,85
27	შვედეთი	2,05	27	ბულგარეთი	0,85
28	უკრაინა	1,71	28	ბელარუსი	0,83
29	ესპანეთი	1,58	29	გერმანია	0,78
30	ბელგია	1,52	30	საფრანგეთი	0,78
31	ნიდერლანდები	1,48	31	ალბანეთი	0,64
32	დანია	1,46	32	უზბეკეთი	0,61
33	ფინეთი	1,27	33	მოლდოვა	0,56
34	ავსტრია	1,27	34	პორტუგალია	0,42
35	საფრანგეთი	1,21	35	ტაჯიკეთი	0,31
36	პორტუგალია	1,12	36	უკრაინა	0,28
37	გერმანია	1,06	37	ყირგიზეთი	0,25
38	საბერძნეთი	0,66	38	საბერძნეთი	0,23
39	იტალია	0,42	39	იტალია	0,19

ცხრილის პირველ სვეტში ქვეყნები დალაგებულია ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდის კლების მიხედვით, ხოლო მეორე სვეტში კორექტირებული - „ჰიპოთეზური“ ეკონომიკური ზრდის კლების მიხედვით. მათ შორის აშკარად ჩანს თანმიმდევრობის ცვლილება. მაგალითად, ცხრილ 3.3.4-დან გამომდინარე საქართველო საშუალო ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდით (5,71%) უსწრებს ევროკავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოს, და ჩამორჩება მხოლოდ რამდენიმე პოსტკომუნისტურ განვითარებად ქვეყანას: ტაჯიკეთს; თურქმენეთს; აზერბაიჯანს; უზბეკეთსა და სომხეთს. რაც შეეხება კორექტირებული ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელს (0,95%), ამ კუთხით საქართველო უკვე ჩამორჩება მთელ რიგ განვითარებად, თუ განვითარებულ ქვეყნებს, მათ შორის ეტალონურ ირლანდიას. ამასთანავე, რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს საქართველო კორექტირებული ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლით 9 პოსტკომუნისტურ ქვეყანასთან ერთად (ალბანეთი, ბელარუსი, ბულგარეთი, მოლდოვა, სომხეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, უკრაინა, ყირგიზეთი) 9 ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოსაც (ბულგარეთი, გერმანია, ესპანეთი, იტალია, პორტუგალია, საბერძნეთი, საფრანგეთი, ფინეთი, ხორვატია) უსწრებს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ირლანდიის ეტალონურ ქვეყანად აღების შემდეგ ლუქსემბურგის გარდა ყველა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა (ზოგიერთის უმნიშვნელოდ, ზოგიერთის მნიშვნელოვნად) შემცირდა, მათ შორის, საქართველოს საშუალო ეკონომიკური ზრდა 5,71%-დან 0,95%-მდე, ე.ი. დაახლოებით 6-ჯერ შემცირდა. ამ ცვლილებების თვალნათლივ, წარმოსაჩენად უმჯობესია ცხრილის შედეგების გამოსახვა დიაგრამების სახით, რომლებიც ილუსტრაციულად, ერთი შეხედვით, გვაჩვენებს თითოეული ქვეყნის ფაქტობრივ ეკონომიკურ ზრდასა და კორექტირებულ - „ჰიპოთეზურ“ ეკონომიკურ ზრდას შორის ცვლილების სიდიდეს. სწორედ ამიტომ, ქვემოთ წარმოდგენილია დიაგრამები (იხ. დიაგრამები 3.3.4 - 3.3.5).

დიაგრამა 3.3.4

დიაგრამა 3.3.5

დიაგრამა 3.3.4-ზე ნაჩვენებია ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და პოსტკომუნისტური ქვეყნების ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდის საშუალო პროცენტული მაჩვენებლები კლებადობის მიხედვით, ხოლო დიაგრამა 3.3.5-ზე კი ამავე ქვეყნების კორექტირებული - „ჰიპოთეზური“ ეკონომიკური ზრდა ასევე კლებადობის მიხედვით. აქ თვალნათლივ ვხედავთ ცხრილ 3.3.5-ში მოყვანილი მონაცემების ერთმანეთისგან განსხვავებას და ილუსტრაციულადაც მყარდება ჩვენი მსჯელობა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ანალიზის შესახებ.

კვლევიდან გამომდინარე აშკარა ხდება, რომ სანამ ამა თუ იმ ქვეყნის ფაქტობრივ მაღალ ეკონომიკურ ზრდას მივიჩნევთ სხვა ქვეყნებთან შედარებით პრიორიტეტულად, მანამდე უმჯობესია გავითვალისწინოთ „მკვეთრი ზრდის ეფექტი“ და მისი გამორიცხვის შედეგად მიღებული ცვლილებები. ეს ყოველივე ყველაზე მეტად ეხება განვითარებად ქვეყნებს, რომელთა ეკონომიკური ზრდა ხშირ შემთხვევაში „თვალისმომჭრელად“ მაღალია და იქმნება იმის ილუზია თითქოს ამ უკანასკნელთა ეკონომიკური ზრდა რეალურად აღემატება უფრო დიდი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდებს.

თითოეულ პოსტკომუნისტურ ქვეყანას, მათ შორის საქართველოს, ძალიან გრძელი და რთული გზა აქვს გასავლელი იმისთვის, რომ ეკონომიკური განვითარების სამომხმარებლო მოდელიდან ინოვაციურ მოდელზე გადავიდეს. ამ გზის წარმატებით გასავლელად მხოლოდ მთავრობის ძალისხმევა არ არის საკმარისი. საერთაშორისო შეთანხმებების პარალელურად აუცილებელია ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული იყოს კერძო მეწარმეთა ინტერესების გასაღვივებლად და კერძო სექტორზე ორიენტირებული ეკონომიკური ზრდის ინოვაციური ტიპის წასახალისებლად (Papava, 2014, p. 8).

განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნისთვის კონკურენტუნარიანობის მაღალი დონისა და ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად საჭიროა განვითარდეს წარმოება. წარმოების განვითარების საწინდარია სხვადასხვა სექტორისა და დარგის გამოცოცხლება, რაც ქმნის ახალ შესაძლებლობებს სამუშაოს მაძიებლებისთვის. ამ პროცესში უმნიშვნელოვანესია წარმოების განვითარებისკენ გადადგმული ნაბიჯები, როგორც ტექნოლოგიური წინსვლისა და ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარების

კუთხით, ისე იმ ადამიანთა კვალიფიციური მზაობა, რომლებმაც უნდა შეძლონ მაღალტექნოლოგიური წარმოების ამოქმედება. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე ეკონომიკის სტრუქტურული მახასიათებელი ცოდნის წარმოების ფუნქციაა (Leydesdorff, 2010, p. 2).

იმისათვის რომ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება არ შეფერხდეს და იყოს მუდმივად ზრდადი საჭიროა ორიენტირი გაკეთდეს ისეთი სექტორების განვითარებაზე, რომლებიც არა მოკლევადიან, არამედ ხანგრძლივ, გრძელვადიან დადებით შედეგს მოიტანს. შეიძლება ითქვას, რომ ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა (Knowledge Based Economy - KBE) სწორედ ამ უკანასკნელს წარმოადგენს. ცოდნის, როგორც ეკონომიკის მამოძრავებელი უმთავრესი „პროდუქტის“ ბუნების განსაზღვრა ძალიან რთულია, აქედან გამომდინარე, ჩამოყალიბებული არ არის ცოდნის ეკონომიკის ერთი კონკრეტული განსაზღვრება. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ცოდნის ეკონომიკა არ არის სრულყოფილად შესწავლილი არც თეორიული და არც რაოდენობრივი თვალსაზრისით, სწორედ ამიტომ მისი შეფასების ეფექტიანი სტატისტიკური მექანიზმი არ არსებობს. ეს მოცემულობა კი ართულებს სხვადასხვა ქვეყანაში ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ჩამოყალიბებას.

თანამედროვე საქართველოსთვის, როგორც განვითარებადი ეკონომიკის მქონე, მცირე ზომის ქვეყნისთვის, დღის წესრიგში დგას გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების პრობლემა. ქვეყნების გლობალური კონკურენტუნარიანობის განხილვისას ძირითადი ყურადღება ეთმობა ისეთ რაოდენობრივ მაჩვენებლებს, როგორიცაა საექსპორტო პოტენციალი, კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობა, ადამიანისეული რესურსები და სხვ. (ბედიანაშვილი, 2019, გვ. 30). შედარებით ნაკლები ორიენტაცია კეთდება ცოდნის ეკონომიკის განვითარებაზე, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორზე.

აღსანიშნავია, რომ პოსტინდუსტრიული ეკონომიკის ძირითად რესურსს ცოდნა და ინფორმაცია წარმოადგენს, ამდენად, ცოდნის ეკონომიკის განვითარება ქვეყნის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების კუთხით დიდ მნიშვნელობას იძენს. როდესაც ვსაუბრობთ ტერიტორიული ნიშნით მცირე ქვეყანაზე, და მცირერიცხოვან ერზე, მნიშვნელოვანია, რომ გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების პროცესში არ

მოხდეს ეროვნული ეკონომიკის დეინდუსტრიალიზაცია. ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირებაში სიღრმისეულად უნდა იქნეს შესწავლილი მისი განვითარების ხელშემწყობი ყველა ასპექტი, შეიქმნას და გატარდეს შესაბამისი პოლიტიკა, რომელშიც ასახული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, ეკონომიკის ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი ინსტიტუტების ფორმირება და ქვეყნის კულტურული ფასეულობების მოდერნიზაციის ღონისძიებები. აღნიშნულის შემდეგ შესაძლებელი იქნება ცოდნის ეკონომიკის რეალური მშენებლობა (ბედიანაშვილი, 2019, გვ. 30).

ეროვნული ეკონომიკები, განურჩევლად ეკონომიკური განვითარების საფეხურისა, იყენებენ ცოდნას იმისთვის, რომ განვითარდნენ. ზოგადად, ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური განვითარების მიზნები ერთმანეთთან არის გადაჯაჭვული, შესაბამისად ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა და ცოდნაზე დაფუძნებული საზოგადოება ერთად განიხილება. ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მიხედვით ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება დაკავშირებულია, არა უბრალოდ, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვასთან, არამედ ამ ტექნოლოგიების ეფექტიანად გამოყენებასთან. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ინფორმაცია არის ცოდნის ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტი, რომელიც წარმოების ძალზედ მნიშვნელოვანი რესურსია (Cleveland, 1982). მსოფლიო ბანკი გვთავაზობს ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ყველაზე ფართოდ გამოყენებულ მოდელს, რომელშიც განსაზღვრულია სისტემის ოთხი საყრდენი. ესენია (ADB, 2007, pp. 10-21):

- განათლება კვალიფიციური სამუშაო ძალისთვის;
- მეცნიერება, ტექნოლოგია და ინოვაციები;
- საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიური (ICT) ინფრასტრუქტურა;
- პოლიტიკა და მარეგულირებელი გარემო.

განვიხილოთ თითოეული მათგანის როლი ცოდნის ეკონომიკის განვითარებაში:

განათლება კვალიფიციური სამუშაო ძალისთვის - თანამედროვე პერიოდში ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის უწყვეტი გაუმჯობესების პროცესი სულ უფრო მეტად ეყრდნობა ცოდნისა და ახალი იდეების გამოყენებას. როდესაც ვსაუბრობთ ქვეყნის

გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდაზე და მის მამოძრავებელ ძალაზე შრომა არის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ფაქტორი. ზოგადად, ნაკლებად განსწავლული, დაბალკვალიფიციური შრომითაც შეიძლება წარმატება მიაღწიოს ამა თუ იმ საწარმომ და შეიტანოს თავისი წვლილი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მატერიალურ ნაწილში, თუმცა წარმოუდგენელია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური წინსვლისთვის საჭირო ისეთი ფუნდამენტური დარგების განვითარება, რომლებიც ინოვაციურ, გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდას უწყობს ხელს. ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელი ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდის წყაროდ მხოლოდ მაღალკვალიფიციურ, ადაპტირებად მუშაკებს განიხილავს, დაბალკვალიფიციურ მუშახელზე მოთხოვნა კი სულ უფრო მეტად მცირდება.

კვალიფიციური მუშახელი სინამდვილეში უფრო მეტ ღირსებას გულისხმობს ვიდრე უბრალოდ განათლების დონე და კარგი უნარების ფლობაა. განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი:

- კომუნიკაციის უნარი, რაც გულისხმობს საკუთარი აზრის მკაფიოდ გამოხატვის შესაძლებლობას, როგორც ზეპირად, ისე არავერბალური სახით. აგრეთვე, მოსმენის, წაკითხვისა და გააზრების კარგ უნარებს;
- კრიტიკული აზროვნება და პრობლემის გადაჭრის უნარი გულისხმობს ინოვაციურობას, კრეატიულობას, რთული სიტუაციებიდან გამოსავლის პოვნას, არსებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით საუკეთესო გადაწყვეტილებების მიღებას;
- რესურსების მდგრადი გამოყენების უნარი, რაც ხელს უწყობს პროდუქტიულობის ზრდას და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას;
- თვითგანვითარების უნარი, რომელიც უმნიშვნელოვანესია ცოდნის ეკონომიკის განვითარებისთვის. იგულისხმება დისციპლინის, პასუხისმგებლობის გრძნობის, თვითრეალიზების, კოლეგიალურობის, თვითშეგნებისა და სხვა ისეთი პიროვნული უნარების განვითარება, რომლებიც ცოდნის ეკონომიკის დანერგვა-განვითარებას შეუწყობს ხელს;

- ადამიანის უნარი, ჩაერთოს გლობალური ცნობიერების ამაღლების ხანგრძლივ და უმნიშვნელოვანეს პროცესში. აღნიშნული აფართოებს ადამიანის თვალსაწიერს და უზრუნველყოფს ისეთი უნარების ჩამოყალიბებას, როგორიცაა სოლიდარობა, პატივისცემა, არაძალადობრივი კონფლიქტის აღმოფხვრა, ურთიერთდამოკიდებულების მიმდებლობა და სხვ.

როგორც ვხედავთ, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის განვითარებისთვის აუცილებელი განათლებული სამუშაო ძალა გულისხმობს არა უბრალოდ რომელიმე დარგში გათვითცნობიერებულ და დასპეციალიზებულ ადამიანებს, არამედ მათ სწორად ჩამოყალიბებულ მსოფლმხედველობასა და პიროვნულ უნარებს.

მეცნიერება, ტექნოლოგია და ინოვაციები - ყოველ ქვეყანას აქვს ეროვნული ინოვაციების სისტემა, რომელიც უფრო დეტალურ ინფორმაციას გვაწვდის ინოვაციების კუთხით ქვეყნის პოტენციალის შესახებ. ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელში თითოეული დასაქმებული მოწოდებულია რომ არა უბრალოდ შეასრულოს თავისი სამუშაო, არამედ მუდმივად ეძიოს ახალი, უკეთესი მომავლის განვითარებისთვის საჭირო ინოვაციური მომსახურება, ტექნოლოგიები თუ სხვა საშუალებები, რაც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდას შეუწყობს ხელს.

საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის (ICT) განვითარება ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკისა და საზოგადოებისკენ სვლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. KBE-ის მრავალი მახასიათებელი ჩამოყალიბდა და განვითარდა ICT-ის სწრაფი განვითარებისა და მზარდი გამოყენების შედეგად, რადგან ეს უკანასკნელი ხელს უწყობს ადგილობრივი და უცხოური ცოდნის გლობალურ დონეზე აღმოჩენას, შეძენას, შენახვასა და ეფექტიან გამოყენებას. ცოდნაზე დაფუძნებული განვითარება (KBD) ეყრდნობა ეფექტიანი ქსელების, ურთიერთკავშირების გავრცელებას ქვეყანაში და ასტიმულირებს ქვეყნის გრძელვადიან სოციალურ-ეკონომიკურ კეთილდღეობას;

პოლიტიკა და მარეგულირებელი გარემო - ყოველი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში დიდი ადგილი უჭირავს მარეგულირებელ გარემოს და რეგულაციების შინაარსს. მარეგულირებელი გარემო არის გადასახადების, წესებისა და კანონების

ერთობლიობა კომპანიებისა და მომხმარებლებისთვის სამართლიანი და ეფექტიანი ბაზრის უზრუნველსაყოფად. ეს შეზღუდვები შექმნილია სამთავრობო უწყებების მიერ, ეკონომიკის სხვადასხვა საკითხების საზედამხედველოდ. მთავარი კი ისაა, რომ შეზღუდვათა ნაკრები იყოს სამართლიანი და კონკრეტული ქვეყნის განვითარების ხელშეწყობისკენ მიმართული.

ამრიგად, საქართველოს, როგორც განვითარებადი, მომხმარებლური ხასიათის ეკონომიკის მქონე ქვეყნის მთავარ ამოცანას ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის დანერგვა და კონკურენტუნარიანობის ზრდის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა გულისხმობს ცოდნის, როგორც ძირითადი ინსტრუმენტის გამოყენებას ქვეყნისთვის ახალი ეკონომიკური სარგებლის მისაღებად ან უკვე არსებულის მაქსიმიზაციისთვის, რაც ახალ შესაძლებლობებს უქმნის მას. ზოგადად, ნებისმიერი პროდუქტის შემთხვევაში, მისი გახარჯვის შედეგად მიიღება ეკონომიკური სარგებელი. ცოდნა, თუ მას განვიხილავთ როგორც პროდუქტს, არის ერთადერთი, რომელიც არ იხარჯება და სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელი იზრდება არა მისი, „გახარჯვის“, არამედ დაგროვების შედეგად. ცოდნის ყველაზე მნიშვნელოვანი თვისება არის ის, რომ არ ჰგავს სხვა საზოგადოებრივ საქონელს, რომელთა გამოყენებაც ერთი პირის მიერ, უზღუდავს მასთან წვდომას დანარჩენებს. ცოდნის, როგორც პროდუქტის ღირებულების შეფასება მეტად რთულ, შეიძლება ითქვას, რომ შეუძლებელ ამოცანას წარმოადგენს, რადგან ის ორდინალური პროდუქტისგან სრულიად განსხვავდება თავისი არსით, ბუნებითა და დანიშნულებით. ცოდნის პრივატიზება ამცირებს ნაყოფიერებას, ცოდნის გაზიარება კი პირიქით, ამაღლებს მას (Gorz, 2004, p. 65). ინფორმაციულ საზოგადოებაში, რომელშიც ცოდნა ყველაზე ღირებული სიმდიდრეა, უმნიშვნელოვანესი ელემენტი დამატებული ღირებულების მიწოდებაში არის ცოდნის უნარებად გადაქცევა (Mortazavi, Bahrami, 2012, p. 282), სწორედ ამიტომ ძალიან რთულია ცოდნის ისე გამოყენება, რომ მან ეკონომიკური ზრდა და განვითარება უზრუნველყოს. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის წყაროს წარმოადგენს ე.წ. ცოდნის ინდუსტრიები რომელთა წარმატებით ფუნქციონირებაც მოითხოვს მაღალი ინტელექტუალური შესაძლებლობების მქონე ადამიანების სიმრავლეს.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოში ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის განვითარება უზრუნველყოფს ქვეყნისთვის ახალ, ინოვაციურ შესაძლებლობებს, ტექნოლოგიურ პროგრესსა და კვალიფიციური სამუშაო ძალის ზრდას, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკას განვითაროს წარმოება და შეამციროს მოხმარებაზე დამოკიდებულება. ცალკე საკითხია ის, თუ დროის რა პერიოდს მოითხოვს საქართველოს ეკონომიკის ამჟამინდელი მოდელის ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელზე ტრანსფორმირება. დღევანდელი რეალობიდან და ცოდნის ბუნებიდან გამომდინარე საკმაოდ ხანგრძლივ, გრძელვადიან პროცესს უნდა შეეჭიდოს ქვეყანა. ამ პროცესში ყველაზე დიდი როლი მთავრობის მიერ განხორციელებულ პოლიტიკასთან ერთად მოსახლეობის დამოკიდებულებას, მათი განწყობას აქვს, რადგან არ აქვს მნიშვნელობა არც მთავრობათა ცვლილებას და არც დროის ხანგრძლივობას მაშინ, როდესაც მოსახლეობას აქვს ჩაუქრობელი ჟინი - მიაღწიოს უკეთეს მომავალს, რომლის გარანტიც არა ისეთი ცვალებადი აქტივები, როგორიცაა საზღვარგარეთიდან შემოსული გრანტები და ინვესტიციები, არამედ ცოდნა და მასზე დაფუძნებული წარმოების ზრდა იქნება.

დასკვნები და რეკომენდაციები

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია ის უმნიშვნელოვანესი საკითხები, რომლებიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდის უზრუნველყოფაზე. ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის დონე მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს, როგორც მთლიანად ეკონომიკის ჯანსაღ ფუნქციონირებას, აგრეთვე ამავე ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონეს, რაც ნებისმიერი ქვეყნის მთავარ საზრუნავს წარმოადგენს.

პოსტკომუნისტური ქვეყნები იმის მიხედვით, თუ რამდენად ეფექტიანად გაატარეს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისთვის საჭირო პოლიტიკა დაიყვნენ ლიდერ და აუტსაიდერ პოსტკომუნისტურ ქვეყნებად. აუტსაიდერი ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ზრდის შემაფერხებელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბარიერს ნეკროეკონომიკა და რეტროეკონომიკა წარმოადგენს. „ნეკრო“ იგივე მკვდარი ეკონომიკა, ხოლო „რეტრო“, როგორც მოძველებული, „წარსულისკენ მიპყრობილი“ ეკონომიკა, რომელიც გულისხმობს საქონლისა და მომსახურების წარმოებას მოძველებული ტექნოლოგიებით, ხელს უშლის ქვეყნის ეკონომიკის ჯანსაღ ნაწილს ფუნქციონირებაში, რაც მათი აღმოფხვრის გარდაუვალ აუცილებლობაზე მეტყველებს.

მოცემულ სადისერტაციო ნაშრომში გამოკვეთილია საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებლური ხასიათი. აღნიშნული გაუმართლებელია ისეთი ქვეყნისთვის, რომელშიც რეალური ეკონომიკა ნაკლებად ვითარდება, რადგან შედეგად საერთაშორისო ვაჭრობაში იმპორტის წილის მნიშვნელოვან ზრდას და საგარეო სავაჭრო სალდოს დეფიციტის კიდევ უფრო გადიდებას ვიღებთ. ეს უკანასკნელი წარმოადგენს შემაფერხებელ ბარიერს მთლიანი ეკონომიკური სისტემის, მისი კონკურენტუნარიანობისა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებისთვის.

საქართველომ საბჭოთა კავშირის დაშლიდან დღემდე დაამყარა სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნებთან და ორგანიზაციებთან, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვნად შეიძლება მივიჩნიოთ ევროკავშირთან, როგორც გაერთიანებასთან, რომლის წევრობაც ქვეყნის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს და

ჩინეთთან, როგორც მსოფლიოს სიდიდით პირველი ეკონომიკის მქონე, ძლიერ, უდიდესი სავაჭრო ბაზრის მქონე ქვეყანასთან ურთიერთობების გაღრმავება.

საქართველოს დღევანდელი ეკონომიკური მდგომარეობა ცხადყოფს, რომ ისეთი პოზიტიური მოვლენებიც კი, როგორიცაა განვითარებულ ქვეყნებთან მიღწეული საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებები, შეიძლება იქცეს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებლად, თუკი მათი გამოყენება მოხდება არასწორი მიმართულებით, როგორც ეს საქართველოს შემთხვევაში გაზრდილი მოთხოვნით, და არა წარმოების სტიმულირებით მოხდა.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ სხვა ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდასთან შედარებული განვითარებადი ქვეყნების მაღალი ეკონომიკური ზრდა მხოლოდ მაშინ არის რეალური, როდესაც გათვალისწინებულია „მკვეთრი ზრდის ეფექტი“ და მისი გამორიცხვის შედეგად მიღებული ცვლილებები. განვითარებად ქვეყნებში ეკონომიკური ზრდა ხშირ შემთხვევაში „თვალისმომჭრელად“ მაღალია და იქმნება იმის ილუზია თითქოს ამ უკანასკნელთა ეკონომიკური ზრდა რეალურად აღემატება უფრო დიდი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდებს.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთიდან შემოსული ფულადი სახსრების, კერძოდ კი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ისეთი სექტორების განვითარებისკენ მიმართვა, რომლებსაც შეუძლიათ უზრუნველყონ ქვეყნის გრძელვადიანი, მდგრადი ეკონომიკური ზრდა. საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე ხელსაყრელი სექტორებია: ენერგეტიკული რესურსების ტრანსპორტირება, სოფლის მეურნეობა, კვების მრეწველობა, ტურიზმი და ჰიდროენერგეტიკა. სამწუხაროდ, აღნიშნული სექტორების განვითარებისკენ დაფინანსება ნაკლებად არის მიმართული, თუმცა საქართველოს ეკონომიკა მიმდინარე საუკუნის მესამე ათასწლეულის დასაწყისიდან მაღალი ტემპით ვითარდება. მიუხედავად ამისა, ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ნაკლებად აღინიშნება, რაც ადასტურებს, რომ მნიშვნელოვანია არა უბრალოდ ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა, არამედ მიზეზები, რომლებიც აღნიშნული ზრდას განაპირობებს.

ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდის უმნიშვნელოვანეს ბერკეტს წარმოადგენს. ასეთ ქვეყნებს, მათ შორის საქართველოსაც აქვს უნიკალური შესაძლებლობა გამოიყენონ ეს უპირატესობა და გახდნენ სხვადასხვა ქვეყნის დამაკავშირებელი ხიდი ვაჭრობასა, თუ სხვა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო პროექტების განხორციელებაში. თუ ვისაუბრებთ საქართველოზე, გეოპოლიტიკური კუთხით მისი როლი უმნიშვნელოვანესია მთელი ცენტრალური კავკასიის მასშტაბით. შესაბამისად, საქართველო წარმოადგენს ცენტრალური კავკასიის ქვეყნების „სატრანსპორტო დერეფანს“ და „ენერგეტიკულ ხიდს“, რაც ქვეყნის არა მხოლოდ რეგიონული არამედ, საერთაშორისო ეკონომიკური მნიშვნელობის განმსაზღვრელია. მიმდინარე პერიოდის დღის წესრიგში დგას საქართველოს, როგორც „შუა დერეფნის“ გააქტიურების საკითხი, რაც მომავალში ქვეყნის რეალური ეკონომიკური წინსვლისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდის ოპტიმისტურ განწყობას კიდევ უფრო განამტკიცებს.

სადისერტაციო ნაშრომში, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემებით მთლიანი სამამულო პროდუქტის დინამიკისა და ამავე მაჩვენებლის სამომავლო პროგნოზებზე დაყრდნობით, გამოვლინდა რომ ბალტიისპირეთის და სხვა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები გვევლინებიან ე.წ. ლიდერ ქვეყნებად, რომელთათვისაც ხსენებული მაჩვენებლები წლების განმავლობაში მკვეთრად იზრდება, ხოლო ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონის ე.წ. აუტსაიდერი ქვეყნების შემთხვევაში ზრდა გაცილებით ნელი ტემპით მიმდინარეობს.

წინამდებარე ნაშრომში ჩვენ მიერ შემუშავებული და განსაზღვრული ხუთი პერიოდის მიხედვით (გვიჩვენებს თითოეული პოსტკომუნისტური ქვეყნის მოსახლეობის ეკონომიკური კეთილდღეობის ცვლილებას საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 21-ე საუკუნის მესამე ათწლეულის მიწურულამდე) და მთლიანი სამამულო პროდუქტის საშუალო მნიშვნელობების გამოყენებით ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ პოსტკომუნისტური ქვეყნებიდან ლიდერობენ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები, ხოლო ჩამორჩებიან, როგორც ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მქონე ქვეყნები და ბელარუსი, ასევე სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სხვა ქვეყნები.

მსყიდველობითი უნარის პარიტეტით, მოსახლეობის ერთ სულზე საქართველოს მთლიანი სამამულო პროდუქტის ანალიზმა საბჭოთა კავშირის დამლიდან დღემდე გვიჩვენა, რომ ეს მაჩვენებელი ხსენებული პერიოდის განმავლობაში მუდმივად იზრდება. აღნიშნული ზრდა ქმნის საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის აღმავალ „კიბეს“. საბოლოო ფაქტობრივ მონაცემებსა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგნოზებზე დაყრდნობით მიმდინარე საუკუნის მესამე ათწლეულის მიწურულს საქართველოს მთლიანი სამამულო პროდუქტი მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით მოსახლეობის ერთ სულზე გადააჭარბებს ყველა პოსტკომუნისტური ქვეყნის მაჩვენებლებს, გარდა - რუსეთის, ყაზახეთის და ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა. მოცემული შედეგები ამყარებს საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ზრდის თაობაზე წარმოქმნილ ოპტიმისტურ განწყობას.

მოცემულ სადისერტაციო ნაშრომში წინა პლანზეა წამოწეული აგრეთვე ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების, როგორც ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორის მნიშვნელობა. განვითარებულ ქვეყნებში დედაქალაქისა და რეგიონის განვითარების უთანაბრობა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ფონის დამამძიმებელი იშვიათად შეიძლება გახდეს, რადგან ქვეყნებს მაღალი ეკონომიკური მაჩვენებლებით აქვთ უამრავი რესურსი იმისთვის, რომ დათრგუნონ აღნიშნული უთანაბრობისგან გამოწვეული მოსალოდნელი უარყოფითი შედეგები. რაც შეეხება, განვითარებად ქვეყნებს, დედაქალაქსა და რეგიონს შორის მაღალი არათანაზომიერი განვითარების შემთხვევაში, თითქმის შეუძლებელია იმ უარყოფითი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების თავიდან აცილება, რაც აღნიშნულ სხვაობას მემკვიდრეობად მოჰყვება.

ქვეყნის თანაზომიერი განვითარება განაპირობებს ამავე ქვეყნის ტერიტორიაზე მოსახლეობის დაბალანსებულ განაწილებას, რაც ძირითადად განვითარებული ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი. მეტი თვალსაჩინოებისთვის, წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში გამოკვლეულია 15 პოსტკომუნისტური და 27 ევროკავშირის წევრი ქვეყნის დედაქალაქის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში ბოლო წლების მონაცემებით. კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ დედაქალაქებში მთლიანი

მოსახლეობის ყველაზე დიდი პროცენტული წილი თავმოყრილია პოსტსაბჭოთა ხუთეულში, კერძოდ, სომხეთში, საქართველოში, აზერბაიჯანში, ლატვიასა და ესტონეთში, რადგან ამ ქვეყნებში დიდია სხვაობა დედაქალაქისა და რეგიონის განვითარების დონეებს შორის, რაც შეეხება დედაქალაქში მოსახლეობის კონცენტრაციის ყველაზე მცირე პროცენტული მაჩვენებლების მქონე ქვეყნებს, აღნიშნულ ხუთეულს ევროკავშირის წევრი შემდეგი განვითარებული ქვეყნები იკავებენ: გერმანია, საფრანგეთი, იტალია, მალტა და კვიპროსი.

ქვეყნის დაბალანსებული განვითარების როლი მისი კონკურენტუნარიანობის ზრდაში საკმაოდ დიდია, სწორედ ამიტომ ნაშრომში, ქვეყნის თანაზომიერი განვითარების უფრო სრულყოფილი ეკონომიკური ანალიზისთვის, შემუშავებულია ტერიტორიულ ჭრილში გაანგარიშებული მთლიანი სამამულო პროდუქტისა და მოსახლეობის რაოდენობის გამოყენებით, ქვეყნის ეკონომიკის თანაზომიერი განვითარების შეფასების ინდიკატორები, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელია ქვეყნის შიგნით არსებული ნებისმიერი ორი ტერიტორიული ერთეულის ეკონომიკური განვითარების დონის ერთმანეთთან შედარება. აღნიშნული ინდიკატორები ნაშრომში გამოყენებულია, როგორც საქართველოს აგრეთვე მსოფლიოს სხვა ქვეყნების თანაზომიერი განვითარების შესაფასებლად.

აუცილებელია აღინიშნოს ჩვენი კვლევის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი შედეგი. თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ქვეყნებიდან, გამოიკვეთა ორი გამორჩეულად თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მქონე ქვეყანა, გერმანია და კანადა, რომელთათვისაც თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების ოთხივე კოეფიციენტის მნიშვნელობა თითქმის ნულის ტოლია, რაც იმას ნიშნავს, რომ დისბალანსი რეგიონისა და დედაქალაქის ეკონომიკურ განვითარებას შორის თითქმის არ არსებობს და მათი ეკონომიკური განვითარება ერთმანეთის ტოლია, ანუ თანაზომიერია. თუმცა, გერმანია თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დონით კანადასაც უსწრებს და მსოფლიოში ანალოგი არ ჰყავს. იგი ჩვენი კვლევის კუთხით იდეალური ქვეყანაა და წარმოადგენს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების მსოფლიო ეტალონს.

თანაზომიერი განვითარების ჩვენ მიერ შემუშავებული კოეფიციენტები ნაშრომში გამოყენებულ იქნა საქართველოს დედაქალაქისა და რეგიონების განვითარების დონეებს შორის არსებული სხვაობის განსასაზღვრად. შედეგებმა ცხადყო, რომ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება არათანაზომიერია და მისი დედაქალაქის ეკონომიკური განვითარების დონე არა მხოლოდ აღემატება რეგიონების განვითარების დონეს, არამედ ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ განვითარების დონესაც აჭარბებს. ეს ფაქტი კიდევ უფრო ასტიმულირებს რეგიონის მოსახლეობის შემცირების ხარჯზე დედაქალაქის მოსახლეობის რიცხოვნობისა და დემოგრაფიული დისბალანსის ზრდას.

ნაშრომში აგრეთვე გამოვლენილია საქართველოს რეგიონების განვითარების დონეებს შორის არსებული განსხვავებები, რომლისთვისაც ასევე გამოყენებულ იქნა თანაზომიერი განვითარების ჩვენ მიერ შემუშავებული კოეფიციენტები. შედეგებმა აჩვენა რომ უპირატესობა თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კუთხით სხვა რეგიონებთან შედარებით აქვთ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკას, მცხეთა-მთიანეთსა და სამცხე-ჯავახეთს, რაც ძირითადად გამოწვეულია ამ რეგიონებში მოსახლეობის მაღალი კონცენტრაციით და ეკონომიკური აქტიურობის შედარებით მაღალი დონით.

ამრიგად, იმისათვის რომ პოსტკომუნისტურმა, განსაკუთრებით კი აუტსაიდერმა ქვეყნებმა მიაღწიონ ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის მაღალ დონეს, ამ ქვეყნებში უნდა განხორციელდეს დღეისათვის არსებული მდგომარეობის შესაბამისი თანმიმდევრული და მიზანმიმართული სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკა. რაც შეეხება რეკომენდაციებს, რომლებიც პოსტკომუნისტური ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის ზრდას შეუწყობს ხელს, მოცემულ ნაშრომში განხილული საკითხებიდან გამომდინარე, ამგვარ რეკომენდაციებს წარმოადგენს შემდეგი:

- ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის განვითარება - უზრუნველყოფს ქვეყნისთვის ახალ, ინოვაციურ შესაძლებლობებს, ტექნოლოგიურ პროგრესსა და კვალიფიციური სამუშაო ძალის ზრდას, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკას განავითაროს წარმოება და შეამციროს მოხმარებაზე დამოკიდებულება;

- ნეკროეკონომიკის ტყვეობიდან თავის დაღწევა - ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის აუცილებელია ეკონომიკის ჯანსაღად ფუნქციონირება, რასაც ნეკროეკონომიკა ეწინააღმდეგება. მის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია კერძო ინვესტიციების ხარჯზე შექმნილი კერძო სექტორის განვითარებისა და ქვეყანაში ახალი ინვესტიციების მოზიდვის ხელშეწყობა;
- რეტროეკონომიკის მინიმიზაცია, რისთვისაც უპირველეს ამოცანას ე.წ. „ტექნოლოგიური ხაფანგიდან“ თავის დაღწევა წარმოადგენს, რაც გულისხმობს გარკვეული ფირმების არჩევანს დაბალეფექტიან ტექნოლოგიურ წარმოებაზე. აქცენტი უნდა გაკეთდეს მაღალტექნოლოგიური წარმოების დანერგვა-განვითარებაზე, აღნიშნულის განხორციელებაში კი მთავრობის როლი გადამწყვეტია;
- წარმოების ზრდის ხელშეწყობა - საქართველოს ეკონომიკის მომხმარებლური ხასიათიდან გამომდინარე სამომხმარებლო კალათაში შემავალი საქონლისა და მომსახურების დიდი ნაწილი იმპორტულია, რაც ეკონომიკის განვითარებას აფერხებს. კონკურენტუნარიანობის მაღალი დონისა და ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად საჭიროა განვითარდეს წარმოება. წარმოების განვითარების საწინდარია სხვადასხვა სექტორისა და დარგის გამოცოცხლება, რაც ქმნის ახალ შესაძლებლობებს სამუშაოს მაძიებლებისთვის. ამ პროცესში უმნიშვნელოვანესია წარმოების განვითარებისკენ გადადგმული სწორი ნაბიჯები, როგორც ტექნოლოგიური წინსვლისა და ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარების კუთხით, ისე იმ ადამიანთა კვალიფიციური მზაობა, რომლებმაც უნდა შეძლონ მაღალტექნოლოგიური წარმოების ამოქმედება.

ქვეყნის არათანაზომიერი განვითარება - ქვეყნის დედაქალაქისა და რეგიონების განვითარების დონეებს შორის მნიშვნელოვანი დისბალანსი სხვა მრავალ სოციალურ-ეკონომიკურ და კულტურულ ფაქტორთან ერთად იწვევს მოსახლეობის დედაქალაქში თავმოყრას, სოფლების დეპოპულაციასა, უმუშევრობის ზრდას, რაც საბოლოოდ ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლას აფერხებს. ქვეყნის თანაზომიერი განვითარება კი გულისხმობს მოსახლეობის ბუნებრივ გადანაწილებას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, განვითარებულ

რეგიონებს, სტაბილურ დასაქმებასა და წარმოებას, სოფლის მეურნეობის განვითარებას, მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდასა და სხვა მრავალი ისეთ ფაქტორის განვითარებას, რომელიც ცალსახად დადებითად აისახება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე. ჩვენ მიერ შემუშავებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების კოეფიციენტები, წარმოადგენს ქვეყნის შიგნით არსებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების საზომს და ჩვენ მიერ შემუშავებული თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დიაპაზონები განსაზღვრავს ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების სტატუსს. ეს ყოველივე სავარაუდოდ გახდება მოტივატორი განვითარებული, თუ განვითარებადი ქვეყნების ეკონომისტებისთვის, შეიმუშაონ თითოეული კოეფიციენტის საკუთარ ქვეყანაზე მორგებული იმგვარი მექანიზმები, რომლებიც გამოიწვევს ამ კოეფიციენტების ნულთან დაახლოებას და ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების დონის ამაღლებას. ამისათვის გერმანული გამოცდილების სიღრმისეული შესწავლა იქნება აუცილებელი.

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი რეკომენდაციები მდგრადი, გრძელვადიან ეკონომიკური ზრდისა და კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფისკენ არის მიმართული, აქედან გამომდინარე მათი შესრულების პროცესი იქნება საკმაოდ რთული, ხანგრძლივი და შრომატევადი პროცესი, რომელშიც უნდა გაერთიანდეს როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო სექტორი და მთლიანად ქვეყნის მოსახლეობა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ბარათაშვილი ე., გეჩბაია ბ., ღლონტი ვ., 2012. *საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობა: თანამედროვე გამოწვევები*. თბილისი, „უნივერსალი“, 205 გვ., <https://www.bpa.ge/book/book34.pdf>.
- ბარათაშვილი ე., ყურაშვილი გ., მახარაშვილი ი., 2018. „კონკურენტუნარიანი მენეჯმენტი ქართული მეღვინეობის კლასტერის ჩამოყალიბებაში“. *მე-3 საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“*. საკონფერენციო სტატიების კრებული. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 51-53, https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/konference.pdf.
- ბედიანაშვილი გ., 2018. *კროს-კულტურული ურთიერთობები საერთაშორისო ბიზნესში*. თბილისი, „ივერიონი“, 204 გვ.
- ბედიანაშვილი გ., 2019. „ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის განვითარების პოლიტიკა ქვეყნის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების კონტექსტით“. *II ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია „ეკონომიკური პოლიტიკა: ეკონომიკისა და პოლიტიკის ურთიერთქმედების თანამედროვე გამოწვევები“*. ბათუმი, გლობალიზაცია და ბიზნესი, გვ. 29-31, https://www.researchgate.net/publication/336614256_tsodnaze_dapudznebuli_ekonomikis_ganvitarebis_politika_kveqnis_globaluri_konkurentunarianobis_amaghlebis_kontekstit#fullTextFileContent.
- ბედიანაშვილი გ., 2020. *კულტურა როგორც ინსტიტუტი ეკონომიკასა და ბიზნესში: მაკროეკონომიკური სისტემური მიდგომა*. თბილისი, „უნივერსალი“, 225 გვ.
- ბეშკენაძე ზ., 2017. *ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზები*. ქუთაისი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 14 გვ., <https://ejournals.atsu.ge/BLSS2017/eJournal/Papers/BeshkenadzeZviadi.pdf>.
- ბახტაძე ლ., ვეშაპიძე შ., ზუბიაშვილი თ., 2021. *გეოეკონომიკა*. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 308 გვ.

გაგნიძე ი., 2012. *ქვეყნების კონკურენტუნარიანობა და კლასტერები: ისტორია და თანამედროვეობა*. თბილისი, „უნივერსალი“, 204 გვ.,

<https://dspace.tsu.ge/xmlui/bitstream/handle/123456789/1371/%E1%83%A5%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%A7%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%90%20%E1%83%93%E1%83%90%20%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%20-%20%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%90%20%E1%83%93%E1%83%90%20%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%90.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

გელაშვილი მ., 2017. „ცოდნის ეკონომიკა, როგორც ინოვაციური განვითარების ფაქტორი“.

პროფესორ გიორგი წერეთლის დაბადებიდან 65-ე წლისთავისათვის მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული „ეკონომიკური განვითარების სტრუქტურული და ინოვაციური პრობლემები“. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, <https://conferenceconomics.tsu.ge/?mcat=0&cat=arq&leng=ge&adgi=554&title=%E1%83%A%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90,%20%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%AA%20%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%20%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98>>.

გველესიანი რ., გოგორიშვილი ი., 2012. *ეკონომიკური პოლიტიკა. წიგნი I*. თბილისი, „უნივერსალი“, 306 გვ.

გოგიაშვილი შ., 2009. *კონკურენციის ეკონომიკური პოლიტიკა და საკანონმდებლო პრაქტიკა საქართველოში*. თბილისი, „ინოვაცია“, 111 გვ.

ელიზბარაშვილი გ., 2024ა. „პოსტკომუნისტური საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობის ‘კიბე’.“ *ეკონომიკა და ბიზნესი*, № 3, გვ. 42-53, <https://eb.tsu.ge/doc/journal%202024_3.pdf>.

ელიზბარაშვილი გ., 2024ბ. „რეგიონალური ეკონომიკური განვითარების ემპირიული შეფასება საქართველოს მაგალითზე“. *საქართველოს ეკონომისტთა VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია „მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება: საქართველოს ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები“*. საკონფერენციო სტატიების კრებული. ქუთაისი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გვ. 294-300,

<[https://cdn.atsu.edu.ge/files/docs2024/VI%20%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%AA%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%AE%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%90%20%E1%83%99%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%2C%20%E1%83%A5%E1%83%A3%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98%20\(%E1%83%90%E1%83%AC%E1%83%A1%E1%83%A3\)%2C%202024%20\(2\).pdf](https://cdn.atsu.edu.ge/files/docs2024/VI%20%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%AA%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%AE%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%90%20%E1%83%99%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%2C%20%E1%83%A5%E1%83%A3%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98%20(%E1%83%90%E1%83%AC%E1%83%A1%E1%83%A3)%2C%202024%20(2).pdf)>.

ელიზბარაშვილი გ., 2024გ. „საქართველოს თანაზომიერი განვითარების არსისა და მისი შეფასების ინდიკატორების შესახებ“. *ეკონომისტი*, № 2, გვ. 139-151, <<https://ekonomisti.tsu.ge/doc/ekonom2024%202.pdf>>.

ელიზბარაშვილი გ., 2024დ. „საქართველოს სამომხმარებლო კალათა და სამწუხარო რეალობა“. *ეკონომისტი*, № 3, გვ. 122-128, <<https://ekonomisti.tsu.ge/doc/ekon.pdf>>.

- ერქომაიშვილი გ., 2019. *რაციონალური ეკონომიკური პოლიტიკა: ბიზნესმეწარმეობიდან სოციალური მეწარმეობისკენ მამოძრავებელი ძალა*. თბილისი, „უნივერსალი“, 169 გვ.
- ერქომაიშვილი გ., 2024. *საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიები*. თბილისი, „უნივერსალი“, 22 გვ.
- თოქმაზიშვილი მ., 2018. „საქართველოზე გამავალი სატრანსპორტო დერეფნით ტვირთების გადაზიდვის ახალი გამოწვევები“. *მე-3 საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“*. საკონფერენციო სტატიების კრებული. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 165-171, https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/konference.pdf.
- ისმაილოვი ე., პაპავა ვ., 2007. *ცენტრალური კავკასია: გეოპოლიტიკური ეკონომიკის ნარკვევები*. თბილისი, „დიოგენე“, 224 გვ.
- მექვაბიშვილი ე., 2018. *გლობალიზაციის ეპოქის ფინანსური კრიზისები და საქართველოს ეკონომიკა*. თბილისი, „ინტელექტი“, 287 გვ.
- პაპავა ვ., 1995. *საქართველო საბაზრო ეკონომიკის გზაზე*. თბილისი, „მეცნიერება“, 203 გვ.
- პაპავა ვ., 2010ა. *ნეკროეკონომიკის ზომბირება (გლობალური ფინანსური ეკონომიკური კრიზისის გავლენა შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნებზე)*. თბილისი, პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 146 გვ.
- პაპავა ვ., 2010ბ. „გლობალური ფინანსური კრიზისი და ნეკროეკონომიკის ზომბირების საფრთხე (თეორიული ასპექტები)“. *საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის შრომები*, ტომი 8, თბილისი, „სიახლე“, გვ. 37-38.
- პაპავა ვ., 2013. „მთავრობას ერთიანი გააზრებული ხედვა ჯერ არ წარმოუდგენია“. *საქართველოს ახალი ამბების სააგენტო*, 12 აპრილი, <https://ghn.ge/news/86773-lado-papava-mtavrobas-ertiani-gaazrebuli-khedva-jer-ar-tsarmoudgenia>.
- პაპავა ვ., 2014. „მკვეთრი ზრდის ეფექტი და პოსტკრიზისული ეკონომიკური ზრდა (პოსტსაბჭოთა ქვეყნების მაგალითზე)“. *ეკონომიკა და საბანკო საქმე*, ტომი 2, No. 1, გვ. 30-39,

https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/247410/1/Ekonomika_Da_Sabanko_Saqme_2014_N1.pdf>.

პაპავა ვ. 2017. „რეტროეკონომიკა და გაკოტრება“. პროფესორ გიორგი წერეთლის დაბადებიდან 65-ე წლისთავისათვის მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული „ეკონომიკური განვითარების სტრუქტურული და ინოვაციური პრობლემები“. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, <<http://conferenceconomics.tsu.ge/?mcat=1&cat=pers&leng=ge&adgi=201&title=%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90%20%E1%83%93%E1%83%90%20%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90>>.

პაპავა ვ. 2018. დამწვევი და ჩამორჩენილი ზრდა – ევროკავშირის პოსტკომუნისტური ქვეყნების გამოცდილება და საქართველო. ექსპერტის აზრი, № 99. თბილისი, საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი.

პაპავა ვ., 2020. არატრადიციული ეკონომიკის: მეთოდოლოგია და მეთოდოლოგია. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 420 გვ.

პაპავა ვ., სილაგაძე ა., 2019. „ერთი საკვანძო ეკონომიკური ტერმინის – „Gross Domestic Product“-ის ქართული შესატყვისის შესახებ“. *ეკონომიკა და ბიზნესი*, № 1, გვ. 180-182.

საქართველოს მთავრობა, 2020. *საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - „საქართველო 2020“*. თბილისი, საქართველოს მთავრობა, 110 გვ., <https://www.gov.ge/files/382_42949_233871_400-1.pdf>.

საქსტატი, 2023ა. „მოსახლეობის საშუალო წლიური რიცხოვნობა თვითმმართველი ერთეულების მიხედვით“. *საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური*, <<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/41/mosakhleoba>>.

- საქსტატი, 2023ბ. „ტერიტორიული ერთეულების მიერ შექმნილი მთლიანი შიდა პროდუქტი ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით“. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, <<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp>>.
- საქსტატი, 2024ა. „რეალური მშპ-ის ზრდა, პროცენტი“. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, <<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp>>.
- საქსტატი, 2024ბ. „სამომხმარებლო კალათის წონები“. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, <<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/26/samomkhmareblo-fasebis-indeksi-inflatsia>>.
- საქსტატი, 2024გ. „სამომხმარებლო კალათის წონები COICOP-ის ჯგუფებისა და პროდუქტების წარმომავლობის მიხედვით“. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.
- საქსტატი, 2024დ. „საქონლითა და მომსახურებით საგარეო ვაჭრობა“. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, <<https://ex-trade.geostat.ge/ka>>.
- სემგს, 2017. „საქართველოსა და ჩინეთს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულება გაფორმდა“. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 13 მაისი, <<https://www.economy.ge/?page=news&nw=180&s=sagartvelosa-dachinets-shoris-tavisufali-vachrobis-shesaxe-xelshekruleba-gaformdeba>>.
- სემგს, 2019. განახლებადი ენერგიის ეროვნული სამოქმედო გეგმა. თბილისი, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 86 გვ., <https://www.economy.ge/uploads/files/2017/energy/samoqmedo_gegma/ganakhlebadi_energis_erovnuli_samoqmedo_gegma_2020.pdf>.
- სემგს, უთარილა. „ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA)“. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, <<https://www.economy.ge/index.php?page=economy&s=7>>.

სემგს, უთარილოხ. „მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა“. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, <<http://www.economy.ge/?page=services&s=72>>.

სიხარულიძე დ., ჭარაია ვ., 2018. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები: თეორია და საქართველოს გამოცდილება. თბილისი, „უნივერსალი“, 200 გვ.

ტყემელაშვილი გ., კილაძე თ., 2017. „საქართველოს სატრანზიტო პოტენციალის გამოყენების შესაძლებლობები“. პროფესორ გიორგი წერეთლის დაბადებიდან 65-ე წლისთავისათვის მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული „ეკონომიკური განვითარების სტრუქტურული და ინოვაციური პრობლემები“. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა,

<<https://conferenceconomics.tsu.ge/?mcat=1&cat=pers&leng=ge&adgi=1774&title=%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%96%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%20%E1%83%9E%E1%83%9D%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A7%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98>>.

ფეტელავა ს., 2008. „კონკურენციის თეორიის ევოლუცია და ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში“. დისერტაცია ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, 326 გვ, <<https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/162969/1/Disertacia.pdf>>.

ჩიხლაძე ნ., 2021. რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები. ქუთაისი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 192 გვ.

- ჭავჭავაძე ი., 1956. *თხზულებათა კრებული 10 ტომად*. რედ. ინგოროყვა პ., ტ. VII, თბილისი, „სახელგამი“, 515 გვ.
- ჭითანავა ნ., 2018. *საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები და სტრატეგია*. თბილისი, „ივერიონი“, 376 გვ.
- ხადური ნ., 2002. *მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების თავისებურებანი პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის პირობებში (საქართველოს მაგალითზე)*. ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია. თბილისი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, 243 გვ.
- ხარაიშვილი ე., 2011. *კონკურენციისა და კონკურენტუნარიანობის პრობლემები საქართველოს აგროსასურსათო სექტორში*. თბილისი, „უნივერსალი“, 196 გვ., <https://www.researchgate.net/profile/Eteri-Kharaishvili/publication/281968040_konkurentsia_da_konkurentunarianobis_problemebi_sakartvelos_agrosasursato_sektorshi/links/55ffe6ed08aec948c4f9c296/konkurentsia-da-konkurentunarianobis-problemebi-sakartvelos-agrosasursato-sektorshi.pdf>.
- ხარაიშვილი ე., გაგნიძე ი., ჩავლეიშვილი მ., ნაცვლიშვილი ი., ნაცვალაძე მ., 2014. *მიკროეკონომიკა სახელმძღვანელო*. მესამე გამოცემა. თბილისი, „უნივერსალი“, 446 გვ., <https://old.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/mikro%20teor..pdf>.
- ADB, 2007. "Moving Toward Knowledge-Based Economies: Asian Experiences." *Asian Development Bank*, September, 67 p., <<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29699/knowledge-based-economies.pdf>>.
- Aiginger K., Barenthaler-Sieber S., Vogel J., 2013. *Competitiveness Under New Perspectives*, No. 44, Vienna, "WIFO," 97 p., <<https://www.oecd.org/economy/Competitiveness-under-New-Perspectives.pdf>>.
- Atkinson R. D., Ezell S., 2015. "Principles for National Innovation Success." *The Global Innovation Index 2015: "Effective Innovation Policies for Development."* Geneva, World Intellectual Property Organization, pp. 89-96, <https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/22-globalinnovationindex-wipo_gii_2015.pdf>.

- Balcerowicz L., 1995. *Socialism, Capitalism, Transformation*. Budapest, Central European University Press, 384 p.
- Berend, I. T., 1994. "End of Century Global Transition to a Market Economy." Eleventh International Economic History Congress, Session A-3, September 12-17, München, *Südosteuropa Gesellschaft*, pp. 9-54.
- Bernanke B. C., 2006. "The Benefit of Price Stability." *Fraser*, February, <<https://fraser.stlouisfed.org/title/statements-speeches-ben-s-bernanke-453/benefits-price-stability-8923>>.
- Bini-Smaghi L., 1994. "Monetary Stability: Pre-Condition for Monetary Stability in the European Union." *Revue ECU/EURO*, No. 26, <<https://resume.uni.lu/story/monetary-stability-pre-condition-for-monetary-stability-in-the-europ>>.
- Bris A., Sorell M., Stehli S., Caballero J., Cabolis ch., 2016. "The Competitiveness Challenge" *Research and Knowledge*, January, <<https://www.imd.org/research-knowledge/articles/the-competitiveness-challenge/#>>.
- Buzzell R., 1983. "Is Vertical Integration Profitable?" *Harvard Business Review*, January, <<https://hbr.org/1983/01/is-vertical-integration-profitable>>.
- Cann O., 2016. "What is Competitiveness." *World Economic Forum*, September, <<https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/>>.
- Capelli C., Vaggi G., 2016. "Why Gross National Disposable Income Should Replace Gross National Income." *Development and Change*, Vol. 47, No. 2, March, pp. 223-239. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/dech.12225>>.
- Carson, C. S., Dziobek C., Enoch C., 2002. *Statistical Implications of Inflation Targeting : Getting the Right Numbers and Getting the Numbers Right*. Washington D.C., International Monetary Fund, 396 p., <<https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781589061323/9781589061323.xml?BookTabs=b>>.
- CEC, 1995. *Green Paper on Innovation*. Brussels, Commissin of The European Communities, 131 p., <http://aei.pitt.edu/1218/1/innovation_gp_COM_95_688.pdf>.

- Chikan A., 2008. "National and Firm Competitiveness: A General Business Model." *An International Business Journal*, Vol. 18, No. 1/2, pp. 20-28, <https://www.researchgate.net/publication/241702913_National_and_firm_competitiveness_A_general_research_model>.
- Cleveland H., 1982. "Information as a Resource." *The Futurist*, Vol. 16, No. 6, December, pp. 34-39, <<https://eric.ed.gov/?id=EJ271880>>.
- CP., n.d. "Population Statistics For Countries, Administrative Divisions, Cities, Urban Areas and Agglomerations – Interactive Maps and Charts." *City Population*, <<https://www.citypopulation.de>>.
- Croce E., Khan M. S., 2000. "Monetary Regimes and Inflation Targeting." *Finance & Development*, Vol. 37, No. 3, <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2000/09/croce.htm>>.
- Duncan C., 2018. "How Educated Employees Benefit Your Business." *DeskAlerts*, December 6, <<https://www.alert-software.com/blog/how-educated-employees-benefit-your-business>>.
- Dynan K., Sheiner L., 2018. *GDP as a Measure of Economic Well-Being*. Washington D.C., Hutchins Center on Fiscal and Monetary Policy Working Paper No. 43, 52 p., <<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/08/WP43-8.23.18.pdf>>.
- Elizbarashvili G., 2024. "On the Essence of Commensurate Development of the Country, and its Assessment Indicators." *Bulletin of The Georgian National Academy of Sciences*, Vol. 18, No. 3, pp. 181-188, <http://science.org.ge/bnas/t18-n3/29_Elizbarashvili_Economics.pdf>.
- Enright M. J., 2003. "Regional Clusters: What We Know and What We Should Know." *Advances in Spatial Science*, January, pp. 99-129, <https://www.researchgate.net/publication/284979049_Regional_Clusters_What_We_Know_and_What_We_Should_Know>.
- EP, 2023. "Exploring Migration Causes: Why People Migrate." *European Parliament*, July 1, <<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>>.
- ETHRWorld, 2023. "Importance of Employment Opportunities in Today's Global Economy, Explains Expert." *The Economic Times*, April 22,

<<https://hr.economictimes.indiatimes.com/news/industry/importance-of-employment-opportunities-in-todays-global-economy-explains-expert/99684369>>.

EU, n.d. "EU Key Indicators." *Eurostat*, <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>>.

Frey B. S., Stutzer A., 2002. "What Can Economists Learn from Happiness Research?" *Journal of Economic Literature*, Vol. 40, No. 2, June, pp. 402–435. <<https://www.jstor.org/stable/2698383>>.

Exeter J., Fries S., 1998. "The Post-Communist Transition: Patterns and Prospects." *Finance and Development*, Vol. 35, No. 3, pp. 26-30.

Galbis V., 1991. *The IMF's Statistical Systems in Context of Revision of the United Nations' A System of National Accounts*. Washington, D.C., International Monetary Fund, 629 p., <<https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557751591/9781557751591.xml>>.

Gerdesmeier D., 2011. *Price Stability : Why Is It Important for You?* Frankfurt am Main, European Central Bank, 78 p., <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/price_stability_web_2011en.pdf>.

Gorz A., 2004. *Wissen, Wert and Kapital: Zur Kritik der Wissensökonomie*. Zurich, Rotpunktverlag, 133 p.

Graf B., 2020. *Consumer Price Index Manual 2020: Concepts and Methods*. Washington D.C., International Monetary Fund, 509 p., <<https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781484354841/9781484354841.xml>>.

Hamadeh N., Rompaey C. V., Metreau E., 2023. "World Bank Group Country Classifications by Income Level for FY24." *World Bank Blogs*, June 30, <<https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-group-country-classifications-income-level-fy24>>.

Hojanazarova J., 2023. "Turkmenistan." *Asian Development Outlook*, April, pp. 85-89, <<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/863591/tkm-ado-april-2023.pdf>>.

Hoover E. M., Giarratani F., 1999. *An Introduction to Regional Economics*. West Virginia University Research Repository, 2020, 303 p., <<https://researchrepository.wvu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=rri-web-book>>.

- Howitt P., 2000. "Endogenous Growth and Cross-Country Income Differences." *American Economic Review*, Vol. 90, No. 4, pp. 829-846, <<https://fadep.org/wp-content/uploads/2016/10/D-27 ENDOGENOUS GROWTH AND CROSS-COUNTRY INCOME DIFFERENCES.pdf>>.
- Hudson E. A., 2015. *Economic Growth: How It Works and How It Transformed the World*. Wilmington, Veron Press, 611 p.
- IMF, 2024., World Economic Outlook database: April 2024. *International Monetary Fund*, <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/April/download-entire-database>>.
- IMF, n.d., *World Economic Outlook Database by Countries*. International Monetary Fund, <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/October/download-entire-database>>.
- IEF, 2023. "Armenia." *Index of Economic Freedom*, Heritage Foundation, <<https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>>.
- Jazib M., 2023. "List of Top 10 Most Educated Countries in the World 2023." *Jagran*, November 6, <<https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/list-of-most-educated-countries-in-the-world-1699008318-1>>.
- Kachniewska M., Kowalski A. M., Szczech-Pietkiewicz E., 2018. "The Competitiveness of Cities: Components, Meaning and Determinants." *Poland Competitiveness Report 2018: "The Role of Cities in Creating Competitive Advantage"*, ed. by M. A. Weresa, A. M. Kowalski. Warsaw, SGH, Warsaw School of Economics, pp. 173-191, <https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/802/Kachniewska_Kowalski_Szczech_Pietkiewicz_The_Competitiveness_of_Cities_Components_Meaning_and_Determinants.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Kaledin N., 2009. "Post-Soviet Space: Background and the Results of regionalization." *Baltic Region*, pp. 26-35, <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/25466/ssoar-balticreg-2009-1-kaledin-post-soviet_space.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-balticreg-2009-1-kaledin-post-soviet_space.pdf>.

- Karatayev M., Clarke M. L., 2014. "Current Energy Resources in Kazakhstan and the Future Potential of Renewables: A Review." *Energy Procedia*, Vol. 59, pp. 97-104. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610214017214>>.
- Kattel R., Reinert E., 2010. "Modernizing Russia: Round III. Russia and the other BRIC Countries: Forging Ahead, Catching Up or Falling Behind?" *RePEc: Research Papers in Economics*, September, <https://www.researchgate.net/publication/46473311_Modernizing_Russia_Round_III_Russia_and_the_other_BRIC_countries_forging_ahead_catching_up_or_falling_behind>.
- Kim J. Y., 2007. "Catching-up and Falling-behind in Economic Development: A Human Capital Approach." *Research Papers in Economics*, Vol. 13, No. 3, pp. 5-45.
- Kohler T., Elizbarashvili N., Meladze G., Svanadze D., Meessen H., 2017. "The Demographic Crisis in Racha, Georgia: Depopulation in the Central Caucasus Mountains." *Mountain Research and Development*, Vol. 37, Issue 4, pp. 415-424, <<https://bioone.org/journals/mountain-research-and-development/volume-37/issue-4/MRD-JOURNAL-D-17-00064.1/The-Demogeographic-Crisis-in-Racha-Georgia--Depopulation-in-the/10.1659/MRD-JOURNAL-D-17-00064.1.full>>.
- Krugman P., 1979. "Increasing Returns, Monopolistic Competition, and International Trade." *Journal of International Economics, Elsevier*, Vol. 9, No 4, pp. 469-479.
- Krugman P., 1994. "Competitiveness: A Dangerous Obsession." *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 2, pp. 28-44, <<https://www.jstor.org/stable/20045917>>.
- Krugman P. R., 1996. "Making Sense of the Competitiveness Debate." *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 12, No. 3, pp. 17-25.
- Leamer E. E., 1995. *The Heckscher-Ohlin Model in Theory and Practice*. Princeton, International Finance Section, Department of Economics, Princeton University, 60 p., <<https://ies.princeton.edu/pdf/S77.pdf>>.
- Lemieux P., 2007. *The Underground Economy Causes, Extent, Approaches*. Canada, Montreal Economic Institute Research Papers, November, 36 p. <https://www.iedm.org/files/cdr_nov07_en.pdf>.

- Lengyel I., 2007. "Economic Growth and Competitiveness of Hungarian Regions (Economic Development Strategies for Different Types of Regions)." *2nd Central European Conference in Regional Science*. Košice, Technical University of Košice, Faculty of Economics, pp. 587-608, <<http://www3.ekf.tuke.sk/cers/cers2007/PDF/Lengyel.pdf>>.
- Lerman Z., Sedik D., 2008. "The Economic Effect of Land Reform in Tajikistan." *FAO Regional Office for Europe and Central Asia Policy Studies on Rural Transition* No. 1, 68 p., <<https://www.fao.org/3/aq331e/aq331e.pdf>>.
- Leydesdorff L., 2010. "The Knowledge-Based Economy and the Triple Helix Model." *Annual Review of Informational Science and Technology*, Vol. 44, Issue 1, pp. 365-417, <<https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/aris.2010.1440440116>>.
- Livny E., 2013. Georgia's National Competitiveness. *ISSET Economist Blog*, July 01., <<https://iset-pi.ge/en/blog/518-georgias-national-competitiveness,%20ISSET%20Economist%20Blog>>.
- Luitel P., Vanpee R., 2018. *How do sovereign credit ratings help to financially develop low-developed countries?* Brussels, European Capital Markets Institute Working Paper No. 8, 46 p., <https://aei.pitt.edu/94989/1/ECMIWPNo8_Luitel%26Vanpee_sovereign_credit_ratings.pdf>.
- MAKRONOM, 2021. "Germanomics." *MAKRONOM*, <<https://makronom.de/dokumentarfilm-germanomics-wie-weiter-mit-der-sozialen-marktwirtschaft-39115>>.
- Mankiw N. G., 2010. *Macroeconomics*. 7-th Edition. New York, Worth Publishers, 641 p.
- Mankiw N. G., 2014. *Principles of Microeconomics*. 7-th Edition. Stamford, Cengage Learning, 522 p.
- MAPFRE, 2021. "Why Should Rural Depopulation Be Avoided?," *Mutual Association of Owners of Rural Properties in Spain*, January 19, <<https://www.mapfre.com/en/insights/sustainability/rural-depopulation>>.
- Marsh I. W., Tokarick S., 1994. *Competitiveness Indicators: A Theoretical and Empirical Assessment*. International Monetary Fund Working Paper/94/29, 52 p. <<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/1994/029/article-A001-en.xml>>.
- Milanovic B., 1998. *Income, Inequality and Poverty during the Transition from Planned to Market Economy*. Washington, D.C., The World Bank, 237 p.

- Muradov A., 2021. "The Importance of Natural Resources for The Azerbaijani Economy." *Journal of Economics Business and Organization Research*, Vol. 3, Issue 1, pp. 117-131, <<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1783743>>.
- Mortazavi S. H., Bahrami M., 2012. "Integrated Approach to Entrepreneurship – Knowledge Based Economy: A Conceptual Model." *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 41, pp. 281–287, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812009123?ref=cra_js_challenge&fr=RR-1>.
- Niftiyev I., 2020. "The Role of Agriculture and Agrarian Sectors in the Azerbaijan Economy: Main Trends and Dynamics since 1991." Working Paper No. 1, Baku, *Centre for Studies on European Economy, Azerbaijan State University of Economics*, August 27, 12 p., <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3681896>.
- Nunberg B., 1999. *The State After Communism: Administrative Transitions in Central and Eastern Europe*. Washington, D.C., The World Bank, 291 p.
- OECD, 2005. *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*. Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 164 p., <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5889925/OSLO-EN.PDF>>.
- OECD, n.d.a. "Gross Domestic Product – Regions." *OECD*, <[https://data-explorer.oecd.org/vis?tm=regional%20economy&pg=0&snb=65&vw=ov&df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD_REG_ECO%40DF_GDP&df\[ag\]=OECD.CFE.EDS&df\[vs\]=1.0&pd=%2C&dq=A..AUS%2BAU1%2BAU2%2BAU3%2BAU4%2BAU5%2BAU6%2BAU7%2BAU8%2BAUT%2BAT11%2BAT111%2BAT112%2BAT113%2BAT12%2BAT121%2BAT122%2BAT123%2BAT124%2BAT125%2BAT126%2BAT127%2BAT13%2BAT130%2BAT21%2BAT211%2BAT212%2BAT213%2BAT22%2BAT221%2BAT222%2BAT223%2BAT224%2BAT225%2BAT226%2BAT31%2BAT311%2BAT312%2BAT313%2BAT314%2BAT315%2BAT32%2BAT321%2BAT322%2BAT323%2BAT33%2BAT331%2BAT332%2BAT333%2BAT334%2BAT335%2BAT34%2BAT341%2BAT342..GDP..Q.USD_PPP_PS&ly\[rw\]=REF_AREA%2CTERRITORIAL_LEVEL&to\[TIME_PERIOD\]=false&lo=5&lom=LASTNPERIODS](https://data-explorer.oecd.org/vis?tm=regional%20economy&pg=0&snb=65&vw=ov&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_REG_ECO%40DF_GDP&df[ag]=OECD.CFE.EDS&df[vs]=1.0&pd=%2C&dq=A..AUS%2BAU1%2BAU2%2BAU3%2BAU4%2BAU5%2BAU6%2BAU7%2BAU8%2BAUT%2BAT11%2BAT111%2BAT112%2BAT113%2BAT12%2BAT121%2BAT122%2BAT123%2BAT124%2BAT125%2BAT126%2BAT127%2BAT13%2BAT130%2BAT21%2BAT211%2BAT212%2BAT213%2BAT22%2BAT221%2BAT222%2BAT223%2BAT224%2BAT225%2BAT226%2BAT31%2BAT311%2BAT312%2BAT313%2BAT314%2BAT315%2BAT32%2BAT321%2BAT322%2BAT323%2BAT33%2BAT331%2BAT332%2BAT333%2BAT334%2BAT335%2BAT34%2BAT341%2BAT342..GDP..Q.USD_PPP_PS&ly[rw]=REF_AREA%2CTERRITORIAL_LEVEL&to[TIME_PERIOD]=false&lo=5&lom=LASTNPERIODS)>.

- OECD n.d.b. "Reforming Kazakhstan: Progress, Challenges and Opportunities." *Organisation for Economic Co-operation and Development*, 187 p.
<<https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>>.
- OECD, n.d.c. "Regional Economy," *OECD*, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REGION_ECONOM>.
- Oner C., 2023. "Inflation: Prices on the Rise." *International Monetary Fund, Finance and Development*,
<<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation>>.
- Owings W. A., Kaplan L. S., 2019. "Education as an Investment in Human Capital." *American Public School Finance*, August, pp. 81-103.
- Paniagua A., 2013. "Farmers in Remote Rural Areas: The Worth of Permanence in the Place." *Land Use Policy*, Vol. 35, November, pp. 1-7,
<<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S026483771300080X>>.
- Papava, V., 1996. "The Georgian Economy: From 'Shock Therapy' to 'Social Promotion'." *Communist Economies & Economic Transformation*, Vol. 8, No. 2, pp. 251-267.
- Papava V., 2005. *Necroeconomics: the Political Economy of Post-communist Capitalism (Lessons from Georgia)*. New York, iUniverse, 196 p.
- Papava V., 2009. "Post-Communist Capitalism and the Modern World of Dead Economy." *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, Vol. 3, No. 2, pp. 199-203.
- Papava V., 2010a. "The Economic Challenges of the Black Sea Region: The Global Financial Crisis and Energy Sector Cooperation." *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 10, No. 3, pp. 361-371.
- Papava V. G, 2010b. "The Problem of Zombification of the Postcommunist Necroeconomy." *Problems of Economic Transition*, Vol. 53, No. 4, pp. 35-51.
- Papava V., 2014. "Economics of Post-Soviet Post-Industrialism (The Cases of Georgia and Russia)." *78th International Atlantic Economic Conference*. Savannah, GA, 12-15 October, pp. 1-14,
<[https://www.researchgate.net/publication/313845973 Economics of Post-Soviet Post-Industrialism The Cases of Georgia and Russia](https://www.researchgate.net/publication/313845973_Economics_of_Post-Soviet_Post-Industrialism_The_Cases_of_Georgia_and_Russia)>.

- Papava V. 2017a. "Retroeconomics – Global Challenge for Economic Development." *The Market Oracle*, February 9, <<http://www.marketoracle.co.uk/Article58104.html>>.
- Papava V. 2017b. "Retroeconomics – Moving from Dying to Brisk Economy." *Journal of Reviews on Global Economics*, Vol. 6, pp. 455-462.
- Papava V. 2018. "Catching Up and Catch-Up Effect: Economic Growth in Post Communist Europe (Lessons from the European Union and the Eastern Partnership States)." *European Journal of Economic Studies*, Vol. 7, No. 2, pp. 109-125.
- Papava V., Tokmazishvili M., 2008. "Necroeconomic Foundations and the Development of Business in Postrevolution Georgia." *The Caucasus and Globalization*, Vol. 1, No. 3, pp. 84-94.
- Plieninger T., Draux H., Fagerholm N., Bieling C., Burgi M., Kizos T., Kuemmerle T., Primdahl J., Verburg P. H., 2016. "The Driving Forces of Landscape Change in Europe: A Systematic Review of the Evidence." *Land Use Policy*, Vol. 57, November 30, pp. 204-214, <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264837715301769>>.
- Porter M. E., 1985. *Competitive Advantage Creating and Sustaining Superior Performance*. New York, The Free Press, 580 p. <<http://resource.1st.ir/PortalImageDb/ScientificContent/182225f9-188a-4f24-ad2a-05b1d8944668/Competitive%20Advantage.pdf>>.
- Porter M. E., 1990. The Competitive Advantages of Nations. *Harvard Business Review*, March-April, <<https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>>.
- Porter M. E., 1998. "Clusters and the New Economics of Competition." *Harvard Business Review*, March-April, <<https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition>>.
- Porter M. E., 2008. The Five Competitive Forces that Shape Strategy. *Harvard Business Review*, January, <<https://hbr.org/2008/01/the-five-competitive-forces-that-shape-strategy>>.
- Ricardo D., 2004. *The Principles of Political Economy and Taxation*. New York, Dover Publications, 320 p.
- Rocha H. O., Sternberg R., 2005. "Entrepreneurship: The Role of Clusters Theoretical Perspectives and Empirical Evidence from Germany." *Small Business Economics*, Vol. 24, pp. 267-292, <<https://riu.austral.edu.ar/bitstream/handle/123456789/245/1%20rocha.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

- Rakhmetov A., Rakhmetova M., 2022. "Integrating Sustainable Trade Principles in Uzbekistan." *Munich Personal Research Papers in Economics Archive*, January, 15, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/111941/1/MPRA_paper_111941.pdf>.
- Schneider F., Enste D., 2002. "Hiding in the Shadows : The Growth of the Underground Economy." *International Monetary Fund*, <<https://www.imf.org/en/Publications/Economic-Issues/Issues/2016/12/30/Hiding-in-the-Shadows-The-Growth-of-the-Underground-Economy-15521>>.
- Senyshyn O., Kundytskyj O., Zlydnyk M., 2020. "Concept of Product Competitiveness Management System and Principal Scientific Approaches to Its Understanding." *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Vol. 42, No. 2, pp. 157-170, <<https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/issue/view/85>>.
- Shvindina H., 2020. "Economic Competitiveness: An Overview of Multilevel Concept." In *Responsible Consumption and Production*, ed. by W. L. Filho, A. M. Azul, L. Brandli, P. G. Berlin, *Springer*, pp. 160-172.
- Siudek T., Zawajska A., 2014. "Competitiveness in the Economic Concepts, Theories and Empirical Research." *Oeconomia*, Vol. 13, No. 1, pp. 91-108, <<https://bibliotekanauki.pl/articles/37482.pdf>>.
- Smith A., 1776. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, Vol. 1*. London, Methuen & Co. 510 p., <https://oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/237/0206-01_Bk.pdf>.
- Soumaya M., Wilson J., Nixon J., 2003. "Lessons from the Specific Factors Model of International trade." *The Journal of Economic Education*, Vol. 34, No. 2, pp. 139-150.
- Statista, n.d. "Demographics." *Statista*, <<https://www.statista.com/markets/411/topic/446/demographics/#overview>>.
- Stiglitz, J. E. 1991. "Another Century of Economic Science." *The Economic Journal*, Vol. 101, pp. 134-141.
- Suranovic S., 2010. *International Trade: Theory and Policy*. "Saylor Foundation," 570 p., <<https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/19>>.

- Taylor S. P., 2017. "What is Innovation? A Study of the Definitions, Academic Models and Applicability of Innovation to an Example of Social Housing in England." *Open Journal of Social Sciences*, 5 (11). pp. 128-146, <https://insight.cumbria.ac.uk/id/eprint/3475/1/Taylor_WhatIsInnovation.pdf>.
- TE, n.d. "Forecasts - Economic Indicators." *Trading Economics*, <<https://tradingeconomics.com/countries>>.
- Veshapidze Sh., Mchedlishvili Z., 2020. "From Ilia Chavchavadze's Economic Views: Competition, Private Property and International Trade." *Ecoforum*, Vol. 9, No. 2, <<http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/issue/view/23>>.
- WB, 2023a. "Poverty and Equity Brief Europe and Central Asia – Tajikistan." *The World Bank*, <https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext_download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/current/Global_POVEQ_TJK.pdf>.
- WB, 2023b. "The World Bank in Armenia." *World Bank*, <<https://www.worldbank.org/en/country/armenia/overview>>.
- WB., n.d.a. "GDP (Current US\$) – Luxembourg." *World Bank*, <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=LU>>.
- WB, n.d.b. "GDP per capita (current US\$) - Europe & Central Asia," *World Bank, World Bank National Accounts Data and OECD National Accounts Data Files*, <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2022&locations=7E&start=1988&view=chart>>.
- WHO, n.d. "Indicator Metadata Registry Details." *World Health Organization, Global Health Observatory*, <<https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/1146>>.
- Блауг М., 1994. *Экономическая Мысль в Ретроспективе*. Москва, Дело, 627 с., <<http://www.library.fa.ru/files/Blaug.pdf>>.
- Дементьев В. Е., 2006. «Ловушка технологических заимствований и условия ее преодоления в двухсекторной модели экономики». *Экономика и математические методы*, Том 42, Вып. 4, сс. 17-32.

- Исаев А. Р., Нурмухаметов Н. Н., 2013. «Организационно-экономический механизм обеспечения конкурентоспособности предприятия (теоретический аспект)». *Вестник Казахстанско-Американского Свободного Университета*, Вып. 3, сс. 215-221, <<https://www.vestnik-kafu.info/pdf/vestnik-2013-3.pdf>>.
- Макконнелл К. Р., Брю С. Л., 1999. *Экономикс: Принципы, проблемы и политика*. Москва, «ИНФРА-М», 984 с., <<https://www.academia.edu/8940962/%D0%9A%D1%8D%D0%BC%D0%BF%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D0%A0%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D0%A1%D1%82%D1%8D%D0%BD%D0%BB%D0%B8%D0%9B%D0%91%D1%80%D1%8E%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D1%8113%D0%B5%D0%B8%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B51999>>.
- Николаев, И., 2002. «Перспективы налоговой амнистии в России». *Общество и экономика*, № 6, сс. 49-67.
- Нутербеков С., 2009. «В ромбе обстоятельств». *Газеты Казахстанская правда*, 26 января, <https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30375166&pos=3;-80#pos=3;-80>.
- Нуримбетов Р. И., 2015. «Факторы конкурентоспособности в условиях рынка». *Международный журнал экспериментального образования*, № 18, часть 3, сс. 343-347, <<https://expeducation.ru/ru/article/view?id=8137>>.
- Папова В., 2003. «Об основных причинах «затягивания» переходного периода в Грузии». В книге: *Центральная Азия и Южный Кавказ – Насущные проблемы*. Алматы, «East Point», сс. 324-339.
- Пелипася И., ред., 2010. *Национальная конкурентоспособность Беларуси: отвечая на современные вызовы*. Минск, Белпринт, 200 с., <<http://www.research.by/webroot/delivery/files/competitiveness2010r.pdf>>.
- Пилипенко И.В., 2005. *Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы*. Смоленск, 496 с.

Шульга, И. Е., 2002. «Опыт налоговой амнистии в Казахстане». Общество и экономика, № 6, сс. 68-72.

Шумпетер И., 1995. *Капитализм, Социализм и Демократия*. Москва, Экономика, 539 с.

დანართი 1

დანართებში 2 და 3 მოყვანილ ცხრილებსა და გრაფიკებში გამოიყენება შემდეგი აღნიშვნები:

- 1) GDP - ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მიმდინარე ფასებში;
- 2) CGDP - დედაქალაქის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მიმდინარე ფასებში;
- 3) RGDP - ყველა რეგიონის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მიმდინარე ფასებში;
- 4) $RGDP_i$ - ცალკეული რეგიონის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მიმდინარე ფასებში;
- 5) N - ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობა;
- 6) CN - დედაქალაქის მოსახლეობის რაოდენობა;
- 7) RN - ყველა რეგიონის მოსახლეობის რაოდენობა;
- 8) RN_i - ცალკეული რეგიონის მოსახლეობის რაოდენობა;
- 9) GDP/N - ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე;
- 10) CGDP/CN - დედაქალაქის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე;
- 11) RGDP/RN - რეგიონების მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე;
- 12) I_1 - საქართველოს ეკონომიკური თანაზომიერების ინდექსი;
- 13) I_2 - ეკონომიკური განვითარების თანაზომიერების ინდექსი;
- 14) K_{R1} - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი;
- 15) $K_{R1}(\%)$ - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტის პროცენტული მაჩვენებელი;
- 16) K_{R2} - დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტი;
- 17) $K_{R2}(\%)$ - დედაქალაქის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან რეგიონალური გადახრის კოეფიციენტის პროცენტული მაჩვენებელი;

- 18) K_{c1} - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი;
- 19) $K_{c1}(\%)$ - ქვეყნის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტის პროცენტული მაჩვენებელი;
- 20) K_{c2} - რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტი;
- 21) $K_{c2}(\%)$ - რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარებიდან დედაქალაქის გადახრის კოეფიციენტის პროცენტული მაჩვენებელი;
- 22) $CN/N(\%)$ - დედაქალაქის მოსახლეობის წილის პროცენტული მაჩვენებელი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში;
- 23) K_{xn} წარმოადგენს K_{R1} , K_{R2} , K_{c1} და K_{c2} კოეფიციენტების ზოგად აღნიშვნას;
- 24) y_i - ეტალონური ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე, მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით;
- 25) y_j -შესადარებელი ქვეყნის მთლიანი სამამულო პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე, მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით;
- 26) r_i - ეტალონური ქვეყნის ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა;
- 27) r_j - შესადარებელი ქვეყნის ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდა;
- 28) a_{ij} - მკვეთრი ზრდის ეფექტის პროპორციული გადაფარვის კოეფიციენტი;
- 29) r_{ij}^* – „ჰიპოთეზური (კორექტირებული) ეკონომიკური ზრდა“;
- 30) PPP – (Purchasing Power Parity) - მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტი.

დანართი 2

ცხრილი 1

დედაქალაქის მოსახლეობის პროცენტული წილი ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაში

№	ქვეყანა	N	CN	CN/N
1	ავსტრია	9 041 851	1 982 097	22%
2	აზერბაიჯანი	10 141 756	2 616 948	26%
3	ბელარუსი	9 228 071	1 995 471	22%
4	ბელგია	11 685 814	1 222 637	10%
5	ბულგარეთი	6 465 097	1 274 290	20%
6	გერმანია	83 797 985	3 677 472	4%
7	დანია	5 903 037	653 664	11%
8	ესპანეთი	47 778 340	3 340 176	7%
9	ესტონეთი	1 348 840	439 632	33%
10	თურქმენეთი	6 430 770	1 030 063	16%
11	ირლანდია	5 127 170	592 713	12%
12	იტალია	58 940 425	2 748 109	5%
13	კვიპროსი	1 251 488	56 848	5%
14	ლატვია	1 879 383	620 974	33%
15	ლიეტუვა	2 831 639	546 155	19%
16	ლუქსემბურგი	653 103	132 780	20%
17	მალტა	531 113	5 157	1%
18	მოლდოვა	2 538 894	532 513	21%
19	ნიდერლანდები	17 700 982	921 468	5%
20	პოლონეთი	36 821 749	1 860 281	5%
21	პორტუგალია	10 409 704	545 796	5%
22	რუმინეთი	19 047 009	1 716 961	9%
23	რუსეთი	144 236 933	13 010 112	9%
24	საბერძნეთი	10 426 919	1 002 212	10%
25	საფრანგეთი	67 971 311	2 133 111	3%
26	საქართველო	3 688 647	1 201 769	33%
27	სლოვაკეთი	5 431 752	728 370	13%
28	სლოვენია	2 111 986	293 218	14%
29	სომხეთი	2 780 469	1 086 677	39%
30	ტაჯიკეთი	9 952 787	1 201 800	12%
31	უზბეკეთი	35 648 100	2 956 384	8%
32	უკრაინა	38 000 000	2 952 301	8%
33	უნგრეთი	9 643 048	1 685 342	17%
34	ფინეთი	5 556 106	664 028	12%
35	ყაზახეთი	19 621 972	1 354 507	7%
36	ყირგიზეთი	6 974 900	1 120 827	16%
37	შვედეთი	10 486 941	984 748	9%
38	ჩეხეთის რესპუბლიკა	10 672 118	1 301 431	12%
39	ხორვატია	3 855 600	767 131	20%

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური

მაჩვენებლები 2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	1 593	3,787	1,099	0,332	5 849	10 654	4 793
2011	26 099	13 902	1 930	3,756	1,094	0,332	6 948	12 702	5 813
2012	27 897	14 483	2 502	3,729	1,092	0,332	7 481	13 267	7 531
2013	29 138	14 751	2 508	3,718	1,097	0,333	7 838	13 451	7 535
2014	31 722	15 990	2 627	3,719	1,108	0,335	8 529	14 426	7 842
2015	34 548	17 425	3 175	3,725	1,124	0,338	9 274	15 505	9 381
2016	36 553	18 939	3 505	3,728	1,139	0,342	9 806	16 632	10 259
2017	41 340	21 073	3 608	3,728	1,152	0,345	11 089	18 292	10 466
2018	45 374	23 222	4 123	3,727	1,165	0,348	12 176	19 935	11 859
2019	49 726	25 172	5 039	3,720	1,178	0,350	13 367	21 369	14 377
2020	49 789	24 927	4 380	3,723	1,194	0,353	13 374	20 881	12 393
2021	60 724	30 243	5 592	3,709	1,202	0,355	16 374	25 155	15 745
2022	72 860	36 973	6 885	3,713	1,222	0,358	19 626	30 263	19 208

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადამხრის

კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,14	0,04	-0,18	-18%	-0,55	-55%	1,22	122%
2011	0,14	0,04	-0,16	-16%	-0,54	-54%	1,19	119%
2012	0,17	0,05	0,01	1%	-0,43	-43%	0,76	76%
2013	0,17	0,05	-0,04	-4%	-0,44	-44%	0,79	79%
2014	0,16	0,05	-0,08	-8%	-0,46	-46%	0,84	84%
2015	0,18	0,05	0,01	1%	-0,39	-39%	0,65	65%
2016	0,19	0,06	0,05	5%	-0,38	-38%	0,62	62%
2017	0,17	0,05	-0,06	-6%	-0,43	-43%	0,75	75%
2018	0,18	0,05	-0,03	-3%	-0,41	-41%	0,68	68%
2019	0,20	0,06	0,08	8%	-0,33	-33%	0,49	49%
2020	0,18	0,05	-0,07	-7%	-0,41	-41%	0,68	68%
2021	0,18	0,05	-0,04	-4%	-0,37	-37%	0,60	60%
2022	0,19	0,05	-0,02	-2%	-0,37	-37%	0,58	58%

გურიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	408	3,787	1,099	0,117	5 849	10 654	3 484
2011	26 099	13 902	471	3,756	1,094	0,116	6 948	12 702	4 054
2012	27 897	14 483	537	3,729	1,092	0,115	7 481	13 267	4 656
2013	29 138	14 751	614	3,718	1,097	0,115	7 838	13 451	5 361
2014	31 722	15 990	615	3,719	1,108	0,114	8 529	14 426	5 406
2015	34 548	17 425	659	3,725	1,124	0,113	9 274	15 505	5 843
2016	36 553	18 939	706	3,728	1,139	0,112	9 806	16 632	6 310
2017	41 340	21 073	759	3,728	1,152	0,111	11 089	18 292	6 840
2018	45 374	23 222	768	3,727	1,165	0,110	12 176	19 935	6 988
2019	49 726	25 172	840	3,720	1,178	0,109	13 367	21 369	7 725
2020	49 789	24 927	799	3,723	1,194	0,108	13 374	20 881	7 424
2021	60 724	30 243	1 066	3,709	1,202	0,106	16 374	25 155	10 032
2022	72 860	36 973	1 232	3,713	1,222	0,105	19 626	30 263	11 751

ცხრილი 5

გურიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,03	0,00	-0,40	-40%	-0,67	-67%	2,06	206%
2011	0,03	0,00	-0,42	-42%	-0,68	-68%	2,13	213%
2012	0,04	0,00	-0,38	-38%	-0,65	-65%	1,85	185%
2013	0,04	0,00	-0,32	-32%	-0,60	-60%	1,51	151%
2014	0,04	0,00	-0,37	-37%	-0,63	-63%	1,67	167%
2015	0,04	0,00	-0,37	-37%	-0,62	-62%	1,65	165%
2016	0,04	0,00	-0,36	-36%	-0,62	-62%	1,64	164%
2017	0,04	0,00	-0,38	-38%	-0,63	-63%	1,67	167%
2018	0,03	0,00	-0,43	-43%	-0,65	-65%	1,85	185%
2019	0,03	0,00	-0,42	-42%	-0,64	-64%	1,77	177%
2020	0,03	0,00	-0,44	-44%	-0,64	-64%	1,81	181%
2021	0,04	0,00	-0,39	-39%	-0,60	-60%	1,51	151%
2022	0,03	0,00	-0,40	-40%	-0,61	-61%	1,58	158%

იმერეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2022 წლებში (მლნ.
კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	1 960	3,787	1,099	0,564	5 849	10 654	3 475
2011	26 099	13 902	2 242	3,756	1,094	0,555	6 948	12 702	4 040
2012	27 897	14 483	2 475	3,729	1,092	0,547	7 481	13 267	4 528
2013	29 138	14 751	2 401	3,718	1,097	0,541	7 838	13 451	4 441
2014	31 722	15 990	2 559	3,719	1,108	0,535	8 529	14 426	4 786
2015	34 548	17 425	3 287	3,725	1,124	0,527	9 274	15 505	6 234
2016	36 553	18 939	3 020	3,728	1,139	0,519	9 806	16 632	5 819
2017	41 340	21 073	3 823	3,728	1,152	0,511	11 089	18 292	7 486
2018	45 374	23 222	4 260	3,727	1,165	0,502	12 176	19 935	8 482
2019	49 726	25 172	4 285	3,720	1,178	0,492	13 367	21 369	8 707
2020	49 789	24 927	4 275	3,723	1,194	0,484	13 374	20 881	8 829
2021	60 724	30 243	5 451	3,709	1,202	0,474	16 374	25 155	11 498
2022	72 860	36 973	6 556	3,713	1,222	0,465	19 626	30 263	14 103

იმერეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,17	0,09	-0,41	-41%	-0,67	-67%	2,07	207%
2011	0,16	0,08	-0,42	-42%	-0,68	-68%	2,14	214%
2012	0,17	0,09	-0,39	-39%	-0,66	-66%	1,93	193%
2013	0,16	0,08	-0,43	-43%	-0,67	-67%	2,03	203%
2014	0,16	0,08	-0,44	-44%	-0,67	-67%	2,01	201%
2015	0,19	0,09	-0,33	-33%	-0,60	-60%	1,49	149%
2016	0,16	0,07	-0,41	-41%	-0,65	-65%	1,86	186%
2017	0,18	0,08	-0,32	-32%	-0,59	-59%	1,44	144%
2018	0,18	0,08	-0,30	-30%	-0,57	-57%	1,35	135%
2019	0,17	0,07	-0,35	-35%	-0,59	-59%	1,45	145%
2020	0,17	0,07	-0,34	-34%	-0,58	-58%	1,37	137%
2021	0,18	0,07	-0,30	-30%	-0,54	-54%	1,19	119%
2022	0,18	0,07	-0,28	-28%	-0,53	-53%	1,15	115%

კახეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	942	3,787	1,099	0,328	5 849	10 654	2 873
2011	26 099	13 902	1 132	3,756	1,094	0,325	6 948	12 702	3 484
2012	27 897	14 483	1 205	3,729	1,092	0,322	7 481	13 267	3 740
2013	29 138	14 751	1 538	3,718	1,097	0,321	7 838	13 451	4 798
2014	31 722	15 990	1 747	3,719	1,108	0,319	8 529	14 426	5 467
2015	34 548	17 425	1 731	3,725	1,124	0,318	9 274	15 505	5 440
2016	36 553	18 939	1 892	3,728	1,139	0,317	9 806	16 632	5 971
2017	41 340	21 073	2 314	3,728	1,152	0,315	11 089	18 292	7 338
2018	45 374	23 222	2 470	3,727	1,165	0,314	12 176	19 935	7 878
2019	49 726	25 172	2 644	3,720	1,178	0,311	13 367	21 369	8 493
2020	49 789	24 927	2 554	3,723	1,194	0,310	13 374	20 881	8 244
2021	60 724	30 243	3 323	3,709	1,202	0,307	16 374	25 155	10 815
2022	72 860	36 973	3 713	3,713	1,222	0,306	19 626	30 263	12 150

ცხრილი 9

კახეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის

კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,08	0,02	-0,51	-51%	-0,73	-73%	2,71	271%
2011	0,08	0,02	-0,50	-50%	-0,73	-73%	2,65	265%
2012	0,08	0,02	-0,50	-50%	-0,72	-72%	2,55	255%
2013	0,10	0,03	-0,39	-39%	-0,64	-64%	1,80	180%
2014	0,11	0,03	-0,36	-36%	-0,62	-62%	1,64	164%
2015	0,10	0,03	-0,41	-41%	-0,65	-65%	1,85	185%
2016	0,10	0,03	-0,39	-39%	-0,64	-64%	1,79	179%
2017	0,11	0,03	-0,34	-34%	-0,60	-60%	1,49	149%
2018	0,11	0,03	-0,35	-35%	-0,60	-60%	1,53	153%
2019	0,11	0,03	-0,36	-36%	-0,60	-60%	1,52	152%
2020	0,10	0,03	-0,38	-38%	-0,61	-61%	1,53	153%
2021	0,11	0,03	-0,34	-34%	-0,57	-57%	1,33	133%
2022	0,10	0,03	-0,38	-38%	-0,60	-60%	1,49	149%

მცხეთა-მთიანეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	386	3,787	1,099	0,093	5 849	10 654	4 156
2011	26 099	13 902	462	3,756	1,094	0,093	6 948	12 702	4 961
2012	27 897	14 483	598	3,729	1,092	0,093	7 481	13 267	6 400
2013	29 138	14 751	602	3,718	1,097	0,094	7 838	13 451	6 418
2014	31 722	15 990	766	3,719	1,108	0,094	8 529	14 426	8 137
2015	34 548	17 425	863	3,725	1,124	0,094	9 274	15 505	9 171
2016	36 553	18 939	790	3,728	1,139	0,094	9 806	16 632	8 402
2017	41 340	21 073	946	3,728	1,152	0,094	11 089	18 292	10 074
2018	45 374	23 222	1 090	3,727	1,165	0,094	12 176	19 935	11 626
2019	49 726	25 172	1 192	3,720	1,178	0,093	13 367	21 369	12 747
2020	49 789	24 927	1 287	3,723	1,194	0,093	13 374	20 881	13 781
2021	60 724	30 243	1 470	3,709	1,202	0,093	16 374	25 155	15 832
2022	72 860	36 973	1 819	3,713	1,222	0,093	19 626	30 263	19 602

მცხეთა-მთიანეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,03	0,00	-0,29	-29%	-0,61	-61%	1,56	156%
2011	0,03	0,00	-0,29	-29%	-0,61	-61%	1,56	156%
2012	0,04	0,00	-0,14	-14%	-0,52	-52%	1,07	107%
2013	0,04	0,00	-0,18	-18%	-0,52	-52%	1,10	110%
2014	0,05	0,00	-0,05	-5%	-0,44	-44%	0,77	77%
2015	0,05	0,00	-0,01	-1%	-0,41	-41%	0,69	69%
2016	0,04	0,00	-0,14	-14%	-0,49	-49%	0,98	98%
2017	0,04	0,00	-0,09	-9%	-0,45	-45%	0,82	82%
2018	0,05	0,00	-0,05	-5%	-0,42	-42%	0,71	71%
2019	0,05	0,00	-0,05	-5%	-0,40	-40%	0,68	68%
2020	0,05	0,00	0,03	3%	-0,34	-34%	0,52	52%
2021	0,05	0,00	-0,03	-3%	-0,37	-37%	0,59	59%
2022	0,05	0,00	0,00	0%	-0,35	-35%	0,54	54%

რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	115	3,787	1,099	0,036	5 849	10 654	3 204
2011	26 099	13 902	124	3,756	1,094	0,035	6 948	12 702	3 538
2012	27 897	14 483	143	3,729	1,092	0,034	7 481	13 267	4 207
2013	29 138	14 751	147	3,718	1,097	0,033	7 838	13 451	4 425
2014	31 722	15 990	157	3,719	1,108	0,032	8 529	14 426	4 824
2015	34 548	17 425	179	3,725	1,124	0,032	9 274	15 505	5 636
2016	36 553	18 939	182	3,728	1,139	0,031	9 806	16 632	5 846
2017	41 340	21 073	210	3,728	1,152	0,031	11 089	18 292	6 872
2018	45 374	23 222	249	3,727	1,165	0,030	12 176	19 935	8 309
2019	49 726	25 172	305	3,720	1,178	0,029	13 367	21 369	10 376
2020	49 789	24 927	296	3,723	1,194	0,029	13 374	20 881	10 278
2021	60 724	30 243	359	3,709	1,202	0,028	16 374	25 155	12 810
2022	72 860	36 973	439	3,713	1,222	0,027	19 626	30 263	16 043

რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთის თანაზომიერი ეკონომიკური

განვითარების გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,01	0,00	-0,45	-45%	-0,70	-70%	2,33	233%
2011	0,01	0,00	-0,49	-49%	-0,72	-72%	2,59	259%
2012	0,01	0,00	-0,44	-44%	-0,68	-68%	2,15	215%
2013	0,01	0,00	-0,44	-44%	-0,67	-67%	2,04	204%
2014	0,01	0,00	-0,43	-43%	-0,67	-67%	1,99	199%
2015	0,01	0,00	-0,39	-39%	-0,64	-64%	1,75	175%
2016	0,01	0,00	-0,40	-40%	-0,65	-65%	1,84	184%
2017	0,01	0,00	-0,38	-38%	-0,62	-62%	1,66	166%
2018	0,01	0,00	-0,32	-32%	-0,58	-58%	1,40	140%
2019	0,01	0,00	-0,22	-22%	-0,51	-51%	1,06	106%
2020	0,01	0,00	-0,23	-23%	-0,51	-51%	1,03	103%
2021	0,01	0,00	-0,22	-22%	-0,49	-49%	0,96	96%
2022	0,01	0,00	-0,18	-18%	-0,47	-47%	0,89	89%

სამეგრელო ზემო სვანეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	1 463	3,787	1,099	0,361	5 849	10 654	4 056
2011	26 099	13 902	1 648	3,756	1,094	0,352	6 948	12 702	4 683
2012	27 897	14 483	1 602	3,729	1,092	0,343	7 481	13 267	4 664
2013	29 138	14 751	1 919	3,718	1,097	0,337	7 838	13 451	5 687
2014	31 722	15 990	1 962	3,719	1,108	0,333	8 529	14 426	5 885
2015	34 548	17 425	2 134	3,725	1,124	0,330	9 274	15 505	6 465
2016	36 553	18 939	2 140	3,728	1,139	0,326	9 806	16 632	6 560
2017	41 340	21 073	2 376	3,728	1,152	0,322	11 089	18 292	7 367
2018	45 374	23 222	2 374	3,727	1,165	0,319	12 176	19 935	7 455
2019	49 726	25 172	2 853	3,720	1,178	0,314	13 367	21 369	9 095
2020	49 789	24 927	3 186	3,723	1,194	0,310	13 374	20 881	10 287
2021	60 724	30 243	3 461	3,709	1,202	0,305	16 374	25 155	11 355
2022	72 860	36 973	3 829	3,713	1,222	0,300	19 626	30 263	12 751

სამეგრელო ზემო სვანეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,13	0,04	-0,31	-31%	-0,62	-62%	1,63	163%
2011	0,12	0,04	-0,33	-33%	-0,63	-63%	1,71	171%
2012	0,11	0,03	-0,38	-38%	-0,65	-65%	1,84	184%
2013	0,13	0,04	-0,27	-27%	-0,58	-58%	1,37	137%
2014	0,12	0,04	-0,31	-31%	-0,59	-59%	1,45	145%
2015	0,12	0,04	-0,30	-30%	-0,58	-58%	1,40	140%
2016	0,11	0,03	-0,33	-33%	-0,61	-61%	1,54	154%
2017	0,11	0,03	-0,34	-34%	-0,60	-60%	1,48	148%
2018	0,10	0,03	-0,39	-39%	-0,63	-63%	1,67	167%
2019	0,11	0,03	-0,32	-32%	-0,57	-57%	1,35	135%
2020	0,13	0,03	-0,23	-23%	-0,51	-51%	1,03	103%
2021	0,11	0,03	-0,31	-31%	-0,55	-55%	1,22	122%
2022	0,10	0,03	-0,35	-35%	-0,58	-58%	1,37	137%

სამცხე-ჯავახეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	789	3,787	1,099	0,169	5 849	10 654	4 683
2011	26 099	13 902	862	3,756	1,094	0,166	6 948	12 702	5 188
2012	27 897	14 483	869	3,729	1,092	0,164	7 481	13 267	5 297
2013	29 138	14 751	1 071	3,718	1,097	0,162	7 838	13 451	6 598
2014	31 722	15 990	1 263	3,719	1,108	0,161	8 529	14 426	7 846
2015	34 548	17 425	1 042	3,725	1,124	0,159	9 274	15 505	6 533
2016	36 553	18 939	1 204	3,728	1,139	0,158	9 806	16 632	7 625
2017	41 340	21 073	1 339	3,728	1,152	0,157	11 089	18 292	8 557
2018	45 374	23 222	1 454	3,727	1,165	0,155	12 176	19 935	9 378
2019	49 726	25 172	1 675	3,720	1,178	0,153	13 367	21 369	10 940
2020	49 789	24 927	1 761	3,723	1,194	0,152	13 374	20 881	11 614
2021	60 724	30 243	2 115	3,709	1,202	0,150	16 374	25 155	14 128
2022	72 860	36 973	2 182	3,713	1,222	0,148	19 626	30 263	14 759

სამცხე-ჯავახეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,07	0,01	-0,20	-20%	-0,56	-56%	1,27	127%
2011	0,06	0,01	-0,25	-25%	-0,59	-59%	1,45	145%
2012	0,06	0,01	-0,29	-29%	-0,60	-60%	1,50	150%
2013	0,07	0,01	-0,16	-16%	-0,51	-51%	1,04	104%
2014	0,08	0,01	-0,08	-8%	-0,46	-46%	0,84	84%
2015	0,06	0,01	-0,30	-30%	-0,58	-58%	1,37	137%
2016	0,06	0,01	-0,22	-22%	-0,54	-54%	1,18	118%
2017	0,06	0,01	-0,23	-23%	-0,53	-53%	1,14	114%
2018	0,06	0,01	-0,23	-23%	-0,53	-53%	1,13	113%
2019	0,07	0,01	-0,18	-18%	-0,49	-49%	0,95	95%
2020	0,07	0,01	-0,13	-13%	-0,44	-44%	0,80	80%
2021	0,07	0,01	-0,14	-14%	-0,44	-44%	0,78	78%
2022	0,06	0,01	-0,25	-25%	-0,51	-51%	1,05	105%

ქვემო ქართლის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	1 877	3,787	1,099	0,423	5 849	10 654	4 439
2011	26 099	13 902	2 153	3,756	1,094	0,422	6 948	12 702	5 099
2012	27 897	14 483	2 105	3,729	1,092	0,421	7 481	13 267	4 997
2013	29 138	14 751	2 075	3,718	1,097	0,422	7 838	13 451	4 919
2014	31 722	15 990	2 328	3,719	1,108	0,424	8 529	14 426	5 492
2015	34 548	17 425	2 416	3,725	1,124	0,427	9 274	15 505	5 664
2016	36 553	18 939	2 556	3,728	1,139	0,429	9 806	16 632	5 960
2017	41 340	21 073	3 503	3,728	1,152	0,431	11 089	18 292	8 129
2018	45 374	23 222	3 544	3,727	1,165	0,433	12 176	19 935	8 190
2019	49 726	25 172	3 717	3,720	1,178	0,434	13 367	21 369	8 570
2020	49 789	24 927	4 043	3,723	1,194	0,436	13 374	20 881	9 278
2021	60 724	30 243	5 169	3,709	1,202	0,436	16 374	25 155	11 857
2022	72 860	36 973	6 305	3,713	1,222	0,439	19 626	30 263	14 375

ცხრილი 19

ქვემო-ქართლის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,16	0,06	-0,24	-24%	-0,58	-58%	1,40	140%
2011	0,15	0,06	-0,27	-27%	-0,60	-60%	1,49	149%
2012	0,15	0,06	-0,33	-33%	-0,62	-62%	1,66	166%
2013	0,14	0,05	-0,37	-37%	-0,63	-63%	1,73	173%
2014	0,15	0,06	-0,36	-36%	-0,62	-62%	1,63	163%
2015	0,14	0,05	-0,39	-39%	-0,63	-63%	1,74	174%
2016	0,13	0,05	-0,39	-39%	-0,64	-64%	1,79	179%
2017	0,17	0,06	-0,27	-27%	-0,56	-56%	1,25	125%
2018	0,15	0,06	-0,33	-33%	-0,59	-59%	1,43	143%
2019	0,15	0,05	-0,36	-36%	-0,60	-60%	1,49	149%
2020	0,16	0,06	-0,31	-31%	-0,56	-56%	1,25	125%
2021	0,17	0,06	-0,28	-28%	-0,53	-53%	1,12	112%
2022	0,17	0,06	-0,27	-27%	-0,52	-52%	1,11	111%

შიდა ქართლის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP _i	N	CN	RN _i	GDP/N	CGDP/CN	RGDP _i /RN _i
2010	22 149	11 707	910	3,787	1,099	0,266	5 849	10 654	3 419
2011	26 099	13 902	1 173	3,756	1,094	0,265	6 948	12 702	4 420
2012	27 897	14 483	1 378	3,729	1,092	0,265	7 481	13 267	5 210
2013	29 138	14 751	1 512	3,718	1,097	0,264	7 838	13 451	5 728
2014	31 722	15 990	1 710	3,719	1,108	0,263	8 529	14 426	6 492
2015	34 548	17 425	1 635	3,725	1,124	0,262	9 274	15 505	6 232
2016	36 553	18 939	1 618	3,728	1,139	0,261	9 806	16 632	6 197
2017	41 340	21 073	1 388	3,728	1,152	0,260	11 089	18 292	5 343
2018	45 374	23 222	1 819	3,727	1,165	0,258	12 176	19 935	7 044
2019	49 726	25 172	2 006	3,720	1,178	0,256	13 367	21 369	7 828
2020	49 789	24 927	2 281	3,723	1,194	0,255	13 374	20 881	8 958
2021	60 724	30 243	2 475	3,709	1,202	0,252	16 374	25 155	9 811
2022	72 860	36 973	2 927	3,713	1,222	0,250	19 626	30 263	11 700

ცხრილი 21

შიდა-ქართლის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,08	0,02	-0,42	-42%	-0,68	-68%	2,12	212%
2011	0,08	0,02	-0,36	-36%	-0,65	-65%	1,87	187%
2012	0,10	0,02	-0,30	-30%	-0,61	-61%	1,55	155%
2013	0,10	0,02	-0,27	-27%	-0,57	-57%	1,35	135%
2014	0,11	0,03	-0,24	-24%	-0,55	-55%	1,22	122%
2015	0,09	0,02	-0,33	-33%	-0,60	-60%	1,49	149%
2016	0,09	0,02	-0,37	-37%	-0,63	-63%	1,68	168%
2017	0,07	0,01	-0,52	-52%	-0,71	-71%	2,42	242%
2018	0,08	0,02	-0,42	-42%	-0,65	-65%	1,83	183%
2019	0,08	0,02	-0,41	-41%	-0,63	-63%	1,73	173%
2020	0,09	0,02	-0,33	-33%	-0,57	-57%	1,33	133%
2021	0,08	0,02	-0,40	-40%	-0,61	-61%	1,56	156%
2022	0,08	0,02	-0,40	-40%	-0,61	-61%	1,59	159%

**2010-2022 წლების მიხედვით გაანგარიშებული საქართველოს თანაზომიერი ეკონომიკური
განვითარების ინდიკატორების საშუალო მაჩვენებლები**

№	საქართველოს რეგიონები	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
1	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა	0,17	0,05	-0,04	-4%	-0,42	-42%	0,76	76%
2	გურია	0,04	0,00	-0,39	-39%	-0,63	-63%	1,75	175%
3	იმერეთი	0,17	0,08	-0,36	-36%	-0,62	-62%	1,65	165%
4	კახეთი	0,10	0,03	-0,40	-40%	-0,64	-64%	1,84	184%
5	მცხეთა-მთიანეთი	0,04	0,00	-0,10	-10%	-0,46	-46%	0,89	89%
6	რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	0,01	0,00	-0,35	-35%	-0,61	-61%	1,67	167%
7	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	0,12	0,03	-0,32	-32%	-0,59	-59%	1,47	147%
8	სამცხე-ჯავახეთი	0,07	0,01	-0,20	-20%	-0,52	-52%	1,12	112%
9	ქვემო ქართლი	0,15	0,06	-0,32	-32%	-0,59	-59%	1,47	147%
10	შიდა ქართლი	0,09	0,02	-0,37	-37%	-0,62	-62%	1,67	167%

**ავსტრალიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ავსტრალიური დოლარი)**

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 418 400	27 573	1 390 827	22,166	0,362	21,805	63 989	76 218	63 786
2011	1 500 180	29 437	1 470 743	22,516	0,368	22,148	66 628	79 995	66 405
2012	1 536 500	30 980	1 505 520	22,922	0,377	22,545	67 033	82 276	66 778
2013	1 598 600	31 420	1 567 180	23,291	0,383	22,908	68 635	81 982	68 412
2014	1 623 310	32 589	1 590 721	23,634	0,389	23,245	68 686	83 820	68 433
2015	1 657 540	34 376	1 623 164	23,978	0,396	23,582	69 127	86 849	68 830
2016	1 758 830	36 213	1 722 617	24,377	0,403	23,974	72 152	89 835	71 855
2017	1 842 640	38 014	1 804 626	24,750	0,417	24,334	74 449	91 199	74 162
2018	1 946 610	40 282	1 906 328	25,137	0,430	24,707	77 440	93 649	77 158
2019	1 979 470	42 253	1 937 217	25,511	0,441	25,070	77 593	95 752	77 273
2020	2 080 420	44 485	2 035 935	25,621	0,451	25,170	81 201	98 717	80 887
2021	2 188 550	44 756	2 143 794	25,761	0,454	25,307	84 956	98 678	84 710

ავსტრალიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	50,44	3 040,25	0,00	0%	-0,16	-16%	0,19	19%	0,19	19%
2011	49,96	3 007,09	0,00	0%	-0,17	-17%	0,20	20%	0,20	20%
2012	48,60	2 909,69	0,00	0%	-0,19	-19%	0,23	23%	0,23	23%
2013	49,88	2 981,32	0,00	0%	-0,17	-17%	0,19	19%	0,20	20%
2014	48,81	2 918,28	0,00	0%	-0,18	-18%	0,22	22%	0,22	22%
2015	47,22	2 813,21	0,00	0%	-0,21	-21%	0,26	26%	0,26	26%
2016	47,57	2 829,05	0,00	0%	-0,20	-20%	0,25	25%	0,25	25%
2017	47,47	2 771,38	0,00	0%	-0,19	-19%	0,22	22%	0,23	23%
2018	47,32	2 718,29	0,00	0%	-0,18	-18%	0,21	21%	0,21	21%
2019	45,85	2 604,71	0,00	0%	-0,19	-19%	0,23	23%	0,24	24%
2020	45,77	2 556,30	0,00	0%	-0,18	-18%	0,22	22%	0,22	22%
2021	47,90	2 672,65	0,00	0%	-0,14	-14%	0,16	16%	0,16	16%

ავსტრიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	295 897	78 130	217 767	8,352	1,690	6,662	35 430	46 231	32 690
2011	310 129	80 748	229 381	8,375	1,703	6,672	37 030	47 419	34 378
2012	318 653	81 982	236 671	8,408	1,717	6,691	37 898	47 745	35 371
2013	323 910	83 118	240 792	8,452	1,741	6,711	38 324	47 735	35 882
2014	333 146	84 750	248 396	8,508	1,767	6,741	39 158	47 969	36 848
2015	344 269	87 284	256 985	8,585	1,797	6,788	40 102	48 563	37 861
2016	357 608	91 942	265 666	8,700	1,840	6,860	41 102	49 963	38 725
2017	369 362	92 881	276 481	8,773	1,868	6,905	42 103	49 733	40 039
2018	385 274	97 153	288 121	8,822	1,889	6,933	43 671	51 437	41 555
2019	397 170	99 673	297 497	8,859	1,897	6,961	44 834	52 529	42 736
2020	381 043	95 385	285 658	8,901	1,911	6,990	42 809	49 909	40 867

ავსტრიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	2,79	10,99	-0,08	-8%	-0,29	-29%	0,30	30%	0,41	41%
2011	2,84	11,13	-0,07	-7%	-0,28	-28%	0,28	28%	0,38	38%
2012	2,89	11,25	-0,07	-7%	-0,26	-26%	0,26	26%	0,35	35%
2013	2,90	11,16	-0,06	-6%	-0,25	-25%	0,25	25%	0,33	33%
2014	2,93	11,18	-0,06	-6%	-0,23	-23%	0,23	23%	0,30	30%
2015	2,94	11,12	-0,06	-6%	-0,22	-22%	0,21	21%	0,28	28%
2016	2,89	10,77	-0,06	-6%	-0,22	-22%	0,22	22%	0,29	29%
2017	2,98	11,01	-0,05	-5%	-0,19	-19%	0,18	18%	0,24	24%
2018	2,97	10,89	-0,05	-5%	-0,19	-19%	0,18	18%	0,24	24%
2019	2,98	10,95	-0,05	-5%	-0,19	-19%	0,17	17%	0,23	23%
2020	2,99	10,95	-0,05	-5%	-0,18	-18%	0,17	17%	0,22	22%

აზერბაიჯანის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2014-2022 წლებში (მლნ. კაცი/მანათი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2014	59 014	45 624	13 390	9,477	2,204	7,273	6 227	20 699	1 841
2015	54 380	40 958	13 422	9,593	2,226	7,367	5 669	18 402	1 822
2016	60 425	46 542	13 883	9,706	2,246	7,460	6 226	20 724	1 861
2017	70 338	54 109	16 230	9,810	2,263	7,547	7 170	23 914	2 150
2018	80 092	62 563	17 529	9,898	2,278	7,621	8 092	27 470	2 300
2019	81 896	63 590	18 306	9,981	2,333	7,648	8 205	27 256	2 393
2020	72 578	55 209	17 369	10,067	2,334	7,733	7 209	23 650	2 246
2021	93 203	74 223	18 980	10,119	2,331	7,788	9 211	31 845	2 437
2022	133 826	108 262	25 564	10,156	2,337	7,820	13 177	46 333	3 269

აზერბაიჯანის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2014-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2014	0,29	0,97	-0,70	-70%	-0,91	-91%	2,32	232%	10,24	1024%
2015	0,33	1,08	-0,68	-68%	-0,90	-90%	2,25	225%	9,10	910%
2016	0,30	0,99	-0,70	-70%	-0,91	-91%	2,33	233%	10,14	1014%
2017	0,30	1,00	-0,70	-70%	-0,91	-91%	2,34	234%	10,12	1012%
2018	0,28	0,94	-0,72	-72%	-0,92	-92%	2,39	239%	10,94	1094%
2019	0,29	0,94	-0,71	-71%	-0,91	-91%	2,32	232%	10,39	1039%
2020	0,31	1,04	-0,69	-69%	-0,91	-91%	2,28	228%	9,53	953%
2021	0,26	0,85	-0,74	-74%	-0,92	-92%	2,46	246%	12,07	1207%
2022	0,24	0,79	-0,75	-75%	-0,93	-93%	2,52	252%	13,17	1317%

ამერიკის შეერთებული შტატების დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური
მაჩვენებლები 2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/აშშ დოლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	15 050 000	109 990	14 940 010	309,327	0,602	308,725	48 654	182 799	48 393
2011	15 600 000	111 650	15 488 350	311,583	0,611	310,973	50 067	182 883	49 806
2012	16 250 000	112 160	16 137 840	313,878	0,619	313,258	51 772	181 108	51 516
2013	16 840 000	112 330	16 727 670	316,060	0,628	315,432	53 281	178 841	53 031
2014	17 550 000	114 550	17 435 450	318,386	0,637	317,749	55 122	179 856	54 872
2015	18 210 000	116 810	18 093 190	320,739	0,646	320,093	56 775	180 932	56 525
2016	18 700 000	119 640	18 580 360	323,072	0,654	322,417	57 882	182 824	57 628
2017	19 480 000	120 760	19 359 240	325,122	0,663	324,459	59 916	182 087	59 666
2018	20 530 000	123 680	20 406 320	326,838	0,672	326,166	62 814	184 048	62 564
2019	21 380 000	124 600	21 255 400	328,330	0,681	327,649	65 117	183 020	64 872
2020	21 060 000	122 490	20 937 510	331,512	0,690	330,821	63 527	177 496	63 289
2021	23 320 000	126 980	23 193 020	332,032	0,670	331,362	70 234	189 522	69 993
2022	25 440 000	129 270	25 310 730	333,288	0,651	332,637	76 330	198 694	76 091

ამერიკის შეერთებული შტატების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის
კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	135,83	69 693,15	-0,01	-1%	-0,74	-74%	2,76	276%	2,78	278%
2011	138,72	70 661,59	-0,01	-1%	-0,73	-73%	2,65	265%	2,67	267%
2012	143,88	72 779,49	0,00	0%	-0,72	-72%	2,50	250%	2,52	252%
2013	148,92	74 785,33	0,00	0%	-0,70	-70%	2,36	236%	2,37	237%
2014	152,21	75 936,68	0,00	0%	-0,69	-69%	2,26	226%	2,28	228%
2015	154,89	76 797,72	0,00	0%	-0,69	-69%	2,19	219%	2,20	220%
2016	155,30	76 516,10	0,00	0%	-0,68	-68%	2,16	216%	2,17	217%
2017	160,31	78 429,67	0,00	0%	-0,67	-67%	2,04	204%	2,05	205%
2018	164,99	80 082,00	0,00	0%	-0,66	-66%	1,93	193%	1,94	194%
2019	170,59	82 099,54	0,00	0%	-0,65	-65%	1,81	181%	1,82	182%
2020	170,93	81 941,89	0,00	0%	-0,64	-64%	1,79	179%	1,80	180%
2021	182,65	90 333,60	0,00	0%	-0,63	-63%	1,70	170%	1,71	171%
2022	195,80	100 106,75	0,00	0%	-0,62	-62%	1,60	160%	1,61	161%

ახალი ზელანდიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2021
წლებში (მლნ. კაცი/ახალ ზელანდიური დოლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	203 342	27 714	175 628	4,353	0,353	4,000	46 713	78 546	43 905
2011	213 024	29 214	183 810	4,386	0,356	4,030	48 569	82 112	45 608
2012	217 488	29 697	187 791	4,411	0,357	4,054	49 306	83 177	46 323
2013	232 794	30 993	201 801	4,447	0,358	4,089	52 349	86 522	49 355
2014	242 670	32 304	210 366	4,520	0,362	4,158	53 688	89 319	50 589
2015	255 235	33 521	221 714	4,613	0,366	4,247	55 330	91 658	52 201
2016	271 267	34 954	236 313	4,717	0,372	4,345	57 508	94 062	54 382
2017	290 709	36 711	253 998	4,815	0,378	4,437	60 376	97 060	57 248
2018	306 231	38 067	268 164	4,902	0,387	4,515	62 471	98 349	59 395
2019	323 443	41 011	282 432	4,986	0,392	4,594	64 870	104 621	61 478
2020	327 794	41 073	286 721	5,086	0,400	4,686	64 450	102 773	61 182
2021	352 472	44 987	307 485	5,111	0,403	4,708	68 963	111 743	65 306

ახალი ზელანდიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	6,34	71,85	-0,06	-6%	-0,44	-44%	0,68	68%	0,79	79%
2011	6,29	71,27	-0,06	-6%	-0,44	-44%	0,69	69%	0,80	80%
2012	6,32	71,80	-0,06	-6%	-0,44	-44%	0,69	69%	0,80	80%
2013	6,51	74,32	-0,06	-6%	-0,43	-43%	0,65	65%	0,75	75%
2014	6,51	74,87	-0,06	-6%	-0,43	-43%	0,66	66%	0,77	77%
2015	6,61	76,81	-0,06	-6%	-0,43	-43%	0,66	66%	0,76	76%
2016	6,76	79,06	-0,05	-5%	-0,42	-42%	0,64	64%	0,73	73%
2017	6,92	81,16	-0,05	-5%	-0,41	-41%	0,61	61%	0,70	70%
2018	7,04	82,17	-0,05	-5%	-0,40	-40%	0,57	57%	0,66	66%
2019	6,89	80,71	-0,05	-5%	-0,41	-41%	0,61	61%	0,70	70%
2020	6,98	81,86	-0,05	-5%	-0,40	-40%	0,59	59%	0,68	68%
2021	6,83	79,94	-0,05	-5%	-0,42	-42%	0,62	62%	0,71	71%

ბელგიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2021 წლებში

(მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	363 140	69 086	294 054	10,840	1,090	9,750	33 500	63 409	30 158
2011	375 968	71 212	304 756	11,001	1,119	9,882	34 177	63 634	30 841
2012	386 175	73 165	313 010	11,076	1,139	9,937	34 866	64 245	31 499
2013	392 880	73 997	318 883	11,138	1,155	9,983	35 274	64 087	31 942
2014	403 004	76 064	326 940	11,181	1,163	10,017	36 044	65 376	32 637
2015	416 702	78 924	337 778	11,237	1,175	10,062	37 082	67 159	33 569
2016	430 085	80 109	349 976	11,311	1,188	10,123	38 023	67 438	34 572
2017	445 050	82 258	362 792	11,352	1,192	10,160	39 205	69 031	35 707
2018	460 051	84 238	375 813	11,399	1,199	10,200	40 360	70 273	36 845
2019	478 675	87 451	391 224	11,456	1,209	10,247	41 786	72 361	38 179
2020	459 827	83 234	376 593	11,522	1,218	10,304	39 907	68 322	36 548
2021	502 522	90 459	412 063	11,555	1,220	10,335	43 490	74 149	39 871

**ბელგიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში**

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,26	38,09	-0,10	-10%	-0,52	-52%	0,89	89%	1,10	110%
2011	4,28	37,79	-0,10	-10%	-0,52	-52%	0,86	86%	1,06	106%
2012	4,28	37,33	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,84	84%	1,04	104%
2013	4,31	37,26	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,82	82%	1,01	101%
2014	4,30	37,01	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,00	100%
2015	4,28	36,64	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,00	100%
2016	4,37	37,23	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,77	77%	0,95	95%
2017	4,41	37,61	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,76	76%	0,93	93%
2018	4,46	37,96	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,74	74%	0,91	91%
2019	4,47	37,93	-0,09	-9%	-0,47	-47%	0,73	73%	0,90	90%
2020	4,52	38,27	-0,08	-8%	-0,47	-47%	0,71	71%	0,87	87%
2021	4,56	38,59	-0,08	-8%	-0,46	-46%	0,70	70%	0,86	86%

**ბულგარეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2021 წლებში
(მლნ. კაცი/ბულგარული ლევი)**

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	74 878	29 982	44 896	7,422	1,216	6,206	10 089	24 656	7 235
2011	81 124	32 151	48 973	7,369	1,226	6,143	11 008	26 224	7 972
2012	82 646	32 186	50 460	7,327	1,237	6,090	11 279	26 019	8 285
2013	82 242	32 330	49 912	7,285	1,245	6,040	11 290	25 968	8 264
2014	84 150	32 904	51 246	7,246	1,250	5,996	11 614	26 323	8 547
2015	89 600	35 795	53 805	7,202	1,256	5,946	12 441	28 499	9 049
2016	95 391	38 233	57 158	7,154	1,261	5,893	13 334	30 320	9 700
2017	102 741	40 970	61 771	7,102	1,267	5,835	14 467	32 336	10 587
2018	109 964	44 473	65 491	7,050	1,272	5,778	15 598	34 963	11 334
2019	120 396	51 549	68 847	7,000	1,277	5,723	17 199	40 367	12 030
2020	120 553	51 352	69 201	6,951	1,281	5,670	17 342	40 087	12 204
2021	139 012	59 172	79 840	6,839	1,284	5,555	20 326	46 084	14 373

**ბულგარეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში**

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,50	7,64	-0,28	-28%	-0,71	-71%	1,44	144%	2,41	241%
2011	1,52	7,63	-0,28	-28%	-0,70	-70%	1,38	138%	2,29	229%
2012	1,57	7,72	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,31	131%	2,14	214%
2013	1,54	7,49	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,30	130%	2,14	214%
2014	1,56	7,47	-0,26	-26%	-0,68	-68%	1,27	127%	2,08	208%
2015	1,50	7,12	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,29	129%	2,15	215%
2016	1,49	6,99	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,27	127%	2,13	213%
2017	1,51	6,94	-0,27	-27%	-0,67	-67%	1,24	124%	2,05	205%
2018	1,47	6,69	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,24	124%	2,08	208%
2019	1,34	5,99	-0,30	-30%	-0,70	-70%	1,35	135%	2,36	236%
2020	1,35	5,97	-0,30	-30%	-0,70	-70%	1,31	131%	2,28	228%
2021	1,35	5,84	-0,29	-29%	-0,69	-69%	1,27	127%	2,21	221%

**გერმანიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2022 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)**

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	2 564 400	103 052	2 461 348	81,802	3,447	78,355	31 349	29 896	31 413
2011	2 693 560	108 111	2 585 449	80,222	3,283	76,939	33 576	32 934	33 604
2012	2 745 310	109 772	2 635 538	80,328	3,330	76,998	34 176	32 961	34 229
2013	2 811 350	112 881	2 698 469	80,524	3,380	77,144	34 913	33 401	34 980
2014	2 927 430	118 519	2 808 911	80,767	3,426	77,341	36 245	34 592	36 318
2015	3 026 180	124 914	2 901 266	81,198	3,474	77,723	37 269	35 954	37 328
2016	3 134 740	133 210	3 001 530	82,176	3,524	78,651	38 147	37 796	38 163
2017	3 267 160	141 322	3 125 838	82,522	3,579	78,942	39 592	39 483	39 596
2018	3 365 450	149 870	3 215 580	82,792	3,618	79,174	40 649	41 423	40 614
2019	3 474 110	157 444	3 316 666	83,019	3,649	79,370	41 847	43 142	41 787
2020	3 403 730	156 035	3 247 695	83,167	3,674	79,493	40 927	42 469	40 855
2021	3 617 450	163 828	3 453 622	83,155	3,669	79,486	43 502	44 655	43 449
2022	3 876 810	171 856	3 704 954	83,237	3,755	79,482	46 575	45 764	46 614

გერმანიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	23,88	542,92	0,00	0,2%	0,05	5%	-0,05	-5%	-0,05	-5%
2011	23,91	560,51	0,00	0,1%	0,02	2%	-0,02	-2%	-0,02	-2%
2012	24,01	555,10	0,00	0,2%	0,04	4%	-0,04	-4%	-0,04	-4%
2013	23,91	545,68	0,00	0,2%	0,05	5%	-0,04	-4%	-0,05	-5%
2014	23,70	535,00	0,00	0,2%	0,05	5%	-0,05	-5%	-0,05	-5%
2015	23,23	519,60	0,00	0,2%	0,04	4%	-0,04	-4%	-0,04	-4%
2016	22,53	502,82	0,00	0,0%	0,01	1%	-0,01	-1%	-0,01	-1%
2017	22,12	487,83	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
2018	21,46	469,53	0,00	-0,1%	-0,02	-2%	0,02	2%	0,02	2%
2019	21,07	458,15	0,00	-0,1%	-0,03	-3%	0,03	3%	0,03	3%
2020	20,81	450,33	0,00	-0,2%	-0,04	-4%	0,04	4%	0,04	4%
2021	21,08	456,73	0,00	-0,1%	-0,03	-3%	0,03	3%	0,03	3%
2022	21,56	456,30	0,00	0,1%	0,02	2%	-0,02	-2%	-0,02	-2%

დანის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2021 წლებში (მლნ.
კაცი/დანიური კრონი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 810 930	327 083	1 483 847	5,535	0,531	5,004	327 193	615 745	296 559
2011	1 846 850	324 183	1 522 667	5,561	0,542	5,019	332 130	598 136	303 402
2012	1 895 000	335 633	1 559 367	5,581	0,552	5,029	339 574	608 141	310 099
2013	1 929 680	344 534	1 585 146	5,603	0,562	5,040	344 424	612 637	314 498
2014	1 981 170	368 139	1 613 031	5,627	0,572	5,055	352 068	643 277	319 099
2015	2 036 360	377 515	1 658 845	5,660	0,584	5,076	359 799	646 956	326 789
2016	2 107 810	392 199	1 715 611	5,707	0,595	5,113	369 321	659 674	335 558
2017	2 192 960	417 319	1 775 641	5,749	0,605	5,143	381 466	689 366	345 227
2018	2 253 320	429 099	1 824 221	5,781	0,616	5,165	389 768	696 478	353 183
2019	2 310 960	438 149	1 872 811	5,806	0,627	5,180	398 024	699 351	361 576
2020	2 323 920	441 672	1 882 248	5,823	0,633	5,190	399 109	697 705	362 687
2021	2 550 610	412 020	2 138 590	5,840	0,639	5,201	436 748	645 000	411 172

დანის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,54	42,73	-0,09	-9%	-0,52	-52%	0,88	88%	1,08	108%
2011	4,70	43,49	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,80	80%	0,97	97%
2012	4,65	42,33	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,79	79%	0,96	96%
2013	4,60	41,23	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,78	78%	0,95	95%
2014	4,38	38,70	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,83	83%	1,02	102%
2015	4,39	38,23	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,80	80%	0,98	98%
2016	4,37	37,62	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,79	79%	0,97	97%
2017	4,25	36,15	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,00	100%
2018	4,25	35,64	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,79	79%	0,97	97%
2019	4,27	35,34	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,76	76%	0,93	93%
2020	4,26	34,94	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,75	75%	0,92	92%
2021	5,19	42,26	-0,06	-6%	-0,36	-36%	0,48	48%	0,57	57%

დიდი ბრიტანეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/გირვანქა სტერლინგი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 612 380	343 463	1 268 917	62,510	8,044	54,466	25 794	42 698	23 297
2011	1 664 210	359 927	1 304 283	63,023	8,180	54,843	26 407	44 001	23 782
2012	1 713 240	374 143	1 339 097	63,495	8,300	55,195	26 982	45 077	24 261
2013	1 782 300	393 879	1 388 421	63,905	8,410	55,495	27 890	46 835	25 019
2014	1 862 830	420 559	1 442 271	64,351	8,520	55,831	28 948	49 361	25 833
2015	1 921 000	436 352	1 484 648	64,853	8,670	56,183	29 621	50 329	26 425
2016	1 999 460	463 688	1 535 772	65,379	8,690	56,689	30 583	53 359	27 091
2017	2 085 010	479 368	1 605 642	65,844	8,750	57,094	31 666	54 785	28 123
2018	2 157 410	498 314	1 659 096	66,274	8,850	57,424	32 553	56 307	28 892
2019	2 238 350	515 317	1 723 033	66,647	8,950	57,697	33 585	57 577	29 863
2020	2 109 590	488 161	1 621 429	67,026	9,022	58,004	31 474	54 110	27 954
2021	2 270 250	526 524	1 743 726	67,280	9,102	58,178	33 743	57 847	29 972

დიდი ბრიტანეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	3,69	25,02	-0,10	-10%	-0,45	-45%	0,66	66%	0,83	83%
2011	3,62	24,30	-0,10	-10%	-0,46	-46%	0,67	67%	0,85	85%
2012	3,58	23,80	-0,10	-10%	-0,46	-46%	0,67	67%	0,86	86%
2013	3,52	23,26	-0,10	-10%	-0,47	-47%	0,68	68%	0,87	87%
2014	3,43	22,47	-0,11	-11%	-0,48	-48%	0,71	71%	0,91	91%
2015	3,40	22,05	-0,11	-11%	-0,47	-47%	0,70	70%	0,90	90%
2016	3,31	21,61	-0,11	-11%	-0,49	-49%	0,74	74%	0,97	97%
2017	3,35	21,86	-0,11	-11%	-0,49	-49%	0,73	73%	0,95	95%
2018	3,33	21,60	-0,11	-11%	-0,49	-49%	0,73	73%	0,95	95%
2019	3,34	21,56	-0,11	-11%	-0,48	-48%	0,71	71%	0,93	93%
2020	3,32	21,36	-0,11	-11%	-0,48	-48%	0,72	72%	0,94	94%
2021	3,31	21,17	-0,11	-11%	-0,48	-48%	0,71	71%	0,93	93%

ესპანეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 072 710	197 145	875 565	46,487	4,955	41,532	23 076	39 788	21 082
2011	1 063 760	198 465	865 295	46,667	4,954	41,714	22 795	40 065	20 744
2012	1 031 100	195 087	836 013	46,818	4,935	41,883	22 023	39 530	19 961
2013	1 020 680	192 126	828 554	46,728	4,918	41,810	21 843	39 067	19 817
2014	1 032 610	194 444	838 166	46,512	4,875	41,637	22 201	39 883	20 130
2015	1 078 090	204 157	873 933	46,450	4,853	41,597	23 210	42 069	21 010
2016	1 114 420	212 361	902 059	46,440	4,878	41,562	23 997	43 532	21 704
2017	1 162 490	222 566	939 924	46,528	4,904	41,624	24 985	45 382	22 581
2018	1 203 860	231 423	972 437	46,658	4,955	41,703	25 802	46 701	23 318
2019	1 245 510	242 094	1 003 416	46,937	5,013	41,925	26 536	48 298	23 934
2020	1 117 990	218 469	899 521	47,333	5,099	42,234	23 620	42 848	21 299
2021	1 222 290	234 639	987 651	47,331	5,056	42,275	25 824	46 411	23 362

ესპანეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,44	37,23	-0,09	-9%	-0,47	-47%	0,72	72%	0,89	89%
2011	4,36	36,71	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,76	76%	0,93	93%
2012	4,29	36,37	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,79	79%	0,98	98%
2013	4,31	36,66	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,79	79%	0,97	97%
2014	4,31	36,81	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,80	80%	0,98	98%
2015	4,28	36,69	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,00	100%
2016	4,25	36,19	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,01	101%
2017	4,22	35,84	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,82	82%	1,01	101%
2018	4,20	35,36	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,00	100%
2019	4,14	34,67	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,82	82%	1,02	102%
2020	4,12	34,11	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,81	81%	1,01	101%
2021	4,21	35,20	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,80	80%	0,99	99%

ესტონეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	14 741	8 824	5 917	1,333	0,365	0,969	11 056	24 201	6 109
2011	16 677	10 261	6 416	1,330	0,368	0,961	12 542	27 862	6 674
2012	17 917	11 270	6 647	1,325	0,371	0,954	13 520	30 360	6 967
2013	18 911	11 966	6 945	1,320	0,372	0,948	14 325	32 164	7 325
2014	20 048	12 704	7 344	1,316	0,375	0,941	15 236	33 903	7 803
2015	20 631	13 062	7 569	1,315	0,374	0,941	15 691	34 962	8 042
2016	21 748	13 859	7 889	1,316	0,378	0,937	16 527	36 617	8 415
2017	23 834	15 190	8 644	1,316	0,382	0,933	18 116	39 730	9 261
2018	25 932	16 252	9 681	1,319	0,387	0,932	19 658	41 983	10 386
2019	27 951	17 175	10 776	1,325	0,393	0,932	21 098	43 740	11 560
2020	27 430	17 229	10 201	1,329	0,398	0,931	20 640	43 322	10 953

ესტონეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,67	1,78	-0,45	-45%	-0,75	-75%	1,19	119%	2,96	296%
2011	0,63	1,63	-0,47	-47%	-0,76	-76%	1,22	122%	3,17	317%
2012	0,59	1,52	-0,48	-48%	-0,77	-77%	1,25	125%	3,36	336%
2013	0,58	1,48	-0,49	-49%	-0,77	-77%	1,25	125%	3,39	339%
2014	0,58	1,45	-0,49	-49%	-0,77	-77%	1,23	123%	3,34	334%
2015	0,58	1,46	-0,49	-49%	-0,77	-77%	1,23	123%	3,35	335%
2016	0,57	1,41	-0,49	-49%	-0,77	-77%	1,22	122%	3,35	335%
2017	0,57	1,39	-0,49	-49%	-0,77	-77%	1,19	119%	3,29	329%
2018	0,60	1,43	-0,47	-47%	-0,75	-75%	1,14	114%	3,04	304%
2019	0,63	1,49	-0,45	-45%	-0,74	-74%	1,07	107%	2,78	278%
2020	0,59	1,39	-0,47	-47%	-0,75	-75%	1,10	110%	2,96	296%

თურქეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/თურქული ლირა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 167 660	110 084	1 057 576	72,561	4,093	68,469	16 092	26 898	15 446
2011	1 404 930	131 420	1 273 510	73,723	4,199	69,524	19 057	31 297	18 318
2012	1 581 480	146 512	1 434 968	74,724	4,304	70,420	21 164	34 041	20 377
2013	1 823 430	174 910	1 648 520	75,627	4,370	71,258	24 111	40 028	23 135
2014	2 054 900	191 327	1 863 573	76,668	4,440	72,228	26 803	43 095	25 801
2015	2 350 940	216 789	2 134 151	77,696	4,532	73,164	30 258	47 835	29 169
2016	2 626 560	250 275	2 376 285	78,741	4,638	74,103	33 357	53 961	32 067
2017	3 133 700	286 833	2 846 867	79,815	4,705	75,110	39 262	60 964	37 903
2018	3 758 770	333 283	3 425 487	80,811	4,792	76,019	46 513	69 555	45 061
2019	4 311 730	395 794	3 915 936	82,004	4,844	77,160	52 580	81 716	50 751
2020	5 048 220	479 032	4 569 188	83,155	4,962	78,193	60 709	96 533	58 435

თურქეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	9,61	160,72	-0,04	-4%	-0,43	-43%	0,67	67%	0,74	74%
2011	9,69	160,44	-0,04	-4%	-0,41	-41%	0,64	64%	0,71	71%
2012	9,79	160,25	-0,04	-4%	-0,40	-40%	0,61	61%	0,67	67%
2013	9,42	153,70	-0,04	-4%	-0,42	-42%	0,66	66%	0,73	73%
2014	9,74	158,46	-0,04	-4%	-0,40	-40%	0,61	61%	0,67	67%
2015	9,84	158,92	-0,04	-4%	-0,39	-39%	0,58	58%	0,64	64%
2016	9,49	151,70	-0,04	-4%	-0,41	-41%	0,62	62%	0,68	68%
2017	9,93	158,45	-0,03	-3%	-0,38	-38%	0,55	55%	0,61	61%
2018	10,28	163,06	-0,03	-3%	-0,35	-35%	0,50	50%	0,54	54%
2019	9,89	157,62	-0,03	-3%	-0,38	-38%	0,55	55%	0,61	61%
2020	9,54	150,30	-0,04	-4%	-0,39	-39%	0,59	59%	0,65	65%

იაპონიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/იაპონური იენი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	511 267 000	97 911 461	413 355 539	127,594	13,159	114,435	4 006 983	7 440 646	3 612 143
2011	522 598 000	101 954 780	420 643 220	127,831	13,196	114,635	4 088 195	7 726 188	3 669 414
2012	522 223 000	103 077 117	419 145 883	127,552	13,230	114,322	4 094 197	7 791 165	3 666 362
2013	536 176 000	106 332 427	429 843 573	127,333	13,300	114,033	4 210 817	7 994 919	3 769 466
2014	542 032 000	106 672 740	435 359 260	127,120	13,390	113,730	4 263 940	7 966 597	3 828 007
2015	562 110 000	110 233 949	451 876 051	126,978	13,513	113,465	4 426 830	8 157 622	3 982 515
2016	566 695 000	111 459 090	455 235 910	126,960	13,646	113,314	4 463 571	8 167 895	4 017 473
2017	580 969 000	113 660 921	467 308 079	126,746	13,768	112,978	4 583 727	8 255 442	4 136 275
2018	585 665 000	115 382 212	470 282 788	126,495	13,887	112,608	4 629 946	8 308 649	4 176 282
2019	580 767 000	115 682 412	465 084 588	126,221	14,007	112,214	4 601 192	8 258 900	4 144 622
2020	539 284 600	109 600 000	429 684 600	125,850	14,047	111,803	4 285 138	7 802 378	3 843 230

იაპონიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,22	36,71	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,86	86%	1,06	106%
2011	4,13	35,84	-0,10	-10%	-0,53	-53%	0,89	89%	1,11	111%
2012	4,07	35,14	-0,10	-10%	-0,53	-53%	0,90	90%	1,13	113%
2013	4,04	34,66	-0,10	-10%	-0,53	-53%	0,90	90%	1,12	112%
2014	4,08	34,66	-0,10	-10%	-0,52	-52%	0,87	87%	1,08	108%
2015	4,10	34,42	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,84	84%	1,05	105%
2016	4,08	33,92	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,83	83%	1,03	103%
2017	4,11	33,74	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,80	80%	1,00	100%
2018	4,08	33,05	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,79	79%	0,99	99%
2019	4,02	32,21	-0,10	-10%	-0,50	-50%	0,79	79%	0,99	99%
2020	3,92	31,20	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,82	82%	1,03	103%

ირლანდიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	167 391	70 945	96 446	4,549	1,248	3,302	36 794	56 853	29 212
2011	171 703	71 034	100 669	4,571	1,254	3,317	37 565	56 649	30 350
2012	175 615	73 487	102 128	4,589	1,253	3,336	38 266	58 631	30 615
2013	179 458	79 674	99 784	4,610	1,257	3,353	38 930	63 388	29 761
2014	195 085	89 189	105 897	4,638	1,274	3,364	42 064	70 025	31 478
2015	262 976	96 814	166 162	4,678	1,301	3,377	56 220	74 442	49 202
2016	270 205	109 840	160 365	4,726	1,323	3,403	57 171	83 003	47 125
2017	297 763	120 687	177 076	4,784	1,340	3,444	62 236	90 040	51 416
2018	326 631	130 171	196 460	4,830	1,353	3,478	67 620	96 224	56 493
2019	356 705	143 450	213 255	4,904	1,379	3,525	72 734	104 003	60 499
2020	372 836	157 236	215 600	4,964	1,400	3,564	75 101	112 282	60 493

ირლანდიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,36	3,60	-0,21	-21%	-0,49	-49%	0,55	55%	0,95	95%
2011	1,42	3,75	-0,19	-19%	-0,46	-46%	0,51	51%	0,87	87%
2012	1,39	3,70	-0,20	-20%	-0,48	-48%	0,53	53%	0,92	92%
2013	1,25	3,34	-0,24	-24%	-0,53	-53%	0,63	63%	1,13	113%
2014	1,19	3,14	-0,25	-25%	-0,55	-55%	0,66	66%	1,22	122%
2015	1,72	4,46	-0,12	-12%	-0,34	-34%	0,32	32%	0,51	51%
2016	1,46	3,75	-0,18	-18%	-0,43	-43%	0,45	45%	0,76	76%
2017	1,47	3,77	-0,17	-17%	-0,43	-43%	0,45	45%	0,75	75%
2018	1,51	3,88	-0,16	-16%	-0,41	-41%	0,42	42%	0,70	70%
2019	1,49	3,80	-0,17	-17%	-0,42	-42%	0,43	43%	0,72	72%
2020	1,37	3,49	-0,19	-19%	-0,46	-46%	0,50	50%	0,86	86%

იტალიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 611 280	155 412	1 455 868	59,190	2,636	56,554	27 222	58 950	25 743
2011	1 648 760	159 066	1 489 694	59,365	2,657	56,708	27 773	59 865	26 270
2012	1 624 360	154 487	1 469 873	59,394	2,677	56,717	27 349	57 704	25 916
2013	1 612 750	152 739	1 460 011	59,685	2,725	56,961	27 021	56 060	25 632
2014	1 627 410	153 287	1 474 123	60,783	2,760	58,022	26 774	55 533	25 406
2015	1 655 360	153 607	1 501 753	60,796	2,777	58,019	27 228	55 317	25 884
2016	1 695 790	161 012	1 534 778	60,666	2,794	57,871	27 953	57 620	26 521
2017	1 736 590	163 142	1 573 448	60,589	2,810	57,779	28 662	58 055	27 232
2018	1 771 390	165 441	1 605 949	60,484	2,816	57,668	29 287	58 760	27 848
2019	1 796 650	167 673	1 628 977	59,817	2,820	56,996	30 036	59 454	28 580
2020	1 660 620	153 507	1 507 113	59,641	2,808	56,833	27 843	54 662	26 518
2021	1 787 680	163 638	1 624 042	59,236	2,784	56,452	30 179	58 782	28 768

იტალიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები
2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	9,37	200,95	-0,05	-5%	-0,56	-56%	1,17	117%	1,29	129%
2011	9,37	199,88	-0,05	-5%	-0,56	-56%	1,16	116%	1,28	128%
2012	9,51	201,57	-0,05	-5%	-0,55	-55%	1,11	111%	1,23	123%
2013	9,56	199,84	-0,05	-5%	-0,54	-54%	1,07	107%	1,19	119%
2014	9,62	202,15	-0,05	-5%	-0,54	-54%	1,07	107%	1,19	119%
2015	9,78	204,27	-0,05	-5%	-0,53	-53%	1,03	103%	1,14	114%
2016	9,53	197,41	-0,05	-5%	-0,54	-54%	1,06	106%	1,17	117%
2017	9,64	198,31	-0,05	-5%	-0,53	-53%	1,03	103%	1,13	113%
2018	9,71	198,82	-0,05	-5%	-0,53	-53%	1,01	101%	1,11	111%
2019	9,72	196,34	-0,05	-5%	-0,52	-52%	0,98	98%	1,08	108%
2020	9,82	198,69	-0,05	-5%	-0,51	-51%	0,96	96%	1,06	106%
2021	9,92	201,26	-0,05	-5%	-0,51	-51%	0,95	95%	1,04	104%

კანადის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2022 წლებში (მლნ.
კაცი/კანადური დოლარი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 666 050	66 262	1 599 788	33,958	1,218	32,740	49 062	54 402	48 863
2011	1 774 060	68 671	1 705 389	34,298	1,239	33,059	51 725	55 425	51 586
2012	1 827 200	70 014	1 757 186	34,665	1,256	33,409	52 710	55 744	52 596
2013	1 902 250	71 591	1 830 659	35,034	1,273	33,761	54 297	56 238	54 224
2014	1 994 900	71 784	1 923 116	35,392	1,291	34,101	56 366	55 603	56 395
2015	1 990 440	73 066	1 917 374	35,678	1,308	34,370	55 789	55 861	55 786
2016	2 025 540	76 579	1 948 961	36,052	1,326	34,726	56 184	57 752	56 124
2017	2 140 640	80 338	2 060 302	36,495	1,345	35,150	58 656	59 731	58 615
2018	2 235 680	83 814	2 151 866	37,003	1,363	35,640	60 419	61 492	60 378
2019	2 313 560	88 664	2 224 896	37,540	1,378	36,162	61 629	64 343	61 526
2020	2 209 680	89 914	2 119 766	37,977	1,393	36,584	58 185	64 547	57 942
2021	2 509 620	94 050	2 415 570	38,205	1,393	36,812	65 688	67 512	65 619
2022	2 782 650	99 693	2 682 957	38,930	1,408	37,522	71 478	70 808	71 504

კანადის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები
2010-2022 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	24,14	648,98	-0,004	-0,4%	-0,10	-10%	0,11	11%	0,11	11%
2011	24,83	662,63	-0,003	-0,3%	-0,07	-7%	0,07	7%	0,07	7%
2012	25,10	667,59	-0,002	-0,2%	-0,06	-6%	0,06	6%	0,06	6%
2013	25,57	678,17	-0,001	-0,1%	-0,04	-4%	0,04	4%	0,04	4%
2014	26,79	707,65	0,001	0,1%	0,01	1%	-0,01	-1%	-0,01	-1%
2015	26,24	689,55	0,000	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
2016	25,45	666,51	-0,001	-0,1%	-0,03	-3%	0,03	3%	0,03	3%
2017	25,65	670,21	-0,001	-0,1%	-0,02	-2%	0,02	2%	0,02	2%
2018	25,67	671,34	-0,001	-0,1%	-0,02	-2%	0,02	2%	0,02	2%
2019	25,09	658,51	-0,002	-0,2%	-0,04	-4%	0,04	4%	0,05	5%
2020	23,58	619,16	-0,004	-0,4%	-0,10	-10%	0,11	11%	0,11	11%
2021	25,68	678,69	-0,001	-0,1%	-0,03	-3%	0,03	3%	0,03	3%
2022	26,91	717,22	0,000	0,0%	0,01	1%	-0,01	-1%	-0,01	-1%

კოლუმბიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/კოლუმბიური პესო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	544 060 000	139 740 387	404 319 613	44,086	7,777	36,309	12 340 879	17 967 910	11 135 588
2011	619 023 000	152 691 345	466 331 655	44,553	7,866	36,687	13 894 081	19 410 469	12 711 241
2012	666 507 000	164 542 156	501 964 844	45,002	7,946	37,056	14 810 608	20 707 467	13 546 126
2013	714 093 000	177 360 956	536 732 044	45,435	8,018	37,417	15 716 804	22 121 328	14 344 468
2014	762 903 000	191 025 602	571 877 398	45,866	8,085	37,781	16 633 301	23 628 602	15 136 443
2015	804 692 000	206 478 409	598 213 591	46,314	8,151	38,163	17 374 703	25 333 192	15 675 023
2016	863 782 000	221 455 570	642 326 430	46,830	8,229	38,601	18 445 057	26 912 413	16 640 043
2017	920 471 000	236 785 897	683 685 103	47,419	8,321	39,098	19 411 438	28 456 061	17 486 494
2018	987 791 000	253 941 024	733 849 976	48,258	8,461	39,797	20 468 959	30 013 150	18 439 828
2019	1 060 070 000	273 524 354	786 545 646	49,396	8,719	40,677	21 460 645	31 371 210	19 336 354
2020	998 719 000	260 207 321	738 511 679	50,372	8,940	41,432	19 826 868	29 106 563	17 824 590
2021	1 192 585 000	298 268 055	894 316 946	51,049	9,078	41,971	23 361 574	32 856 974	21 307 856

კოლუმბიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	2,89	13,51	-0,10	-10%	-0,38	-38%	0,46	46%	0,61	61%
2011	3,05	14,24	-0,09	-9%	-0,35	-35%	0,40	40%	0,53	53%
2012	3,05	14,23	-0,09	-9%	-0,35	-35%	0,40	40%	0,53	53%
2013	3,03	14,12	-0,09	-9%	-0,35	-35%	0,41	41%	0,54	54%
2014	2,99	13,99	-0,09	-9%	-0,36	-36%	0,42	42%	0,56	56%
2015	2,90	13,57	-0,10	-10%	-0,38	-38%	0,46	46%	0,62	62%
2016	2,90	13,61	-0,10	-10%	-0,38	-38%	0,46	46%	0,62	62%
2017	2,89	13,57	-0,10	-10%	-0,39	-39%	0,47	47%	0,63	63%
2018	2,89	13,59	-0,10	-10%	-0,39	-39%	0,47	47%	0,63	63%
2019	2,88	13,42	-0,10	-10%	-0,38	-38%	0,46	46%	0,62	62%
2020	2,84	13,15	-0,10	-10%	-0,39	-39%	0,47	47%	0,63	63%
2021	3,00	13,86	-0,09	-9%	-0,35	-35%	0,41	41%	0,54	54%

ლატვიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	18 088	9 533	8 555	2,121	0,665	1,456	8 530	14 342	5 877
2011	19 764	9 983	9 781	2,075	0,658	1,417	9 527	15 180	6 903
2012	21 925	11 393	10 531	2,045	0,655	1,390	10 722	17 403	7 576
2013	22 749	12 198	10 551	2,024	0,652	1,372	11 241	18 717	7 690
2014	23 626	12 735	10 891	2,001	0,649	1,353	11 804	19 630	8 051
2015	24 572	13 361	11 211	1,986	0,646	1,340	12 372	20 689	8 365
2016	25 371	13 764	11 607	1,969	0,643	1,326	12 886	21 410	8 753
2017	26 984	14 488	12 496	1,950	0,640	1,310	13 837	22 638	9 538
2018	29 154	16 015	13 139	1,934	0,637	1,297	15 071	25 138	10 128
2019	30 679	16 285	14 394	1,920	0,634	1,286	15 979	25 693	11 192
2020	30 294	16 003	14 291	1,908	0,631	1,277	15 880	25 374	11 191

ლატვიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	0,90	1,97	-0,31	-31%	-0,59	-59%	0,68	68%	1,44	144%
2011	0,98	2,11	-0,28	-28%	-0,55	-55%	0,59	59%	1,20	120%
2012	0,92	1,96	-0,29	-29%	-0,56	-56%	0,62	62%	1,30	130%
2013	0,87	1,82	-0,32	-32%	-0,59	-59%	0,67	67%	1,43	143%
2014	0,86	1,78	-0,32	-32%	-0,59	-59%	0,66	66%	1,44	144%
2015	0,84	1,74	-0,32	-32%	-0,60	-60%	0,67	67%	1,47	147%
2016	0,84	1,74	-0,32	-32%	-0,59	-59%	0,66	66%	1,45	145%
2017	0,86	1,77	-0,31	-31%	-0,58	-58%	0,64	64%	1,37	137%
2018	0,82	1,67	-0,33	-33%	-0,60	-60%	0,67	67%	1,48	148%
2019	0,88	1,79	-0,30	-30%	-0,56	-56%	0,61	61%	1,30	130%
2020	0,89	1,81	-0,30	-30%	-0,56	-56%	0,60	60%	1,27	127%

ლიეტუვას დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები
2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	28 034	10 801	17 233	3,142	0,534	2,608	8 922	20 224	6 608
2011	31 317	11 915	19 402	3,053	0,526	2,527	10 259	22 658	7 679
2012	33 410	12 907	20 503	3,004	0,522	2,481	11 123	24 716	8 263
2013	35 040	13 846	21 194	2,972	0,522	2,449	11 790	26 500	8 653
2014	36 581	14 640	21 941	2,943	0,522	2,421	12 428	28 027	9 062
2015	37 346	15 092	22 254	2,921	0,523	2,398	12 784	28 841	9 280
2016	38 890	15 830	23 060	2,889	0,522	2,367	13 463	30 333	9 744
2017	42 276	17 194	25 082	2,848	0,522	2,326	14 845	32 954	10 783
2018	45 515	18 994	26 521	2,809	0,522	2,287	16 204	36 396	11 596
2019	48 916	20 774	28 142	2,794	0,525	2,269	17 506	39 553	12 403
2020	49 829	21 220	28 609	2,794	0,532	2,262	17 834	39 910	12 645
2021	56 153	24 237	31 916	2,801	0,538	2,263	20 047	45 065	14 102

ლიეტუვას თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,60	7,79	-0,26	-26%	-0,67	-67%	1,27	127%	2,06	206%
2011	1,63	7,82	-0,25	-25%	-0,66	-66%	1,21	121%	1,95	195%
2012	1,59	7,55	-0,26	-26%	-0,67	-67%	1,22	122%	1,99	199%
2013	1,53	7,18	-0,27	-27%	-0,67	-67%	1,25	125%	2,06	206%
2014	1,50	6,95	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,26	126%	2,09	209%
2015	1,47	6,76	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,26	126%	2,11	211%
2016	1,46	6,61	-0,28	-28%	-0,68	-68%	1,25	125%	2,11	211%
2017	1,46	6,50	-0,27	-27%	-0,67	-67%	1,22	122%	2,06	206%
2018	1,40	6,12	-0,28	-28%	-0,68	-68%	1,25	125%	2,14	214%
2019	1,35	5,85	-0,29	-29%	-0,69	-69%	1,26	126%	2,19	219%
2020	1,35	5,74	-0,29	-29%	-0,68	-68%	1,24	124%	2,16	216%
2021	1,32	5,54	-0,30	-30%	-0,69	-69%	1,25	125%	2,20	220%

მექსიკის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2020 წლებში
(მლნ. კაცი/მექსიკური პესო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	13 366 400	1 131 624	12 234 776	113,749	8,851	104,898	117 508	127 852	116 635
2011	14 665 600	1 232 459	13 433 141	115,367	8,928	106,439	127 121	138 038	126 206
2012	15 817 800	1 341 250	14 476 550	116,936	8,912	108,024	135 269	150 505	134 012
2013	16 277 200	1 420 534	14 856 666	118,454	8,894	109,560	137 414	159 723	135 603
2014	17 484 300	1 530 767	15 953 533	119,936	8,875	111,061	145 780	172 486	143 646
2015	18 572 100	1 666 008	16 906 092	121,348	8,985	112,363	153 048	185 414	150 460
2016	20 129 100	1 809 224	18 319 876	122,715	8,990	113,725	164 031	201 248	161 089
2017	21 934 200	1 980 329	19 953 871	124,042	8,995	115,047	176 829	220 159	173 441
2018	23 524 400	2 129 294	21 395 106	125,328	8,999	116,329	187 703	236 615	183 919
2019	24 445 700	2 162 512	22 283 188	126,578	9,100	117,478	193 128	237 639	189 680
2020	23 430 400	2 127 971	21 302 429	127,792	9,210	118,582	183 348	231 052	179 643

მექსიკის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020

წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	10,81	128,13	-0,01	-1%	-0,09	-9%	0,09	9%	0,10	10%
2011	10,90	129,94	-0,01	-1%	-0,09	-9%	0,09	9%	0,09	9%
2012	10,79	130,83	-0,01	-1%	-0,11	-11%	0,11	11%	0,12	12%
2013	10,46	128,84	-0,01	-1%	-0,15	-15%	0,16	16%	0,18	18%
2014	10,42	130,42	-0,01	-1%	-0,17	-17%	0,18	18%	0,20	20%
2015	10,15	126,90	-0,02	-2%	-0,19	-19%	0,21	21%	0,23	23%
2016	10,13	128,09	-0,02	-2%	-0,20	-20%	0,23	23%	0,25	25%
2017	10,08	128,87	-0,02	-2%	-0,21	-21%	0,25	25%	0,27	27%
2018	10,05	129,89	-0,02	-2%	-0,22	-22%	0,26	26%	0,29	29%
2019	10,30	133,03	-0,02	-2%	-0,20	-20%	0,23	23%	0,25	25%
2020	10,01	128,89	-0,02	-2%	-0,22	-22%	0,26	26%	0,29	29%

ცხრილი 65

მოლდოვას დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2019-2020 წლებში (მლნ. კაცი/მოლდოვას ლეი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2019	206 256	124 234	82 022	2,686	0,504	2,182	76 787	246 329	37 595
2020	199 734	120 360	79 374	2,640	0,499	2,141	75 644	241 186	37 066

ცხრილი 66

მოლდოვას თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2019-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2019	0,66	2,86	-0,51	-51%	-0,85	-85%	2,21	221%	5,55	555%
2020	0,66	2,83	-0,51	-51%	-0,85	-85%	2,19	219%	5,51	551%

ნიდერლანდების დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	639 187	85 516	553 671	16,575	0,880	15,695	38 563	97 132	35 278
2011	650 359	86 890	563 469	16,656	0,892	15,764	39 047	97 463	35 743
2012	652 966	87 889	565 077	16,730	0,901	15,830	39 029	97 581	35 697
2013	660 463	91 221	569 242	16,780	0,909	15,871	39 361	100 373	35 867
2014	671 560	96 030	575 530	16,829	0,918	15,911	39 904	104 568	36 172
2015	690 008	101 550	588 458	16,901	0,924	15,976	40 827	109 858	36 833
2016	708 337	106 743	601 594	16,979	0,935	16,044	41 718	114 116	37 497
2017	738 146	112 005	626 141	17,082	0,946	16,136	43 213	118 399	38 805
2018	773 987	119 305	654 682	17,181	0,955	16,226	45 049	124 907	40 348
2019	813 055	127 819	685 236	17,282	0,964	16,318	47 046	132 555	41 993
2020	796 530	118 825	677 705	17,408	0,975	16,432	45 758	121 829	41 242

ნიდერლანდების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	6,47	115,42	-0,09	-9%	-0,64	-64%	1,52	152%	1,75	175%
2011	6,48	114,67	-0,08	-8%	-0,63	-63%	1,50	150%	1,73	173%
2012	6,43	113,00	-0,09	-9%	-0,63	-63%	1,50	150%	1,73	173%
2013	6,24	108,97	-0,09	-9%	-0,64	-64%	1,55	155%	1,80	180%
2014	5,99	103,84	-0,09	-9%	-0,65	-65%	1,62	162%	1,89	189%
2015	5,79	100,15	-0,10	-10%	-0,66	-66%	1,69	169%	1,98	198%
2016	5,64	96,67	-0,10	-10%	-0,67	-67%	1,74	174%	2,04	204%
2017	5,59	95,35	-0,10	-10%	-0,67	-67%	1,74	174%	2,05	205%
2018	5,49	93,22	-0,10	-10%	-0,68	-68%	1,77	177%	2,10	210%
2019	5,36	90,72	-0,11	-11%	-0,68	-68%	1,82	182%	2,16	216%
2020	5,70	96,09	-0,10	-10%	-0,66	-66%	1,66	166%	1,95	195%

ნორვეგიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ნორვეგიული კრონა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	2 605 350	428 217	2 177 133	4,858	0,587	4,271	536 279	729 675	509 707
2011	2 809 930	449 708	2 360 222	4,920	0,599	4,321	571 089	750 476	546 212
2012	2 983 080	484 663	2 498 417	4,986	0,620	4,366	598 307	781 715	572 261
2013	3 090 340	512 048	2 578 292	5,051	0,624	4,427	611 794	820 634	582 361
2014	3 161 780	538 003	2 623 777	5,108	0,630	4,478	618 990	853 973	585 930
2015	3 130 180	560 532	2 569 648	5,166	0,655	4,512	605 862	856 041	569 552
2016	3 116 040	583 907	2 532 133	5,211	0,663	4,547	598 006	880 349	556 824
2017	3 323 100	609 154	2 713 946	5,258	0,670	4,588	631 970	908 748	591 532
2018	3 576 580	633 183	2 943 397	5,296	0,679	4,617	675 385	932 974	637 520
2019	3 596 940	674 730	2 922 210	5,328	0,691	4,637	675 074	976 302	630 180
2020	3 461 580	692 029	2 769 551	5,368	0,695	4,673	644 905	996 023	592 698

ნორვეგიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	5,08	37,00	-0,05	-5%	-0,30	-30%	0,36	36%	0,43	43%
2011	5,25	37,85	-0,04	-4%	-0,27	-27%	0,31	31%	0,37	37%
2012	5,15	36,30	-0,04	-4%	-0,27	-27%	0,31	31%	0,37	37%
2013	5,04	35,73	-0,05	-5%	-0,29	-29%	0,34	34%	0,41	41%
2014	4,88	34,66	-0,05	-5%	-0,31	-31%	0,38	38%	0,46	46%
2015	4,58	31,59	-0,06	-6%	-0,33	-33%	0,41	41%	0,50	50%
2016	4,34	29,73	-0,07	-7%	-0,37	-37%	0,47	47%	0,58	58%
2017	4,46	30,49	-0,06	-6%	-0,35	-35%	0,44	44%	0,54	54%
2018	4,65	31,62	-0,06	-6%	-0,32	-32%	0,38	38%	0,46	46%
2019	4,33	29,06	-0,07	-7%	-0,35	-35%	0,45	45%	0,55	55%
2020	4,00	26,92	-0,08	-8%	-0,40	-40%	0,54	54%	0,68	68%

პოლონეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/პოლონური ზლოტი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 434 370	237 031	1 197 339	38,023	2,985	35,038	37 724	79 409	34 173
2011	1 553 640	254 685	1 298 955	38,063	3,014	35,049	40 818	84 495	37 062
2012	1 612 740	267 570	1 345 170	38,064	3,035	35,029	42 369	88 161	38 402
2013	1 630 130	274 557	1 355 573	38,063	3,055	35,007	42 828	89 866	38 723
2014	1 700 550	287 764	1 412 786	38,018	3,068	34,949	44 730	93 782	40 424
2015	1 798 470	303 002	1 495 468	38,006	3,091	34,915	47 321	98 039	42 832
2016	1 853 210	313 883	1 539 327	37,967	3,110	34,857	48 811	100 936	44 161
2017	1 982 790	340 096	1 642 694	37,973	3,131	34,842	52 216	108 607	47 148
2018	2 126 510	368 303	1 758 207	37,977	3,154	34,823	55 995	116 792	50 490
2019	2 288 490	401 506	1 886 984	37,973	3,181	34,792	60 267	126 235	54 236
2020	2 337 670	414 048	1 923 622	37,958	3,209	34,749	61 585	129 033	55 357

პოლონეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	5,05	59,29	-0,09	-9%	-0,57	-57%	1,10	110%	1,32	132%
2011	5,10	59,30	-0,09	-9%	-0,56	-56%	1,07	107%	1,28	128%
2012	5,03	58,02	-0,09	-9%	-0,56	-56%	1,08	108%	1,30	130%
2013	4,94	56,57	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,10	110%	1,32	132%
2014	4,91	55,92	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,10	110%	1,32	132%
2015	4,94	55,76	-0,09	-9%	-0,56	-56%	1,07	107%	1,29	129%
2016	4,90	54,97	-0,10	-10%	-0,56	-56%	1,07	107%	1,29	129%
2017	4,83	53,74	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,08	108%	1,30	130%
2018	4,77	52,72	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,09	109%	1,31	131%
2019	4,70	51,41	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,09	109%	1,33	133%
2020	4,65	50,31	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,10	110%	1,33	133%

პორტუგალიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	179 611	67 733	111 878	10,573	1,863	8,710	16 987	36 356	12 844
2011	176 096	66 344	109 752	10,573	1,860	8,712	16 656	35 664	12 597
2012	168 296	62 529	105 767	10,542	1,849	8,693	15 964	33 809	12 167
2013	170 492	62 955	107 537	10,487	1,838	8,649	16 257	34 255	12 433
2014	173 054	63 146	109 908	10,427	1,836	8,592	16 596	34 397	12 793
2015	179 713	64 897	114 816	10,375	1,836	8,539	17 322	35 349	13 446
2016	186 490	66 942	119 548	10,341	1,842	8,499	18 033	36 335	14 066
2017	195 947	70 359	125 588	10,310	1,851	8,458	19 006	38 010	14 848
2018	205 184	73 603	131 581	10,291	1,860	8,431	19 938	39 575	15 606
2019	214 375	77 440	136 935	10,277	1,872	8,405	20 860	41 367	16 293
2020	200 519	71 642	128 877	10,296	1,876	8,420	19 476	38 181	15 307

პორტუგალიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,65	7,72	-0,24	-24%	-0,65	-65%	1,14	114%	1,83	183%
2011	1,65	7,75	-0,24	-24%	-0,65	-65%	1,14	114%	1,83	183%
2012	1,69	7,95	-0,24	-24%	-0,64	-64%	1,12	112%	1,78	178%
2013	1,71	8,04	-0,24	-24%	-0,64	-64%	1,11	111%	1,76	176%
2014	1,74	8,15	-0,23	-23%	-0,63	-63%	1,07	107%	1,69	169%
2015	1,77	8,23	-0,22	-22%	-0,62	-62%	1,04	104%	1,63	163%
2016	1,79	8,24	-0,22	-22%	-0,61	-61%	1,01	101%	1,58	158%
2017	1,78	8,16	-0,22	-22%	-0,61	-61%	1,00	100%	1,56	156%
2018	1,79	8,10	-0,22	-22%	-0,61	-61%	0,98	98%	1,54	154%
2019	1,77	7,94	-0,22	-22%	-0,61	-61%	0,98	98%	1,54	154%
2020	1,80	8,07	-0,21	-21%	-0,60	-60%	0,96	96%	1,49	149%

რუმინეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/რუმინული ლეი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	540 336	123 167	417 169	20,295	1,948	18,347	26 625	63 229	22 738
2011	587 203	140 513	446 690	20,199	1,941	18,258	29 071	72 390	24 465
2012	621 269	145 979	475 290	20,096	1,891	18,205	30 915	77 189	26 108
2013	631 603	152 470	479 133	20,020	1,880	18,140	31 548	81 107	26 413
2014	668 876	158 774	510 102	19,947	1,870	18,078	33 532	84 918	28 217
2015	712 544	177 230	535 314	19,871	1,858	18,013	35 859	95 380	29 719
2016	752 116	183 982	568 134	19,761	1,849	17,912	38 061	99 512	31 719
2017	851 620	207 348	644 272	19,644	1,832	17,812	43 353	113 195	36 170
2018	959 059	230 383	728 676	19,533	1,834	17,699	49 098	125 612	41 170
2019	1 063 800	262 957	800 843	19,414	1,835	17,579	54 794	143 282	45 556
2020	1 066 780	265 844	800 936	19,329	1,841	17,488	55 191	144 432	45 799

რუმინეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	3,39	31,90	-0,15	-15%	-0,64	-64%	1,37	137%	1,78	178%
2011	3,18	29,90	-0,16	-16%	-0,66	-66%	1,49	149%	1,96	196%
2012	3,26	31,34	-0,16	-16%	-0,66	-66%	1,50	150%	1,96	196%
2013	3,14	30,32	-0,16	-16%	-0,67	-67%	1,57	157%	2,07	207%
2014	3,21	31,06	-0,16	-16%	-0,67	-67%	1,53	153%	2,01	201%
2015	3,02	29,28	-0,17	-17%	-0,69	-69%	1,66	166%	2,21	221%
2016	3,09	29,92	-0,17	-17%	-0,68	-68%	1,61	161%	2,14	214%
2017	3,11	30,21	-0,17	-17%	-0,68	-68%	1,61	161%	2,13	213%
2018	3,16	30,52	-0,16	-16%	-0,67	-67%	1,56	156%	2,05	205%
2019	3,05	29,17	-0,17	-17%	-0,68	-68%	1,61	161%	2,15	215%
2020	3,01	28,63	-0,17	-17%	-0,68	-68%	1,62	162%	2,15	215%

რუსეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/რუსული რუბლი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	49 617 630	8 375 864	41 241 766	142,865	11,461	131,404	347 304	730 798	313 855
2011	60 114 000	9 948 773	50 165 227	143,056	11,584	131,472	420 213	858 810	381 567
2012	68 103 400	10 666 871	57 436 530	143,347	11,699	131,648	475 095	911 776	436 289
2013	72 985 700	11 814 897	61 170 803	143,667	11,814	131,853	508 020	1 000 037	463 933
2014	79 030 000	12 779 526	66 250 474	146,267	11,931	134,336	540 313	1 071 099	493 171
2015	83 087 400	13 520 863	69 566 537	146,545	12,049	134,496	566 975	1 122 144	517 239
2016	85 616 100	15 121 534	70 494 566	146,804	12,168	134,636	583 200	1 242 691	523 595
2017	91 843 200	16 538 190	75 305 011	146,880	12,288	134,592	625 294	1 345 830	559 508
2018	103 861 700	18 777 726	85 083 974	146,781	12,410	134,371	707 596	1 513 144	633 201
2019	109 608 300	19 797 064	89 811 236	146,749	12,476	134,273	746 910	1 586 790	668 871
2020	107 658 100	20 260 718	87 397 382	146,171	12,680	133,491	736 522	1 597 848	654 706
2021	135 295 000	24 471 160	110 823 840	145,558	12,680	132,878	929 492	1 929 902	834 027

რუსეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,92	56,45	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,10	110%	1,33	133%
2011	5,04	57,23	-0,09	-9%	-0,56	-56%	1,04	104%	1,25	125%
2012	5,38	60,59	-0,08	-8%	-0,52	-52%	0,92	92%	1,09	109%
2013	5,18	57,78	-0,09	-9%	-0,54	-54%	0,97	97%	1,16	116%
2014	5,18	58,37	-0,09	-9%	-0,54	-54%	0,98	98%	1,17	117%
2015	5,15	57,43	-0,09	-9%	-0,54	-54%	0,98	98%	1,17	117%
2016	4,66	51,58	-0,10	-10%	-0,58	-58%	1,13	113%	1,37	137%
2017	4,55	49,87	-0,11	-11%	-0,58	-58%	1,15	115%	1,41	141%
2018	4,53	49,06	-0,11	-11%	-0,58	-58%	1,14	114%	1,39	139%
2019	4,54	48,82	-0,10	-10%	-0,58	-58%	1,12	112%	1,37	137%
2020	4,31	45,41	-0,11	-11%	-0,59	-59%	1,17	117%	1,44	144%
2021	4,53	47,46	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,08	108%	1,31	131%

საბერძნეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	224 124	108 739	115 385	11,119	3,494	7,625	20 156	31 121	15 132
2011	203 308	98 649	104 659	11,123	3,477	7,646	18 278	28 373	13 687
2012	188 381	90 148	98 233	11,086	3,443	7,644	16 992	26 186	12 851
2013	179 884	86 156	93 728	11,004	3,388	7,615	16 348	25 428	12 308
2014	177 236	84 640	92 596	10,927	3,336	7,591	16 220	25 372	12 198
2015	176 369	83 617	92 752	10,858	3,293	7,565	16 243	25 394	12 260
2016	174 494	83 007	91 487	10,784	3,250	7,534	16 181	25 544	12 143
2017	176 903	84 535	92 368	10,768	3,237	7,531	16 428	26 118	12 264
2018	179 558	85 688	93 870	10,741	3,218	7,523	16 717	26 629	12 477
2019	183 351	87 642	95 709	10,725	3,203	7,522	17 096	27 362	12 725
2020	165 406	78 993	86 413	10,719	3,198	7,521	15 432	24 702	11 490

ცხრილი 80

საბერძნეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,06	2,32	-0,25	-25%	-0,51	-51%	0,54	54%	1,06	106%
2011	1,06	2,33	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,55	55%	1,07	107%
2012	1,09	2,42	-0,24	-24%	-0,51	-51%	0,54	54%	1,04	104%
2013	1,09	2,45	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,56	56%	1,07	107%
2014	1,09	2,49	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,56	56%	1,08	108%
2015	1,11	2,55	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,56	56%	1,07	107%
2016	1,10	2,56	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,58	58%	1,10	110%
2017	1,09	2,54	-0,25	-25%	-0,53	-53%	0,59	59%	1,13	113%
2018	1,10	2,56	-0,25	-25%	-0,53	-53%	0,59	59%	1,13	113%
2019	1,09	2,56	-0,26	-26%	-0,53	-53%	0,60	60%	1,15	115%
2020	1,09	2,57	-0,26	-26%	-0,53	-53%	0,60	60%	1,15	115%

სამხრეთ კორეის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/სამხრეთ კორეული ვონი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 327 440 000	655 080 000	672 360 000	49,554	9,796	39,758	26 787 747	66 871 886	16 911 333
2011	1 393 310 000	683 658 000	709 652 000	49,937	9,809	40,128	27 901 356	69 698 285	17 684 630
2012	1 445 390 000	712 148 000	733 242 000	50,200	9,831	40,369	28 792 629	72 440 589	18 163 396
2013	1 505 240 000	743 490 000	761 750 000	50,429	9,853	40,576	29 848 698	75 460 212	18 773 293
2014	1 566 090 000	776 605 000	789 485 000	50,747	9,875	40,872	30 860 741	78 645 328	19 315 930
2015	1 660 840 000	832 284 000	828 556 000	51,015	9,897	41,118	32 555 915	84 095 772	20 150 619
2016	1 743 570 000	879 465 000	864 105 000	51,218	9,919	41,299	34 042 134	88 664 487	20 923 157
2017	1 840 350 000	944 053 000	896 297 000	51,362	9,941	41,421	35 830 965	94 963 352	21 638 833
2018	1 902 530 000	992 300 000	910 230 000	51,585	9,963	41,622	36 881 458	99 593 546	21 869 225
2019	1 927 420 000	1 003 380 000	924 040 000	51,765	9,962	41,803	37 234 038	100 716 766	22 104 841
2020	1 944 640 000	1 025 460 000	919 180 000	51,836	9,963	41,873	37 515 240	102 922 160	21 951 853

სამხრეთ კორეის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,03	4,17	-0,37	-37%	-0,75	-75%	1,50	150%	2,95	295%
2011	1,04	4,25	-0,37	-37%	-0,75	-75%	1,50	150%	2,94	294%
2012	1,03	4,23	-0,37	-37%	-0,75	-75%	1,52	152%	2,99	299%
2013	1,02	4,22	-0,37	-37%	-0,75	-75%	1,53	153%	3,02	302%
2014	1,02	4,21	-0,37	-37%	-0,75	-75%	1,55	155%	3,07	307%
2015	1,00	4,14	-0,38	-38%	-0,76	-76%	1,58	158%	3,17	317%
2016	0,98	4,09	-0,39	-39%	-0,76	-76%	1,60	160%	3,24	324%
2017	0,95	3,96	-0,40	-40%	-0,77	-77%	1,65	165%	3,39	339%
2018	0,92	3,83	-0,41	-41%	-0,78	-78%	1,70	170%	3,55	355%
2019	0,92	3,86	-0,41	-41%	-0,78	-78%	1,70	170%	3,56	356%
2020	0,90	3,77	-0,41	-41%	-0,79	-79%	1,74	174%	3,69	369%

საფრანგეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 995 290	196 632	1 798 658	64,659	2,240	62,419	30 859	87 782	28 816
2011	2 058 370	199 526	1 858 844	64,979	2,240	62,739	31 678	89 074	29 628
2012	2 088 800	204 857	1 883 943	65,277	2,240	63,037	31 999	91 454	29 886
2013	2 117 190	207 534	1 909 656	65,600	2,230	63,370	32 274	93 065	30 135
2014	2 149 770	210 141	1 939 629	66,166	2,220	63,946	32 491	94 658	30 332
2015	2 198 430	214 434	1 983 996	66,458	2,210	64,248	33 080	97 029	30 880
2016	2 234 130	219 964	2 014 166	66,638	2,190	64,448	33 526	100 440	31 252
2017	2 297 240	227 457	2 069 783	66,810	2,190	64,620	34 385	103 862	32 030
2018	2 363 310	237 283	2 126 027	67,026	2,180	64,846	35 259	108 845	32 786
2019	2 437 640	246 937	2 190 703	67,290	2,170	65,120	36 226	113 796	33 641
2020	2 317 830	226 007	2 091 823	67,486	2,150	65,336	34 346	105 120	32 017
2021	2 500 870	253 101	2 247 770	67,657	2,130	65,527	36 964	118 827	34 303

საფრანგეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	9,15	254,90	-0,07	-7%	-0,67	-67%	1,84	184%	2,05	205%
2011	9,32	260,93	-0,06	-6%	-0,67	-67%	1,81	181%	2,01	201%
2012	9,20	258,80	-0,07	-7%	-0,67	-67%	1,86	186%	2,06	206%
2013	9,20	261,49	-0,07	-7%	-0,68	-68%	1,88	188%	2,09	209%
2014	9,23	265,87	-0,07	-7%	-0,68	-68%	1,91	191%	2,12	212%
2015	9,25	268,98	-0,07	-7%	-0,68	-68%	1,93	193%	2,14	214%
2016	9,16	269,47	-0,07	-7%	-0,69	-69%	2,00	200%	2,21	221%
2017	9,10	268,50	-0,07	-7%	-0,69	-69%	2,02	202%	2,24	224%
2018	8,96	266,52	-0,07	-7%	-0,70	-70%	2,09	209%	2,32	232%
2019	8,87	266,23	-0,07	-7%	-0,70	-70%	2,14	214%	2,38	238%
2020	9,26	281,26	-0,07	-7%	-0,70	-70%	2,06	206%	2,28	228%
2021	8,88	273,21	-0,07	-7%	-0,71	-71%	2,21	221%	2,46	246%

სლოვაკეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/სლოვაკური კორუნა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	68 765	19 612	49 153	5,390	0,642	4,748	12 757	30 527	10 352
2011	71 786	20 325	51 461	5,392	0,649	4,743	13 312	31 315	10 849
2012	73 649	20 469	53 181	5,404	0,655	4,749	13 628	31 240	11 198
2013	74 493	21 341	53 152	5,411	0,661	4,750	13 767	32 291	11 190
2014	76 355	21 518	54 836	5,416	0,668	4,748	14 098	32 228	11 549
2015	80 126	22 874	57 252	5,421	0,676	4,746	14 780	33 847	12 064
2016	81 265	23 471	57 794	5,426	0,684	4,742	14 976	34 294	12 188
2017	84 670	24 307	60 363	5,435	0,693	4,742	15 578	35 058	12 729
2018	89 875	25 693	64 182	5,443	0,702	4,741	16 512	36 593	13 538
2019	94 438	26 540	67 897	5,450	0,712	4,738	17 327	37 270	14 329
2020	93 414	26 481	66 933	5,458	0,720	4,738	17 115	36 803	14 126

სლოვაკეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	2,51	18,52	-0,19	-19%	-0,66	-66%	1,39	139%	1,95	195%
2011	2,53	18,50	-0,19	-19%	-0,65	-65%	1,35	135%	1,89	189%
2012	2,60	18,83	-0,18	-18%	-0,64	-64%	1,29	129%	1,79	179%
2013	2,49	17,90	-0,19	-19%	-0,65	-65%	1,35	135%	1,89	189%
2014	2,55	18,12	-0,18	-18%	-0,64	-64%	1,29	129%	1,79	179%
2015	2,50	17,58	-0,18	-18%	-0,64	-64%	1,29	129%	1,81	181%
2016	2,46	17,06	-0,19	-19%	-0,64	-64%	1,29	129%	1,81	181%
2017	2,48	16,98	-0,18	-18%	-0,64	-64%	1,25	125%	1,75	175%
2018	2,50	16,87	-0,18	-18%	-0,63	-63%	1,22	122%	1,70	170%
2019	2,56	17,02	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,15	115%	1,60	160%
2020	2,53	16,64	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,15	115%	1,61	161%

სლოვენიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	36 364	13 327	23 037	2,047	0,280	1,767	17 765	47 654	13 035
2011	37 059	13 534	23 524	2,050	0,280	1,770	18 076	48 313	13 290
2012	36 253	13 363	22 891	2,055	0,281	1,775	17 637	47 620	12 897
2013	36 454	13 390	23 064	2,059	0,283	1,776	17 706	47 316	12 988
2014	37 634	13 820	23 814	2,061	0,286	1,775	18 259	48 346	13 415
2015	38 853	14 210	24 642	2,063	0,287	1,776	18 834	49 476	13 878
2016	40 443	14 911	25 533	2,064	0,288	1,776	19 593	51 718	14 377
2017	43 011	15 819	27 192	2,066	0,289	1,777	20 820	54 754	15 302
2018	45 876	17 000	28 876	2,067	0,290	1,777	22 196	58 720	16 246
2019	48 533	18 055	30 478	2,081	0,293	1,788	23 323	61 625	17 046
2020	47 021	17 946	29 075	2,096	0,296	1,800	22 435	60 729	16 150

სლოვენიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,73	10,92	-0,27	-27%	-0,73	-73%	1,68	168%	2,66	266%
2011	1,74	10,98	-0,26	-26%	-0,72	-72%	1,67	167%	2,64	264%
2012	1,71	10,84	-0,27	-27%	-0,73	-73%	1,70	170%	2,69	269%
2013	1,72	10,81	-0,27	-27%	-0,73	-73%	1,67	167%	2,64	264%
2014	1,72	10,70	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,65	165%	2,60	260%
2015	1,73	10,72	-0,26	-26%	-0,72	-72%	1,63	163%	2,57	257%
2016	1,71	10,55	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,64	164%	2,60	260%
2017	1,72	10,57	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,63	163%	2,58	258%
2018	1,70	10,43	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,65	165%	2,61	261%
2019	1,69	10,30	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,64	164%	2,62	262%
2020	1,62	9,87	-0,28	-28%	-0,73	-73%	1,71	171%	2,76	276%

სომხეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2015-2021 წლებში (მლნ. კაცი/სომხური დრამი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2015	5 043 630	2 732 554	2 311 076	3,011	1,074	1,937	1 675 292	2 545 083	1 193 160
2016	5 067 290	2 756 727	2 310 563	2,999	1,076	1,923	1 689 898	2 562 393	1 201 706
2017	5 564 490	3 032 454	2 532 036	2,986	1,078	1,909	1 863 432	2 814 107	1 326 673
2018	6 017 040	3 257 069	2 759 971	2,973	1,082	1,891	2 024 078	3 010 581	1 459 639
2019	6 543 320	3 820 049	2 723 271	2,965	1,084	1,881	2 206 653	3 523 952	1 447 590
2020	6 181 900	3 703 091	2 478 809	2,960	1,092	1,868	2 088 696	3 391 895	1 327 023
2021	6 982 960	4 014 379	2 968 581	2,963	1,093	1,870	2 356 520	3 673 554	1 587 075

სომხეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტები

2015-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2015	0,85	1,53	-0,29	-29%	-0,53	-53%	0,52	52%	1,13	113%
2016	0,84	1,50	-0,29	-29%	-0,53	-53%	0,52	52%	1,13	113%
2017	0,83	1,48	-0,29	-29%	-0,53	-53%	0,51	51%	1,12	112%
2018	0,85	1,48	-0,28	-28%	-0,52	-52%	0,49	49%	1,06	106%
2019	0,71	1,24	-0,34	-34%	-0,59	-59%	0,60	60%	1,43	143%
2020	0,67	1,15	-0,36	-36%	-0,61	-61%	0,62	62%	1,56	156%
2021	0,74	1,27	-0,33	-33%	-0,57	-57%	0,56	56%	1,31	131%

უკრაინის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/უკრაინული გრივნა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	1 079 350	196 639	882 711	45,783	2,785	42,997	23 576	70 604	20 529
2011	1 299 990	223 774	1 076 216	45,598	2,799	42,799	28 510	79 942	25 146
2012	1 404 670	275 685	1 128 985	45,453	2,814	42,639	30 904	97 959	26 478
2013	1 465 200	312 552	1 152 648	45,373	2,845	42,528	32 293	109 860	27 103
2014	1 586 920	357 377	1 229 543	45,246	2,869	42,377	35 073	124 578	29 014
2015	1 988 540	451 700	1 536 840	42,760	2,888	39,872	46 505	156 406	38 545
2016	2 385 370	559 140	1 826 230	42,591	2,907	39,684	56 007	192 369	46 019
2017	2 982 920	699 378	2 283 542	42,415	2,926	39,489	70 327	239 038	57 827
2018	3 560 600	833 299	2 727 301	42,217	2,935	39,282	84 341	283 966	69 428
2019	3 978 400	949 570	3 028 830	41,984	2,951	39,033	94 761	321 801	77 597
2020	4 222 030	1 014 693	3 207 337	41,733	2,967	38,765	101 168	341 947	82 737
2021	5 450 850	1 276 376	4 174 474	41,419	2,962	38,457	131 604	430 888	108 550

ცხრილი 92

უკრაინის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	4,49	69,30	-0,13	-13%	-0,71	-71%	1,99	199%	2,44	244%
2011	4,81	73,53	-0,12	-12%	-0,69	-69%	1,80	180%	2,18	218%
2012	4,10	62,05	-0,14	-14%	-0,73	-73%	2,17	217%	2,70	270%
2013	3,69	55,13	-0,16	-16%	-0,75	-75%	2,40	240%	3,05	305%
2014	3,44	50,82	-0,17	-17%	-0,77	-77%	2,55	255%	3,29	329%
2015	3,40	46,97	-0,17	-17%	-0,75	-75%	2,36	236%	3,06	306%
2016	3,27	44,59	-0,18	-18%	-0,76	-76%	2,43	243%	3,18	318%
2017	3,27	44,07	-0,18	-18%	-0,76	-76%	2,40	240%	3,13	313%
2018	3,27	43,81	-0,18	-18%	-0,76	-76%	2,37	237%	3,09	309%
2019	3,19	42,19	-0,18	-18%	-0,76	-76%	2,40	240%	3,15	315%
2020	3,16	41,29	-0,18	-18%	-0,76	-76%	2,38	238%	3,13	313%
2021	3,27	42,46	-0,18	-18%	-0,75	-75%	2,27	227%	2,97	297%

უნგრეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/უნგრული ფორინტი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	27 485 100	10 398 476	17 086 624	10,014	1,721	8,294	2 744 579	6 043 598	2 060 182
2011	28 538 200	10 775 894	17 762 306	9,986	1,733	8,253	2 857 901	6 219 142	2 152 218
2012	28 996 600	11 030 324	17 966 276	9,932	1,726	8,205	2 919 535	6 388 939	2 189 553
2013	30 351 900	11 268 444	19 083 456	9,909	1,735	8,174	3 063 126	6 495 997	2 334 618
2014	32 804 700	12 126 829	20 677 871	9,877	1,744	8,134	3 321 200	6 954 964	2 542 233
2015	34 965 200	12 498 125	22 467 075	9,856	1,757	8,099	3 547 760	7 115 127	2 774 051
2016	36 206 700	13 026 937	23 179 763	9,830	1,758	8,072	3 683 104	7 408 572	2 871 581
2017	39 274 800	14 297 453	24 977 347	9,798	1,752	8,046	4 008 630	8 162 096	3 104 368
2018	43 386 400	15 740 447	27 645 953	9,778	1,749	8,030	4 436 976	9 000 950	3 442 998
2019	47 664 900	17 822 830	29 842 070	9,773	1,751	8,021	4 877 324	10 176 664	3 720 301
2020	48 411 500	17 913 954	30 497 546	9,770	1,749	8,020	4 955 358	10 240 559	3 802 586
2021	55 255 130	20 261 486	34 993 644	9,731	1,723	8,008	5 678 258	11 759 341	4 369 842

ცხრილი 94

უნგრეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,64	7,92	-0,25	-25%	-0,66	-66%	1,20	120%	1,93	193%
2011	1,65	7,85	-0,25	-25%	-0,65	-65%	1,18	118%	1,89	189%
2012	1,63	7,74	-0,25	-25%	-0,66	-66%	1,19	119%	1,92	192%
2013	1,69	7,98	-0,24	-24%	-0,64	-64%	1,12	112%	1,78	178%
2014	1,71	7,95	-0,23	-23%	-0,63	-63%	1,09	109%	1,74	174%
2015	1,80	8,29	-0,22	-22%	-0,61	-61%	1,01	101%	1,56	156%
2016	1,78	8,17	-0,22	-22%	-0,61	-61%	1,01	101%	1,58	158%
2017	1,75	8,02	-0,23	-23%	-0,62	-62%	1,04	104%	1,63	163%
2018	1,76	8,06	-0,22	-22%	-0,62	-62%	1,03	103%	1,61	161%
2019	1,67	7,67	-0,24	-24%	-0,63	-63%	1,09	109%	1,74	174%
2020	1,70	7,81	-0,23	-23%	-0,63	-63%	1,07	107%	1,69	169%
2021	1,73	8,03	-0,23	-23%	-0,63	-63%	1,07	107%	1,69	169%

ფინეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/ევრო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	188 143	73 053	115 090	5,351	1,350	4,001	35 158	54 100	28 765
2011	197 998	74 931	123 067	5,375	1,364	4,011	36 835	54 919	30 683
2012	201 037	75 693	125 344	5,401	1,381	4,020	37 220	54 800	31 180
2013	204 321	78 509	125 812	5,427	1,399	4,028	37 651	56 112	31 238
2014	206 897	79 118	127 779	5,451	1,417	4,034	37 954	55 820	31 676
2015	211 385	82 485	128 900	5,472	1,435	4,036	38 632	57 465	31 935
2016	217 518	84 962	132 556	5,487	1,453	4,034	39 640	58 470	32 858
2017	226 301	88 376	137 925	5,503	1,472	4,031	41 121	60 041	34 213
2018	233 462	91 622	141 840	5,513	1,490	4,023	42 347	61 486	35 257
2019	239 858	95 458	144 400	5,518	1,507	4,011	43 469	63 337	36 003
2020	238 038	94 201	143 837	5,525	1,527	3,999	43 082	61 699	35 973

ფინეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,58	4,67	-0,18	-18%	-0,47	-47%	0,54	54%	0,88	88%
2011	1,64	4,83	-0,17	-17%	-0,44	-44%	0,49	49%	0,79	79%
2012	1,66	4,82	-0,16	-16%	-0,43	-43%	0,47	47%	0,76	76%
2013	1,60	4,61	-0,17	-17%	-0,44	-44%	0,49	49%	0,80	80%
2014	1,62	4,60	-0,17	-17%	-0,43	-43%	0,47	47%	0,76	76%
2015	1,56	4,39	-0,17	-17%	-0,44	-44%	0,49	49%	0,80	80%
2016	1,56	4,33	-0,17	-17%	-0,44	-44%	0,48	48%	0,78	78%
2017	1,56	4,27	-0,17	-17%	-0,43	-43%	0,46	46%	0,75	75%
2018	1,55	4,18	-0,17	-17%	-0,43	-43%	0,45	45%	0,74	74%
2019	1,51	4,03	-0,17	-17%	-0,43	-43%	0,46	46%	0,76	76%
2020	1,53	4,00	-0,17	-17%	-0,42	-42%	0,43	43%	0,72	72%

შვედეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/შვედური კრონი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	3 573 580	1 079 130	2 494 450	9,341	1,584	7,756	382 582	681 176	321 596
2011	3 727 910	1 141 320	2 586 590	9,416	1,614	7,802	395 930	707 139	331 547
2012	3 743 090	1 152 980	2 590 110	9,483	1,644	7,838	394 722	701 132	330 439
2013	3 822 670	1 188 410	2 634 260	9,556	1,673	7,882	400 033	710 135	334 195
2014	3 992 730	1 260 470	2 732 260	9,645	1,704	7,941	413 975	739 781	344 069
2015	4 260 470	1 361 220	2 899 250	9,747	1,732	8,015	437 090	785 770	361 727
2016	4 415 030	1 399 820	3 015 210	9,851	1,758	8,093	448 180	796 152	372 580
2017	4 625 090	1 439 150	3 185 940	9,995	1,786	8,209	462 733	805 708	388 105
2018	4 828 310	1 516 670	3 311 640	10,120	1,816	8,304	477 094	835 092	398 797
2019	5 049 620	1 610 450	3 439 170	10,230	1,844	8,387	493 600	873 557	410 078
2020	5 038 540	1 614 270	3 424 270	10,328	1,869	8,459	487 872	863 852	404 813

შვედეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	2,31	11,32	-0,16	-16%	-0,53	-53%	0,78	78%	1,12	112%
2011	2,27	10,95	-0,16	-16%	-0,53	-53%	0,79	79%	1,13	113%
2012	2,25	10,71	-0,16	-16%	-0,53	-53%	0,78	78%	1,12	112%
2013	2,22	10,44	-0,16	-16%	-0,53	-53%	0,78	78%	1,12	112%
2014	2,17	10,10	-0,17	-17%	-0,53	-53%	0,79	79%	1,15	115%
2015	2,13	9,85	-0,17	-17%	-0,54	-54%	0,80	80%	1,17	117%
2016	2,15	9,91	-0,17	-17%	-0,53	-53%	0,78	78%	1,14	114%
2017	2,21	10,17	-0,16	-16%	-0,52	-52%	0,74	74%	1,08	108%
2018	2,18	9,98	-0,16	-16%	-0,52	-52%	0,75	75%	1,09	109%
2019	2,14	9,71	-0,17	-17%	-0,53	-53%	0,77	77%	1,13	113%
2020	2,12	9,60	-0,17	-17%	-0,53	-53%	0,77	77%	1,13	113%

შვეიცარიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2020 წლებში (მლნ. კაცი/შვეიცარიული ფრანკი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	624 545	74 501	550 044	7,786	0,611	7,174	80 216	121 839	76 668
2011	635 739	75 734	560 005	7,870	0,620	7,250	80 779	122 152	77 241
2012	643 646	76 003	567 643	7,955	0,627	7,327	80 914	121 152	77 469
2013	654 612	77 332	577 280	8,039	0,636	7,403	81 429	121 521	77 982
2014	665 618	78 706	586 912	8,140	0,645	7,494	81 775	121 972	78 314
2015	668 006	78 524	589 482	8,238	0,654	7,584	81 092	120 127	77 727
2016	677 848	78 337	599 511	8,327	0,663	7,664	81 402	118 073	78 228
2017	684 558	78 903	605 655	8,420	0,671	7,749	81 306	117 593	78 164
2018	709 522	80 776	628 746	8,484	0,678	7,806	83 629	119 102	80 547
2019	716 879	82 366	634 513	8,545	0,686	7,859	83 899	120 094	80 740
2020	694 662	80 209	614 453	8,606	0,690	7,916	80 718	116 245	77 621

შვეიცარიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	7,38	86,63	-0,04	-4%	-0,37	-37%	0,52	52%	0,59	59%
2011	7,39	86,47	-0,04	-4%	-0,37	-37%	0,51	51%	0,58	58%
2012	7,47	87,23	-0,04	-4%	-0,36	-36%	0,50	50%	0,56	56%
2013	7,47	86,84	-0,04	-4%	-0,36	-36%	0,49	49%	0,56	56%
2014	7,46	86,61	-0,04	-4%	-0,36	-36%	0,49	49%	0,56	56%
2015	7,51	87,10	-0,04	-4%	-0,35	-35%	0,48	48%	0,55	55%
2016	7,65	88,40	-0,04	-4%	-0,34	-34%	0,45	45%	0,51	51%
2017	7,68	88,64	-0,04	-4%	-0,34	-34%	0,45	45%	0,50	50%
2018	7,78	89,59	-0,04	-4%	-0,32	-32%	0,42	42%	0,48	48%
2019	7,70	88,27	-0,04	-4%	-0,33	-33%	0,43	43%	0,49	49%
2020	7,66	87,89	-0,04	-4%	-0,33	-33%	0,44	44%	0,50	50%

ჩეხეთის რესპუბლიკის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები

2010-2021 წლებში (მლნ. კაცი/ჩეხური კრონა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	3 992 870	1 079 540	2 913 330	10,462	1,249	9,213	381 651	864 305	316 217
2011	4 062 320	1 059 860	3 002 460	10,487	1,257	9,230	387 377	843 060	325 309
2012	4 088 910	1 067 790	3 021 120	10,505	1,242	9,264	389 218	859 967	326 122
2013	4 142 810	1 090 860	3 051 950	10,516	1,247	9,269	393 948	874 942	329 252
2014	4 345 770	1 140 700	3 205 070	10,512	1,243	9,269	413 394	917 551	345 776
2015	4 625 380	1 231 290	3 394 090	10,538	1,259	9,279	438 912	977 929	365 774
2016	4 796 870	1 285 250	3 511 620	10,554	1,267	9,286	454 514	1 014 045	378 147
2017	5 110 740	1 366 020	3 744 720	10,579	1,281	9,298	483 111	1 066 780	402 731
2018	5 410 760	1 479 380	3 931 380	10,610	1,295	9,316	509 965	1 142 808	422 024
2019	5 791 500	1 581 320	4 210 180	10,650	1,309	9,341	543 813	1 208 376	450 712
2020	5 709 130	1 556 900	4 152 230	10,694	1,324	9,370	533 866	1 175 660	443 157
2021	6 108 720	1 677 194	4 431 526	10,517	1,335	9,182	580 842	1 256 246	482 636

ჩეხეთის რესპუბლიკის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	2,70	19,91	-0,17	-17%	-0,63	-63%	1,26	126%	1,73	173%
2011	2,83	20,80	-0,16	-16%	-0,61	-61%	1,18	118%	1,59	159%
2012	2,83	21,11	-0,16	-16%	-0,62	-62%	1,21	121%	1,64	164%
2013	2,80	20,80	-0,16	-16%	-0,62	-62%	1,22	122%	1,66	166%
2014	2,81	20,95	-0,16	-16%	-0,62	-62%	1,22	122%	1,65	165%
2015	2,76	20,32	-0,17	-17%	-0,63	-63%	1,23	123%	1,67	167%
2016	2,73	20,02	-0,17	-17%	-0,63	-63%	1,23	123%	1,68	168%
2017	2,74	19,91	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,21	121%	1,65	165%
2018	2,66	19,12	-0,17	-17%	-0,63	-63%	1,24	124%	1,71	171%
2019	2,66	19,00	-0,17	-17%	-0,63	-63%	1,22	122%	1,68	168%
2020	2,67	18,87	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,20	120%	1,65	165%
2021	2,64	18,17	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,16	116%	1,60	160%

ჩილეს დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2021 წლებში

(მლნ. კაცი/ჩილეს პესო)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	111 050 000	48 054 205	62 995 795	17,064	6,346	10,718	6 507 853	7 572 269	5 877 612
2011	121 504 000	53 241 895	68 262 105	17,254	6,409	10,845	7 042 077	8 307 762	6 294 161
2012	129 413 000	59 478 370	69 934 630	17,443	6,472	10,971	7 419 194	9 189 887	6 374 589
2013	137 309 000	64 273 635	73 035 365	17,612	6,522	11,090	7 796 332	9 854 455	6 585 869
2014	147 951 000	68 592 347	79 358 653	17,788	6,577	11,211	8 317 461	10 429 555	7 078 470
2015	158 623 000	74 855 273	83 767 727	17,971	6,637	11,334	8 826 610	11 278 227	7 390 932
2016	168 765 000	79 887 965	88 877 035	18,167	6,710	11,457	9 289 646	11 905 947	7 757 390
2017	179 315 000	83 097 050	96 217 950	18,419	6,830	11,589	9 735 328	12 166 376	8 302 565
2018	189 435 000	87 956 257	101 478 743	18,751	6,997	11,754	10 102 661	12 570 856	8 633 431
2019	195 816 000	90 897 814	104 918 186	19,107	7,184	11,923	10 248 391	12 652 789	8 799 657
2020	200 344 000	87 071 471	113 272 529	19,458	7,372	12,086	10 296 228	11 811 122	9 372 202
2021	240 371 470	103 561 585	136 809 885	19,678	7,472	12,206	12 215 239	13 859 551	11 208 613

ჩილეს თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების

გადახრის კოეფიციენტები 2010-2021 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,31	2,21	-0,10	-10%	-0,22	-22%	0,16	16%	0,29	29%
2011	1,28	2,17	-0,11	-11%	-0,24	-24%	0,18	18%	0,32	32%
2012	1,18	1,99	-0,14	-14%	-0,31	-31%	0,24	24%	0,44	44%
2013	1,14	1,93	-0,16	-16%	-0,33	-33%	0,26	26%	0,50	50%
2014	1,16	1,97	-0,15	-15%	-0,32	-32%	0,25	25%	0,47	47%
2015	1,12	1,91	-0,16	-16%	-0,34	-34%	0,28	28%	0,53	53%
2016	1,11	1,90	-0,16	-16%	-0,35	-35%	0,28	28%	0,53	53%
2017	1,16	1,96	-0,15	-15%	-0,32	-32%	0,25	25%	0,47	47%
2018	1,15	1,94	-0,15	-15%	-0,31	-31%	0,24	24%	0,46	46%
2019	1,15	1,92	-0,14	-14%	-0,30	-30%	0,23	23%	0,44	44%
2020	1,30	2,13	-0,09	-9%	-0,21	-21%	0,15	15%	0,26	26%
2021	1,32	2,16	-0,08	-8%	-0,19	-19%	0,13	13%	0,24	24%

ჩინეთის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2020 წლებში
(მლნ. კაცი/ჩინური იუანი)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	57 038 200	1 496 400	55 541 800	1 340,910	16,441	1 324,469	42 537	91 015	41 935
2011	49 142 000	1 718 880	47 423 120	1 349,160	16,938	1 332,222	36 424	101 479	35 597
2012	54 306 300	1 902 470	52 403 830	1 359,220	17,298	1 341,922	39 954	109 982	39 051
2013	59 797 500	2 113 460	57 684 040	1 367,260	17,664	1 349,596	43 735	119 647	42 742
2014	64 830 400	2 292 600	62 537 800	1 376,460	18,039	1 358,421	47 099	127 093	46 037
2015	69 364 200	2 477 910	66 886 290	1 383,260	18,421	1 364,839	50 145	134 514	49 007
2016	75 094 900	2 704 120	72 390 780	1 392,320	18,812	1 373,508	53 935	143 742	52 705
2017	83 209 600	2 988 300	80 221 300	1 400,110	19,211	1 380,899	59 431	155 554	58 094
2018	91 411 800	3 310 600	88 101 200	1 405,410	19,618	1 385,792	65 043	168 754	63 575
2019	98 232 100	3 544 510	94 687 590	1 410,080	20,035	1 390,045	69 664	176 912	68 118
2020	100 994 000	3 594 330	97 399 670	1 412,120	20,463	1 391,657	71 519	175 654	69 988

ჩინეთის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	37,12	2 990,05	-0,01	-1%	-0,54	-54%	1,14	114%	1,17	117%
2011	27,59	2 169,96	-0,02	-2%	-0,65	-65%	1,79	179%	1,85	185%
2012	27,55	2 136,87	-0,02	-2%	-0,64	-64%	1,75	175%	1,82	182%
2013	27,29	2 085,31	-0,02	-2%	-0,64	-64%	1,74	174%	1,80	180%
2014	27,28	2 054,20	-0,02	-2%	-0,64	-64%	1,70	170%	1,76	176%
2015	26,99	1 999,93	-0,02	-2%	-0,64	-64%	1,68	168%	1,74	174%
2016	26,77	1 954,55	-0,02	-2%	-0,63	-63%	1,67	167%	1,73	173%
2017	26,85	1 929,68	-0,02	-2%	-0,63	-63%	1,62	162%	1,68	168%
2018	26,61	1 879,83	-0,02	-2%	-0,62	-62%	1,59	159%	1,65	165%
2019	26,71	1 853,39	-0,02	-2%	-0,61	-61%	1,54	154%	1,60	160%
2020	27,10	1 842,94	-0,02	-2%	-0,60	-60%	1,46	146%	1,51	151%

ხორვატიის დემოგრაფიული და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები 2010-2020 წლებში
(მლნ. კაცი/ხორვატიული კუნა)

წელი	GDP	CGDP	RGDP	N	CN	RN	GDP/N	CGDP/CN	RGDP/RN
2010	44 273	17 629	26 645	4,303	0,787	3,515	10 289	22 387	7 579
2011	44 973	17 833	27 139	4,290	0,790	3,500	10 483	22 584	7 754
2012	44 545	17 690	26 855	4,276	0,792	3,484	10 418	22 339	7 708
2013	44 697	17 557	27 140	4,262	0,794	3,468	10 487	22 109	7 826
2014	44 572	17 670	26 902	4,247	0,797	3,450	10 496	22 174	7 798
2015	45 734	18 183	27 551	4,225	0,800	3,425	10 824	22 729	8 043
2016	47 331	18 732	28 599	4,191	0,801	3,389	11 294	23 376	8 438
2017	49 516	19 724	29 792	4,154	0,804	3,351	11 920	24 544	8 892
2018	51 933	20 858	31 075	4,105	0,804	3,302	12 650	25 947	9 412
2019	54 784	22 175	32 609	4,076	0,806	3,270	13 440	27 500	9 973
2020	50 451	20 851	29 600	4,058	0,809	3,249	12 432	25 766	9 111

ხორვატიის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების
გადახრის კოეფიციენტები 2010-2020 წლებში

წელი	I ₁	I ₂	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
2010	1,51	6,75	-0,26	-26%	-0,66	-66%	1,18	118%	1,95	195%
2011	1,52	6,75	-0,26	-26%	-0,66	-66%	1,15	115%	1,91	191%
2012	1,52	6,68	-0,26	-26%	-0,65	-65%	1,14	114%	1,90	190%
2013	1,55	6,75	-0,25	-25%	-0,65	-65%	1,11	111%	1,83	183%
2014	1,52	6,59	-0,26	-26%	-0,65	-65%	1,11	111%	1,84	184%
2015	1,52	6,49	-0,26	-26%	-0,65	-65%	1,10	110%	1,83	183%
2016	1,53	6,46	-0,25	-25%	-0,64	-64%	1,07	107%	1,77	177%
2017	1,51	6,30	-0,25	-25%	-0,64	-64%	1,06	106%	1,76	176%
2018	1,49	6,12	-0,26	-26%	-0,64	-64%	1,05	105%	1,76	176%
2019	1,47	5,96	-0,26	-26%	-0,64	-64%	1,05	105%	1,76	176%
2020	1,42	5,70	-0,27	-27%	-0,65	-65%	1,07	107%	1,83	183%

ქვეყნების თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების გადახრის კოეფიციენტების
საშუალო მაჩვენებლები

№	ქვეყანა	K _{R1}	K _{R1} (%)	K _{R2}	K _{R2} (%)	K _{C1}	K _{C1} (%)	K _{C2}	K _{C2} (%)
1	ავსტრალია	0,00	0%	-0,18	-18%	0,22	22%	0,22	22%
2	ავსტრია	-0,06	-6%	-0,23	-23%	0,22	22%	0,30	30%
3	აზერბაიჯანი	-0,71	-71%	-0,91	-91%	2,36	236%	10,63	1063%
4	აშშ	0,00	0%	-0,68	-68%	2,13	213%	2,15	215%
5	ახალი ზელანდია	-0,06	-6%	-0,42	-42%	0,64	64%	0,74	74%
6	ბელგია	-0,09	-9%	-0,49	-49%	0,79	79%	0,97	97%
7	ბულგარეთი	-0,28	-28%	-0,69	-69%	1,31	131%	2,19	219%
8	გერმანია	0,00	0%	0,01	1%	-0,01	-1%	-0,01	-1%
9	დანია	-0,09	-9%	-0,48	-48%	0,77	77%	0,94	94%
10	დიდი ბრიტანეთი	-0,11	-11%	-0,48	-48%	0,70	70%	0,91	91%
11	ესპანეთი	-0,09	-9%	-0,50	-50%	0,80	80%	0,98	98%
12	ესტონეთი	-0,48	-48%	-0,76	-76%	1,19	119%	3,18	318%
13	თურქეთი	-0,04	-4%	-0,40	-40%	0,60	60%	0,66	66%
14	იაპონია	-0,10	-10%	-0,51	-51%	0,85	85%	1,05	105%
15	ირლანდია	-0,19	-19%	-0,45	-45%	0,50	50%	0,85	85%
16	იტალია	-0,05	-5%	-0,54	-54%	1,05	105%	1,16	116%
17	კანადა	0,00	0%	-0,04	-4%	0,04	4%	0,04	4%
18	კოლუმბია	-0,09	-9%	-0,37	-37%	0,44	44%	0,59	59%
19	ლატვია	-0,31	-31%	-0,58	-58%	0,64	64%	1,38	138%
20	ლიეტუვა	-0,27	-27%	-0,68	-68%	1,24	124%	2,09	209%
21	მექსიკა	-0,01	-1%	-0,17	-17%	0,19	19%	0,21	21%
22	მოლდოვა	-0,51	-51%	-0,85	-85%	2,20	220%	5,53	553%
23	ნიდერლანდები	-0,10	-10%	-0,66	-66%	1,65	165%	1,93	193%
24	ნორვეგია	-0,06	-6%	-0,32	-32%	0,40	40%	0,49	49%
25	პოლონეთი	-0,10	-10%	-0,57	-57%	1,09	109%	1,31	131%
26	პორტუგალია	-0,23	-23%	-0,62	-62%	1,05	105%	1,66	166%
27	რუმინეთი	-0,16	-16%	-0,67	-67%	1,56	156%	2,05	205%
28	რუსეთი	-0,10	-10%	-0,56	-56%	1,07	107%	1,29	129%
29	საბერძნეთი	-0,25	-25%	-0,52	-52%	0,57	57%	1,10	110%
30	სამხრეთ კორეა	-0,39	-39%	-0,76	-76%	1,60	160%	3,23	323%
31	საფრანგეთი	-0,07	-7%	-0,69	-69%	1,98	198%	2,20	220%
32	საქართველო	-0,31	-31%	-0,59	-59%	0,70	70%	1,45	145%
33	სლოვაკეთი	-0,18	-18%	-0,64	-64%	1,27	127%	1,78	178%
34	სლოვენია	-0,27	-27%	-0,72	-72%	1,66	166%	2,63	263%
35	სომხეთი	-0,31	-31%	-0,55	-55%	0,54	54%	1,25	125%
36	უკრაინა	-0,16	-16%	-0,74	-74%	2,29	229%	2,95	295%
37	უნგრეთი	-0,23	-23%	-0,63	-63%	1,09	109%	1,73	173%
38	ფინეთი	-0,17	-17%	-0,44	-44%	0,48	48%	0,78	78%
39	შვედეთი	-0,17	-17%	-0,53	-53%	0,77	77%	1,13	113%
40	შვეიცარია	-0,04	-4%	-0,35	-35%	0,47	47%	0,53	53%
41	ჩეხეთი	-0,17	-17%	-0,62	-62%	1,22	122%	1,66	166%
42	ჩილე	-0,13	-13%	-0,29	-29%	0,22	22%	0,41	41%
43	ჩინეთი	-0,02	-2%	-0,62	-62%	1,61	161%	1,66	166%
44	ხორვატია	-0,26	-26%	-0,65	-65%	1,10	110%	1,83	183%

თითოეული პოსტკომუნისტური ქვეყნის (IMF-ის საპროგნოზო 2024-2029 წლების
ჩათვლით) GDP მოსახლეობის ერთ სულზე, როგორც მიმდინარე ფასებში (I), ასევე
მსყიდველუნარი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით (II) (აშშ დოლარი)

	აზერბაიჯანი		ბელარუსი		ესტონეთი		თურქმენეთი		ლატვია		ლიეტუვა		მოლდოვა		რუსეთი	
წლები	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1992	160	4 374	1 253	4 963	-	-	395	4 231	633	5 996	-	-	290	4 397	482	10 905
1993	175	3 431	1 114	4 684	1 194	7 474	2 207	3 859	1 022	5 455	-	-	374	4 459	1 322	10 198
1994	297	2 774	1 534	4 230	1 711	7 683	1 822	3 177	1 725	5 784	-	-	390	3 143	1 979	9 096
1995	316	2 448	1 035	3 859	2 721	8 173	2 305	2 944	2 164	6 075	1 845	6 856	485	3 167	2 263	8 908
1996	411	2 529	1 429	4 052	3 380	8 864	916	2 745	2 420	6 426	2 327	7 403	572	3 044	2 785	8 759
1997	553	2 774	1 396	4 616	3 687	10 310	1 016	2 438	2 670	7 186	2 830	8 217	654	3 157	2 932	9 048
1998	543	2 945	1 515	5 086	4 096	10 984	1 070	2 595	2 962	7 804	3 167	8 996	576	2 989	1 948	8 677
1999	576	3 295	1 211	5 345	4 151	11 059	1 424	3 028	3 141	8 206	3 113	9 083	398	2 933	1 424	9 387
2000	656	3 544	1 080	5 798	4 085	12 390	1 833	3 630	3 343	8 933	3 293	9 700	448	3 070	1 898	10 610
2001	675	3 820	1 287	6 246	4 516	13 516	2 503	4 419	3 554	9 829	3 526	10 653	506	3 337	2 250	11 448
2002	761	4 206	1 530	6 706	5 358	14 748	3 107	5 141	4 121	10 839	4 141	11 642	569	3 663	2 547	12 234
2003	880	4 682	1 880	7 371	7 216	16 284	4 039	6 075	5 122	12 096	5 499	13 234	680	3 994	3 191	13 454
2004	1 040	5 202	2 459	8 493	8 923	17 967	4 966	7 081	6 343	13 585	6 699	14 646	894	4 414	4 396	14 863
2005	1 567	6 703	3 232	9 652	10 427	20 412	5 943	8 167	7 570	15 698	7 860	16 541	1 031	4 908	5 698	16 372
2006	2 453	9 177	3 979	11 012	12 657	23 233	7 321	9 237	9 690	18 297	9 237	18 609	1 179	5 315	7 416	18 315
2007	3 814	11 628	4 897	12 344	16 765	25 789	8 780	10 414	14 080	20 839	12 306	21 490	1 526	5 636	9 757	20 454
2008	5 564	12 959	6 591	13 918	18 273	25 003	7 189	12 033	16 435	20 710	15 018	22 709	2 103	6 202	12 464	21 952
2009	4 965	14 018	5 351	14 062	14 756	21 519	6 671	12 691	12 243	18 106	11 848	19 676	1 891	5 872	9 160	20 354
2010	5 881	14 774	6 033	15 377	14 697	22 364	6 675	14 658	11 317	17 859	12 009	20 673	2 428	6 371	11 432	21 521
2011	7 239	14 905	6 486	16 563	17 485	24 557	8 285	16 562	13 371	19 110	14 393	22 885	2 930	6 882	14 316	22 799
2012	7 546	16 063	6 951	18 105	17 414	25 996	9 206	16 628	13 787	21 181	14 376	24 704	3 031	7 329	15 303	24 303
2013	7 927	17 300	7 995	18 994	19 056	27 465	9 148	15 955	14 927	22 514	15 734	26 722	3 307	8 345	15 946	26 074
2014	7 939	17 551	8 333	19 008	20 254	28 928	9 925	16 816	15 686	23 724	16 577	28 184	3 315	8 789	14 024	25 762
2015	5 525	15 026	5 954	18 096	17 404	29 184	7 794	16 588	13 728	24 872	14 265	28 842	2 716	9 222	9 267	24 085
2016	3 898	14 449	5 038	17 786	18 290	31 310	7 306	15 855	14 259	26 591	15 004	30 922	2 858	10 527	8 731	24 125
2017	4 218	14 185	5 785	18 356	20 431	33 903	7 691	16 585	15 626	28 571	16 879	33 827	3 423	11 362	10 727	26 006
2018	4 760	14 592	6 358	19 407	23 176	35 867	8 128	16 985	17 807	30 639	19 195	36 328	4 121	12 318	11 258	27 350
2019	4 841	15 124	6 838	20 059	23 584	37 799	8 612	16 385	17 828	31 572	19 618	38 764	4 377	13 211	11 554	28 434
2020	4 280	14 647	6 537	20 273	23 546	37 854	8 381	16 011	18 013	31 064	20 366	39 256	4 378	12 497	10 161	28 103
2021	5 468	16 094	7 332	21 900	27 717	42 415	9 608	16 448	20 848	34 940	23 865	43 543	5 293	15 157	12 636	31 279
2022	7 823	17 949	7 893	22 521	28 136	44 592	12 123	18 285	21 567	38 863	25 152	47 354	5 726	15 696	15 488	32 887
2023	7 525	18 585	7 820	24 370	29 839	44 269	11 833	19 069	23 153	40 002	27 026	47 906	6 832	16 734	13 648	35 401
2024*	7 641	19 328	7 558	25 685	31 855	45 122	12 412	19 729	24 194	41 730	28 407	50 600	7 488	17 902	14 391	38 292
2025*	7 808	19 885	7 790	26 572	33 347	46 968	13 329	20 288	25 739	43 587	29 920	53 235	8 386	19 444	14 659	39 762
2026*	8 015	20 486	8 119	27 569	35 016	48 868	14 366	20 903	27 113	45 603	31 545	55 965	9 408	21 180	14 884	41 120
2027*	8 256	21 110	8 489	28 589	36 759	50 815	15 518	21 544	28 544	47 716	33 217	58 761	10 555	23 075	15 146	42 536
2028*	8 549	21 754	8 934	29 641	38 651	52 898	16 794	22 213	30 052	49 929	34 974	61 694	11 845	25 144	15 426	44 011
2029*	8 906	22 438	9 358	30 683	40 707	55 105	18 203	22 915	31 619	52 256	36 780	64 793	13 330	27 393	15 683	45 555

თითოეული პოსტკომუნისტური ქვეყნის (IMF-ის საპროგნოზო 2024-2029 წლების
ჩათვლით) GDP მოსახლეობის ერთ სულზე, როგორც მიმდინარე ფასებში (I), ასევე
მსყიდველუნარი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით (II) (აშშ დოლარი)

წლები	საქართველო		სომხეთი		ტაჯიკეთი		უზბეკეთი		უკრაინა		ყაზახეთი		ყირგიზეთი	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1992	-	-	31	1 625	53	1 463	210	2 395	428	6 383	169	7 053	208	2 073
1993	-	-	248	1 464	122	1 323	316	2 341	677	5 623	305	6 613	148	1 815
1994	173	1 719	197	1 614	148	1 055	367	2 223	741	4 464	752	6 316	246	1 480
1995	413	1 872	400	1 819	100	933	562	2 209	752	4 035	1 061	5 966	330	1 423
1996	688	2 185	504	1 978	183	898	755	2 244	914	3 733	1 359	6 183	396	1 528
1997	818	2 547	522	2 101	193	915	772	2 327	1 038	3 715	1 459	6 520	379	1 684
1998	870	2 730	608	2 279	222	955	773	2 418	874	3 717	1 480	6 568	344	1 713
1999	690	2 913	597	2 400	178	975	869	2 521	665	3 795	1 132	6 866	258	1 773
2000	764	3 091	621	2 607	159	1 063	702	2 686	664	4 148	1 229	7 719	281	1 885
2001	820	3 380	692	2 937	167	1 176	588	2 824	785	4 655	1 491	8 973	310	2 011
2002	875	3 658	779	3 435	188	1 279	482	2 947	885	5 022	1 658	10 005	323	2 023
2003	1 035	4 197	923	4 008	236	1 409	499	3 093	1 056	5 652	2 068	11 114	383	2 188
2004	1 338	4 592	1 180	4 562	309	1 568	585	3 374	1 375	6 536	2 874	12 422	436	2 376
2005	1 683	5 218	1 628	5 405	337	1 690	689	3 678	1 840	7 002	3 771	13 930	479	2 417
2006	2 052	5 929	2 128	6 328	402	1 825	811	4 031	2 319	7 814	5 292	15 729	547	2 542
2007	2 700	6 883	3 079	7 418	519	1 978	1 049	4 474	3 101	8 736	6 771	17 393	725	2 802
2008	3 420	7 232	3 913	8 113	702	2 128	1 325	4 896	3 945	9 145	8 514	18 091	972	3 048
2009	2 891	7 045	2 912	7 032	666	2 176	1 523	5 236	2 557	7 843	7 165	17 942	877	3 121
2010	3 270	7 684	3 122	7 283	738	2 294	1 777	5 580	2 983	8 297	9 070	19 212	885	3 103
2011	4 101	8 525	3 417	7 778	835	2 459	2 068	5 888	3 587	8 959	11 634	20 779	1 131	3 320
2012	4 518	10 040	3 576	9 094	950	2 709	2 285	6 107	3 874	9 389	12 387	22 032	1 190	3 654
2013	4 711	10 812	3 732	9 564	1 040	3 004	2 440	6 355	4 051	10 749	13 891	24 505	1 295	4 083
2014	4 834	11 806	3 889	9 792	1 105	3 304	2 651	6 551	3 120	10 804	12 807	24 726	1 293	4 326
2015	4 090	12 319	3 529	9 753	919	2 958	2 761	6 740	2 135	10 225	10 511	23 224	1 133	4 259
2016	4 142	13 112	3 524	10 502	801	3 089	2 713	6 856	2 201	11 216	7 715	23 819	1 132	4 728
2017	4 420	13 788	3 869	11 974	845	3 238	1 933	6 898	2 656	11 943	9 248	24 863	1 255	5 094
2018	4 801	14 946	4 196	12 934	852	3 491	1 619	7 348	3 119	12 713	9 813	26 129	1 322	5 291
2019	4 739	16 041	4 597	14 184	893	3 737	1 813	7 776	3 690	13 420	9 813	27 408	1 467	5 511
2020	4 308	15 258	4 269	13 349	858	3 876	1 776	7 882	3 782	13 186	9 122	26 699	1 271	5 083
2021	5 055	17 600	4 685	14 752	925	4 351	2 014	8 686	4 874	14 412	10 374	28 693	1 391	5 492
2022	6 774	21 131	6 587	17 779	1 067	4 938	2 301	9 626	4 583	12 806	11 486	30 702	1 718	6 122
2023	8 173	23 237	8 153	20 032	1 184	5 443	2 523	10 354	5 337	14 704	13 117	33 064	1 843	6 482
2024*	8 825	25 248	8 575	21 746	1 271	5 832	2 666	10 936	5 663	15 464	14 778	34 534	1 922	6 790
2025*	9 581	27 132	9 163	23 290	1 363	6 099	2 931	11 499	5 642	16 290	15 426	36 742	2 029	7 050
2026*	10 341	29 048	9 837	24 795	1 462	6 388	3 220	12 117	5 774	17 045	15 964	37 846	2 119	7 320
2027*	11 145	31 150	10 556	26 397	1 568	6 695	3 527	12 770	5 983	17 775	16 935	39 600	2 195	7 593
2028*	11 876	33 317	11 328	28 105	1 675	7 020	3 865	13 458	6 304	18 785	17 693	40 881	2 257	7 881
2029*	12 903	35 643	12 162	29 928	1 790	7 364	4 198	14 186	6 649	19 970	18 396	42 231	2 323	8 188

თითოეული პოსტკომუნისტური ქვეყნის (IMF-ის საპროგნოზო 2024-2029 წლების
ჩათვლით) GDP მოსახლეობის ერთ სულზე, როგორც მიმდინარე ფასებში (I), ასევე
მსყიდველუნარი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით (II) (აშშ დოლარი)

წლები	ალბანეთი		ბულგარეთი		პოლონეთი		რუმინეთი		სლოვაკეთი		უნგრეთი		ჩეხეთი	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1992	260	2 129	1 381	7 663	2 316	6 646	848	6 585	-	-	3 733	9 951	-	-
1993	453	2 403	758	7 014	2 352	7 074	1 147	6 882	2 572	8 240	3 871	10 136	-	-
1994	736	2 701	1 349	6 983	2 693	7 588	1 317	7 350	2 951	8 888	4 171	10 673	-	-
1995	904	3 022	2 285	7 096	3 612	8 268	1 563	8 087	3 712	9 735	4 491	11 188	5 820	14 160
1996	1 010	3 378	1 495	7 682	4 066	8 938	1 565	8 608	4 005	10 579	4 521	11 420	6 529	15 089
1997	717	3 080	1 386	6 763	4 076	9 729	1 572	8 271	4 077	11 301	4 591	12 006	6 031	15 288
1998	818	3 411	1 854	7 148	4 459	10 323	1 885	8 001	4 237	11 875	4 738	12 640	6 484	15 420
1999	1 032	3 930	1 689	6 672	4 348	10 941	1 601	8 059	3 869	12 017	4 786	13 247	6 334	15 869
2000	1 128	4 326	1 625	7 064	4 485	11 788	1 668	8 483	3 840	12 421	4 619	14 197	6 015	16 897
2001	1 284	4 836	1 797	7 745	4 988	12 202	1 801	9 137	3 982	13 162	5 270	15 141	6 627	17 883
2002	1 425	5 149	2 091	8 375	5 206	12 574	2 108	10 076	4 627	13 969	6 645	16 144	8 056	18 502
2003	1 846	5 562	2 711	9 039	5 700	13 279	2 672	10 616	6 342	15 039	8 409	17 190	9 823	19 560
2004	2 374	6 051	3 370	9 938	6 685	14 326	3 488	12 098	8 040	16 268	10 292	18 581	11 752	21 047
2005	2 674	6 620	3 870	11 033	8 024	15 300	4 609	13 144	9 142	17 887	11 211	20 024	13 447	23 132
2006	2 973	7 272	4 477	12 209	9 032	16 746	5 745	14 724	10 700	20 003	11 483	21 501	15 285	25 398
2007	3 595	7 976	5 815	13 443	11 253	18 430	8 274	16 314	14 375	22 770	13 927	22 169	18 528	27 456
2008	4 371	8 807	7 162	14 606	13 999	19 579	10 446	18 612	18 075	24 489	15 762	22 871	22 926	28 489
2009	4 114	9 221	6 878	14 284	11 532	20 247	8 540	17 862	16 592	23 268	13 066	21 523	19 908	27 114
2010	4 098	9 727	6 754	14 798	12 511	21 157	8 391	17 499	16 926	25 096	13 199	22 057	19 984	28 014
2011	4 440	10 208	7 872	15 793	13 777	22 659	9 547	18 755	18 527	26 288	14 214	22 997	21 891	29 027
2012	4 249	10 526	7 454	16 375	13 011	23 589	8 919	19 772	17 520	27 010	12 970	23 240	19 881	29 270
2013	4 416	10 571	7 704	16 694	13 550	24 306	9 482	19 641	18 285	28 032	13 693	24 509	20 130	30 813
2014	4 585	11 259	7 925	17 670	14 183	25 312	10 025	20 592	18 734	29 044	14 279	25 664	19 915	32 542
2015	3 954	11 662	7 096	18 453	12 545	26 816	8 952	21 570	16 400	30 076	12 700	26 771	17 843	33 933
2016	4 124	12 078	7 594	20 137	12 370	28 165	9 379	23 832	16 573	29 759	13 083	27 894	18 553	36 051
2017	4 526	13 040	8 410	21 605	13 820	30 055	10 717	27 021	17 592	30 984	14 606	29 833	20 606	38 916
2018	5 258	13 881	9 485	22 857	15 504	32 568	12 466	29 472	19 508	32 924	16 421	32 219	23 381	40 936
2019	5 345	14 418	9 910	24 348	15 695	34 592	12 928	31 312	19 397	34 271	16 782	34 370	23 616	42 707
2020	5 279	14 142	10 166	23 811	15 793	34 354	13 022	30 694	19 540	33 520	16 094	33 257	22 984	40 860
2021	6 260	16 135	12 297	27 114	18 008	38 540	14 895	34 159	21 733	36 723	18 713	37 394	26 795	45 031
2022	6 658	18 149	14 024	31 993	18 278	43 638	15 821	38 564	21 262	40 181	18 384	42 031	26 836	47 907
2023	7 957	19 485	15 854	33 976	21 996	46 412	18 176	40 839	24 337	42 170	22 147	43 567	30 600	49 347
2024*	8 924	20 632	16 943	35 963	23 014	49 060	19 530	43 179	25 935	44 081	23 319	45 692	29 801	50 475
2025*	9 474	21 779	18 076	37 895	24 144	51 749	20 693	45 795	27 523	46 034	25 128	48 179	30 956	52 553
2026*	10 135	23 046	19 157	39 981	25 646	54 569	22 083	48 757	28 952	48 238	26 662	50 586	32 303	54 834
2027*	10 828	24 382	20 209	42 068	26 976	57 380	23 598	51 926	30 292	50 514	28 305	53 218	33 742	57 274
2028*	11 579	25 804	21 325	44 303	28 087	60 322	25 115	55 189	31 713	52 912	30 103	56 100	35 286	59 863
2029*	12 390	27 320	22 446	46 596	29 259	63 452	26 636	58 608	33 181	55 448	31 966	59 146	36 870	62 598

საქართველოს სამომხმარებლო კალათის წონები (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1 სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები	30,3	30,7	30,2	30,7	31,1	30,1	30,3	30,8	31,3	32,2	33,1	33,7	33,4
1.1 სურსათი	27,5	28,0	27,4	28,0	27,8	26,9	26,9	27,3	28,0	28,9	30,2	30,9	30,4
1.2 უალკოჰოლო სასმელები	2,9	2,7	2,9	2,8	3,3	3,2	3,4	3,5	3,2	3,3	2,9	2,9	2,9
2 ალკოჰოლური სასმელები, თამბაქო	5,5	5,4	5,1	5,2	6,0	6,4	6,7	6,6	6,4	6,4	6,7	6,9	6,8
2.1 ალკოჰოლური სასმელები	2,2	2,6	2,2	2,3	3,2	3,5	3,4	3,6	3,5	3,3	3,4	3,6	3,5
2.2 თამბაქოს ნაწარმი	3,3	2,7	2,9	2,9	2,8	2,9	3,3	3,0	2,9	3,1	3,3	3,4	3,3
3 ტანსაცმელი/ფეხსაცმელი	2,6	2,6	2,9	2,9	3,1	3,4	3,6	3,7	3,9	3,8	3,9	4,0	4,0
3.1 ტანსაცმელი	1,8	1,8	2,0	2,0	2,2	2,3	2,4	2,5	2,4	2,3	2,6	2,8	2,9
3.2 ფეხსაცმელი	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,2	1,5	1,5	1,3	1,2	1,1
4 საცხოვრებელი სახლი, კომუნალურები	8,2	8,8	8,4	8,5	8,2	8,4	8,5	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0	8,7
4.1 ფაქტიური გადასახადი საცხოვრებელზე	0,9	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,6	2,3	2,0	1,8	1,9
4.2 საცხოვრებლის მიმდინარე მოვლა და შეკეთება	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	1,1	1,2	1,0	0,9	0,9	0,8
4.3 წყალმომარაგება და საცხოვრებელთან დაკავშირებული სხვა მომსახურება	1,0	1,5	0,9	1,4	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,8
4.4 ელექტროენერგია, აირი და სათბობის სხვა სახეები	5,4	5,4	5,5	5,1	4,9	5,3	5,5	5,6	5,3	4,8	5,2	5,3	5,2
5 ავეჯი, საოჯახო ნივთები და მორთულობა, სახლის მოვლა-შეკეთება	5,1	4,8	6,2	6,4	6,4	6,6	6,4	6,4	5,9	5,3	5,2	5,2	5,5
5.1 ავეჯი, საოჯახო ნივთები, ხალიჩები და სხვა იატაკის საფარი და რემონტი	0,3	0,3	0,6	0,9	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,5	0,6	0,5	0,5
5.2 საოჯახო საფეხური ნაწარმი	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5.3 გამათბობელი/გასაცივებელი და საჭმლის მოსამზადებელი მოწყობილობები	2,0	1,8	2,6	2,3	2,3	2,5	2,4	2,1	1,7	1,5	1,2	1,1	1,1
5.4 მინის ჭურჭელი, მაგიდის და საოჯახო ჭურჭელი	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	1,0
5.5 ინსტრუმენტები, მოწყობილობა და ტექნიკა სახლისა და ბაღისთვის	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5.6 ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო საჭიროების საქონელი და მომსახურება	1,9	1,8	2,2	2,3	2,3	2,3	2,4	2,6	2,5	2,5	2,6	2,7	2,8
6 ჯანმრთელობის დაცვა	7,5	9,0	10,1	9,5	9,8	8,4	8,6	8,0	7,8	7,8	9,5	9,4	9,4
6.1 სამედიცინო პროდუქცია, აპარატურა და მოწყობილობა	2,9	3,4	2,4	2,5	2,6	2,8	3,0	3,2	3,4	3,6	5,8	6,2	6,1
6.2 ამბულატორიული სამედიცინო მომსახურება	2,4	2,5	4,0	3,8	3,5	2,8	2,9	2,3	2,2	2,3	2,1	1,8	1,9
6.3 საავადმყოფოების მომსახურება	2,2	3,1	3,7	3,1	3,7	2,8	2,8	2,5	2,2	1,9	1,6	1,4	1,4
7 ტრანსპორტი	12,8	12,7	11,8	11,8	12,1	13,1	12,6	12,1	12,1	13,0	11,8	12,3	12,0
7.1 სატრანსპორტო საშუალებების შეძენა	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	1,3	1,6	1,6
7.2 პირადი სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაცია	8,0	8,5	7,8	7,9	7,8	8,5	8,2	7,9	7,9	8,8	8,1	8,1	7,8
7.3 სატრანსპორტო მომსახურება	3,8	3,3	3,2	3,2	3,5	3,7	3,5	3,3	3,3	3,3	2,4	2,6	2,6
8 კავშირგაბმულობა	5,6	4,1	3,6	3,6	3,2	3,7	3,9	3,6	3,8	3,6	3,8	3,6	3,7
8.1 სატელეფონო და სატელეფაქსო მოწყობილობები	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,7	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
8.2 სატელეფონო, სატელეგრაფო და სატელეფაქსო მომსახურება	5,6	4,0	3,6	2,7	3,2	3,0	3,1	2,9	3,0	2,9	3,1	2,9	3,0
9 დასვენება, გართობა და კულტურა	6,8	6,7	6,6	7,1	6,2	6,4	5,8	5,7	3,8	3,7	3,0	3,1	3,3
9.1 აუდიო ვიზუალური, ფოტოგრაფიული და მონაცემთა დამუშავების მოწყ.	0,9	0,8	0,7	0,8	1,2	1,2	1,2	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7
9.2 დასვენების, გართობისა და კულტურის მოხმარების სხვა საქონელი			0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9.3 დასვენებ/გართობისათვის მოწყ.; ბაღები, ყვავილები/მინაური ცხოველები	0,7	0,1	0,2	0,2	0,1	0,5	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
9.4 გასართობი და კულტურული მომსახურება	3,3	4,2	4,6	4,3	3,0	2,6	2,2	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8
9.5 წიგნები, გაზეთები და საკანცელარიო ნივთები	2,0	1,6	0,8	1,8	1,9	1,9	1,8	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
9.6 ტურისტული მოგზაურობა								2,9	1,1	1,0	0,4	0,3	0,3
10 განათლება	6,1	4,9	5,4	5,0	5,0	4,7	4,6	5,0	5,0	4,6	4,9	4,4	4,6
10.1 სკოლამდელი და დაწყებითი განათლება	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
10.2 საშუალო განათლება	1,7	2,0	2,3	2,2	2,1	2,0	2,1	2,2	2,2	2,4	2,6	2,2	2,3
10.3 უმაღლესი განათლება	3,8	2,4	2,7	2,4	2,4	2,3	2,1	2,4	2,4	1,8	2,0	2,0	1,9
10.4 დონით განუსაზღვრელი განათლება	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
11 სასტუმროები, კაფეები და რესტორნები	4,4	5,2	5,0	4,8	4,0	4,1	4,0	4,0	5,4	5,4	3,9	3,1	3,3
11.1 საზოგადოებრივი კვება	4,2	4,9	4,6	4,4	3,6	3,7	3,7	3,7	4,9	4,9	3,6	2,7	2,8
11.2 ღამის გასათევითი მომსახურება	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
12 სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება	5,0	5,1	4,7	4,5	4,8	4,9	5,1	5,3	5,5	5,3	5,3	5,3	5,2
12.1 პირადი ჰიგიენა	2,1	2,1	1,7	1,7	1,7	1,8	2,0	2,1	2,1	2,3	2,2	2,3	2,6
12.2 პირადი ნივთები, სხვა კატეგორიებში ჩაურთველი	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
12.3 დაზღვევა	0,8	0,7	0,9	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7
12.4 საფინანსო მომსახურება	0,8	1,0	0,8	0,8	1,2	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3
12.5 სხვა სახის მომსახურება	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		ავსტრია				აზერბაიჯანი				ალბანეთი				ბელარუსი			
წლები	y _i	r _i	y _j	a _{ij}	r _j	r [*] _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r [*] _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r [*] _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r [*] _{ij}
2001	33 972	5,31	31 852	1,07	1,27	1,19	3 820	8,89	6,49	0,73	4 836	7,03	8,29	1,18	6 246	5,44	4,72	0,87
2002	35 911	5,90	32 719	1,10	1,65	1,51	4 206	8,54	9,44	1,11	5 149	6,97	4,54	0,65	6 706	5,36	5,05	0,94
2003	37 114	3,01	33 530	1,11	0,94	0,85	4 682	7,93	10,21	1,29	5 562	6,67	5,53	0,83	7 371	5,04	7,03	1,40
2004	39 920	6,79	35 151	1,14	2,74	2,41	5 202	7,67	9,25	1,21	6 051	6,60	5,52	0,84	8 493	4,70	11,44	2,43
2005	42 498	5,74	36 816	1,15	2,24	1,94	6 703	6,34	26,40	4,16	6 620	6,42	5,53	0,86	9 652	4,40	9,45	2,15
2006	44 706	4,99	39 059	1,14	3,45	3,02	9 177	4,87	34,47	7,07	7 272	6,15	5,90	0,96	11 012	4,06	10,00	2,46
2007	47 006	5,31	41 476	1,13	3,73	3,29	11 628	4,04	25,00	6,18	7 976	5,89	5,98	1,02	12 344	3,81	8,64	2,27
2008	45 044	-4,48	42 757	1,05	1,46	1,39	12 959	3,48	10,77	3,10	8 807	5,11	7,50	1,47	13 918	3,24	10,24	3,16
2009	42 717	-5,10	41 302	1,03	-3,77	-3,64	14 018	3,05	9,26	3,04	9 221	4,63	3,35	0,72	14 062	3,04	0,17	0,06
2010	43 762	1,68	42 472	1,03	1,84	1,78	14 774	2,96	5,00	1,69	9 727	4,50	3,71	0,82	15 377	2,85	7,81	2,74
2011	45 073	1,28	44 469	1,01	2,92	2,88	14 905	3,02	0,10	0,03	10 208	4,42	2,55	0,58	16 563	2,72	5,29	1,94
2012	46 231	-0,13	46 478	0,99	0,68	0,68	16 063	2,88	2,20	0,77	10 526	4,39	1,42	0,32	18 105	2,55	1,63	0,64
2013	47 728	1,18	47 937	1,00	0,03	0,03	17 300	2,76	5,84	2,12	10 571	4,51	1,00	0,22	18 994	2,51	0,96	0,38
2014	51 133	8,83	48 814	1,05	0,66	0,63	17 551	2,91	2,77	0,95	11 259	4,54	1,77	0,39	19 008	2,69	1,69	0,63
2015	69 057	24,48	49 955	1,38	1,02	0,73	15 026	4,60	1,08	0,23	11 662	5,92	2,22	0,37	18 096	3,82	-3,83	-1,00
2016	71 164	1,77	52 660	1,35	1,99	1,47	14 449	4,93	-3,06	-0,62	12 078	5,89	3,32	0,56	17 786	4,00	-2,54	-0,63
2017	78 202	9,31	54 394	1,44	2,26	1,57	14 185	5,51	0,15	0,03	13 040	6,00	3,80	0,63	18 356	4,26	2,54	0,60
2018	85 698	8,47	56 540	1,52	2,43	1,60	14 592	5,87	1,47	0,25	13 881	6,17	4,02	0,65	19 407	4,42	3,14	0,71
2019	90 571	5,30	58 493	1,55	1,45	0,94	15 124	5,99	2,48	0,41	14 418	6,28	2,09	0,33	20 059	4,52	1,45	0,32
2020	96 992	6,62	55 072	1,76	-6,63	-3,77	14 647	6,62	-4,20	-0,63	14 142	6,86	-3,30	-0,48	20 273	4,78	-0,67	-0,14
2021	115 727	15,13	59 830	1,93	4,24	2,19	16 094	7,19	5,62	0,78	16 135	7,17	8,91	1,24	21 900	5,28	2,44	0,46
2022	132 219	9,43	66 774	1,98	4,81	2,43	17 949	7,37	4,58	0,62	18 149	7,29	4,84	0,66	22 521	5,87	-4,70	-0,80
2023	130 915	-3,20	67 738	1,93	-0,75	-0,39	18 585	7,04	1,10	0,16	19 485	6,72	3,30	0,49	24 370	5,37	3,88	0,72
2024*	133 895	1,47	69 460	1,93	0,44	0,23	19 328	6,93	2,76	0,40	20 632	6,49	3,08	0,47	25 685	5,21	2,40	0,46
2025*	138 081	2,45	71 626	1,93	1,58	0,82	19 885	6,94	2,32	0,33	21 779	6,34	3,39	0,54	26 572	5,20	1,15	0,22
2026*	142 641	2,51	73 784	1,93	1,36	0,70	20 486	6,96	2,33	0,33	23 046	6,19	3,51	0,57	27 569	5,17	1,33	0,26
2027*	147 366	2,51	75 742	1,95	1,00	0,52	21 110	6,98	2,35	0,34	24 382	6,04	3,46	0,57	28 589	5,15	1,27	0,25
2028*	152 257	2,52	77 638	1,96	0,88	0,45	21 754	7,00	2,35	0,34	25 804	5,90	3,47	0,59	29 641	5,14	1,25	0,24
2029*	157 504	2,52	79 623	1,98	0,92	0,46	22 438	7,02	2,42	0,35	27 320	5,77	3,47	0,60	30 683	5,13	1,07	0,21
საშუალო		4,54			1,27	0,96			6,24	1,27			3,87	0,64			3,25	0,83

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		ბელგია				ბულგარეთი				გერმანია				დანია			
წლები	y _i	r _i	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	30 025	1,13	1,10	0,97	7 745	4,39	3,82	0,87	30 596	1,11	1,69	1,52	34 635	0,98	0,82	0,84
2002	35 911	5,90	30 873	1,16	1,71	1,47	8 375	4,29	5,87	1,37	30 985	1,16	-0,20	-0,17	35 212	1,02	0,47	0,46
2003	37 114	3,01	31 668	1,17	1,04	0,89	9 039	4,11	5,24	1,28	31 386	1,18	-0,70	-0,59	35 945	1,03	0,39	0,38
2004	39 920	6,79	33 549	1,19	3,57	3,00	9 938	4,02	6,51	1,62	32 649	1,22	1,18	0,97	37 797	1,06	2,67	2,53
2005	42 498	5,74	35 237	1,21	2,32	1,93	11 033	3,85	7,06	1,83	33 967	1,25	0,73	0,58	39 793	1,07	2,34	2,19
2006	44 706	4,99	37 018	1,21	2,55	2,11	12 209	3,66	6,80	1,86	36 423	1,23	3,81	3,11	42 499	1,05	3,91	3,72
2007	47 006	5,31	39 147	1,20	3,68	3,06	13 443	3,50	6,65	1,90	38 611	1,22	2,98	2,45	43 888	1,07	0,91	0,85
2008	45 044	-4,48	39 770	1,13	0,45	0,39	14 606	3,08	6,13	1,99	39 845	1,13	0,96	0,85	44 272	1,02	-0,51	-0,50
2009	42 717	-5,10	38 892	1,10	-2,02	-1,84	14 284	2,99	-3,35	-1,12	37 939	1,13	-5,70	-5,06	42 086	1,02	-4,91	-4,83
2010	43 762	1,68	40 168	1,09	2,87	2,63	14 798	2,96	1,56	0,53	40 107	1,09	4,19	3,84	43 210	1,01	1,87	1,84
2011	45 073	1,28	41 082	1,10	1,69	1,54	15 793	2,85	2,09	0,73	42 541	1,06	3,91	3,69	44 483	1,01	1,34	1,32
2012	46 231	-0,13	42 409	1,09	0,74	0,68	16 375	2,82	0,75	0,27	43 359	1,07	0,43	0,40	44 893	1,03	0,23	0,22
2013	47 728	1,18	43 755	1,09	0,46	0,42	16 694	2,86	-0,54	-0,19	44 994	1,06	0,43	0,41	46 829	1,02	0,94	0,92
2014	51 133	8,83	45 043	1,14	1,58	1,39	17 670	2,89	0,95	0,33	47 011	1,09	2,22	2,04	48 040	1,06	1,62	1,52
2015	69 057	24,48	46 365	1,49	2,04	1,37	18 453	3,74	3,40	0,91	47 622	1,45	1,49	1,03	49 265	1,40	2,34	1,67
2016	71 164	1,77	48 680	1,46	1,27	0,87	20 137	3,53	3,03	0,86	50 574	1,41	2,23	1,58	52 160	1,36	3,25	2,38
2017	78 202	9,31	50 727	1,54	1,62	1,05	21 605	3,62	2,75	0,76	53 374	1,47	2,68	1,83	55 673	1,40	2,82	2,01
2018	85 698	8,47	52 602	1,63	1,79	1,10	22 857	3,75	2,70	0,72	54 968	1,56	0,98	0,63	57 757	1,48	1,99	1,34
2019	90 571	5,30	54 412	1,66	2,24	1,35	24 348	3,72	4,04	1,08	56 362	1,61	1,07	0,67	59 347	1,53	1,49	0,98
2020	96 992	6,62	51 926	1,87	-5,26	-2,82	23 811	4,07	-3,97	-0,97	54 875	1,77	-3,83	-2,17	58 506	1,66	-2,42	-1,46
2021	115 727	15,13	57 865	2,00	6,85	3,43	27 114	4,27	7,66	1,80	59 184	1,96	3,17	1,62	65 183	1,78	6,85	3,86
2022	132 219	9,43	63 459	2,08	3,01	1,44	31 993	4,13	3,93	0,95	64 031	2,06	1,80	0,87	71 271	1,86	2,73	1,47
2023	130 915	-3,20	66 021	1,98	1,46	0,74	33 976	3,85	1,85	0,48	65 584	2,00	-0,31	-0,15	74 457	1,76	1,81	1,03
2024*	133 895	1,47	68 079	1,97	1,16	0,59	35 963	3,72	2,74	0,74	67 245	1,99	0,15	0,08	77 641	1,72	2,13	1,24
2025*	138 081	2,45	69 886	1,98	1,19	0,60	37 895	3,64	2,93	0,80	69 345	1,99	1,33	0,67	79 981	1,73	1,48	0,86
2026*	142 641	2,51	71 883	1,98	1,24	0,62	39 981	3,57	2,93	0,82	71 714	1,99	1,45	0,73	82 442	1,73	1,46	0,84
2027*	147 366	2,51	73 882	1,99	1,23	0,61	42 068	3,50	2,65	0,76	73 932	1,99	1,12	0,56	84 905	1,74	1,40	0,81
2028*	152 257	2,52	76 038	2,00	1,34	0,67	44 303	3,44	2,74	0,80	76 015	2,00	0,83	0,41	87 414	1,74	1,40	0,80
2029*	157 504	2,52	78 213	2,01	1,25	0,62	46 596	3,38	2,585	0,76	78 049	2,02	0,66	0,33	90 017	1,75	1,40	0,80
საშუალო		4,54			1,52	1,07			3,15	0,85			1,06	0,78			1,46	1,04

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)
განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		ესპანეთი				ესტონეთი				თურქმენეთი				იტალია			
წლები	Y _i	R _i	Y _j	a _{ij}	R _j	R* _{ij}	Y _j	a _{ij}	R _j	R* _{ij}	Y _j	a _{ij}	R _j	R* _{ij}	Y _j	a _{ij}	R _j	R* _{ij}
2001	33 972	5,31	25 247	1,35	3,93	2,92	13 516	2,51	6,00	2,39	4 419	7,69	20,39	2,65	30 433	1,12	1,95	1,75
2002	35 911	5,90	25 921	1,39	2,73	1,97	14 748	2,43	6,77	2,78	5 141	6,99	15,77	2,26	30 967	1,16	0,25	0,22
2003	37 114	3,01	26 722	1,39	2,98	2,15	16 284	2,28	7,60	3,33	6 075	6,11	17,10	2,80	31 515	1,18	0,14	0,12
2004	39 920	6,79	27 861	1,43	3,13	2,18	17 967	2,22	6,80	3,06	7 081	5,64	14,69	2,61	32 581	1,23	1,42	1,16
2005	42 498	5,74	29 236	1,45	3,65	2,51	20 412	2,08	9,53	4,58	8 167	5,20	13,04	2,51	33 625	1,26	0,82	0,65
2006	44 706	4,99	30 879	1,45	4,10	2,83	23 233	1,92	9,77	5,08	9 237	4,84	10,97	2,27	35 135	1,27	1,79	1,41
2007	47 006	5,31	32 223	1,46	3,61	2,47	25 789	1,82	7,58	4,16	10 414	4,51	11,06	2,45	36 485	1,29	1,49	1,15
2008	45 044	-4,48	32 598	1,38	0,89	0,64	25 003	1,80	-5,13	-2,85	12 033	3,74	14,75	3,94	36 523	1,23	-0,96	-0,78
2009	42 717	-5,10	31 302	1,36	-3,77	-2,76	21 519	1,99	-14,63	-7,37	12 691	3,37	6,13	1,82	34 562	1,24	-5,28	-4,27
2010	43 762	1,68	31 602	1,38	0,17	0,12	22 364	1,96	2,44	1,25	14 658	2,99	16,03	5,37	35 421	1,24	1,71	1,39
2011	45 073	1,28	31 872	1,41	-0,81	-0,58	24 557	1,84	7,26	3,96	16 562	2,72	12,66	4,65	36 251	1,24	0,71	0,57
2012	46 231	-0,13	31 725	1,46	-2,96	-2,03	25 996	1,78	3,23	1,82	16 628	2,78	7,21	2,59	36 143	1,28	-2,98	-2,33
2013	47 728	1,18	32 463	1,47	-1,40	-0,95	27 465	1,74	1,46	0,84	15 955	2,99	-1,75	-0,59	36 289	1,32	-1,84	-1,40
2014	51 133	8,83	33 559	1,52	1,40	0,92	28 928	1,77	3,01	1,70	16 816	3,04	3,61	1,19	36 461	1,40	-0,01	0,00
2015	69 057	24,48	34 955	1,98	3,84	1,94	29 184	2,37	1,85	0,78	16 588	4,16	2,16	0,52	37 176	1,86	0,78	0,42
2016	71 164	1,77	37 329	1,91	3,04	1,59	31 310	2,27	3,16	1,39	15 855	4,49	-0,47	-0,10	40 231	1,77	1,29	0,73
2017	78 202	9,31	39 648	1,97	2,98	1,51	33 903	2,31	5,79	2,51	16 585	4,72	2,14	0,45	42 112	1,86	1,67	0,90
2018	85 698	8,47	41 308	2,07	2,28	1,10	35 867	2,39	3,78	1,58	16 985	5,05	1,74	0,34	43 569	1,97	0,93	0,47
2019	90 571	5,30	42 492	2,13	1,98	0,93	37 799	2,40	4,03	1,68	16 385	5,53	-3,67	-0,66	44 604	2,03	0,48	0,24
2020	96 992	6,62	38 044	2,55	-11,17	-4,38	37 854	2,56	-0,97	-0,38	16 011	6,06	-2,12	-0,35	41 258	2,35	-8,97	-3,82
2021	115 727	15,13	42 357	2,73	6,40	2,34	42 415	2,73	7,25	2,66	16 448	7,04	-0,34	-0,05	47 056	2,46	8,31	3,38
2022	132 219	9,43	47 670	2,77	5,77	2,08	44 592	2,97	-0,46	-0,16	18 285	7,23	5,32	0,74	52 559	2,52	3,99	1,58
2023	130 915	-3,20	50 436	2,60	2,50	0,96	44 269	2,96	-3,01	-1,02	19 069	6,87	1,95	0,28	55 144	2,37	0,92	0,39
2024*	133 895	1,47	52 012	2,57	1,90	0,74	45 122	2,97	-0,53	-0,18	19 729	6,79	2,29	0,34	56 905	2,35	0,71	0,30
2025*	138 081	2,45	53 441	2,58	2,08	0,81	46 968	2,94	2,18	0,74	20 288	6,81	2,26	0,33	58 409	2,36	0,71	0,30
2026*	142 641	2,51	54 865	2,60	1,82	0,70	48 868	2,92	2,00	0,69	20 903	6,82	2,27	0,33	59 717	2,39	0,17	0,07
2027*	147 366	2,51	56 255	2,62	1,63	0,62	50 815	2,90	1,92	0,66	21 544	6,84	2,26	0,33	61 166	2,41	0,32	0,13
2028*	152 257	2,52	57 737	2,64	1,64	0,62	52 898	2,88	2,02	0,70	22 213	6,85	2,25	0,33	62 936	2,42	0,75	0,31
2029*	157 504	2,52	59 326	2,65	1,62	0,61	55 105	2,86	2,06	0,72	22 915	6,87	2,25	0,33	64 832	2,43	0,83	0,34
საშუალო		4,54			1,58	0,85			2,85	1,28			6,27	1,37			0,42	0,19

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		კვიპროსი				ლატვია				ლიეტუვა				ლუქსემბურგი			
წლები	y _i	r _i	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	24 615	1,38	3,95	2,86	9 829	3,46	6,32	1,83	10 653	3,19	6,53	2,05	69 135	0,49	3,07	6,26
2002	35 911	5,90	25 635	1,40	3,72	2,66	10 839	3,31	7,09	2,14	11 642	3,08	6,75	2,19	71 657	0,50	3,23	6,44
2003	37 114	3,01	26 519	1,40	2,62	1,87	12 096	3,07	8,42	2,75	13 234	2,80	10,57	3,77	74 267	0,50	2,62	5,24
2004	39 920	6,79	28 238	1,41	5,03	3,55	13 585	2,94	8,28	2,82	14 646	2,73	6,57	2,41	78 320	0,51	4,23	8,30
2005	42 498	5,74	30 114	1,41	4,86	3,44	15 698	2,71	10,72	3,96	16 541	2,57	7,73	3,01	81 668	0,52	2,48	4,77
2006	44 706	4,99	32 027	1,40	4,71	3,38	18 297	2,44	11,97	4,90	18 609	2,40	7,41	3,09	87 748	0,51	6,02	11,81
2007	47 006	5,31	33 937	1,39	5,10	3,68	20 839	2,26	9,94	4,41	21 490	2,19	11,11	5,08	95 972	0,49	8,10	16,54
2008	45 044	-4,48	35 003	1,29	3,65	2,83	20 710	2,17	-3,25	-1,49	22 709	1,98	2,62	1,32	95 993	0,47	-0,30	-0,64
2009	42 717	-5,10	33 616	1,27	-2,02	-1,59	18 106	2,36	-14,26	-6,04	19 676	2,17	-14,84	-6,84	91 620	0,47	-3,24	-6,95
2010	43 762	1,68	33 858	1,29	2,28	1,77	17 859	2,45	-4,46	-1,82	20 673	2,12	1,65	0,78	94 573	0,46	3,76	8,13
2011	45 073	1,28	33 849	1,33	0,42	0,31	19 110	2,36	2,57	1,09	22 885	1,97	6,04	3,07	95 683	0,47	1,04	2,22
2012	46 231	-0,13	31 995	1,44	-3,45	-2,39	21 181	2,18	7,04	3,23	24 704	1,87	3,84	2,05	97 750	0,47	1,65	3,49
2013	47 728	1,18	30 313	1,57	-6,59	-4,18	22 514	2,12	2,01	0,95	26 722	1,79	3,55	1,99	102 120	0,47	3,17	6,79
2014	51 133	8,83	29 978	1,71	-1,78	-1,04	23 724	2,16	1,90	0,88	28 184	1,81	3,54	1,95	106 564	0,48	2,62	5,47
2015	69 057	24,48	31 955	2,16	3,42	1,58	24 872	2,78	3,89	1,40	28 842	2,39	2,03	0,85	109 155	0,63	2,27	3,59
2016	71 164	1,77	36 012	1,98	6,57	3,33	26 591	2,68	2,37	0,89	30 922	2,30	2,52	1,09	114 498	0,62	4,98	8,01
2017	78 202	9,31	38 644	2,02	5,73	2,83	28 571	2,74	3,31	1,21	33 827	2,31	4,28	1,85	116 621	0,67	1,32	1,96
2018	85 698	8,47	41 306	2,07	5,65	2,72	30 639	2,80	3,99	1,43	36 328	2,36	3,99	1,69	118 473	0,72	1,22	1,69
2019	90 571	5,30	43 734	2,07	5,54	2,67	31 572	2,87	0,59	0,20	38 764	2,34	4,67	2,00	121 573	0,74	2,92	3,91
2020	96 992	6,62	42 203	2,30	-3,44	-1,50	31 064	3,12	-3,51	-1,13	39 256	2,47	-0,03	-0,01	119 677	0,81	-0,91	-1,12
2021	115 727	15,13	48 079	2,41	9,91	4,12	34 940	3,31	6,73	2,03	43 543	2,66	6,29	2,36	132 314	0,87	7,17	8,20
2022	132 219	9,43	53 548	2,47	5,06	2,05	38 863	3,40	2,96	0,87	47 354	2,79	2,44	0,87	141 212	0,94	1,38	1,47
2023	130 915	-3,20	55 877	2,34	2,46	1,05	40 002	3,27	-0,31	-0,09	47 906	2,73	-0,34	-0,13	141 380	0,93	-1,10	-1,18
2024*	133 895	1,47	58 733	2,28	2,69	1,18	41 730	3,21	1,66	0,52	50 600	2,65	2,21	0,83	143 743	0,93	1,26	1,35
2025*	138 081	2,45	60 944	2,27	2,88	1,27	43 587	3,17	2,43	0,77	53 235	2,59	2,46	0,95	147 576	0,94	2,91	3,10
2026*	142 641	2,51	63 423	2,25	2,96	1,31	45 603	3,13	2,49	0,79	55 965	2,55	2,26	0,89	151 126	0,94	2,52	2,67
2027*	147 366	2,51	66 104	2,23	3,08	1,38	47 716	3,09	2,49	0,81	58 761	2,51	2,23	0,89	154 493	0,95	2,34	2,45
2028*	152 257	2,52	68 916	2,21	3,07	1,39	49 929	3,05	2,49	0,82	61 694	2,47	2,22	0,90	157 899	0,96	2,32	2,40
2029*	157 504	2,52	71 822	2,19	2,98	1,36	52 256	3,01	2,49	0,83	64 793	2,43	2,23	0,92	161 389	0,98	2,30	2,36
საშუალო		4,54			2,80	1,51			3,05	1,07			3,53	1,44			2,46	4,09

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		მალტა				მოლდოვა				ნიდერლანდები				პოლონეთი			
წლები	Y _i	r _i	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	19 387	1,75	-1,18	-0,67	3 337	10,18	6,10	0,60	34 815	0,98	2,33	2,39	12 202	2,78	1,21	0,43
2002	35 911	5,90	20 028	1,79	2,57	1,43	3 663	9,80	7,80	0,80	35 173	1,02	0,22	0,21	12 574	2,86	1,44	0,51
2003	37 114	3,01	21 113	1,76	4,07	2,32	3 994	9,29	6,60	0,71	35 730	1,04	0,16	0,15	13 279	2,79	3,50	1,25
2004	39 920	6,79	21 572	1,85	0,14	0,08	4 414	9,04	7,40	0,82	37 268	1,07	1,98	1,85	14 326	2,79	4,98	1,79
2005	42 498	5,74	22 841	1,86	3,38	1,82	4 908	8,66	7,50	0,87	39 109	1,09	2,05	1,88	15 300	2,78	3,51	1,26
2006	44 706	4,99	23 998	1,86	2,51	1,35	5 315	8,41	4,80	0,57	41 637	1,07	3,46	3,22	16 746	2,67	6,13	2,30
2007	47 006	5,31	25 785	1,82	4,78	2,62	5 636	8,34	3,00	0,36	44 314	1,06	3,77	3,56	18 430	2,55	7,06	2,77
2008	45 044	-4,48	27 139	1,66	3,83	2,31	6 202	7,26	7,80	1,07	46 015	0,98	2,17	2,22	19 579	2,30	4,20	1,83
2009	42 717	-5,10	26 794	1,59	-1,13	-0,71	5 872	7,27	-6,00	-0,82	44 384	0,96	-3,67	-3,81	20 247	2,11	2,83	1,34
2010	43 762	1,68	28 409	1,54	5,54	3,60	6 371	6,87	7,10	1,03	45 281	0,97	1,34	1,39	21 157	2,07	2,94	1,42
2011	45 073	1,28	29 063	1,55	0,47	0,30	6 882	6,55	5,82	0,89	46 703	0,97	1,55	1,61	22 659	1,99	5,04	2,53
2012	46 231	-0,13	30 424	1,52	4,12	2,71	7 329	6,31	-0,59	-0,09	47 342	0,98	-1,03	-1,06	23 589	1,96	1,55	0,79
2013	47 728	1,18	32 560	1,47	5,47	3,73	8 345	5,72	9,04	1,58	49 314	0,97	-0,13	-0,13	24 306	1,96	0,86	0,44
2014	51 133	8,83	34 755	1,47	7,63	5,19	8 789	5,82	5,00	0,86	49 338	1,04	1,42	1,37	25 312	2,02	3,84	1,90
2015	69 057	24,48	37 922	1,82	9,61	5,28	9 222	7,49	-0,34	-0,05	50 419	1,37	1,96	1,43	26 816	2,58	4,38	1,70
2016	71 164	1,77	40 137	1,77	3,38	1,91	10 527	6,76	4,41	0,65	52 441	1,36	2,19	1,62	28 165	2,53	2,95	1,17
2017	78 202	9,31	44 868	1,74	10,87	6,24	11 362	6,88	4,20	0,61	55 509	1,41	2,91	2,07	30 055	2,60	5,14	1,98
2018	85 698	8,47	47 703	1,80	7,42	4,13	12 318	6,96	4,10	0,59	57 785	1,48	2,36	1,59	32 568	2,63	5,95	2,26
2019	90 571	5,30	50 080	1,81	7,12	3,94	13 211	6,86	3,60	0,53	59 553	1,52	1,96	1,29	34 592	2,62	4,45	1,70
2020	96 992	6,62	44 700	2,17	-8,16	-3,76	12 497	7,76	-8,30	-1,07	57 578	1,68	-3,89	-2,31	34 354	2,82	-2,02	-0,72
2021	115 727	15,13	52 443	2,21	12,51	5,67	15 157	7,64	13,90	1,82	63 698	1,82	6,19	3,41	38 540	3,00	6,94	2,31
2022	132 219	9,43	60 101	2,20	8,08	3,67	15 696	8,42	-4,98	-0,59	70 667	1,87	4,33	2,31	43 638	3,03	5,26	1,74
2023	130 915	-3,20	63 230	2,07	5,61	2,71	16 734	7,82	1,03	0,13	72 403	1,81	0,09	0,05	46 412	2,82	0,16	0,06
2024*	133 895	1,47	67 682	1,98	5,04	2,55	17 902	7,48	2,60	0,35	74 158	1,81	0,63	0,35	49 060	2,73	3,07	1,12
2025*	138 081	2,45	71 277	1,94	4,01	2,07	19 444	7,10	4,83	0,68	75 988	1,82	1,30	0,71	51 749	2,67	3,48	1,30
2026*	142 641	2,51	74 864	1,91	3,60	1,89	21 180	6,73	5,01	0,74	78 442	1,82	1,91	1,05	54 569	2,61	3,30	1,26
2027*	147 366	2,51	78 554	1,88	3,50	1,87	23 075	6,39	5,02	0,79	81 009	1,82	1,92	1,05	57 380	2,57	3,00	1,17
2028*	152 257	2,52	82 455	1,85	3,53	1,91	25 144	6,06	5,04	0,83	83 547	1,82	1,77	0,97	60 322	2,52	2,97	1,18
2029*	157 504	2,52	86 549	1,82	3,51	1,93	27 393	5,75	5,00	0,87	86 078	1,83	1,63	0,89	63 452	2,48	3,01	1,21
საშუალო		4,54			4,20	2,35			4,02	0,56			1,48	1,08			3,49	1,38

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		პორტუგალია				რუმინეთი				რუსეთი				საბერძნეთი			
წლები	Y _i	r _i	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	21 378	1,59	1,94	1,22	9 137	3,72	5,22	1,40	11 448	2,97	5,08	1,71	20 822	1,63	4,13	2,53
2002	35 911	5,90	21 758	1,65	0,77	0,47	10 076	3,56	5,70	1,60	12 234	2,94	4,75	1,62	21 869	1,64	3,92	2,39
2003	37 114	3,01	21 899	1,69	-0,93	-0,55	10 616	3,50	2,34	0,67	13 454	2,76	7,36	2,67	23 534	1,58	5,80	3,67
2004	39 920	6,79	22 835	1,75	1,79	1,02	12 098	3,30	10,43	3,16	14 863	2,69	7,15	2,66	25 333	1,58	5,06	3,21
2005	42 498	5,74	23 691	1,79	0,78	0,44	13 144	3,23	4,67	1,44	16 372	2,60	6,40	2,46	26 213	1,62	0,60	0,37
2006	44 706	4,99	24 774	1,80	1,63	0,90	14 724	3,04	8,03	2,64	18 315	2,44	8,17	3,34	28 458	1,57	5,65	3,60
2007	47 006	5,31	26 032	1,81	2,51	1,39	16 314	2,88	7,23	2,51	20 454	2,30	8,55	3,72	30 101	1,56	3,27	2,10
2008	45 044	-4,48	26 580	1,69	0,32	0,19	18 612	2,42	9,31	3,85	21 952	2,05	5,25	2,56	30 509	1,48	-0,34	-0,23
2009	42 717	-5,10	25 884	1,65	-3,12	-1,89	17 862	2,39	-5,52	-2,31	20 354	2,10	-7,82	-3,73	29 287	1,46	-4,30	-2,95
2010	43 762	1,68	26 642	1,64	1,74	1,06	17 499	2,50	-3,90	-1,56	21 521	2,03	4,51	2,22	27 957	1,57	-5,48	-3,50
2011	45 073	1,28	26 769	1,68	-1,70	-1,01	18 755	2,40	4,52	1,88	22 799	1,98	3,88	1,96	25 629	1,76	-10,15	-5,77
2012	46 231	-0,13	26 438	1,75	-4,06	-2,32	19 772	2,34	1,93	0,82	24 303	1,90	4,02	2,12	24 818	1,86	-7,09	-3,80
2013	47 728	1,18	27 936	1,71	-0,92	-0,54	19 641	2,43	0,27	0,11	26 074	1,83	1,76	0,96	25 896	1,84	-2,52	-1,37
2014	51 133	8,83	28 742	1,78	0,79	0,45	20 592	2,48	4,12	1,66	25 762	1,98	0,74	0,37	26 541	1,93	0,48	0,25
2015	69 057	24,48	29 669	2,33	1,79	0,77	21 570	3,20	3,16	0,99	24 085	2,87	-1,97	-0,69	26 676	2,59	-0,20	-0,08
2016	71 164	1,77	31 604	2,25	2,02	0,90	23 832	2,99	2,86	0,96	24 125	2,95	0,19	0,07	27 489	2,59	-0,49	-0,19
2017	78 202	9,31	33 086	2,36	3,51	1,48	27 021	2,89	8,20	2,83	26 006	3,01	1,83	0,61	28 518	2,74	1,09	0,40
2018	85 698	8,47	34 864	2,46	2,85	1,16	29 472	2,91	6,03	2,07	27 350	3,13	2,81	0,90	29 733	2,88	1,67	0,58
2019	90 571	5,30	36 392	2,49	2,68	1,08	31 312	2,89	3,85	1,33	28 434	3,19	2,20	0,69	30 848	2,94	1,88	0,64
2020	96 992	6,62	33 776	2,87	-8,30	-2,89	30 694	3,16	-3,68	-1,16	28 103	3,45	-2,65	-0,77	28 359	3,42	-9,32	-2,72
2021	115 727	15,13	37 361	3,10	5,74	1,85	34 159	3,39	5,71	1,69	31 279	3,70	5,99	1,62	32 265	3,59	8,38	2,34
2022	132 219	9,43	42 704	3,10	6,83	2,21	38 564	3,43	4,60	1,34	32 887	4,02	-1,20	-0,30	37 219	3,55	5,56	1,56
2023	130 915	-3,20	45 224	2,89	2,28	0,79	40 839	3,21	2,11	0,66	35 401	3,70	3,59	0,97	39 395	3,32	2,01	0,61
2024*	133 895	1,47	47 070	2,84	1,73	0,61	43 179	3,10	2,77	0,89	38 292	3,50	3,16	0,90	41 188	3,25	2,04	0,63
2025*	138 081	2,45	48 841	2,83	2,07	0,73	45 795	3,02	3,60	1,19	39 762	3,47	1,81	0,52	42 746	3,23	1,93	0,60
2026*	142 641	2,51	50 886	2,80	2,00	0,71	48 757	2,93	3,85	1,32	41 120	3,47	1,25	0,36	44 361	3,22	1,71	0,53
2027*	147 366	2,51	52 982	2,78	1,93	0,69	51 926	2,84	3,85	1,36	42 536	3,46	1,25	0,36	45 867	3,21	1,33	0,41
2028*	152 257	2,52	55 148	2,76	1,90	0,69	55 189	2,76	3,60	1,30	44 011	3,46	1,25	0,36	47 419	3,21	1,32	0,41
2029*	157 504	2,52	57 385	2,74	1,90	0,69	58 608	2,69	3,50	1,30	45 555	3,46	1,25	0,36	49 005	3,21	1,25	0,39
საშუალო		4,54			1,12	0,42			3,74	1,24			2,78	1,06			0,66	0,23

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		საფრანგეთი				საქართველო				სლოვაკეთი				სლოვენია			
წლები	y _i	r _i	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	29 568	1,15	1,98	1,73	3 380	10,05	4,89	0,49	13 162	2,58	3,25	1,26	18 990	1,79	3,22	1,80
2002	35 911	5,90	30 155	1,19	1,14	0,95	3 658	9,82	5,36	0,55	13 969	2,57	4,51	1,75	19 922	1,80	3,51	1,94
2003	37 114	3,01	30 789	1,21	0,82	0,68	4 197	8,84	11,78	1,33	15 039	2,47	5,50	2,23	20 906	1,78	2,96	1,67
2004	39 920	6,79	32 295	1,24	2,83	2,29	4 592	8,69	5,80	0,67	16 268	2,45	5,28	2,15	22 388	1,78	4,36	2,44
2005	42 498	5,74	33 608	1,26	1,66	1,32	5 218	8,15	9,59	1,18	17 887	2,38	6,62	2,79	23 953	1,77	3,80	2,14
2006	44 706	4,99	35 240	1,27	2,45	1,93	5 929	7,54	9,42	1,25	20 003	2,23	8,49	3,80	26 035	1,72	5,75	3,35
2007	47 006	5,31	36 835	1,28	2,43	1,90	6 883	6,83	12,58	1,84	22 770	2,06	10,83	5,25	28 507	1,65	6,98	4,23
2008	45 044	-4,48	37 435	1,20	0,26	0,21	7 232	6,23	2,42	0,39	24 489	1,84	5,57	3,03	30 078	1,50	3,51	2,34
2009	42 717	-5,10	36 390	1,17	-2,87	-2,45	7 045	6,06	-3,65	-0,60	23 268	1,84	-5,46	-2,97	27 675	1,54	-7,55	-4,89
2010	43 762	1,68	37 371	1,17	1,95	1,66	7 684	5,70	6,94	1,22	25 096	1,74	6,72	3,85	28 185	1,55	1,34	0,87
2011	45 073	1,28	38 790	1,16	2,19	1,89	8 525	5,29	7,95	1,50	26 288	1,71	2,67	1,56	28 969	1,56	0,86	0,55
2012	46 231	-0,13	39 037	1,18	0,31	0,26	10 040	4,60	6,58	1,43	27 010	1,71	1,32	0,77	29 066	1,59	-2,64	-1,66
2013	47 728	1,18	40 952	1,17	0,58	0,49	10 812	4,41	5,13	1,16	28 032	1,70	0,63	0,37	29 990	1,59	-1,03	-0,65
2014	51 133	8,83	41 576	1,23	0,96	0,78	11 806	4,33	4,09	0,94	29 044	1,76	2,70	1,53	30 883	1,66	2,77	1,67
2015	69 057	24,48	42 289	1,63	1,11	0,68	12 319	5,61	3,35	0,60	30 076	2,30	5,17	2,25	31 647	2,18	2,21	1,01
2016	71 164	1,77	44 422	1,60	1,10	0,68	13 112	5,43	3,45	0,64	29 759	2,39	1,94	0,81	33 947	2,10	3,19	1,52
2017	78 202	9,31	46 370	1,69	2,29	1,36	13 788	5,67	5,16	0,91	30 984	2,52	2,94	1,16	36 680	2,13	4,82	2,26
2018	85 698	8,47	48 164	1,78	1,87	1,05	14 946	5,73	6,06	1,06	32 924	2,60	4,03	1,55	39 173	2,19	4,46	2,04
2019	90 571	5,30	49 681	1,82	1,84	1,01	16 041	5,65	5,38	0,95	34 271	2,64	2,51	0,95	40 956	2,21	3,52	1,59
2020	96 992	6,62	46 419	2,09	-7,54	-3,61	15 258	6,36	-6,29	-0,99	33 520	2,89	-3,34	-1,15	39 453	2,46	-4,24	-1,73
2021	115 727	15,13	51 429	2,25	6,32	2,81	17 600	6,58	10,64	1,62	36 723	3,15	4,79	1,52	44 380	2,61	8,23	3,16
2022	132 219	9,43	56 255	2,35	2,53	1,07	21 131	6,26	10,96	1,75	40 181	3,29	1,75	0,53	48 715	2,71	2,46	0,91
2023	130 915	-3,20	58 647	2,23	0,87	0,39	23 237	5,63	7,47	1,33	42 170	3,10	1,15	0,37	51 055	2,56	1,59	0,62
2024*	133 895	1,47	60 339	2,22	0,74	0,34	25 248	5,30	5,74	1,08	44 081	3,04	2,08	0,68	53 287	2,51	2,01	0,80
2025*	138 081	2,45	62 115	2,22	1,44	0,65	27 132	5,09	5,23	1,03	46 034	3,00	2,60	0,87	55 567	2,48	2,50	1,01
2026*	142 641	2,51	64 098	2,23	1,57	0,70	29 048	4,91	4,70	0,96	48 238	2,96	2,80	0,95	58 140	2,45	2,70	1,10
2027*	147 366	2,51	66 080	2,23	1,46	0,66	31 150	4,73	4,85	1,03	50 514	2,92	2,70	0,93	60 846	2,42	2,70	1,11
2028*	152 257	2,52	68 111	2,24	1,45	0,65	33 317	4,57	5,00	1,09	52 912	2,88	2,70	0,94	63 688	2,39	2,70	1,13
2029*	157 504	2,52	70 149	2,25	1,34	0,60	35 643	4,42	5,00	1,13	55 448	2,84	2,70	0,95	66 682	2,36	2,70	1,14
საშუალო		4,54			1,21	0,78			5,71	0,95			3,28	1,40			2,39	1,15

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		სომხეთი				ტაჯიკეთი				უზბეკეთი				უკრაინა			
წლები	Y _i	r _i	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}	Y _j	a _{ij}	r _j	r* _{ij}
2001	33 972	5,31	2 937	11,57	9,47	0,82	1 176	28,88	10,20	0,35	2 824	12,03	4,20	0,35	4 655	7,30	8,80	1,21
2002	35 911	5,90	3 435	10,45	14,81	1,42	1 279	28,08	9,10	0,32	2 947	12,19	4,00	0,33	5 022	7,15	5,30	0,74
2003	37 114	3,01	4 008	9,26	14,05	1,52	1 409	26,34	10,20	0,39	3 093	12,00	4,20	0,35	5 652	6,57	9,50	1,45
2004	39 920	6,79	4 562	8,75	10,47	1,20	1 568	25,46	10,60	0,42	3 374	11,83	7,40	0,63	6 536	6,11	11,80	1,93
2005	42 498	5,74	5 405	7,86	14,11	1,79	1 690	25,15	6,70	0,27	3 678	11,55	7,00	0,61	7 002	6,07	3,10	0,51
2006	44 706	4,99	6 328	7,06	13,20	1,87	1 825	24,50	7,00	0,29	4 031	11,09	7,50	0,68	7 814	5,72	7,60	1,33
2007	47 006	5,31	7 418	6,34	13,75	2,17	1 978	23,77	7,80	0,33	4 474	10,51	9,50	0,90	8 736	5,38	8,20	1,52
2008	45 044	-4,48	8 113	5,55	6,95	1,25	2 128	21,17	7,90	0,37	4 896	9,20	9,00	0,98	9 145	4,93	2,20	0,45
2009	42 717	-5,10	7 032	6,07	-14,15	-2,33	2 176	19,63	3,90	0,20	5 236	8,16	8,10	0,99	7 843	5,45	-15,10	-2,77
2010	43 762	1,68	7 283	6,01	2,20	0,37	2 294	19,08	6,50	0,34	5 580	7,84	7,09	0,90	8 297	5,27	4,10	0,78
2011	45 073	1,28	7 778	5,79	4,70	0,81	2 459	18,33	7,40	0,40	5 888	7,65	7,53	0,98	8 959	5,03	5,46	1,09
2012	46 231	-0,13	9 094	5,08	7,13	1,40	2 709	17,07	7,50	0,44	6 107	7,57	7,10	0,94	9 389	4,92	0,22	0,05
2013	47 728	1,18	9 564	4,99	3,41	0,68	3 004	15,89	7,40	0,47	6 355	7,51	7,30	0,97	10 749	4,44	0,00	0,00
2014	51 133	8,83	9 792	5,22	3,61	0,69	3 304	15,48	6,70	0,43	6 551	7,81	6,87	0,88	10 804	4,73	-6,58	-1,39
2015	69 057	24,48	9 753	7,08	3,25	0,46	2 958	23,34	6,00	0,26	6 740	10,25	7,22	0,70	10 225	6,75	-9,79	-1,45
2016	71 164	1,77	10 502	6,78	0,20	0,03	3 089	23,03	6,90	0,30	6 856	10,38	5,93	0,57	11 216	6,34	2,42	0,38
2017	78 202	9,31	11 974	6,53	7,52	1,15	3 238	24,15	7,10	0,29	6 898	11,34	4,40	0,39	11 943	6,55	2,36	0,36
2018	85 698	8,47	12 934	6,63	5,23	0,79	3 491	24,55	7,60	0,31	7 348	11,66	5,88	0,50	12 713	6,74	3,49	0,52
2019	90 571	5,30	14 184	6,39	7,63	1,20	3 737	24,24	7,40	0,31	7 776	11,65	5,98	0,51	13 420	6,75	3,20	0,47
2020	96 992	6,62	13 349	7,27	-7,15	-0,98	3 876	25,03	4,39	0,18	7 882	12,31	2,00	0,16	13 186	7,36	-3,75	-0,51
2021	115 727	15,13	14 752	7,84	5,68	0,72	4 351	26,60	9,40	0,35	8 686	13,32	7,40	0,56	14 412	8,03	3,45	0,43
2022	132 219	9,43	17 779	7,44	12,60	1,69	4 938	26,77	8,00	0,30	9 626	13,74	5,67	0,41	12 806	10,33	-29,08	-2,82
2023	130 915	-3,20	20 032	6,54	8,71	1,33	5 443	24,05	8,25	0,34	10 354	12,64	5,99	0,47	14 704	8,90	5,00	0,56
2024*	133 895	1,47	21 746	6,16	6,01	0,98	5 832	22,96	6,46	0,28	10 936	12,24	5,20	0,42	15 464	8,66	3,20	0,37
2025*	138 081	2,45	23 290	5,93	5,25	0,89	6 099	22,64	4,50	0,20	11 499	12,01	5,40	0,45	16 290	8,48	6,47	0,76
2026*	142 641	2,51	24 795	5,75	4,50	0,78	6 388	22,33	4,50	0,20	12 117	11,77	5,49	0,47	17 045	8,37	4,99	0,60
2027*	147 366	2,51	26 397	5,58	4,50	0,81	6 695	22,01	4,50	0,20	12 770	11,54	5,51	0,48	17 775	8,29	4,50	0,54
2028*	152 257	2,52	28 105	5,42	4,50	0,83	7 020	21,69	4,50	0,21	13 458	11,31	5,50	0,49	18 785	8,11	4,30	0,53
2029*	157 504	2,52	29 928	5,26	4,50	0,86	7 364	21,39	4,50	0,21	14 186	11,10	5,50	0,50	19 970	7,89	4,20	0,53
საშუალო		4,54			6,09	0,87			7,00	0,31			6,20	0,61			1,71	0,28

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)
გაანგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		ფინეთი				ყაზახეთი				ყირგიზეთი			
წლები	y_i	r_i	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}
2001	33 972	5,31	29 048	1,17	2,61	2,23	8 973	3,79	13,50	3,57	2 011	16,89	5,32	0,32
2002	35 911	5,90	29 923	1,20	1,71	1,42	10 005	3,59	9,80	2,73	2 023	17,75	-0,02	0,00
2003	37 114	3,01	31 057	1,20	2,00	1,68	11 114	3,34	9,30	2,79	2 188	16,96	7,03	0,41
2004	39 920	6,79	33 080	1,21	3,99	3,31	12 422	3,21	9,60	2,99	2 376	16,80	7,03	0,42
2005	42 498	5,74	34 953	1,22	2,78	2,29	13 930	3,05	9,70	3,18	2 417	17,59	-0,18	-0,01
2006	44 706	4,99	37 347	1,20	4,03	3,36	15 729	2,84	10,70	3,76	2 542	17,59	3,10	0,18
2007	47 006	5,31	40 228	1,17	5,30	4,53	17 393	2,70	8,90	3,29	2 802	16,77	8,54	0,51
2008	45 044	-4,48	41 140	1,09	0,78	0,72	18 091	2,49	3,30	1,33	3 048	14,78	7,57	0,51
2009	42 717	-5,10	37 867	1,13	-8,07	-7,16	17 942	2,38	1,20	0,50	3 121	13,69	2,89	0,21
2010	43 762	1,68	39 363	1,11	3,19	2,87	19 212	2,28	7,30	3,20	3 103	14,10	-0,47	-0,03
2011	45 073	1,28	41 016	1,10	2,55	2,32	20 779	2,17	7,50	3,46	3 320	13,58	5,96	0,44
2012	46 231	-0,13	40 969	1,13	-1,40	-1,24	22 032	2,10	5,00	2,38	3 654	12,65	-0,09	-0,01
2013	47 728	1,18	41 587	1,15	-0,90	-0,79	24 505	1,95	5,90	3,03	4 083	11,69	10,92	0,93
2014	51 133	8,83	41 836	1,22	-0,37	-0,30	24 726	2,07	4,30	2,08	4 326	11,82	4,02	0,34
2015	69 057	24,48	42 570	1,62	0,54	0,34	23 224	2,97	1,00	0,34	4 259	16,21	3,88	0,24
2016	71 164	1,77	44 995	1,58	2,81	1,78	23 819	2,99	0,90	0,30	4 728	15,05	4,34	0,29
2017	78 202	9,31	47 622	1,64	3,19	1,94	24 863	3,15	3,90	1,24	5 094	15,35	4,74	0,31
2018	85 698	8,47	49 180	1,74	1,14	0,65	26 129	3,28	4,10	1,25	5 291	16,20	3,46	0,21
2019	90 571	5,30	50 574	1,79	1,22	0,68	27 408	3,30	4,50	1,36	5 511	16,43	4,60	0,28
2020	96 992	6,62	49 968	1,94	-2,36	-1,21	26 699	3,63	-2,60	-0,72	5 083	19,08	-7,15	-0,37
2021	115 727	15,13	53 660	2,16	2,84	1,32	28 693	4,03	4,10	1,02	5 492	21,07	5,51	0,26
2022	132 219	9,43	58 053	2,28	1,34	0,59	30 702	4,31	3,30	0,77	6 122	21,60	6,33	0,29
2023	130 915	-3,20	59 425	2,20	-0,96	-0,43	33 064	3,96	5,10	1,29	6 482	20,20	4,20	0,21
2024*	133 895	1,47	60 851	2,20	0,42	0,19	34 534	3,88	3,11	0,80	6 790	19,72	4,45	0,23
2025*	138 081	2,45	62 985	2,19	1,85	0,85	36 742	3,76	5,65	1,50	7 050	19,59	4,18	0,21
2026*	142 641	2,51	65 370	2,18	1,94	0,89	37 846	3,77	2,16	0,57	7 320	19,49	3,95	0,20
2027*	147 366	2,51	67 728	2,18	1,69	0,78	39 600	3,72	3,72	1,00	7 593	19,41	3,96	0,20
2028*	152 257	2,52	70 151	2,17	1,59	0,73	40 881	3,72	2,33	0,63	7 881	19,32	4,02	0,21
2029*	157 504	2,52	72 629	2,17	1,51	0,70	42 231	3,73	2,38	0,64	8 188	19,24	3,98	0,21
საშუალო		4,54			1,27	0,86			5,16	1,73			4,00	0,25

ფაქტობრივი ეკონომიკური ზრდიდან (%), ჰიპოთეზური ეკონომიკური ზრდის (%)

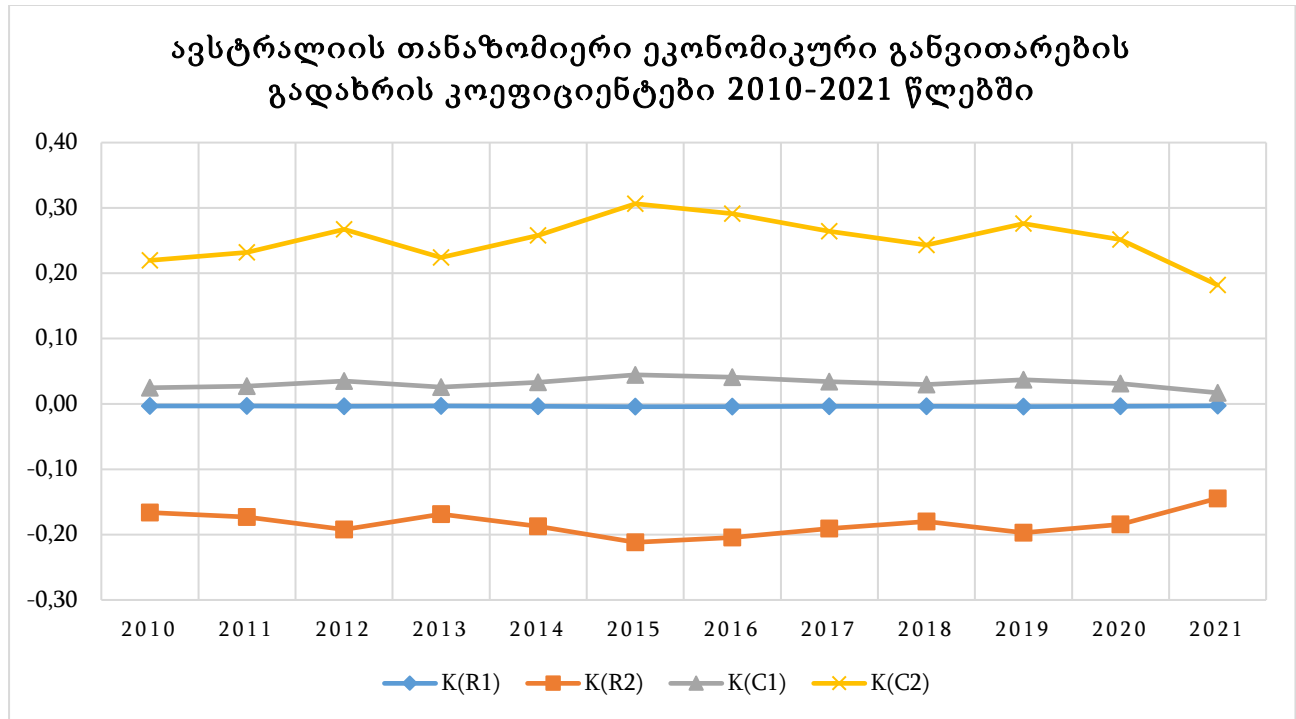
განგარიშება მოსახლეობის ერთ სულზე (PPP) GDP-ის (აშშ დოლარი) მიხედვით

	ირლანდია		შვედეთი				ჩეხეთი				ხორვატია			
წლები	y_i	r_i	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}	y_j	a_{ij}	r_j	r^*_{ij}
2001	33 972	5,31	30 404	1,12	1,45	1,30	17 883	1,90	3,04	1,60	13 661	2,49	3,13	1,26
2002	35 911	5,90	31 443	1,14	2,20	1,92	18 502	1,94	1,57	0,81	14 674	2,45	5,82	2,38
2003	37 114	3,01	32 677	1,14	2,31	2,03	19 560	1,90	3,58	1,89	15 798	2,35	5,60	2,38
2004	39 920	6,79	34 872	1,14	4,34	3,79	21 047	1,90	4,81	2,54	16 893	2,36	4,18	1,77
2005	42 498	5,74	36 845	1,15	2,86	2,48	23 132	1,84	6,60	3,59	18 152	2,34	4,31	1,84
2006	44 706	4,99	39 467	1,13	4,66	4,12	25 398	1,76	6,77	3,84	19 658	2,27	5,08	2,23
2007	47 006	5,31	41 612	1,13	3,44	3,04	27 456	1,71	5,57	3,25	21 220	2,22	5,08	2,29
2008	45 044	-4,48	41 888	1,08	-0,45	-0,42	28 489	1,58	2,69	1,70	22 063	2,04	2,01	0,99
2009	42 717	-5,10	39 953	1,07	-4,34	-4,06	27 114	1,58	-4,66	-2,96	20 621	2,07	-7,22	-3,48
2010	43 762	1,68	42 505	1,03	5,95	5,78	28 014	1,56	2,44	1,56	20 660	2,12	-1,24	-0,59
2011	45 073	1,28	44 450	1,01	3,20	3,15	29 027	1,55	1,76	1,13	21 138	2,13	-0,08	-0,04
2012	46 231	-0,13	45 259	1,02	-0,59	-0,58	29 270	1,58	-0,79	-0,50	21 508	2,15	-2,34	-1,09
2013	47 728	1,18	46 099	1,04	1,19	1,15	30 813	1,55	-0,05	-0,03	22 182	2,15	-0,40	-0,19
2014	51 133	8,83	46 937	1,09	2,66	2,44	32 542	1,57	2,26	1,44	22 411	2,28	-0,42	-0,19
2015	69 057	24,48	48 858	1,41	4,49	3,18	33 933	2,04	5,39	2,65	23 395	2,95	2,52	0,85
2016	71 164	1,77	50 062	1,42	2,07	1,46	36 051	1,97	2,54	1,29	25 318	2,81	3,56	1,27
2017	78 202	9,31	52 413	1,49	2,57	1,72	38 916	2,01	5,17	2,57	27 242	2,87	3,40	1,18
2018	85 698	8,47	54 072	1,58	1,95	1,23	40 936	2,09	3,22	1,54	28 912	2,96	2,82	0,95
2019	90 571	5,30	55 543	1,63	1,99	1,22	42 707	2,12	3,03	1,43	30 568	2,96	3,40	1,15
2020	96 992	6,62	54 781	1,77	-2,17	-1,23	40 860	2,37	-5,50	-2,32	28 430	3,41	-8,59	-2,52
2021	115 727	15,13	60 389	1,92	6,15	3,21	45 031	2,57	3,55	1,38	35 308	3,28	13,79	4,21
2022	132 219	9,43	65 926	2,01	2,66	1,33	47 907	2,76	2,33	0,84	40 430	3,27	6,34	1,94
2023	130 915	-3,20	68 000	1,93	-0,20	-0,10	49 347	2,65	-0,41	-0,15	43 233	3,03	2,83	0,93
2024*	133 895	1,47	69 177	1,94	0,22	0,11	50 475	2,65	0,66	0,25	45 702	2,93	3,00	1,02
2025*	138 081	2,45	71 364	1,93	2,22	1,15	52 553	2,63	2,01	0,77	47 861	2,89	2,74	0,95
2026*	142 641	2,51	73 712	1,94	2,18	1,12	54 834	2,60	2,10	0,81	50 180	2,84	2,74	0,96
2027*	147 366	2,51	76 195	1,93	2,20	1,13	57 274	2,57	2,20	0,85	52 563	2,80	2,64	0,94
2028*	152 257	2,52	78 745	1,93	2,12	1,10	59 863	2,54	2,25	0,89	55 041	2,77	2,60	0,94
2029*	157 504	2,52	81 427	1,93	2,12	1,09	62 598	2,52	2,30	0,92	57 646	2,73	2,60	0,95
საშუალო		4,54			2,05	1,51			2,29	1,16			2,41	0,87

დანართი 3

დანართი 3-ში მოცემული გრაფიკები აგებულია დანართი 2-ის შესაბამისი დასახელების ცხრილების საფუძველზე.

გრაფიკი 1

გრაფიკი 2

